

บทบาทของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด
ในคดีความรุนแรงในครอบครัวในเขตกรุงเทพมหานคร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาอาชญวิทยาและงานยุติธรรม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2562
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

INQUIRY OFFICIAL'S ROLE IN VICTIM-OFFENDER MEDIATION
OF DOMESTIC VIOLENCE IN BANGKOK METROPOLITAN

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Criminology and Criminal Justice

Department of Sociology and Anthropology

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2019

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	บทบาทของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ย เหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีความรุนแรงในครอบครัวในเขต กรุงเทพมหานคร
โดย	ร.ต.ท. ศาสณพงษ์ วรภาพ
สาขาวิชา	อาชญวิทยาและงานยุติธรรม
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รองศาสตราจารย์ ดร.จุลณี เทียนไทย

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุลณี เทียนไทย)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(พ.ต.ต.ดร.ชวณัฐ เจริญการ)

ศาสนพงษ์ วรภาพ : บทบาทของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีความรุนแรงในครอบครัวในเขตกรุงเทพมหานคร. (INQUIRY OFFICIAL'S ROLE IN VICTIM-OFFENDER MEDIATION OF DOMESTIC VIOLENCE IN BANGKOK METROPOLITAN) อ.ที่ปรึกษาหลัก : รศ. ดร.จุลณี เทียนไทย

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาสภาพปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ในเขตกรุงเทพมหานคร รวมถึงศึกษาบทบาทหน้าที่ ขั้นตอนดำเนินการของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวและปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินกระบวนการดังกล่าว ตลอดจนศึกษามาตรการในการเยียวยาเหยื่อผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นจากกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด โดยวิทยานิพนธ์นี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่เก็บข้อมูลด้วยเทคนิคการวิจัยเอกสาร เทคนิคการสังเกตการณ์ และเทคนิคการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง รวมทั้งหมด 20 คน

ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยมีจำนวนมากและมีแนวโน้มว่าจะมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นทุกปี โดยมีทั้งรูปแบบสามีทำร้ายภรรยา รูปแบบบิดามารดาหรือผู้ปกครองทำร้ายบุตรหลาน และรูปแบบบุตรหลานทำร้ายผู้สูงอายุ ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งระยะสั้นและระยะยาวต่อตัวผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวและสังคมประเทศชาติโดยรวม โดยมีสาเหตุมาจากรากเหง้ามายาคติชายเป็นใหญ่และสะท้อนออกมาสู่รูปแบบการทำร้ายบุคคลภายในครอบครัวที่มีอำนาจต่อกัน รวมถึงความกดดันทางสภาพเศรษฐกิจสังคมที่ยากจน และปัญหาการดื่มสุราหรือการเสพสารเสพติดเป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย 2) พนักงานสอบสวนยึดบทบาทเป็นคนกลางเป็นหลักในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในการดำเนินการไกล่เกลี่ยปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัว โดยทำหน้าที่ประสานงานนัดหมายผู้เข้าร่วมกระบวนการ เป็นผู้ดำเนินการโดยเปิดโอกาสให้แต่ละฝ่ายกล่าวถึงปัญหาของตนเอง และเป็นผู้ช่วยเหลือแนะนำแนวทางในการแก้ไขปัญหารวมทั้งมาตรการในการเยียวยาเหยื่อและผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวอย่างเหมาะสมและยุติธรรม 3) ปัญหาหลักที่พบจากงานวิจัยนี้ คือ พนักงานสอบสวนยังขาดความรู้ในขั้นตอนการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดตามหลักปฏิบัติที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อขั้นตอนกระบวนการที่เป็นสาเหตุให้ผลลัพธ์ของการไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ 4) การเยียวยาเหยื่อผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวด้วยเงินให้แก่ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นมาตรการเยียวยาเหยื่อผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวด้านสภาพจิตใจของผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวด้วย โดยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดของพนักงานสอบสวน สำหรับการจัดการแก้ไขปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยจากประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สาขาวิชา อาชญวิทยาและงานยุติธรรม
ปีการศึกษา 2562

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

6081006824 : MAJOR CRIMINOLOGY AND CRIMINAL JUSTICE

KEYWORD: INQUIRY OFFICIAL, VICTIM OFFENDER MEDIATION, DOMESTIC VIOLENCE

Sassanapong Worapab : INQUIRY OFFICIAL'S ROLE IN VICTIM-OFFENDER MEDIATION OF DOMESTIC VIOLENCE IN BANGKOK METROPOLITAN. Advisor: Assoc. Prof. CHULANEE THIANTHAI, Ph.D.

The purpose of this study is to conduct research on the situation of domestic violence in Bangkok Metropolis, and to study inquiry official's role, the process and problems in victim-offender mediation of domestic violence. This research will acknowledge the reparation measures to victims of domestic violence, which arising from the mediation. This qualitative research utilized research methods through the use of documentary research, observation, and in-depth interviews from key informants. The sample of participants was determined using the purposive sampling method. In total, there were 20 informants.

The key findings of this study showed that: 1) problems of domestic violence in Thailand has been increased annually and inclined to continuously grow every year, including marital violence, violence against children by their guardians, and elderly abuse committed by their children, which lead to social problems both short-term and long-term. Domestic violence occurs as a result from the pressure of poverty, from alcohol and substance use, and from the norms maintained by patriarchal society which reflects male commits bodily harm to family members 2) an inquiry officials has an important role as a conciliator to coordinate, schedule both parties, and give each party an opportunity to speak out their personal issues in victim-offender mediation of domestic violence, including providing an appropriate and fair resolution with reparation measures to victims 3) major problem was found in this research in the following order. Inquiry officials still lack of well-understanding in process of victim-offender mediation which leads to failures in mediation 4) the reparation measures together with psychological healing are considered to be appropriate measures to victims. Suggestions on victim-offender mediation for inquiry officials were also given in this research, as well as effective management for the context of Thai society according to the experience of participants.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

Field of Study: Criminology and Criminal Justice Student's Signature

Academic Year: 2019 Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีจากการได้รับความเมตตากรุณาอย่างสูงจากทุกท่านที่ให้ความร่วมมือช่วยผลักดันความสำเร็จในครั้งนี้ โดยเฉพาะท่าน รองศาสตราจารย์ ดร. จุณี เทียนไทย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่ามาช่วยสนับสนุนและให้คำปรึกษาตลอดการทำวิทยานิพนธ์นี้จนสำเร็จลงได้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณสำหรับการรับผู้วิจัยเป็นนิสิตในที่ปรึกษาการจัดทำวิทยานิพนธ์นี้ต่อยอดจาก รองศาสตราจารย์ ดร. จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย ผู้ซึ่งจุดประกายริเริ่มการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย อาจารย์ที่ปรึกษาท่านแรก สำหรับการเสียสละเวลาอันมีค่าในการให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการจัดทำวิทยานิพนธ์จนแล้วเสร็จ รวมถึงการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้วิจัยเพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความราบรื่น

ขอขอบพระคุณ พันตำรวจตรี ดร. ขวัญสกล เจนการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่เสียสละเวลาอันมีค่ามาเป็นคณะกรรมการและให้คำแนะนำแก่ผู้วิจัย อีกทั้งเป็นผู้แนะนำแนวคิดที่ช่วยให้ผู้วิจัยมีมุมมองการจัดทำวิทยานิพนธ์นี้ได้กว้างขึ้น

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัย ส่งผลให้ผู้วิจัยมีความรู้ในการนำมาจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทุกท่านที่คอยให้บริการทางวิชาการเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็วตลอดหลักสูตร

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งได้แก่ ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว พนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่จากมูลนิธิพิริมาหงสกุลเพื่อเด็กและสตรี เจ้าหน้าที่จากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ นักสังคมสงเคราะห์ และนักจิตวิทยา ทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการบอกเล่าประสบการณ์ส่วนตัวและประสบการณ์การทำงานซึ่งเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้วิจัยสำหรับการจัดทำวิทยานิพนธ์ โดยถือว่าทุกท่านเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จในงานวิทยานิพนธ์นี้

ขอขอบพระคุณ นายวรภัทร พึ่งพงศ์ และ น.ส. นฤมล ถินทอง เพื่อนร่วมรุ่นของผู้วิจัยในสาขาอาชีวศึกษาและงานยุติธรรม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้เป็นเพื่อนรักที่คอยสนับสนุน ให้กำลังใจ ตลอดจนให้คำแนะนำและช่วยเหลือแก่ผู้วิจัยในทุกขั้นตอนการจัดทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จไปได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณ น.ส. ชฎาภรณ์ ศีลาชัย ผู้ซึ่งให้คำแนะนำ สนับสนุน ให้กำลังใจ และช่วยเหลือผู้วิจัยทั้งในยามสุขและยามทุกข์ตลอดการจัดทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

และเหนือสิ่งอื่นใดผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อคุณแม่ คุณพี่คุณน้อง คุณแม่วรรณา วรรณา บิดามารดาอันเป็นที่รัก และเคารพยิ่งของผู้วิจัย ผู้เป็นเบื้องหลังในความสำเร็จทุกอย่างในชีวิตของผู้วิจัย ที่คอยสนับสนุน ถามไถ่ และให้กำลังใจในการศึกษารวมถึงการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีอย่างสมบูรณ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญรูปภาพ.....	ฏ
บทที่ 1 บทนำ	14
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	14
2. คำถามการวิจัย.....	18
3. วัตถุประสงค์	18
4. ขอบเขตการวิจัย	18
4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาและพื้นที่.....	18
4.2 ขอบเขตด้านประชากร.....	19
4.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา.....	19
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	21
1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับครอบครัวและความรุนแรงในครอบครัว (Family and Domestic Violence Concept and Theory)	21
1.1 ความหมายของครอบครัว	21
1.2 ความหมายของความรุนแรงในครอบครัว.....	22
1.3 สาเหตุของการกระทำความรุนแรงในครอบครัว.....	25
1.4 รูปแบบการใช้ความรุนแรงในครอบครัว	26

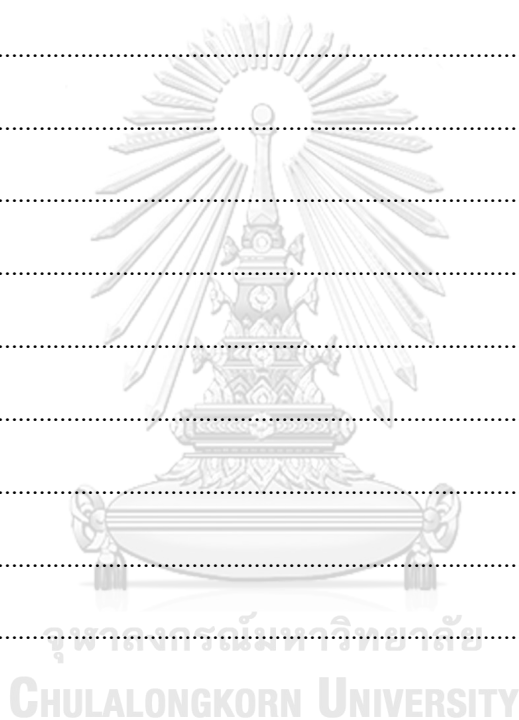
1.5	ลักษณะเฉพาะของปัญหาความรุนแรงในครอบครัวกรณีทำร้ายคู่สมรส	27
1.6	ผลกระทบจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว	28
1.6.1	ผลกระทบต่อผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวโดยตรง	28
1.6.2	ผลกระทบต่อฐานะความเป็นอยู่	29
1.6.3	ผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว	30
1.6.4	ผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติ.....	30
1.7	แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว.....	30
1.7.1	ทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรม (Crime Triangle Theory)	30
1.7.2	ทฤษฎีวงล้ออำนาจควบคุม (Power and Control Wheels).....	31
2.	แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ รูปแบบกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด (Restorative Justice and Victim-Offender Mediation Concept).....	32
2.1	ความหมายของยุติธรรมเชิงสมานฉันท์.....	32
2.2	วัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์.....	34
2.3	โครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์	36
2.3.1	เหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายในคดีอาญา.....	36
2.3.2	อาชญากรหรือผู้กระทำผิด	36
2.3.3	ชุมชน.....	36
2.4	หลักการสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์	37
	หลักการเชิงคุณค่าของระบบยุติธรรมเชิงสมานฉันท์	38
2.5	ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมที่สามารถใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้	38
2.6	การดำเนินการประชุมเชิงสมานฉันท์.....	39
2.7	ขั้นตอนการทำงานของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์	40
2.8	หลักปฏิบัติตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์	41
2.9	ประเภทคดีที่สามารถใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์.....	42

2.10 รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์	43
2.10.1 การไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด	43
2.10.2 การประชุมกลุ่มครอบครัว	46
2.10.3 การพิจารณาแบบวงล้อมวง	46
2.10.4 คณะกรรมการบูรณาการชุมชน	47
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550.....	48
3.1 แนวคิดและทฤษฎีบทบาท.....	48
3.1.1 ความหมายของบทบาท	48
3.1.2 แนวคิดและทฤษฎีบทบาท	48
3.1.3 บทบาทของผู้ไกล่เกลี่ย.....	50
3.1.4 ขั้นตอนการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด	51
3.1.5 กรณีที่พนักงานสอบสวนเห็นสมควรให้มีการไกล่เกลี่ยคดีความรุนแรงในครอบครัว	52
3.1.7 วิธีปฏิบัติของพนักงานสอบสวนเมื่อมีการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550	53
3.1.8 ขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีความรุนแรงในครอบครัว	56
3.1.9 คำสั่งกำหนดมาตรการ/วิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ระหว่างสอบสวนหรือพิจารณาคดีตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว.....	58
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Related Research).....	58
4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550	58

4.2 งานวิจัยเกี่ยวกับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปฏิบัติในชั้นของพนักงานสอบสวน	61
4.3 งานวิจัยเกี่ยวกับมาตรการฟื้นฟูหรือเยียวยาเหยื่อที่ได้รับผลกระทบจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว.....	64
5. กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	67
6. นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	68
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	70
1. วิธีการวิจัย.....	70
2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants).....	70
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	71
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล	73
5. การวิเคราะห์ข้อมูล	75
6. จริยธรรมของผู้วิจัย	76
บทที่ 4 ผลการศึกษา.....	78
1. สภาพปัญหาและรูปแบบการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย	85
1.1 สภาพปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย.....	85
1.2 รูปแบบของการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย.....	98
1.3 สาเหตุอันก่อให้เกิดการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย	110
2. บทบาทหน้าที่ ขั้นตอนการดำเนินการของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว และปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการดังกล่าว	119
2.1 บทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว.....	120
2.2 ขั้นตอนการดำเนินการของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว.....	129

2.3 ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีความรุนแรงในครอบครัว	148
3. มาตรการเยียวยาชดใช้แก่ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด	167
บทที่ 5 อภิปรายผล สรุปผล และข้อเสนอแนะการศึกษา	174
1. บทวิเคราะห์ภาพรวมของสภาพปัญหาการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย	174
1.1 บทวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย	176
1.2 บทวิเคราะห์รูปแบบและลักษณะการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวเฉพาะรูปแบบการทำร้ายระหว่างคู่สามีภรรยาในสังคมไทย	178
1.3 บทวิเคราะห์ผลกระทบจากการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย	184
2. บทวิเคราะห์กระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด และบทบาทหน้าที่ ขั้นตอนของพนักงานสอบสวนในการดำเนินการกระบวนการดังกล่าว ในคดีการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว	186
2.1 บทวิเคราะห์เชิงโครงสร้างกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดตามโครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์	186
2.2 บทวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และขั้นตอนการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดของพนักงานสอบสวน	188
2.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความยากง่ายของการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดในคดีการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวโดยพนักงานสอบสวน	191
3. บทวิเคราะห์มาตรการเยียวยาชดใช้ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นจากกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด	193
4. บทวิเคราะห์เฉพาะปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวและแนวทางการแก้ไขปัญหา	195
5. ความเหมาะสมของการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด มาใช้แก้ไขปัญหาการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวในบริบทของสังคมไทยโดยพนักงานสอบสวน	200

6. บทวิเคราะห์ความหลากหลายในประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวโดยพนักงานสอบสวนในทิศทางที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย	205
สรุปผลการศึกษา.....	206
ข้อเสนอแนะจากการศึกษา.....	213
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป	215
บรรณานุกรม.....	216
ภาคผนวก.....	220
ผนวก ก.	221
ผนวก ข.	223
ผนวก ค.	225
ผนวก ง.	226
ผนวก ฉ.	231
ผนวก ช.	233
ผนวก ฌ.	236
ประวัติผู้เขียน.....	244

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 แสดงผลกระทบระยะสั้นและระยะยาวของปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย 97	
ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบรูปแบบการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย	107
ตารางที่ 3 แสดงการเปรียบเทียบบทบาทหน้าที่พนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด	125
ตารางที่ 4 แสดงผลการดำเนินตามขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดของพนักงานสอบสวน ในคดีการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว จำนวน 3 กรณีศึกษา	142
ตารางที่ 5 แสดงปัญหาที่ผู้วิจัยพบในการดำเนินการกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดของพนักงานสอบสวน ในการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว	163

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 องค์ประกอบ 3 ส่วน ในการเกิดอาชญากรรม	31
ภาพที่ 2 ทฤษฎีวงล้ออำนาจควบคุม	32
ภาพที่ 3 โครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์	37
ภาพที่ 4 แผนภาพแสดงความลงตัวที่มีลักษณะสมานฉันท์และสมดุลกันในการนำกระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาใช้กับคดีความรุนแรงในครอบครัว กรณีสามีทำร้ายภรรยา	63
ภาพที่ 5 แผนภูมิวงกลมแสดงสถิติการรับเรื่องราวร้องทุกข์ของมูลนิธิปวีณาหงสกุลเพื่อเด็กและสตรี ประจำปี พ.ศ.2561	86
ภาพที่ 6 กราฟแสดงสถิติจำนวนปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวของมูลนิธิปวีณาหงสกุล เพื่อเด็กและสตรี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547-2562	87
ภาพที่ 7 แสดงบาดแผลของภรรยาที่ถูกอดีตสามีทำร้ายโดยการใช้อาวุธมีดฟัน	92
ภาพที่ 8 ห้องทำงานรวมที่พนักงานสอบสวนใช้สำหรับการไกล่เกลี่ย	162
ภาพที่ 9 ห้องทำงานรวมที่พนักงานสอบสวนใช้สำหรับการไกล่เกลี่ย	198
ภาพที่ 10 แผนผังรูปแบบ (model) กระบวนการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีการ กระทำความรุนแรงในครอบครัว ตามความเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย	210
ภาพที่ 11 ห้องสำหรับการไกล่เกลี่ยภายในศาลอาญาธนบุรีและศาลแขวงบางบอน	213
ภาพที่ 12 ตัวอย่างรายงานบันทึกประจำวันรับแจ้งความร้องทุกข์	235

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถาบันครอบครัวถือเป็นสถาบันพื้นฐานทางสังคมสถาบันแรกที่มีความสำคัญสุด เนื่องจากเป็นสถาบันที่หล่อหลอมชีวิต ร่างกาย และจิตใจของสมาชิกในครอบครัว ตลอดจนให้การเลี้ยงดูอบรมสั่งสอน ถ่ายทอดความรู้ รวมถึงมีปฏิสัมพันธ์ช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว นอกจากนี้สถาบันครอบครัวยังเป็นสถาบันที่เสริมสร้างพลังกายและพลังใจให้แก่สมาชิกภายในครอบครัวก่อนที่จะก้าวไปสู่สังคมภายนอก ดังนั้นจึงถือได้ว่าสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ได้ในทุกระดับ ทั้งด้านความต้องการทางด้านร่างกาย ความต้องการทางด้านจิตใจ และความต้องการทางด้านสังคม

แต่ปัจจุบันสภาวะทางสังคมและเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก จึงส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในครอบครัวให้เปลี่ยนแปลงตามไปด้วยเช่นกัน กล่าวคือ สมาชิกภายในครอบครัวมีความผูกพัน มีเวลาและความเอาใจใส่ต่อกันลดลง กอปรกับปัจจุบันสื่อโทรทัศน์และสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้บุคคลเริ่มมีพฤติกรรมลอกเลียนแบบโดยเฉพาะพฤติกรรมก้าวร้าวและเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดความบาดหมางต่อกัน ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาการตำหนิ ทะเลาะวิวาทระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว หรือลุกลามไปจนกระทั่งใช้กำลังประทุษร้ายต่อกันจนเป็นเหตุให้ได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตลงได้ ซึ่งถือว่าเป็นลักษณะของการใช้ความรุนแรงภายในครอบครัว

ความรุนแรงในครอบครัวนับเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีรูปแบบและลักษณะของปัญหาไม่ต่างกันในแต่ละประเทศ อีกทั้งยังเป็นปัญหาที่สืบเนื่องยาวนานในทุกสังคมและนับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัวจะมีส่งผลกระทบต่อสมาชิกแต่ละคนในครอบครัว และเมื่อสถาบันครอบครัวมีปัญหา ก็จะส่งผลกระทบต่อขยายขอบเขตออกไปสู่สังคมโดยรวม สำหรับความรุนแรงในครอบครัวนั้นมีลักษณะเป็นการใช้กำลังประทุษร้ายต่อร่างกาย จิตใจ เพศ ชีวิต เสรีภาพ หรือกระทำด้วยประการใด ๆ อันไม่เป็นธรรมระหว่างคู่สมรสหรือเคยเป็นคู่สมรสหรือระหว่างบุคคลที่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน จนเกิดอันตรายแก่อนามัย ร่างกาย เสรีภาพ เพศ จิตใจ และชีวิตแก่อีกฝ่ายหนึ่ง โดยสาเหตุสำคัญเกิดจากปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจในครอบครัวที่ฝ่ายหนึ่งต้องการการควบคุมหรือให้ได้รับการยอมรับจากอีกฝ่ายหนึ่ง ดังนั้นการที่ฝ่ายหนึ่งกระทำด้วยประการใด ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจควบคุมหรือให้ได้รับการยอมรับจนเป็นเหตุให้อีกฝ่ายได้รับอันตรายแก่ชีวิต

ร่างกาย หรือจิตใจ ย่อมถือเป็นความรุนแรงภายในครอบครัวทั้งสิ้น (วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุธี และ อำนาจ เนตยสุภา, 2546)

ทั้งนี้หากพิจารณาถึงสาเหตุของสภาพปัญหาการใช้ความรุนแรงภายในครอบครัวนั้น อาจมีสาเหตุมาจากการปลูกฝังแนวความคิดหรือทัศนคติดั้งเดิมที่เชื่อว่าผู้ชายมีสิทธิและอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง จึงส่งผลให้เกิดความไม่เสมอภาคขึ้นระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว หรือเกิดจากปัญหาสังคมต่าง ๆ เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการเสพสุราหรือเสพสารเสพติด ปัญหาการพนัน เป็นต้น ก็นับเป็นปัจจัยที่กระตุ้นให้เกิดปัญหาความรุนแรงภายในครอบครัวได้ทั้งสิ้น และที่สำคัญคือผู้คนในสังคมไทยยังมองว่าปัญหาความรุนแรงภายในครอบครัว มิใช่ปัญหาของสังคมโดยรวม แต่ปัญหาส่วนตัวที่บุคคลภายนอกไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว ยิ่งทำให้เสมือนเป็นการส่งเสริมให้มีการใช้ความรุนแรงในครอบครัวต่อไปและลุกลามกลายเป็นปัญหาใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ ดังจะเห็นได้จากข้อมูลผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ภายใต้เว็บไซต์ www.violence.in.th ซึ่งจำแนกตามเพศ พบว่าในช่วงปี พ.ศ.2553-2558 ผู้หญิงถูกระทำความรุนแรงมากกว่าเพศชาย เฉลี่ยร้อยละ 86.63 และจากข้อมูลการให้ความช่วยเหลือเด็กและสตรีที่มาขอรับบริการที่ศูนย์พึ่งได้ โรงพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข พบว่าสตรีได้รับความรุนแรงทางกายมากที่สุด คือ ร้อยละ 67.18 รองลงมาเป็นความรุนแรงทางเพศ คือ ร้อยละ 22.56 โดยพบว่าผู้กระทำความรุนแรงต่อสตรีส่วนใหญ่เป็น คู่สมรส ซึ่งมีจำนวน 4,953 คน และถูกระทำความรุนแรงจากแฟนมีจำนวน 2,970 คน นอกจากนี้ข้อมูลจากศูนย์พิทักษ์เด็กและสตรีของโรงพยาบาลในสังกัดกรุงเทพมหานคร ยังพบอีกว่าสตรีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติถูกคู่สมรสทำร้ายร่างกาย ร้อยละ 51.23 (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2558) จากสถิติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยโดยเฉพาะปัญหาการใช้ความรุนแรงระหว่างคู่สามีภรรยา ยังคงเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่และมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้นต่อไปอีก

อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวขึ้น สมาชิกในครอบครัวจะมีวิธีการจัดการปัญหาดังกล่าวให้ยุติลงเองได้ภายในครอบครัว เช่น การที่คนผู้ที่มีอำนาจและแข็งแรงมากกว่าในการใช้ความรุนแรงเป็นฝ่ายชนะ ส่วนคนที่มีอำนาจอ่อนแอกว่าเป็นฝ่ายแพ้และตกเป็นเบี้ยล่างเพื่อยินยอมให้ปัญหาดังกล่าวยุติลง หรือการใช้สมาชิกในครอบครัวซึ่งเป็นผู้อาวุโสหรือเป็นบุคคลที่ได้รับความเคารพจากสมาชิกภายในครอบครัว เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ๆ ทำหน้าที่เป็น “คนกลาง” ในการไกล่เกลี่ยเจรจานั้น เพื่อให้ปัญหาการใช้ความรุนแรงภายในครอบครัวนั้นยุติลงเช่นกัน แต่ในบางครั้งสมาชิกภายในครอบครัวก็ไม่สามารถที่จะจัดการและแก้ไขปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นให้ยุติลงได้เองโดยลำพัง ด้วยอาจเป็นเพราะสมาชิกในครอบครัวมีความสนิทสนมกันมากเกินไปจนทำให้เกิดการขาดความเคารพยำเกรงหรือเชื่อฟังกัน ส่งผลให้ผู้อาวุโสในครอบครัวไม่สามารถช่วยเหลือจัดการปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวให้ยุติลงได้ หรือครอบครัวนั้นเป็น

ครอบครัวขนาดเล็กที่อยู่ด้วยกันตามลำพังระหว่างสามีภรรยา ซึ่งเมื่อเกิดปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวขึ้นจึงขาดผู้อาวุโสหรือสมาชิกในครอบครัวที่จะทำหน้าที่เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยปัญหา การใช้ความรุนแรงในครอบครัวให้ยุติลงได้ ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวขึ้น สมาชิกในครอบครัวที่เป็นผู้ถูกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวและผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัว จึงจำเป็นที่จะพึงพามาตรการของรัฐหรือกระบวนการยุติธรรมเพื่อช่วยให้ปัญหาการใช้ความรุนแรงนั้น ยุติลง โดยมีความจำเป็นที่จะต้องมี “คนกลาง” เพื่อเป็นศูนย์กลางและช่วยไกล่เกลี่ยปัญหา ซึ่งก็คือ “ตำรวจ” หรือผู้ทำหน้าที่เป็น “พนักงานสอบสวน” เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นให้ยุติลงไป

สำหรับตำรวจหรือพนักงานสอบสวนนั้นนับเป็นองค์กรแรกในสายธารแห่งกระบวนการยุติธรรม ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม สอบสวน รวบรวม พยานหลักฐานทางคดีและจับกุมผู้กระทำผิดมาลงโทษตามกฎหมาย ตลอดจนอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน และที่สำคัญคือเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเบี่ยงเบนคดีหรือไกล่เกลี่ยคดีบางประเภทในลักษณะที่เป็นการใช้ดุลพินิจที่จะยุติการดำเนินคดีลงได้ โดยเฉพาะคดีความผิดอันเกิดจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว แต่ในอดีตการทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยหรือดำเนินคดีความผิดอันเนื่องมาจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัวของพนักงานสอบสวนนั้น มิได้มีมาตรการทางกฎหมาย หรือหรือข้อระเบียบกฎหมายที่ใดมารองรับที่กำหนดขั้นตอนดำเนินการและแนวทางการปฏิบัติได้อย่างชัดเจน รวมทั้งไม่มีบุคลากรที่รับการฝึกอบรมเฉพาะด้านเพื่อรับผิดชอบปัญหาดังกล่าวโดยตรง ดังนั้น การดำเนินการหรือการปฏิบัติหน้าที่ในการบังคับใช้อำนาจสำหรับการจัดการหรือดำเนินคดีความผิดอันเกิดจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัวของพนักงานสอบสวนรวมถึงมาตรการที่ใช้เยียวยาเหยื่อที่เกิดจากคดีความผิดดังกล่าวนี้จึงมิได้มีการปฏิบัติที่ถูกต้องและบรรลุตามความประสงค์ของแต่ละฝ่าย เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมักเป็นปัญหาที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลโดยทั่วไป เพราะมีความละเอียดอ่อนซับซ้อน เนื่องจากเป็นปัญหาที่มีความเกี่ยวพันกับบุคคลใกล้ชิดซึ่งเป็นสมาชิกภายในครอบครัวที่อาศัยอยู่ด้วยกัน อีกทั้งยังไม่มี ความเหมาะสมในการนำมาตราการทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาบังคับใช้ในคดีความผิดอันเกิดจากการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว เนื่องจากกฎหมายอาญามีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษผู้กระทำผิดมากกว่าที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดหรือปกป้องผู้ถูกระทำ ด้วยความรุนแรงในครอบครัว

นอกจากนี้ตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยกรณีบางเรื่องที่มีวิธีปฏิบัติเป็นพิเศษ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2543 บทที่ 3 สามีภริยาวิาทกัน ข้อ 583 กำหนดว่า “ในกรณีที่สามีหรือภริยา กล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่งว่าทำร้ายร่างกายนั้น หากมิได้ใช้อาวุธหรือบาดเจ็บถึงสาหัส หรือเหตุไม่ได้เกิดใน ถนนหลวง ประกอบกับการกระทำดังกล่าวนี้ไม่ได้กระทำไปโดยมิได้มีเจตนาชั่วร้าย เช่น ทำเพื่อ

ตักเตือนสั่งสอน เป็นต้น ให้พนักงานสอบสวนพยายามชี้แจงตักเตือนให้เรื่องยุติกันเสีย เมื่อไม่เป็นผลสำเร็จจึงจัดการต่อไปตามรูปคดี แต่ให้เสนอสำนวนการสอบสวนนั้นตามลำดับให้ผู้บังคับการพิจารณาสั่งการ

อนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนใช้ดุลยพินิจในการไกล่เกลี่ยหากการกระทำความผิดเกิดขึ้นบ่อยครั้ง มีเซ็ดหลาบและมีพฤติการณ์ว่าจะเกิดการทำความร้ายรุนแรงยิ่งขึ้นก็ให้ดำเนินคดีตามกฎหมายทุกราย”

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติฉบับดังกล่าวมีลักษณะเป็นนโยบายและคำสั่งให้พนักงานสอบสวนพยายามใช้การไกล่เกลี่ยประนีประนอมเพื่อระงับปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวระหว่างสามีและภรรยาเป็นหลัก แต่มิได้มีการติดตามปัญหาหรือการให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวขึ้นอีก

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้นองค์กรภาครัฐนำโดยกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้มีแนวคิดและดำเนินการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ขึ้นมา เพื่อให้พนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติควบคู่กับกระบวนการดำเนินคดีทางอาญาได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากสามารถกำหนดรูปแบบ วิธีการ และขั้นตอนที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป โดยให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวมีโอกาสกลับตัวและยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้ ประกอบกับเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัวมีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์ของการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 นี้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ นั่นคือ การมุ่งเน้นแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ตลอดจนให้ผู้กระทำผิดเกิดจิตสำนึกรับผิดขอโทษการกระทำผิดนั้น และเหยื่อได้รับการชดเชยเยียวยาค่าเสียหายจากผู้กระทำผิด ตลอดจนการให้เหยื่อได้รับการรับเยียวยาทางความรู้สึกและสภาพจิตใจที่ได้รับผลกระทบจากการถูกกระทำนั้น ดุจดังการประสานรอยร้าวแห่งความสัมพันธ์ที่เปรียบเสมือนแผลซึ่งสร้างความเจ็บปวดตรวร้ายภายในจิตใจของทั้งสองฝ่ายให้ดีขึ้น เพื่อความสันติสุขและนำความสมานฉันท์กลับคืนสู่ทุกฝ่ายดังเดิม

ด้วยเหตุผลข้างต้นผู้ศึกษาจึงมีความประสงค์จะศึกษาเรื่อง “บทบาทของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีความรุนแรงภายในครอบครัว ในเขตกรุงเทพมหานคร” ซึ่งคดีความผิดอันเกิดจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัวถือเป็นปัญหาสังคมกึ่งอาชญากรรมและเป็นคดีที่มีลักษณะซับซ้อน คือ ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวและผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวมีความสัมพันธ์เป็นสมาชิกภายในครอบครัวเดียวกัน ดังนั้นจึงต้องใช้ช่องทางพิเศษของกระบวนการยุติธรรมหรือใช้วิธีการในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เข้ามาช่วยให้คดี

ยุติลง ซึ่งกระบวนการใกล้เคียงเหยื่อ-ผู้กระทำผิดนั้นถือเป็นรูปแบบหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เช่นกัน โดยเมื่อการนำกระบวนการใกล้เคียงเหยื่อ-ผู้กระทำผิดมาใช้ในคดีความผิดอันเกิดจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัวจะทำให้เกิดผลอย่างไร และพนักงานสอบสวนในฐานะคนกลางจะสามารถมีบทบาทหน้าที่ในการใกล้เคียงความผิดอันเกิดจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัวในกระบวนการดังกล่าวได้อย่างไร

2. คำถามการวิจัย

สภาพปัญหาและรูปแบบการกระทำผิดอันเกิดจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัวเป็นอย่างไร และพนักงานสอบสวนมีบทบาทหน้าที่ ขั้นตอนดำเนินการในกระบวนการใกล้เคียงเหยื่อ-ผู้กระทำผิดในคดีความผิดอันเกิดจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัวเป็นอย่างไร รวมถึงมีมาตรการในการเยียวยาชดใช้ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากการใช้ความรุนแรงภายในครอบครัวที่เกิดขึ้นจากกระบวนการใกล้เคียงเหยื่อ-ผู้กระทำผิดอย่างไร

3. วัตถุประสงค์

3.1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และรูปแบบของการกระทำผิดอันเกิดจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว

3.2 เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ ขั้นตอนดำเนินการของพนักงานสอบสวนในกระบวนการใกล้เคียงเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีความผิดอันเกิดจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว

3.3 เพื่อศึกษามาตรการในการเยียวยาชดใช้ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการใกล้เคียงเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

4. ขอบเขตการวิจัย

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาและพื้นที่

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษารูปแบบกระบวนการใกล้เคียงเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีความผิดอันเกิดจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์การวิจัย โดยจะทำการศึกษาเฉพาะในเขตพื้นที่ของสถานีตำรวจนครบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร

4.2 ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ได้แก่

1) ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวในคดีความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ที่ผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด จำนวน 3 กรณีศึกษา (จากสถิติจำนวนคดีความรุนแรงในครอบครัวของแต่ละสถานีตำรวจเขตที่ผู้วิจัยเลือก เก็บข้อมูล มีจำนวนเฉลี่ยประมาณ 4-5 คดีต่อเดือน ผู้วิจัยจึงดูความเป็นไปได้ในการเก็บข้อมูล เนื่องจากอาจมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางรายไม่ยินยอมในการให้ข้อมูล ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกเก็บข้อมูล จำนวนเริ่มต้นที่ 3 กรณีศึกษา ภายในขอบเขตระยะเวลาการทำวิจัยที่มีอย่างจำกัด) โดยศึกษาเฉพาะ รูปแบบการใช้ความรุนแรงในครอบครัวระหว่างคู่สามีภรรยาที่จดทะเบียนสมรสหรือมิได้จดทะเบียน สมรสก็ตาม ทั้งนี้ไม่รวมถึงการศึกษารูปแบบการกระทำความรุนแรงในครอบครัวต่อเด็กหรือผู้สูงอายุ ตามที่พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ได้คุ้มครองกลุ่ม บุคคลดังกล่าวไว้ด้วยเช่นกัน

2) ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากการใช้ความรุนแรงภายใน ครอบครัวของผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวในคดีข้างต้น

3) พนักงานสอบสวนที่ผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดในคดีข้างต้น จำนวน 10 กรณีศึกษา (จากสถิติจำนวนคดีความรุนแรงในครอบครัวของแต่ละสถานีตำรวจเขตที่ผู้วิจัยเลือก เก็บข้อมูล มีจำนวนเฉลี่ยประมาณ 4-5 คดีต่อเดือน ผู้วิจัยจึงดูความเป็นไปได้ในการเก็บข้อมูลภายใน ขอบเขตระยะเวลาการทำวิจัยที่มีอย่างจำกัด ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกเก็บข้อมูลจำนวน 10 กรณีศึกษา)

4) ผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ได้แก่ เจ้าหน้าที่จากมูลนิธิปิวิธนา เจ้าหน้าที่จากกระทรวงพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา

4.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาวินิจฉัยกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีความผิดอันเกิดจาก การใช้ความรุนแรงในครอบครัวนี้ ผู้วิจัยเริ่มต้นศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ อันได้แก่ บันทึกประจำวัน พกติการณ์คดี (ภายหลังจากการได้รับความยินยอมให้สามารถศึกษาข้อมูลได้จากผู้กำกับสถานี ตำรวจนครบาลในแต่ละพื้นที่นั้น) สัญญายอมความในคดีกระทำความรุนแรงในครอบครัว และบันทึก ข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอมความ ถอนคำร้องทุกข์คดีความรุนแรงในครอบครัว แห่ง พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 โดยศึกษาย้อนหลังไป จนถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวง การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ร่วมกับศูนย์อัยการคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน และสถาบัน ครอบครัว สำนักงานคดีเยาวชนและครอบครัว ได้จัดโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาองค์

ความรู้เกี่ยวกับระบบการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว (ทีมสหวิชาชีพใน กทม.) ขึ้นมา และเริ่มศึกษาข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการสังเกตการณ์กระบวนการใกล้เคียงเหยื่อผู้กระทำผิด ในภายหลังจากการได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน ตั้งแต่ปลายเดือนมีนาคม พ.ศ.2562 เป็นต้นไป จนถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2562

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง “บทบาทของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีความรุนแรงภายในครอบครัว ในเขตกรุงเทพมหานคร” ผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสาร และผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ประกอบด้วยแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับครอบครัวและความรุนแรงในครอบครัว (Family and Domestic Violence Concept and Theory)
2. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในรูปแบบกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด (Restorative Justice and Victim-Offender Mediation Concept)
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 (Inquiry Official's Role in Domestic Violence Victim Protection Act, B.E.2550)
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Related Research)

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับครอบครัวและความรุนแรงในครอบครัว (Family and Domestic Violence Concept and Theory)

1.1 ความหมายของครอบครัว

ครอบครัว หมายถึง สถาบันสังคมขั้นมูลฐานที่ประกอบด้วยชายหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งอยู่ร่วมกันกับหญิงหนึ่งหรือมากกว่า โดยมีความสัมพันธ์ทางเพศที่สังคมอนุมัติ พร้อมด้วยสิทธิและหน้าที่ที่สังคมยอมรับ (สิริรัตน์ แอดสกุล, 2553: 5)

ครอบครัว หมายถึง สถาบันพื้นฐานของสังคมที่ประกอบด้วยสามีภรรยาและหมายความรวมถึงลูกด้วย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

สำหรับรูปแบบครอบครัวในสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สามารถจำแนกได้ ดังนี้ (สุนันทา กว้างทุ่ง, 2552: 5)

- 1) ครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) ได้แก่ สามี ภรรยา และบุตรที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกัน
- 2) คู่สมรสที่ไม่มีบุตร (childless couples) ได้แก่ สามีและภรรยา

3) ครอบครัวที่มีบิดาหรือมารดาเพียงคนเดียว (single-parent family) ได้แก่ บิดาหรือมารดาเพียงผู้เดียวที่เลี้ยงดูบุตรตามลำพังเนื่องจากคู่สมรสอีกฝ่ายเสียชีวิตหรือหย่าร้างกัน หรือเป็นมารดาที่ไม่ได้สมรส

4) ครอบครัวบุญธรรม (adoptive family) ได้แก่ สามี ภรรยา และบุตรบุญธรรม

5) ครอบครัวที่มีการแต่งงานใหม่ (reconstituted family) ได้แก่ ชายหญิงที่มาอยู่ร่วมกันโดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือโดยทั้งสองฝ่ายเป็นหม้ายหรือหย่าร้างมา

6) ครอบครัวขยาย (extended family) ได้แก่ เครือญาติเดียวกันตั้งแต่สามชั่วคนขึ้นไปที่มีความสัมพันธ์ในทางสายเลือดหรือจากการแต่งงานมาอยู่ร่วมกัน

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าครอบครัว หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันทางสายโลหิต การสมรส หรือการรับเลี้ยงดู (บุตรบุญธรรม) โดยปกติแล้วครอบครัวประกอบไปด้วย สามี ภรรยา โดยไม่มีบุตรของตนเองและมีการก่อตั้งขึ้นเป็นครอบครัว มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในฐานะสามี ภรรยา บิดามารดา หรือบุตรธิดา รวมถึงเป็นที่เป็นที่พึ่งโดยการรักษาวินัยธรรมเดิม และอาจจะมีการสร้างสรรค์วัฒนธรรมใหม่ก็ได้ (ชูมิตร อินตะฟู, 2546: 9 อ้างถึงใน วิศิษฐ์ ฉัตรกริช, 2538: 48)

1.2 ความหมายของความรุนแรงในครอบครัว

ในภาษาไทยยังไม่มีคำบัญญัติคำศัพท์ที่ใช้แทนคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” ที่สามารถอธิบายถึงปรากฏการณ์ใช้กำลังประทุษร้ายระหว่างบุคคลหรือทำลายทรัพย์สินของบุคคลภายในครอบครัวเดียวกันคำที่อาจใช้แทนได้น่าจะเป็นคำว่า “การกระทำละเมิดในครอบครัว” ส่วนภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Domestic Violence” แต่อาจมีการใช้คำว่า Domestic violence, family violence, domestic disputes, spouse abuse, wife abuse, battered wives, battered women ใช้แทนกันได้ในการอธิบายปรากฏการณ์ความรุนแรงในครอบครัวเช่นเดียวกัน แต่อาจก่อให้เกิดความสับสนได้อย่างไรก็ตามถ้อยคำดังกล่าวได้เน้นถึงความสัมพันธ์ในการสมรสระหว่างผู้ก่อเหตุกระทำ ความรุนแรงและผู้ที่ได้รับผลร้าย (วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุธี และอำนาจ เนตยสุภา, 2546: 23)

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการท่านอื่น ๆ ได้ให้ความหมายของคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” ตามทรรศนะของแต่ละท่านไว้ดังนี้

ความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง ความรุนแรงระหว่างชายหญิง ซึ่งอยู่ด้วยกันหรือเคยอยู่ด้วยกันฉันท์สามีภรรยา เป็นการนิยามในความหมายอย่างกว้าง ซึ่งการสมรสจะชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ก็ตาม และผู้ก่อเหตุรุนแรงอาจเป็นชายหรือหญิงก็ได้ (Eve S. Buzawa. & Carl G. Buzawa, 1990)

ความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง ความรุนแรงที่เกิดขึ้นหรือถูกกล่าวหาว่าเกิดขึ้นระหว่างคู่สมรสหรือผู้ที่อาศัยอยู่ด้วยกันหรือผู้ถูกกระทำมีความสัมพันธ์เป็นคู่ครองกับผู้กระทำความรุนแรง (Deborah Lockton & Richard Ward, 1997)

ความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง การใช้กำลังประทุษร้ายต่ออนามัย จิตใจ ร่างกาย เพศ ชีวิต เสรีภาพ หรือกระทำด้วยประการใด ๆ อันไม่เป็นธรรมระหว่างคู่สมรสหรือเคยเป็นคู่สมรสหรือระหว่างบุคคลที่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน จนเกิดอันตรายแก่อนามัย ร่างกาย เสรีภาพ เพศ จิตใจ และชีวิตแก่อีกฝ่ายหนึ่ง โดยสาเหตุสำคัญเกิดจากปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจในครอบครัวที่ฝ่ายหนึ่งต้องการการควบคุมหรือให้ได้รับการยอมรับจากอีกฝ่ายหนึ่ง ดังนั้นการที่ฝ่ายหนึ่งกระทำด้วยประการใด ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจควบคุมหรือให้ได้รับการยอมรับจนเป็นเหตุให้อีกฝ่ายได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย หรือจิตใจ ย่อมถือเป็นความรุนแรงภายในครอบครัวทั้งสิ้น (วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุธี และอำนาจ เนตยสุภา, 2546: 1)

ความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง ผู้หญิงถูกกระทำความรุนแรงโดยคู่ครอง (intimate partner) หรือบุคคลที่เป็นสมาชิกภายในครอบครัว ด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง ต่อไปนี้ (Domestic Violence Against Women and Girls, 2000)

1) การกระทำความรุนแรงต่อร่างกาย (physical abuse) เช่น ตบหน้า ทูบตี บิดแขน กระทบกระชากผม ใช้บุหรี่เผาหรือจี้ บีบคอ ตะแถบ ชูเข็มจะแทงด้วยวัตถุสิ่งของหรืออาวุธและฆ่า การทำร้ายร่างกายรวมถึงการปฏิบัติตามพิธีกรรมจารีตประเพณีที่เป็นอันตรายต่อผู้หญิง เช่น การขลิบอวัยวะเพศในผู้หญิง (female genital mutilation) และการรับช่วงภรรยาซึ่งเป็นจารีตประเพณีของชนบางเผ่า หญิงหม้ายสามีเสียชีวิตจะถูกโอนไปเป็นภรรยาของพี่ชายสามี รวมทั้งทรัพย์สินของหญิงหม้ายก็ตกแก่พี่ชายสามีเช่นกัน

2) การกระทำความรุนแรงทางเพศ (sexual abuse) เช่น การมีเพศสัมพันธ์ด้วยการบังคับข่มขู่ การใช้กำลังบังคับขู่เข็ญเพื่อให้มีเพศสัมพันธ์ การบังคับให้ผู้หญิงมีกิจกรรมทางเพศที่ผู้หญิงไม่ต้องการหรือบังคับให้ผู้หญิงมีเพศสัมพันธ์กับชายอื่น

3) การกระทำอันตรายแก่จิตใจ (psychological abuse) การกระทำด้วยประการใด ๆ โดยมีเจตนาขู่เข็ญหรือกลั่นแกล้ง (persecution) การข่มขู่จะทอดทิ้งหรือทำร้ายกักขังให้อยู่ในบ้าน การควบคุมทุกฝีก้าว การข่มขู่จะเอาบุตรไปจากความดูแล การทำลายสิ่งของเครื่องใช้ของฝ่ายหญิง การปล่อยให้อยู่ตามลำพัง การใช้วาจารุนแรงก้าวร้าว (verbal aggression) การปฏิบัติต่อฝ่ายหญิงอย่างต่ำต้อยไร้เกียรติศักดิ์ศรี

4) การกระทำความรุนแรงด้านความเป็นอยู่ (economic abuse) เช่น การปฏิเสธไม่ให้ความช่วยเหลือด้านฐานะความเป็นอยู่ การปฏิเสธไม่ให้เงินช่วยเหลือต่อความเป็นอยู่ การปฏิเสธไม่ให้

อาหารการกินและสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีพ การปฏิเสธหรือล่าช้าในการได้รับการรักษาพยาบาลเวลาเจ็บป่วยและกีดกันไม่ให้ทำงานนอกบ้าน เป็นต้น

5) การละเว้นการกระทำ (acts of omission) การไม่ทำให้สิ่งจำเป็น เช่น อาหารการกิน เสื้อผ้าเครื่องใช้สอย การเอาใจใส่ดูแลที่แตกต่างกันก็ถือเป็นการกระทำรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กผู้หญิง เช่น การเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงและเด็กผู้หญิงไม่ให้ได้รับการศึกษาหรือไม่ได้รับการรักษาพยาบาลและสุขภาพด้อยกว่าผู้ชาย เป็นต้น

ความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง การกระทำใด ๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจหรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ แต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท นอกจากนี้ยังให้ความหมายของ “บุคคลในครอบครัว” หมายถึง คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันท์สามีภรรยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใด ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน (พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว, 2550)

ความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง ความรุนแรงที่มีลักษณะเฉพาะที่เกิดการทำร้ายร่างกาย การทำร้ายทางเพศและจิตใจแบบต่าง ๆ ระหว่างสมาชิกที่มีความสัมพันธ์ฉันท์ครอบครัวเดียวกัน ได้แก่ สามี-ภรรยา-บุตร-ญาติผู้ใหญ่ ฯลฯ (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2545: 203)

จากความหมายข้างต้นพอสรุปความหมายของความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง การกระทำที่มีเจตนาจะทำให้ผู้อื่นซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวได้รับบาดเจ็บ อันเนื่องมาจากการทำร้ายร่างกายหรือทางเพศและมีบาดแผลเกิดขึ้น ซึ่งอาจมีตั้งแต่เล็กน้อยไปจนถึงรุนแรงจนถึงขั้นเสียชีวิตได้ แต่ความรุนแรงในครอบครัวก็ได้มีความหมายเพียงแค่การทำร้ายร่างกายเท่านั้น นอกจากนี้ยังรวมถึงการทำร้ายทางด้านจิตใจและอารมณ์ระหว่างสมาชิกที่มีความสัมพันธ์ฉันท์ครอบครัวเดียวกันเป็นอีกฝ่ายหนึ่งด้วย ส่วนใหญ่มักเป็นการทำร้ายทุบตี การบังคับขู่เข็ญ การพูดจาตำหนิดูถูกเหยียดหยาม พฤติกรรมก้าวร้าว การเพิกเฉยหรือละเลย รวมทั้งการกดขี่ข่มเหงจิตใจอันทำให้อีกฝ่ายหนึ่งตกอยู่ในภาวะของความหวั่นไหว ความหวาดระแวง และความกลัว ซึ่งก่อให้เกิดการขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ความอับอาย การปิดกั้นทางสังคมและการนอกใจ เป็นต้น (สุนันทา กว้างทุ่ง, 2552 อ้างถึงใน จิตฤดี วีระเวสส์, 2543: 223-232)

1.3 สาเหตุของการกระทำความรุนแรงในครอบครัว

สาเหตุของการกระทำความรุนแรงในครอบครัวนั้นเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุด้วยกัน โดยมีได้เกิดจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งโดยเฉพาะ เนื่องจากปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่มีความละเอียดซับซ้อนและมีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ซึ่งได้แบ่งสาเหตุของการเกิดความรุนแรงในครอบครัว ดังนี้ (อรอนงค์ อินทรจิตร และ นรินทร์ กรินชัย, 2542)

1) การขาดความพร้อมในการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล การที่บุคคลหนึ่งเจริญเติบโตมาในครอบครัวที่สมาชิกภายในครอบครัวแสดงพฤติกรรมที่มีความรุนแรงต่อกันทั้งทางการกระทำ หรือทางวาจา รวมทั้งการปลูกฝังทัศนคติที่มีต่อเพศตรงข้ามในแง่ลบ หรือเติบโตมาโดยไม่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูสั่งสอนด้วยความรักและความเข้าใจ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุให้เกิดการซึมซับรับเอาพฤติกรรม การกระทำรวมถึงการใช้วาจาและความคิดที่มีความรุนแรงไป และนำไปสู่การเบียดเบียนและการเอาเปรียบทางเพศ

2) ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยมที่ได้รับการถ่ายทอดมาทางศิลปะ ศาสนา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีที่ให้ความสำคัญกับเพศชายมากกว่าเพศหญิง การปลูกฝังว่าเพศชายต้องเป็นผู้นำ เป็นผู้สร้างระเบียบกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับเพื่อควบคุมทางสังคมต่าง ๆ รวมทั้งมีอำนาจในการต่อรอง มีสิทธิและความเป็นใหญ่มากกว่าเพศหญิง เพศชายเป็นหัวหน้าครอบครัวและต้องทำงานหาเลี้ยงครอบครัวโดยที่เพศหญิงต้องทำงานภายในบ้าน เป็นผู้รับใช้สามีรวมถึงต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสามีอย่างเคร่งครัด ดังคำกล่าวที่ว่าผู้ชายเปรียบเสมือนช้างเท้าหน้า ผู้หญิงเปรียบเสมือนช้างเท้าหลัง

3) สังคมและสิ่งแวดล้อมในสังคมที่เอื้ออำนวยให้เกิดความรุนแรง เช่น การที่ผู้คนในสังคมมองว่าการที่สามีภรรยาทะเลาะวิวาทตบตีกันเป็นเรื่องธรรมดาและเป็นเรื่องส่วนบุคคลที่คนภายนอกไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว ตลอดจนปัจจุบันสื่อโทรทัศน์หรือสื่อโซเชียลเน็ตเวิร์คต่าง ๆ นำภาพและพฤติกรรมที่มีความรุนแรง เช่น ละคร ภาพยนตร์ ภาพถ่ายหรือภาพวิดีโอ ออกมานำเสนอจนผู้คนทั่วไปมองว่าเป็นเรื่องธรรมดาจนกลายเป็นความคุ้นชิน และมองว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องปกติที่พบเห็นอยู่ทั่วไป ดังนั้นเมื่อมีความรุนแรงเกิดขึ้นในครอบครัวชุมชนก็มิได้มีการประณามผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวแต่อย่างใด แต่กลับกลายเป็นผู้ถูกระงับหรือเหยื่อเสียเองที่ต้องได้รับความเสียหายและอับอายแทน

4) ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจและไม่ตระหนักถึงคำว่า สิทธิส่วนบุคคล สิทธิสตรี ตลอดจนสิทธิเด็ก เมื่อประชาชนไม่ทราบและไม่มีความเข้าใจในสิทธิของตนเอง จึงไม่สามารถลุกขึ้นมาปกป้องสิทธิส่วนบุคคลของตนเองได้ จึงก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิต่าง ๆ นี้เรื่อยมา

5) กฎหมายและข้อบังคับทางสังคม ยังไม่เอื้ออำนวยในการลงโทษผู้กระทำผิดทางเพศอย่างรุนแรงและฉับพลัน ทั้งระเบียบว่าด้วยการทำร้ายจากบุคคลใกล้ชิดตัวยังมีช่องโหว่ ซึ่งแสดงให้เห็น

ว่าการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนบุคคลไม่ใช่ปัญหาของสังคมโดยรวม ยิ่งเสมือนเป็นการส่งเสริมให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวต่อไป

6) ความเจ็บป่วยทางจิตใจ อาการทางจิตและทางประสาท รวมถึงการตกเป็นทาสของสุราและสารเสพติดรวมถึงอบายมุขต่าง ๆ นับว่าเป็นสาเหตุสำคัญอีกสาเหตุหนึ่งซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงในครอบครัวโดยส่วนรวม เช่น การทำร้ายลูกเมียเป็นประจำเมื่ออยู่ในภาวะขาดสติจากการเสพสุราหรือสารเสพติด หรือเกิดจากอาการประสาทหลอนเนื่องจากฤทธิ์ของยาเสพติด ตลอดจนการฆ่าผู้อื่นหรือการฆ่าตัวตาย เป็นต้น

7) ปัญหาทางเศรษฐกิจและความกดดันทางสังคม ปัญหาเศรษฐกิจที่ตกต่ำ การมีรายได้น้อยรวมถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่แออัดยัดเยียด ส่งผลให้เกิดความกดดันจนกระทั่งกลายเป็นความเครียด และอาจนำไปสู่ปัญหาการทะเลาะวิวาทในครอบครัวได้ในที่สุด

1.4 รูปแบบการใช้ความรุนแรงในครอบครัว

การวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษามุ่งศึกษาถึงกรณีความผิดอันเกิดจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัวในรูปแบบของสามีกระทำความรุนแรงต่อภรรยา หรือภรรยากระทำความรุนแรงต่อสามี ซึ่งมีรูปแบบการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ดังต่อไปนี้

1) การบังคับและการข่มขู่ (using coercion and threats) การคุกคามและการข่มขู่จะทำร้ายภรรยาด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ข่มขู่ว่าจะทอดทิ้ง จะฆ่าตัวตาย จะเล่าเรื่องของภรรยาให้ผู้อื่นฟังเพื่อเป็นการประจาน

2) การคุกคาม (using intimidation) การทำให้ภรรยากลัวโดยการใช้สายดา กิริยาท่าทาง ขว้างปาสิ่งของ การทารุณสัตว์เลี้ยง ทำร้ายข้าวของส่วนตัวของภรรยา การนำอาวุธออกมาถือเพื่อทำให้ภรรยากลัว

3) การบีบคั้นทางอารมณ์ (using emotion abuse) การทำให้ภรรยารู้สึกเลวร้าย ทำให้ภรรยาคิดว่าตนเองเป็นคนไม่ดี เหยียดหยามว่าภรรยาไร้ค่า หรือการเรียกชื่อภรรยาที่ทำให้ภรรยารู้สึกตกต่ำ ทำกิริยาอาการที่ทำให้ภรรยารู้สึกว่าตนเป็นคนโง่เขลาและกังวลในความผิดพลาดรวมถึงการทำให้รู้สึกว่าตนเป็นต้นเหตุในความผิดพลาดนั้น

4) การใช้ชีวิตอยู่ตามลำพัง (using isolation) การควบคุมการดำเนินชีวิตทุกอย่างของภรรยา ทั้งการห้ามไม่ให้ภรรยาพูดคุยกับบุคคลที่สามีไม่พอใจ การจำกัดสถานที่ที่ภรรยาจะไป หรือจำกัดสื่อที่ภรรยาสามารถเปิดรับ การไม่ยอมรับฟังเหตุผลและความต้องการของภรรยา

5) การทำให้ความรุนแรงเป็นเรื่องเล็กน้อยการปฏิเสธความรับผิดชอบและการไม่กล่าวโทษภรรยา (minimizing denying and blaming) การพยายามทำให้การทำร้ายเป็นเรื่องเล็กน้อย ไม่รับผิดชอบต่อเหตุการณ์ใด ๆ ที่เกิดขึ้น โดยเมื่อเกิดความขัดแย้งแล้วโทษภรรยาว่าเป็น

ต้นเหตุแห่งความขัดแย้งนั้น หรือเมื่อมีการทุบตีก็โทษว่าเป็นความผิดของภรรยา รวมถึงไม่แสดงความวิตกกังวลต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ตนเป็นผู้ก่อขึ้น

6) **การใช้บุตรเป็นเครื่องมือ (using children)** การบีบบังคับบุตรเพื่อให้ภรรยาเกิดความไม่สบายใจ กังวลในเรื่องเกี่ยวกับบุตร เช่น ชมเช้บังคับสร้างความคิดค้นให้บุตร ให้บุตรเป็นตัวกลางในการสื่อสารระหว่างตนกับภรรยา ชมเช้ว่าจะทอดทิ้งไม่เลี้ยงดู จะทำร้ายบุตร จะพาบุตรหนีไปหากภรรยาไม่ทำตามที่ตนต้องการ

7) **การใช้สิทธิของผู้ชาย (using male privilege)** การกำหนดบทบาทของทุกคนในครอบครัว การผูกขาดการตัดสินใจเพียงคนเดียว การปฏิบัติต่อภรรยาเสมือนเป็นทาสเป็นคนรับใช้

8) **การบีบบังคับทางเศรษฐกิจ (using economic abuse)** การไม่ให้ภรรยามีโอกาสทำงานนอกบ้าน สั่งให้ภรรยาเลิกทำงานพิเศษอื่น ๆ ที่มีรายได้ การจัดการเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายด้วยตนเองทั้งในส่วนที่เป็นรายได้ของตนเองและภรรยา การทำให้ภรรยา รู้สึกว่าต้องพึ่งพาสามีเรื่องเงิน การจ่ายเงินให้ภรรยาในลักษณะเบี้ยเลี้ยงรายวัน หรือต้องให้ภรรยา รู้สึกเอ่ยปากขอเงินทุกครั้งที่ต้องการใช้ การปกปิดไม่ให้ภรรยารับรู้รายได้ที่แท้จริงของครอบครัว

1.5 ลักษณะเฉพาะของปัญหาความรุนแรงในครอบครัวกรณีทำร้ายคู่สมรส

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวกรณีทำร้ายคู่สมรส หรือสามีทำร้ายภรรยา นั้น มีลักษณะพิเศษเฉพาะที่น่าสนใจ ดังนี้ (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2545: 209)

1) **ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมีลักษณะเป็น “ความสัมพันธ์แบบสองทาง”** เนื่องจาก**ความเป็นครอบครัว** ดังนั้นจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นพบว่า การที่โยนความผิดให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฝ่ายเดียวว่ามีความบกพร่องทางบุคลิก การอบรมเลี้ยงดู และการใช้มุมมองแบบใด ๆ ก็ตามนั้น ย่อมไม่ถูกต้องทั้งหมด เพราะบ่อยครั้งที่ภรรยาก็มีส่วนยุ่งด้วยคำพูด ท่าที และการกระทำบางอย่างเช่นกัน รวมทั้งบางครั้งก็ขาดเทคนิควิธีในการลดทอนความขัดแย้งรุนแรงที่เกิดขึ้นให้แสดงออกอย่างเหมาะสมกว่าที่เป็นอยู่ จึงเป็นความไม่ยุติธรรมและเป็นการละเลยความสำคัญของสัมพันธภาพที่มีลักษณะพิเศษดังกล่าวนี้ไปอย่างน่าเสียดาย ซึ่งสามารถเยียวยาแก้ไขได้โดยอาศัย “คนกลาง” เข้ามาช่วยรับฟังและให้คำแนะนำในบางสถานการณ์

2) **ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้ชื่อว่าเป็น “ปัญหาสังคมกึ่งอาชญากรรม”** เนื่องจากมีลักษณะสำคัญที่แตกต่างไปจากปัญหาสังคมโดยทั่วไป และขณะเดียวกันก็แตกต่างจากปัญหาอาชญากรรมอื่น ๆ คือการทำร้ายร่างกายผู้อื่นซึ่งเป็นกระทำที่ผิดกฎหมาย ทั้งที่พฤติกรรมแห่งคดีทำนองเดียวกัน เช่น ตะแคง ใช้อาวุธทำให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายและจิตใจของผู้อื่น และข่มขืนคู่สมรส ซึ่งบางครั้งรุนแรงถึงขั้นพยายามฆ่าและฆาตกรรม ทั้งนี้เนื่องจากกรณีความรุนแรงในครอบครัว

เป็นการทำร้ายร่างกายและจิตใจสมาชิกคนใดคนหนึ่งของครอบครัวโดยบุคคลครอบครัวเดียวกัน ซึ่งส่วนใหญ่สร้างครอบครัวมาจากพื้นฐานความรักความผูกพันต่อกัน และบ้างก็ทำร้ายกันด้วยความรักใคร่ด้วยซ้ำไป ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าปัญหานี้เป็น “ปัญหาสังคมกึ่งอาชญากรรม” เพราะแตกต่างจากปัญหาอาชญากรรมอื่นที่เหยื่อมักจะเป็นบุคคลภายนอกครอบครัว

3) ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวและผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวในกรณีนี้ส่วนใหญ่เป็น “บุคคลคนเดียวกันตามกฎหมาย” กรณีที่ทำการจดทะเบียนสมรส หรือมีบุตรซึ่งเป็นบุคคลที่สามผูกพันโยงโยอยู่ด้วยและได้รับผลกระทบจากการทำร้ายร่างกายระหว่างคนสองคนที่อยู่ในครอบครัวเดียวกันด้วย ก่อให้เกิดปัญหาลำบากใจที่ยากแก่การจัดการอย่างเด็ดขาดกับสามีผู้กระทำ ความรุนแรงแก่เหยื่อซึ่งเป็นภรรยาของตน เพราะการพรางสามีและบิดาไปจากตนเองและบุตรย่อม ก่อให้เกิดผลกระทบต่อครอบครัวของตน แต่หากไม่กระทำกรอย่างใดอย่างหนึ่งเหยื่อก็ต้องยอมทนทุกข์ทรมานต่อสภาพความรุนแรงต่อไปเช่นกัน

4) พฤติกรรมการกระทำผิดกรณีทำลายคู่สมรสนั้นจะเป็นความรุนแรงในครอบครัวที่มีลักษณะเป็น Paradox คือ ขัดแย้งกันเองระหว่างแนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวซึ่งแฝงไว้ด้วยนัยแห่งการผินก่าล้าง การเป็นพันธมิตร การเป็นแนวร่วมที่เข้มแข็ง การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และการมีความเมตตากรุณาต่อคนในกลุ่มเดียวกัน (in-group) มากกว่าที่มีต่อคนนอกกรุป (out-group) ซึ่งเป็นธรรมชาติของพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ ดังนั้นการที่คนในครอบครัวทำร้ายร่างกายและจิตใจกันเองนั้นจึงเป็นเรื่องที่มีความขัดแย้งในบริบทของความเป็นครอบครัวอย่างชัดเจน

5) ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดจากสามีทำร้ายภรรยานั้นมีลักษณะเป็น “ความรุนแรงสองชั้น” กล่าวคือ ในครอบครัวที่มีบุตรและบุตรทราบถึงหรือเห็นพฤติกรรมความรุนแรงที่บิดามารดากระทำต่อกันในลักษณะตบตีทำร้ายร่างกาย ขว้างปาสิ่งของ หรือตะโกนใส่กันนั้นบุตรจะตกเป็นเหยื่อทางอ้อมในเหตุการณ์เหล่านี้โดยเรียนรู้ทั้งบทบาททางเพศควบคู่กับความรุนแรง ยอมรับความก้าวร้าวรุนแรงว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่ยอมรับได้ และที่สำคัญคือเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นเหยื่อโดยอ้อมเหล่านี้ได้ถูกบ่มเพาะนิสัย สามารถทนทานต่อความก้าวร้าวในระดับที่สูงขึ้นที่ละชั้นจากครอบครัวที่มีความรุนแรงจนมีขีดจำกัดแห่งความทนได้สูงมาก ซึ่งเป็นสัญญาณอันตรายต่อครอบครัวที่จะเกิดขึ้นใหม่และสังคมไทยในอนาคตเมื่อเด็กและเยาวชนเหล่านี้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ต่อไป

1.6 ผลกระทบจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว

1.6.1 ผลกระทบต่อผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวโดยตรง

ความรุนแรงในครอบครัวที่มีการใช้กำลังประทุษร้ายหรือมีการขู่เข็ญด้วยประการใด ๆ ย่อมส่งผลให้ผู้ถูกกระทำได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย เพศ ออนามัยและจิตใจ โดยอันตรายที่เกิดแก่ร่างกาย เช่น บาดแผลตั้งแต่ฟกช้ำ รอยแตก ไปจนกระทั่งได้รับอันตรายสาหัส สูญเสียอวัยวะต่าง ๆ

เช่น สูญเสียการได้ยิน ตาบอด แขนขาหัก การขลิบอวัยวะเพศหญิงซึ่งอาจมีผลกระทบเป็นสาเหตุให้ ตกเลือดและเป็นหมันได้ และหญิงบางรายถูกทำร้ายร่างกายโดยสามีในระหว่างตั้งครรภ์จึงส่งผลให้เกิดการแท้งลูกได้ในที่สุด ส่วนการถูกล่วงเกินทางเพศหรือถูกข่มขืนอาจนำไปสู่การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์และนำไปสู่การทำแท้งโดยผิดกฎหมายได้ รวมถึงการติดโรคทางเพศสัมพันธ์และอาจเสียชีวิตลงได้ เช่น กามโรค เอชไอวี เป็นต้น นอกจากนี้การได้รับผลกระทบทางร่างกายแล้วที่สำคัญ คือ ผู้ที่ถูกรังสีหรือสัมผัสกับรังสีได้รับผลกระทบทางจิตใจด้วย เช่น มีความกังวล เกิดอาการตื่นกลัว ตกใจง่าย เก็บกด นอนไม่หลับ เบื่ออาหาร เกิดความดันสูง มีพฤติกรรมและความรู้สึกทางเพศผิดปกติ มองไม่เห็นคุณค่าของตนเอง และเลือกการใช้สุราหรือสารเสพติดเพื่อระงับประสาทของตนเองจนกระทั่งนำไปสู่การฆ่าตัวตายในที่สุด (วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุธี และ อำนาจ เนตยสุภา, 2546: 61-62)

นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีความรุนแรงอาจได้รับผลกระทบถูกทำร้าย ทูบตีไปด้วย ตลอดจนได้รับผลกระทบทางอ้อม เช่น การเห็นเหตุการณ์ความรุนแรง และเด็กที่ได้รับความรุนแรงดังกล่าวย่อมมีผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจด้วยเช่นกัน คือ เจริญเติบโตช้ากว่าปกติ มีปัญหาการดำรงชีวิต ปัญหาการเรียน ปัญหาการสร้างสัมพันธภาพและการดำเนินชีวิตร่วมกับบุคคลอื่น ปัญหาด้านความประพฤติ การหนีออกจากบ้าน และอาจนำไปสู่ปัญหาความเครียดและความกดดันจนกระทั่งเกิดการฆ่าตัวตายได้ในที่สุด (วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุธี และ อำนาจ เนตยสุภา, 2546: 66)

1.6.2 ผลกระทบต่อฐานะความเป็นอยู่

ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวและได้รับบาดเจ็บทางร่างกายนั้น จำเป็นต้องเข้ามา รับการรักษาพยาบาลเพื่อรักษาอาการบาดเจ็บดังกล่าว และต้องกลับมาพบแพทย์อีกครั้งในเวลา 6 เดือนหรือมากกว่านั้น เนื่องจากมีอาการบาดเจ็บเรื้อรังจากการถูกทำร้ายอย่างรุนแรงและต่อเนื่อง นอกจากนี้การที่จะต้องรักษาพยาบาลบาดแผลทางกายแล้ว ยังต้องทำการฟื้นฟูสภาพจิตใจให้กับผู้บาดเจ็บอีกด้วย จากสาเหตุดังกล่าวจึงต้องสิ้นเปลืองทั้งค่ารักษาพยาบาลและเวลา ซึ่งส่งผลกระทบต่อฐานะความเป็นอยู่ของผู้ที่ถูกทำร้ายและยังส่งผลกระทบต่อรัฐที่ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณสำหรับแบบรับภาระผู้มีสิทธิได้รับค่ารักษาพยาบาลจากรัฐหรือผู้มีประกันสุขภาพ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ถูกทำร้ายจำต้องลาออกจากงานประจำเนื่องจากต้องรักษาพยาบาลเป็นระยะเวลานานหรือพิการ ซึ่งแสดงให้เห็นว่านอกจากผู้ถูกทำร้ายจะได้รับผลกระทบทางร่างกายและจิตใจแล้ว ยังต้องได้รับผลกระทบต่อฐานะความเป็นอยู่ด้วยเช่นกัน (วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุธี และ อำนาจ เนตยสุภา, 2546: 68-75)

1.6.3 ผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว

การกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวย่อมส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวและนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาการหย่าร้าง การฟ้องร้องสิทธิเลี้ยงดูบุตร หรือ การฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากการถูกประทุษร้ายได้ในที่สุด รวมทั้งส่งผลให้บุคคลผู้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัว คือ สามีภรรยา หรือบิดามารดา ไม่สามารถทำหน้าที่ได้สมบูรณ์แบบ ส่งผลให้ครอบครัวขาดความรัก ความอบอุ่น ความสามัคคี จนกระทั่งกลายเป็นความห่างเหิน และอาจขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ในที่สุดครอบครัวมีความแตกแยกและย่อมส่งผลกระทบต่อบุตรโดยตรง (วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุธี และ อำนาจ เนตยสุภา, 2546: 75-77)

1.6.4 ผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติ

จากการศึกษาความรุนแรงในครอบครัวนอกจากจะส่งผลกระทบต่อผู้ถูกกระทำหรือเด็กที่อยู่ในครอบครัวโดยตรงแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตที่ดี โดยเป็นสาเหตุให้ผู้ถูกกระทำขาดโอกาสมีส่วนร่วมกับการบริหารงานทางสังคมและการเมือง ซึ่งผลกระทบเหล่านี้ไม่อาจวัดเป็นเม็ดเงินได้ แต่มีผลกระทบต่อศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม ที่ภาครัฐต้องใช้ในการเยียวยาทั้งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หรือค่าใช้จ่ายในบ้านพักฉุกเฉิน ทำให้ต้องสูญเสียค่าใช้จ่ายในการให้การสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ แต่ผลกระทบที่สำคัญ คือ ผลกระทบต่อโครงสร้างทางสังคม เนื่องจากการทำร้ายภรรยาหรือบุตรในครอบครัวเป็นเครื่องยืนยันให้เห็นว่าสังคมยอมรับว่าหญิงที่ถูกทำร้ายและบุตรอยู่ในฐานะด้อย โดยเป็นรองของเพศชายทางด้านการเมืองเศรษฐกิจและสังคม (สุนันทากว้างทุ่ง, 2552 อ้างถึงใน United Nations, 1989)

1.7 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว

1.7.1 ทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรม (Crime Triangle Theory)

ทฤษฎีดังกล่าวได้อธิบายถึงสาเหตุหรือองค์ประกอบของการเกิดอาชญากรรม โดยประกอบด้วยด้านต่าง ๆ ของสามเหลี่ยมทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

- 1) **อาชญากรหรือผู้กระทำผิด (offender)** คือ ผู้ที่มีความต้องการจะก่อเหตุหรือผู้ที่กระทำ ความผิด
- 2) **เหยื่อ (victim)** คือ บุคคล สถานที่ หรือวัตถุสิ่งของที่ผู้กระทำผิดหรืออาชญากรมุ่งจะกระทำต่อ หรือเป็นเป้าหมายที่ต้องการ
- 3) **โอกาส (opportunity)** คือ ช่วงเวลาและสถานที่อันเหมาะสมที่ผู้กระทำผิดหรืออาชญากรมีความสามารถจะลงมือกระทำหรือก่ออาชญากรรม

ภาพที่ 1 องค์ประกอบ 3 ส่วน ในการเกิดอาชญากรรม

ที่มา: ประยุกต์จาก The User, ทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรม (Crime Triangle Theory), 2559 โดยผู้วิจัย

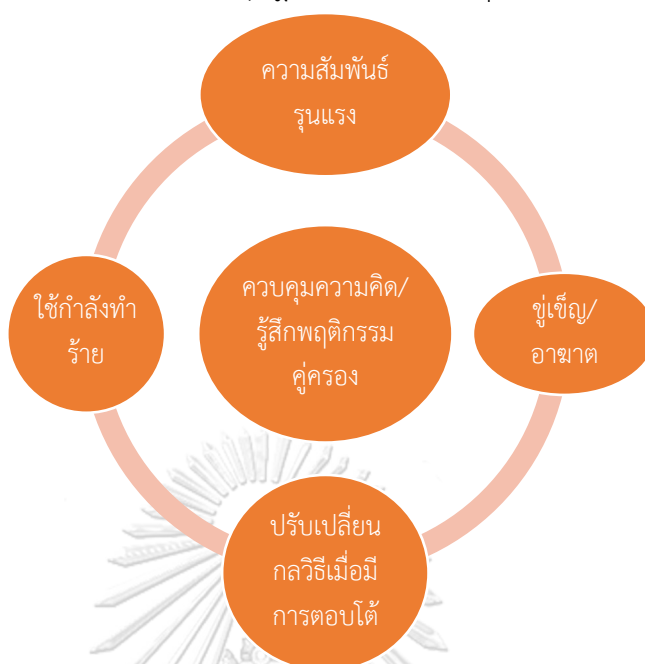
โดยเมื่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์ครบองค์ประกอบทั้งสามด้านดังกล่าวข้างต้นแล้ว มีผลก่อให้เกิดอาชญากรรมขึ้น ทั้งนี้สำหรับปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวสามารถเกิดขึ้นได้ตามทฤษฎีดังกล่าว คือ อาชญากรหรือผู้กระทำผิด คือ ผู้ที่ใช้ความรุนแรงในครอบครัวโดยอาจเป็นสามีหรือภรรยาแล้วแต่สถานการณ์ ส่วนเหยื่อนั้น คือ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว และองค์ประกอบสุดท้าย คือ โอกาส ซึ่งปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวจะสามารถเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อสมาชิกในครอบครัวมีโอกาสอยู่ด้วยกันในขณะนั้นและเกิดการทะเลาะเบาะแว้งหรือมีความขัดแย้งเกิดขึ้นนั่นเอง

แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตเพิ่มเติมว่าองค์ประกอบด้านโอกาสยังหมายความรวมถึงด้านสถานที่ด้วย ซึ่งสถานที่ของปัญหาการใช้ความรุนแรงนี้ คือ ครอบครัว ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนบุคคลโดยเฉพาะ ดังนั้นปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวจึงมีลักษณะพิเศษเฉพาะที่แตกต่างจากปัญหาอาชญากรรมโดยทั่วไป หรือเรียกได้ว่าเป็นปัญหาสังคมกึ่งอาชญากรรม

1.7.2 ทฤษฎีวงล้ออำนาจควบคุม (Power and Control Wheels)

ทฤษฎีดังกล่าวได้อธิบายถึงสาเหตุการเกิดความรุนแรงในครอบครัว เพราะผู้กระทำผิดต้องการได้รับหรือรักษาอำนาจและควบคุมคู่ครองอีกฝ่าย โดยเชื่อว่าตนกระทำได้โดยชอบและเป็นรูปแบบพฤติกรรมใช้กำลังบังคับระหว่างความสัมพันธ์ในครอบครัว (วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุธี และ อำนาจ เนตยสุภา, 2546: 51)

ภาพที่ 2 ทฤษฎีวงล้ออำนาจควบคุม

จากภาพดังกล่าว แกนกลาง คือ มูลเหตุจูงใจที่ผู้กระทำต้องการได้มาหรือรักษาไว้ซึ่งการควบคุมความคิด (thinks) ความรู้สึก (feels) และพฤติกรรม (behaves) ของคู่ครอง รอบนอกวงล้ออำนาจควบคุมเป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะรุนแรง เช่น การข่มขู่หรือการใช้กำลังทำร้ายทุบตีหรือกระทำรุนแรงทาง นอกจากนี้การใช้กำลังประทุษร้ายต่อกายหรือเพศเพื่อควบคุมคู่ครองอาจทำให้ผู้ถูกกระทำพยายามหรือหาวิธีการหลบหลีกจากการถูกประทุษร้าย ดังนั้นผู้กระทำมักจะใช้วิธีข่มขู่หรืออาฆาตว่าจะใช้กำลังประทุษร้ายต่อร่างกายหรือชีวิตให้คู่ครองกลัว อย่างไรก็ตามภายในวงล้ออำนาจควบคุมอาจประกอบด้วยพฤติกรรมของผู้กระทำต่างๆ เรียกว่า กลวิธี (tactics) ที่ผู้กระทำคิดค้นขึ้นมาใช้เพื่อควบคุมคู่ครองอีกฝ่าย กลวิธีอาจเปลี่ยนไปถ้าอีกฝ่ายมีปฏิกิริยาตอบโต้ กล่าวคือผู้กระทำจะเปลี่ยนกลวิธีเมื่ออีกฝ่ายเรียนรู้ที่จะหลีกเลี่ยงหรือตอบโต้หรือเมื่ออีกฝ่ายเรียนรู้กลวิธีและตอบโต้หรือทำหาย ผู้กระทำก็จะพัฒนากลวิธีที่พิสดารและอันตรายยิ่งขึ้น

2. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ รูปแบบกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด (Restorative Justice and Victim-Offender Mediation Concept)

2.1 ความหมายของยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

คำว่า “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” (Restorative Justice) เป็นคำที่ใช้แพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบกระบวนการยุติธรรมของสังคมโลก โดยสหประชาชาติได้เสนอให้ใช้คำดังกล่าวนี้ในการประชุมเพื่อปรับปรุงหลักการพื้นฐานของ Restorative Justice (UN Expert

Meeting on Basic Principle Restorative Justice) ซึ่งจัดขึ้น ณ ประเทศแคนาดา เมื่อเดือน ตุลาคม พ.ศ.2544 ซึ่งเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2543 ณ ดิกลสันดิเมตรี ทำเนียบรัฐบาล ได้มีการใช้คำว่า “การอำนวยความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” เพราะมองว่าเป้าหมายสุดท้ายของ Restorative Justice คือ ต้องการทำให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบได้กลับคืนสู่สภาพดีดังเดิม อันเป็นการสร้างความสมานฉันท์ในสังคม

การอำนวยความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หมายถึง การการบรรเทาความเสียหายแก่เหยื่อ อาชญากรรมให้กลับสู่สภาพดีดังเดิม ทำให้เหยื่อเป็นศูนย์กลางของกระบวนการยุติธรรม ขณะเดียวกัน ยังมีการบูรณาการระหว่างผู้กระทำผิดและสังคมเข้าด้วยกัน โดยสิ่งที่ต้องคำนึงเป็นประการแรก คือ การบรรเทาความเสียหายแก่เหยื่อ ซึ่งหมายถึงการที่เหยื่อได้รับการชดเชยทดแทนมูลค่าของทรัพย์สินที่เสียหายรวมทั้งความเสียหายส่วนบุคคลอื่น ๆ กลับคืน ซึ่งโดยรวมแล้วหมายถึงการเยียวยาสมานฉันท์ ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยให้กลับคืนมาอีกครั้ง ได้แก่ ความรู้สึกของเหยื่อที่ถูกโจรกรรมบ้านเรือน ทรัพย์สินจะต้องทุกข์ทรมานเมื่อความเป็นส่วนตัวถูกล่วงละเมิดและรู้สึกไม่ปลอดภัย และเมื่อครั้งหนึ่งของผู้คนถูกทิ้งให้รู้สึกวุ่นวายขาดอิสรภาพพื้นฐานไป (สุนนทิพย์ จิตสว่าง, 2546)

ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หมายถึง การอำนวยความยุติธรรมที่ต้องการทำให้ทุกฝ่ายซึ่งได้รับผลกระทบได้กลับคืนสู่สภาพดีดังเดิมอันเป็นการสร้างความสมานฉันท์ในสังคม โดยมีหลักการสำคัญว่า การกระทำผิดอาญาเป็นเรื่องที่ละเมิดสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลและละเมิดกฎหมายของรัฐ ตามลำดับ การทำให้ทุกฝ่ายกลับคืนสู่สภาพดีดังเดิมจึงต้องฟื้นฟูสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลคู่กรณีและชุมชนเป็นลำดับแรก (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2556: 197)

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เกิดจากการเปลี่ยนแนวคิดและวิถีคิดที่มีต่ออาชญากรรม อาชญากรและผู้เสียหาย จากเดิมที่มองว่าอาชญากรรมเป็นการกระทำที่ต่อต้านหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐ รัฐต้องเข้ามาดำเนินการและผู้เสียหายไม่มีส่วนในกระบวนการ แต่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มองว่าอาชญากรรมเป็นการทำลายสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล คือระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงมุ่งแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยให้ผู้เสียหายได้มีโอกาสบอกกล่าวความรู้สึกและความเสียหาย ตลอดจนผลกระทบที่ได้รับจากอาชญากรรมหรือการกระทำผิดที่เกิดขึ้นให้ผู้กระทำผิดขอขมาต่อผู้เสียหายโดยตรง เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แล้ว คู่กรณีควรต้องรู้สึกวุ่นวายความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ยุติลงแล้ว นอกจากนั้นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ยังตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยหลักการยอมรับและการบูรณาการเขาให้กลับสู่ชุมชนด้วยการปรับพฤติกรรมให้เป็นผู้ที่เคารพต่อกฎหมาย (เดชา สังขวรรณ และคณะ, 2556: 23)

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หมายถึง การบรรเทาความเสียหายแก่เหยื่อ อาชญากรรมให้กลับสู่สภาพดีดังเดิม ทำให้เหยื่อเป็นศูนย์กลางของกระบวนการยุติธรรม ขณะเดียวกัน

ให้มีการบูรณาการผู้กระทำผิดและสังคมเข้าด้วยกัน โดยสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นประการแรก คือ การบรรเทาความเสียหายแก่เหยื่อ ซึ่งหมายถึงการที่จะได้รับการชดเชยทดแทนมูลค่าของทรัพย์สินที่เสียหายรวมทั้งความเสียหายส่วนบุคคลอื่นและโดยรวมแล้วหมายถึงการเยียวยาสมานฉันท์ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยให้กับคืนมาอีกครั้ง (Braithwaite J, 1998)

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หมายถึง วงจรรูปแบบของความยุติธรรมที่มีเจตนาร่วมกันในอันที่จะลดความเป็นขั้นตอนของความเป็นแบบแผน พิธีการ และลำดับชั้น และพยายามที่จะสมานฉันท์ความเสมอภาค (equality) ที่ถูกกระทำจากอาชญากรรมและเพื่อนำองค์รวมไปสู่ประสบการณ์ตรงทั้งของ “การกระทำผิด” (offending) และ “การตกเป็นเหยื่อ” (victimization) วงจรนี้ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบไหนก็ตามเกี่ยวข้องกับสวัสดิการของทั้งเหยื่อและผู้กระทำผิด (Welfare of both offenders and victims) การลงโทษอย่างไม่เป็นทางการ (Informal non-punitive approach) และการมีส่วนร่วมจากชุมชนอย่างกว้างขวาง (Wide community participation) (Roach K, 2000: 42)

โดยสรุปแล้ว กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หมายถึง กระบวนการยุติธรรมที่ให้ความสำคัญต่อการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดนั้น ด้วยการให้โอกาสคู่กรณีทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการกระทำผิดนั้น ได้แก่ เหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำผิด และชุมชน ในการร่วมกันเพื่อค้นหาและจัดการกับความจำเป็นและความต้องการของคู่กรณีทุกฝ่ายที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิด และหาทางเยียวยาชดเชย แก้อั้วฟื้นฟู และป้องกันไม่ให้เกิดเหตุเช่นนั้นอีก โดยมีจุดมุ่งหมาย คือ ให้ผู้กระทำผิดเกิดจิตสำนึกและรับผิดชอบต่อการกระทำของตน เหยื่ออาชญากรรมได้รับการชดเชยเยียวยาอย่างเหมาะสมและเพื่อสร้างความสมานฉันท์คืนสู่สังคมดั้งเดิม

2.2 วัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

วัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ การชดเชยความเสียหายไม่ว่าจะเป็นความเสียหายทางทรัพย์สิน ทางกาย ความรู้สึกปลอดภัย เกียรติภูมิ อำนาจ สิทธิและความสามัคคี กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตั้งอยู่บนความรู้สึกที่ว่า มีความยุติธรรมเกิดขึ้นและมีการโต้ตอบของชุมชนต่อการกระทำผิดแล้ว กลุ่มผู้สนับสนุนกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กล่าวว่า ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด หรือชุมชน ต่างจะได้รับประโยชน์จากการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ดังนี้ (ณัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์, 2550)

1) **ผู้เสียหายได้รับความพึงพอใจ** ถึงแม้ว่าผู้เสียหายจะได้รับความพึงพอใจที่มีการลงโทษผู้กระทำผิดตามขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมเชิงแก้แค้นทดแทนแล้ว แต่ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญายังไม่ได้ให้ความสำคัญแก่ผู้เสียหายตลอดจนการชดเชยเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น ทั้งโดยการจ่ายค่าเสียหายหรือการบรรเทาความสูญเสียทางจิตใจของผู้เสียหาย แต่กระบวนการยุติธรรม

เชิงสมานฉันท์จะทำให้ผู้เสียหายได้รับการดูแลมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็โอกาสที่ได้ระบายออกถึงทุกซั้วร้อนของตนเองและผลกระทบจากอาชญากรรม การได้รับการบรรเทาความเสียหายทั้งทางวัตถุและจิตใจ อันทำให้รู้สึกว่ตนเองได้รับความเป็นธรรม จึงอาจกล่าวได้ว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้เสียหายมากกว่า

2) การป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ในขณะที่กระบวนการยุติธรรมหลักทำหน้าที่เพียงแยกผู้เสียหายออกจากผู้ที่กระทำผิด รวมถึงการต่อสู้คดีเป็นเพียงการส่งตัวแทนที่เป็นมืออาชีพไปทำหน้าที่ในศาลเท่านั้น การแพ้ชนะคดีเป็นผลมาจากความสามารถของผู้แทนที่รับหน้าที่ในการดำเนินการตามกฎหมาย ซึ่งมีเดิมพันเป็นการที่ผู้กระทำผิดจะต้องรับโทษหรือไม่ และเรือนจำเปรียบเสมือนโรงเรียนฝึกอาชีพซึ่งสอนให้บุคคลที่กระทำผิดได้เรียนรู้การกระทำ ความผิดที่ร้ายแรงอย่างละเอียดละไมขึ้นเพื่อจะได้ไม่ต้องกลับมารับโทษอีก ระบบการลงโทษจึงไม่อาจขัดเกลาคิดสำนึกของผู้กระทำผิดได้อย่างแท้จริง ดังนั้นการลงโทษตามกระบวนการยุติธรรมหลักจึงไม่สามารถมีผลในการยับยั้งการกระทำผิดที่จะเกิดขึ้นในอนาคตของผู้ที่เคยกระทำผิดมาแล้ว แต่การที่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดได้สำนึกและแสดงความรับผิดชอบต่อผลเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเองไม่ว่าต่อตัวผู้เสียหายหรือสังคมก็ตาม อันทำให้ได้รับการยอมรับจากบุคคลดังกล่าวและมีโอกาสกลับคืนเป็นคนดีของสังคม รวมถึงมาตรการสอดส่องดูแลของคนในชุมชนที่คอยช่วยเหลือประคับประคองให้ผู้กระทำผิดหลีกเลี่ยงจากสิ่งที่ไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้อง ซึ่งจะมีผลเป็นการลดโอกาสการกระทำผิดที่จะเกิดขึ้นในอนาคตของบุคคลดังกล่าว

3) ประโยชน์ต่อหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ปัญหาที่มักพบบ่อยในการจัดการระบบกระบวนการยุติธรรม คือ เรื่องความร่วมมือของคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการรายงานเหตุอาชญากรรมหรือการขอความร่วมมือให้ไปเป็นพยาน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะบุคคลดังกล่าวตระหนักถึงความยากลำบากในการพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำผิด แต่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะทำให้เจ้าหน้าที่ได้รับความร่วมมือมากขึ้น เพราะอย่างน้อยผู้เสียหายและผู้ที่เกี่ยวข้องต่างมีแรงจูงใจในเรื่องการเยียวยาและชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดอันทำให้เจ้าหน้าที่ในระบบกระบวนการยุติธรรมมีความหวังว่าจะแก้ปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นและใช้มาตรการป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำอีก

4) ประหยัดค่าใช้จ่าย เนื่องจากระบบกระบวนการยุติธรรมจะต้องใช้ค่าใช้จ่ายมากในการสร้างกลไกป้องกันและติดตามการกระทำผิดตลอดจนการพิสูจน์เพื่อเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ แต่สำหรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะช่วยประหยัดงบประมาณของรัฐ โดยเฉพาะการจัดการกระบวนการยุติธรรมภายหลังปรากฏการกระทำผิด โดยเฉพาะภาระในการพิสูจน์คดีและควบคุมตัวนักโทษหรือผู้กระทำผิดไว้ในเรือนจำ อันจะทำให้รัฐสามารถนำงบประมาณดังกล่าวไปใช้ดำเนินการในด้านอื่น ๆ ที่มีประโยชน์ได้

2.3 โครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ประกอบด้วยโครงสร้างที่สำคัญ ได้แก่ เหยื่ออาชญากรรม (crime victim) ผู้กระทำความผิด (offenders) และชุมชน (communities) โดยองค์ประกอบแต่ละส่วนมีโครงสร้างหน้าที่ ดังนี้ (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2548: 116-120)

2.3.1 เหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายในคดีอาญา

เหยื่ออาชญากรรมตามความหมายของ Black Law Dictionary หมายถึง ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดอาญาหรือละเมิด

ผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4) หมายถึง บุคคลผู้ได้รับความเสียหาย เนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 4,5,6

ทั้งนี้เหยื่ออาชญากรรมจำแนกได้ 2 ประเภท ดังนี้

1) ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยตรง (direct victim) คือ ผู้ที่ถูกล่วงละเมิดและได้รับความเสียหายโดยตรงจากการกระทำผิดกฎหมายนั้น

2) ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยอ้อม (indirect victim) คือ บุคคลที่สามที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดกฎหมาย ถึงแม้ว่าการกระทำนั้นจะมีได้เกิดขึ้นกับเขาโดยตรง เช่น บิดามารดา ญาติพี่น้อง บุคคลใกล้ชิดของเหยื่อที่ได้รับผลกระทบทางด้านความรู้สึกด้านจิตใจ มีความรู้สึกทุกข์เวทนา และผลกระทบด้านทรัพย์สิน เป็นต้น

2.3.2 อาชญากรหรือผู้กระทำความผิด

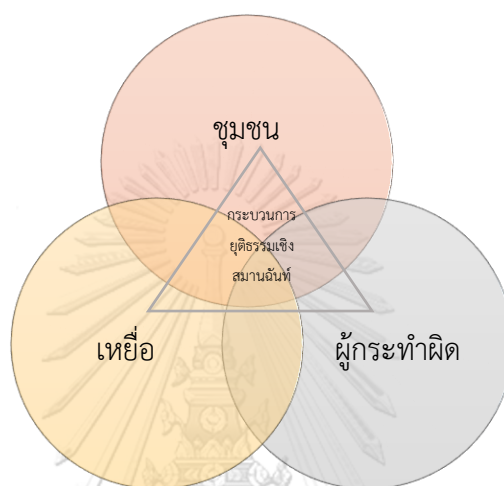
อาชญากร (criminal) หรือผู้กระทำความผิด (offender) คือ บุคคลผู้ถูกกำหนดให้มีสถานภาพเป็น อาชญากรหรือผู้กระทำความผิดจากการที่เขาได้กระทำการล่วงละเมิดต่อผู้อื่นในสิ่งที่อำนาจรัฐและสังคมกำหนดว่าเป็นความผิดที่ต้องได้รับการลงโทษตามระบบ รูปแบบ และวิธีการที่บัญญัติไว้ ซึ่งอาจเป็นรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงแก้แค้นทดแทนหรือรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ก็ตามแต่กฎเกณฑ์หรือบรรทัดฐานของแต่ละสังคม และฐานะของผู้กระทำความผิดในโครงสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ ผู้ที่ยอมรับผิดและแสดงความรับผิดชอบ (accountability) ชดใช้เยียวยาให้แก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชนเป็นทรัพย์สินหรือการบริการ (service)

2.3.3 ชุมชน

ชุมชนในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หมายถึง การเสริมพลังการเป็นเครือข่าย สร้างพันธมิตรชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ได้รับความนิยมนิยม ต่อต้านกระแสความนิยมลัทธิปัจเจกบุคคลที่ต่างคนต่างอยู่ ร่วมกันตระหนักรับรู้ถึงการล่มสลายของชีวิตชุมชนหากปรากฏขึ้น สร้างความรู้สึกเชื่อมโยงชีวิตของตนและความปลอดภัยของเพื่อนบ้านให้เกิดขึ้น ความรู้สึกปลอดภัยของ “เรา” จะกลายเป็นสิ่งที่เข้าถึงได้ยากและเกิดอุปสรรคขึ้นเมื่อเพื่อนบ้านเรากลายเป็นคนแปลกหน้า

เมื่อพันธะผูกพันทางสังคมอ่อนแอลงด้วยความกลัวและความโดดเดี่ยว อำนาจของชุมชนก็ลดลงและอาชญากรรมกลับมีอำนาจต่อรองเพิ่มมากขึ้น และผู้แทนชุมชนส่วนหนึ่งจะเป็นผู้ที่ก้าวออกมาทำหน้าที่เป็น “คนกลาง” ในการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์หรือเข้าร่วมในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับอาชญากรรมและผู้กระทำผิด เช่น ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น

ภาพที่ 3 โครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ที่มา: ประยุกต์จาก Alaska Department of Health and Social Services. Division of Juvenile Justice (Restorative Justice), 2018 โดยผู้วิจัย

2.4 หลักการสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

หลักแนวความคิดยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นการมองปัญหาอาชญากรรมรูปแบบเดิมด้วยมุมมองใหม่ โดยมองว่าอาชญากรรมหรือความขัดแย้งเป็นการกระทำที่ละเมิดสัมพันธ์ส่วนบุคคลเป็นอันดับแรก และละเมิดกฎหมายเป็นลำดับถัดมา ดังนั้นการแก้ไขปัญหาจึงจำเป็นต้องฟื้นฟูสัมพันธ์ระหว่างบุคคลก่อน ถึงจะได้รับการลงโทษตามกฎหมายในภายหลัง โดยมีหลักการดังต่อไปนี้

1) การมองว่าอาชญากรรมไม่เป็นเพียงแต่การฝ่าฝืนกฎหมายและละเมิดบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งต้องลงโทษผู้กระทำผิดเท่านั้น แต่อาชญากรรมยังสร้างความเสียหายต่อผู้เสียหายด้วย เพราะการกระทำผิดทางอาญาเป็นการทำลายสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างบุคคลและความสมานฉันท์ในสังคมไปพร้อม ๆ กัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เป้าหมายในการมองมีความแตกต่างกัน ระหว่างการมองที่รัฐได้รับผลกระทบหากมีอาชญากรรมเกิดขึ้นตามแนวความคิดเดิม กับการมองที่ตัวบุคคลที่ได้รับผลกระทบเป็นสำคัญตามแนวความคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

2) กระบวนการยุติธรรมไม่ควรมุ่งเน้นแต่เพียงจับตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ โดยมุ่งผลของการแก้แค้นทดแทน (retribution) สร้างความขมขื่นยับยั้ง (deterrent) และตัดโอกาสไม่ให้กระทำผิดซ้ำอีก (incapacitation) เท่านั้น แต่ควรจะมุ่งเน้นการบรรเทาความเสียหายให้ทุกฝ่ายกลับคืนสู่สภาพดีดั้งเดิม (restorative) ด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นที่มาของแนวความคิดเรื่อง Restorative Justice คือ ต้องการฟื้นฟูความเสียหายหรือผลกระทบจากการกระทำผิดให้สังคม

3) รัฐไม่ควรผูกขาดการดำเนินการที่มุ่งเน้นเรื่องการลงโทษเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมแต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรเปิดโอกาสให้เหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำผิด และชุมชน ได้มีโอกาสร่วมกันแสวงหาทางออกในการแก้ปัญหาเหล่านี้

หลักการเชิงคุณค่าของระบบยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2556: 198)

1) หลักบุคคลนิยม (personalization) คือ ให้ความสำคัญต่อประเด็นที่ว่าอาชญากรรมเป็นการกระทำที่ละเมิดสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นลำดับแรกที่จะฝ่าฝืนกฎหมายเป็นลำดับถัดมา

2) หลักการชดเชยเยียวยา (reparation) ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มุ่งเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรมทั้งทางด้านร่างกาย ทรัพย์สิน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และจิตใจ

3) หลักการกลับคืนสู่สังคม (reintegration) กระบวนการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายต้องกระทำไปพร้อม ๆ กับการบูรณาการผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชน ซึ่งเป็นภารกิจร่วมกันของชุมชนและผู้กระทำผิด

4) หลักการมีส่วนร่วม (participation) ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในอาชญากรรมที่เกิดขึ้นรวมตัวกันเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาเหล่านั้น

2.5 ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมที่สามารถใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นมาตรการที่สามารถใช้ได้ในทุกขั้นตอนทั้งก่อนพิจารณาคดี ระหว่างการพิจารณาคดี และภายหลังจากการพิพากษาคดี ดังนี้ (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2548: 154-156)

1) **ขั้นตอนก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม** ใช้วิธีสมานฉันท์โดยชุมชนสำหรับคดีอาญาบางประเภทที่ไม่ร้ายแรง หรือก่อนมีการร้องทุกข์กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน เช่น ประเทศฝรั่งเศสจะใช้รูปแบบคณะกรรมการชุมชนเป็นจำนวนมาก เพื่อการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งที่ไม่ซับซ้อน นอกจากนี้ยังมีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้ในโรงเรียน เช่น ประเทศแคนาดา ใช้กับความขัดแย้งหรือพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น พฤติกรรมเกรงของเด็ก การทำร้ายร่างกาย การลักขโมยของในห้างสรรพสินค้า การเสพยาเสพติด การทำลายภาพลักษณ์โรงเรียน อนาคต พกพาอาวุธ เป็นต้น

2) ขั้นตอนเมื่อคดีความเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

2.1) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นตำรวจ ประเทศแคนาดา มีการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นที่คดีความเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในขั้นตอนของเจ้าหน้าที่ตำรวจหลายคดี เช่น ลักทรัพย์ บุกรุก ทำร้ายร่างกาย ยาเสพติด วางเพลิง ผิดพระราชบัญญัติคดีจราจร ลักขโมยยานพาหนะ เป็นต้น

2.2) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นอัยการ มีการใช้ในคดีความผิดถึงอาชญากรรม เช่น คดีความรุนแรงในครอบครัวระหว่างสามีภรรยา คดีที่ไม่เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะ ในการฟ้องร้องดำเนินคดี คดีที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำผิด ซึ่งอาจใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลยพินิจ และใช้การชะลอฟ้องหรือการสั่งไม่ฟ้องประกอบ

2.3) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นพิจารณาคดีของศาล ศาลสามารถใช้วิธีการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ตลอดเวลาก่อนที่จะมีคำพิพากษาอย่างหนึ่งอย่างใดในขั้นตอนการสืบเสาะและพินิจ โดยในประเทศตะวันตกส่วนใหญ่ใช้พนักงานคุมประพฤติหรือนักสังคมสงเคราะห์ ดำเนินกระบวนการสมานฉันท์โดยใช้รูปแบบการพิจารณาล้อมวงสำหรับกรณีผู้กระทำผิดเป็นชนพื้นเมืองในประเทศแคนาดาและสหรัฐอเมริกาบางมลรัฐ และใช้รูปแบบการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดอย่างกว้างขวางสำหรับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ทั้งในยุโรปและอเมริกา

3) ขั้นตอนหลังการพิจารณาคดี มีการใช้วิธีการเชิงสมานฉันท์ในชั้นราชทัณฑ์อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในทวีปยุโรป อเมริกาเหนือ และออสเตรเลีย โดยใช้เมื่อมีการจำคุกผู้กระทำผิดไประยะหนึ่งแล้ว เมื่อผู้กระทำผิดได้รับการพักการลงโทษ และในช่วงก่อนที่ผู้กระทำผิดจะสิ้นสุดการรับโทษจำคุกและกลับคืนสู่ชุมชน โดยใช้รูปแบบการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด (Victim-Offender Mediation) เช่นกัน

กล่าวโดยสรุปคือ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถนำมาใช้กับกระบวนการยุติธรรมหลักได้ในทุกขั้นตอน โดยมีลักษณะเป็นการใช้ควบคู่กันไปและไม่ส่งผลกระทบต่อขั้นตอนการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมหลัก

2.6 การดำเนินการประชุมเชิงสมานฉันท์

การดำเนินกระบวนการการประชุมเชิงสมานฉันท์มีขั้นตอนหลักที่สำคัญ 3 ขั้นตอน ดังนี้ (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2548: 159-160)

1) ผู้ประสานงานให้ข้อมูลเบื้องต้นแก่สมาชิกในครอบครัว รวมถึงคอยช่วยให้คำปรึกษาเพื่อเป็นทางเลือกในระหว่างการประชุม

2) ให้เวลาส่วนตัวแก่ครอบครัวในการพูดคุยอภิปรายเพื่อวางแนวทางการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมที่กำลังประสบปัญหาและได้รับผลกระทบอยู่

3) ผู้ไกล่เกลี่ยหรือผู้ประสานงาน รวมถึงพนักงานสหวิชาชีพ กลับมารับฟังและจัดทำบันทึกแผนการช่วยเหลือของครอบครัว นัดหมายผู้รับผิดชอบ ทบทวนสรุปผลการประชุม สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของปัญหาาร่วมกันและให้กำลังใจผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินการตามแผนที่ได้จัดทำไว้

2.7 ขั้นตอนการทำงานของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

สำหรับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติ นั้น Ron Claassen ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาสันติวิธีและความขัดแย้ง มหาวิทยาลัยเพนซิลเวเนีย สหรัฐอเมริกา ได้เสนอขั้นตอนการทำงานของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งเรียกว่า “กระบวนการสร้างความสมานฉันท์” (A Peacemaking Process) ไว้ 6 ขั้นตอน ดังนี้ (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2548: 160-162)

1) การเชิญชวน (invitation) การเชิญหรือแนะนำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ เยื่ออาชญากรรมผู้กระทำผิดและผู้สนับสนุนของทั้งสองฝ่ายให้สมัครใจในการเข้าร่วมการประชุม หรือเข้าร่วมในกระบวนการวิธีเชิงสมานฉันท์ที่ผู้ประสานงานจัดขึ้น โดยเห็นความสำคัญของการที่ทั้งสองฝ่ายจะได้ใช้เวทีนี้ในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ทำความเข้าใจถึงความเสียหายที่เกิดขึ้น และแสดงความรับผิดชอบเยียวยาขาดใช้ความเสียหายดังกล่าว

2) รับทราบกฎเกณฑ์พื้นฐาน (ground rules) ผู้เข้าร่วมประชุมพึงตระหนักว่ามีกฎเกณฑ์พื้นฐานที่สำคัญบางประการซึ่งเป็นข้อตกลงร่วมในการดำเนินกระบวนการวิธีเชิงสมานฉันท์ ได้แก่ การดำเนินการที่เป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนด การแสดงสิทธิในการปฏิเสธได้ตลอดเวลาเมื่อรู้สึกว่าการบวนการที่ดำเนินนั้นไม่ยุติธรรมสำหรับตน การไม่พูดสอดแทรกในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งกำลังพูด และเต็มใจที่จะดำเนินการวิธีการไปสู่ข้อสรุป

3) บรรยายความรู้สึก การสรุป และการตระหนัก (describe, summarize and recognize) ขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการวิธีทางจิตวิทยาที่ผลัดกันเป็นผู้พูดและผู้ฟัง โดยผู้ฟังจะเป็นผู้สรุปความภายหลังจากที่จบการฟังทำให้เกิดการเรียนรู้เชิงตระหนัก ซึ่งมีรูปแบบการสนทนา ดังนี้

คนแรก: บรรยายเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งหรือความไม่ยุติธรรมที่ประสบ

คนที่สอง: สรุปความ

คนที่สอง: บรรยายเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งหรือความไม่ยุติธรรมที่ประสบ

คนแรก: สรุปความ

จากนั้นพิจารณาว่าจากประสบการณ์ดังกล่าวต่างตระหนักถึงคุณค่า ความหมาย ความรู้สึก ความเสียหายที่อีกฝ่ายประสบหรือไม่อย่างไร ถ้ายังไม่เป็นที่ประจักษ์ให้ย้อนกลับมาดำเนินการกระบวนการในขั้นตอนนี้อีกครั้ง

4) แสวงหาความลงตัวในข้อตกลง (search for agreement)

บูรณาการหลักความยุติธรรม (restore equity) เป็นขั้นตอนที่ทำการสอบถามว่าจะสามารถแก้ไขเยียวยาความเสียหายได้อย่างไรในขณะนี้ในวิถีทางที่เป็นไปได้

แสดงเจตนาให้ความมั่นใจในอนาคต (clarify future intentions) เป็นขั้นตอนที่สอบถามว่าจะสามารถป้องกันไม่ให้เกิดเหตุการณ์เช่นนี้อีกในอนาคตได้อย่างไร

5) สรุปข้อตกลงและแสดงความยินดี (summarize agreement and congratulate)

เป็นขั้นตอนที่เขียนสรุปข้อตกลงถ้าบรรลุถึงข้อตกลง กำหนดนัดประชุมเพื่อติดตามผล และแสดงความยินดีที่ทุกฝ่ายให้ความร่วมมือ แต่ถ้ายังไม่สามารถบรรลุถึงข้อตกลงให้ย้อนกลับไปเริ่มที่ขั้นตอนที่ 1 อีกครั้ง

6) ติดตามผล (follow-up) เป็นขั้นตอนที่ติดตามการตรวจสอบดูว่ามีการรักษาสัญญาด้วยการปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้ตกลงกันไว้หรือไม่ถ้าได้รับรายงานว่ามีปัญหาเกิดขึ้นถ้าย้อนกลับไปเริ่มกระบวนการใหม่อีกครั้ง

2.8 หลักปฏิบัติตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

1) การยึดถือประโยชน์ของทุกฝ่าย การดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมัครใจ ปราศจากการเลือกปฏิบัติ และอำนวยความสะดวกให้เกิดวิธีการระงับข้อพิพาทที่หลากหลาย และที่สำคัญคำนึงถึงความปลอดภัยของบุคคลด้วย

2) ผู้เสียหาย กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นวิธีที่ให้ผู้เสียหายได้แสดงออกถึงความรู้สึกและผลกระทบจากการถูกรังแก เพื่อให้ผู้กระทำผิดได้ตระหนักถึงข้อเรียกร้องและแนวทางในการชดเชยเยียวยาแก่ผู้เสียหาย

3) ผู้กระทำผิด เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดได้ชดใช้ความเสียหายและการเยียวยาความรู้สึกโดยตรงแก่ผู้เสียหายและแม่แต่ชุมชนตามความสามารถ

4) การยึดถือประโยชน์ของชุมชนและสังคม เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มองว่า การกระทำผิดนั้นนอกจากส่งผลกระทบต่อรัฐแล้วยังกระทบต่อชุมชนและสังคมด้วย ดังนั้นวิธีการต่าง ๆ เชิงสมานฉันท์จึงเป็นการระงับความขัดแย้งเพื่อให้สังคมและชุมชนมีความสงบปลอดภัย

5) หน่วยงานอื่น ๆ ในกระบวนการยุติธรรม อาจสนับสนุนให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทำหน้าที่ยุติข้อพิพาทเพื่อเป็นทางเลือกแทนระบบปกติ ยกเว้นข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะ หรือคดีที่มีความร้ายแรงและมีความเสี่ยงสูง เนื่องจากหน่วยงานอื่นนั้นมีความยืดหยุ่นกว่าศาล ส่งผลให้ผู้กระทำผิดมีโอกาสในการชดใช้ความเสียหายได้มากกว่า

6) ศาลยุติธรรม ควรยึดหลักการเยียวยาผลร้ายในเบื้องต้นหากผู้เสียหายปฏิเสธ ศาลอาจให้ผู้กระทำผิดชดใช้ให้ชุมชนหรือผู้เสียหายอื่น ๆ ทั้งนี้ควรต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สาธารณะก่อนเสมอ

7) หน่วยงานด้านกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ผู้ประสานจะต้องมีความเป็นกลาง และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย การดำเนินการใด ๆ ทุกฝ่ายจะต้องเก็บเป็นความลับ หากฝ่ายใดมีฐานะด้อยกว่า ผู้ประสานงานต้องอำนวยความสะดวกและอธิบายขั้นตอนให้ชัดเจน ที่สำคัญคือ จะต้องเคารพทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การระงับข้อพิพาทเป็นไปด้วยความสร้างสรรค์

2.9 ประเภทคดีที่สามารถใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

1) ความผิดที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำ

ประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์มีการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับคดีที่เด็ก และเยาวชนเป็นผู้กระทำผิด โดยมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดเจน และหลายประเทศในยุโรป เช่น อังกฤษ เยอรมัน ออสเตรเลีย รวมทั้งแคนาดาและสหรัฐอเมริกา ก็ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นหลักเพิ่มมากขึ้น ส่วนรูปแบบที่ใช้จะมีลักษณะเช่นเดียวกันกับประเทศไทย คือใช้รูปแบบการ ประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน มาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

2) ความผิดจากความรุนแรงในครอบครัว

ความผิดจากความรุนแรงในครอบครัวถือเป็นปัญหาสังคมกึ่งอาชญากรรม ที่ต้องใช้ช่องทาง พิเศษของกระบวนการยุติธรรม หรือใช้กระบวนการยุติธรรมที่มีลักษณะเฉพาะ เพื่อให้ความสำคัญกับ เหยื่อหรือผู้เสียหายในฐานะประธานของปัญหา โดยคำนึงถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้เสียหาย และ แสวงหาวิธีการที่จะให้ผู้กระทำผิดเยียวยาจิตใจและปรับปรุงนิสัยความประพฤติอย่างเป็นรูปธรรมมา กขึ้น ซึ่งกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถนำมาใช้กับเรื่องนี้ได้ สำหรับ ประเทศไทยจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 (พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว, 2550) และระเบียบ สำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยกรณีเรื่องที่มีวิธีปฏิบัติเป็นพิเศษ พ.ศ.2543 ซึ่งมีบทบัญญัติเกี่ยวกับ ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไว้โดยชัดเจน

3) ข้อพิพาททางแพ่งเกี่ยวเนื่องทางอาญา

การกระทำผิดบางอย่างผู้กระทำมีความผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญา เนื่องจากการกระทำนั้น เข้าองค์ประกอบความผิดทางอาญา ในขณะที่เดียวกันยังทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายด้วย ลักษณะ ของการกระทำความผิดประเภทดังกล่าวนี้ นอกจากผู้กระทำผิดต้องรับผิดชอบตามกฎหมายอาญานั้น ยังต้องชดเชยค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายอีกด้วย เพราะฉะนั้นคดีความผิด ประเภทนี้จะระงับลงได้ก็ต่อเมื่อคู่พิพาทตกลงประนีประนอมกันทั้งคดีอาญาและคดีแพ่ง

4) ความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอาญาที่ยอมความกันได้

คดีอาญาประเภทนี้กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะให้เป็นความผิดอันยอมความได้ ซึ่งมี ลักษณะที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิส่วนบุคคลแต่มิได้กระทบกระเทือนต่อสาธารณะ โดยกฎหมาย

ยินยอมให้อ่อนคำร้องทุกข์หรือยอมความกันได้และเมื่อยอมความกันแล้วผู้เสียหายจะนำคดีมาฟ้องอีกไม่ได้ ดังนั้นคดีดังกล่าวจึงสามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ยุติลงได้

5) คดีอาญาแผ่นดินที่มีความผิดเล็กน้อยเพื่อหลีกเลี่ยงการจำคุกระยะสั้น

คดีอาญาแผ่นดินถึงแม้จะมีอัตราโทษความผิดเพียงเล็กน้อยก็ตามนั้น แต่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญายังไม่มีบทบัญญัติใดให้สามารถยอมความกันได้ เพราะถือเป็นความผิดต่อแผ่นดิน แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนได้มีการกระทำกันอยู่ในชั้นสอบสวน เพื่อเป็นการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมหลักและเป็นการช่วยให้ปริมาณคดีลดลง ตลอดจนเพื่อหลีกเลี่ยงการได้รับโทษจำคุกระยะสั้นของผู้กระทำผิดด้วยเช่นกัน ทั้งนี้คดีอาญาประเภทดังกล่าวจะต้องเป็นคดีความผิดลหุโทษ (พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่22), 2558)

2.10 รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

โดยทั่วไปจะมีการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบแตกต่างกันไป แต่ที่ใช้กันโดยทั่วไปมี 4 รูปแบบ ดังนี้

2.10.1 การไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

กระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดเป็นรูปแบบหนึ่งของการนำแนวคิดยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาสู่การปฏิบัติ โดยรูปแบบดังกล่าวเป็นที่นิยมใช้ในประเทศสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่แรกเริ่มเมื่อปี ค.ศ.1978 และขยายออกไปทั่วประเทศในปี ค.ศ.1990 ซึ่งรูปแบบการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดนี้เป็นที่นิยมแพร่หลายในประเทศตะวันตก โดยในยุโรปมีโปรแกรมต่างๆ ซึ่งใช้รูปแบบดังกล่าวนี้ไม่น้อยกว่า 700 โปรแกรม ในประเทศสหรัฐอเมริกามีจำนวนไม่น้อยกว่า 300 โปรแกรม และในประเทศแคนาดา มีจำนวน 26 โปรแกรม ซึ่งในประเทศแคนาดาเรียกกระบวนการนี้ว่า Victim Offender Reconciliation Programs (VORP) สำหรับในประเทศสหรัฐอเมริกาส่วนใหญ่ใช้เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก แต่บางส่วนสามารถใช้ในขั้นตอนภายหลังการพิจารณาคดี และดำเนินการโดยหน่วยงานที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย และใช้ในประเทศต่าง ๆ ในยุโรปเกือบทั้งหมดที่มีการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน สหราชอาณาจักร ฟินแลนด์ ฯลฯ (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2548: 145)

สำหรับกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด มีแนวความคิดมาจากทฤษฎีความยุติธรรมว่าด้วยการชดใช้ทดแทนความสูญเสีย ซึ่งก่อนอื่นนั้นควรยอมรับว่าอาชญากรรมเป็นการกระทำต่อบุคคลในชุมชนยิ่งกว่าเป็นการกระทำต่อรัฐ ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ปฏิเสธว่ารัฐเองก็มีอำนาจโดยชัดเจนที่จะปกป้องและแก้ไขข้อขัดแย้งทางอาชญากรรม ซึ่งแนวทางทฤษฎีความยุติธรรมว่าด้วยการชดใช้ทดแทนความสูญเสียเสนอกระบวนการต่อฝ่ายที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการประกอบอาชญากรรม ได้แก่

เหยื่ออาชญากรรม ชุมชน และตัวผู้กระทำผิด ให้เข้ามามีส่วนร่วมจัดการกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยจัดให้ผู้กระทำผิดอยู่ภายใต้การควบคุมและสอดส่อง การให้ความช่วยเหลือทั้งทางด้านวัตถุและทางด้านอารมณ์แก่เหยื่ออาชญากรรม และร่วมกันทำงานเพื่อพัฒนาชุมชนให้มีความปลอดภัยและอบอุ่นเพื่อเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิด (ศาลยุติธรรม, 2560)

โดยรูปแบบกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการนำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปฏิบัติ และเป็นที่ได้รับความสนใจเป็นอย่างยิ่ง โดยกระบวนการนี้ประกอบไปด้วย “เหยื่อ” และ “ผู้กระทำผิด” มาเผชิญหน้ากัน โดยจะมีคนกลางที่เรียกว่า “ผู้ไกล่เกลี่ย” ที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ พนักงานคุมประพฤติ นักสังคมสงเคราะห์ หรือผู้แทนชุมชน ซึ่งมีบทบาทเป็นบุคคลที่สามที่เข้ามาช่วยเหลือในการเจรจาไกล่เกลี่ยให้ทั้งสองฝ่ายตกลงกันได้สำเร็จ ทั้งนี้เหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิดต้องสนทนาและทำความเข้าใจอย่างสมเหตุสมผลและอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง โดยมีเป้าหมาย คือ การสนับสนุนให้มีการเยียวยาเหยื่ออาชญากรรมด้วยการจัดเวทีที่ปลอดภัยและมีการควบคุมที่ดีเพื่อให้พวกเขาได้พบปะพูดคุยกับผู้กระทำผิดบนพื้นฐานของความสมัครใจ เปิดโอกาสยินยอมให้ผู้กระทำผิดได้เรียนรู้ถึงผลกระทบ มีความสำนึกผิด และเข้ามาแสดงความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของเขาที่ได้กระทำลงไป รวมถึงให้โอกาสเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิดได้ร่วมกันพัฒนาและยอมรับแผนการเยียวยาชดใช้ความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรมนั้น (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2548: 146)

โดยโปรแกรมการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดนั้นมีหลายโปรแกรม ดังนี้ (ศาลยุติธรรม, 2560)

1) การไกล่เกลี่ยเฉพาะคดีที่ส่งต่อมาจากพนักงานอัยการ หากทำความตกลงกันได้เป็นผลสำเร็จ ผู้กระทำผิดจะได้รับการชะลอฟ้องไว้ภายใต้การควบคุมและสอดส่อง

2) การไกล่เกลี่ยเฉพาะคดีที่ส่งต่อมาจากศาล เมื่อศาลได้ยอมรับแล้วว่าจำเลยกระทำความผิด โดยให้ถือว่าการไกล่เกลี่ยเป็นเงื่อนไขข้อหนึ่งของการควบคุมและสอดส่อง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจของเหยื่ออาชญากรรม

3) การไกล่เกลี่ยคดีที่ส่งต่อจากพนักงานอัยการในชั้นก่อนฟ้อง และจากศาลภายหลังมีการพิพากษาแล้ว

ทั้งนี้คดีที่ส่งเข้าสู่โปรแกรมการไกล่เกลี่ยโดยเจ้าพนักงานของรัฐ ส่วนใหญ่จะเป็นคดีที่เยาวชนเป็นผู้กระทำผิดมากกว่าคดีที่กระทำผิดโดยผู้ใหญ่ นอกจากนี้ผู้มิอำนาจส่งผู้กระทำผิดเข้าสู่โปรแกรมการไกล่เกลี่ยได้ คือ ผู้พิพากษา พนักงานคุมประพฤติ ฝ่ายผู้เสียหาย พนักงานอัยการ ทนายจำเลย และเจ้าหน้าที่ตำรวจ

สำหรับวิธีการประกอบด้วยการเผชิญหน้าระหว่างเหยื่ออาชญากรรมกับผู้กระทำผิด ซึ่งเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมและอาสาสมัครอาจทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน และมีข้อสังเกตสำคัญที่ว่าทั้งเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิดต้องพูดคุยทำความเข้าใจกันในโลกของความเป็นจริง

และบนพื้นฐานของความสมเหตุสมผลของสองฝ่าย โดยความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตต่อไป จะต้องไม่เป็นผลจากการไกล่เกลี่ย

1.1) สนับสนุนให้มีการเยียวยาเหยื่ออาชญากรรมโดยการจัดเวทีที่ปลอดภัยและควบคุมให้พวกเขาได้พบปะพูดคุยกับผู้กระทำผิดบนพื้นฐานของความสมัครใจ

1.2) ยอมให้กระทำความผิดได้เรียนรู้ผลกระทบของอาชญากรรมที่มีผลต่ออาชญากรรมและเข้ามาแสดงความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของเขาที่กระทำไป

1.3) จัดหาโอกาสให้เหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิดได้ร่วมกันพัฒนาและยอมรับแผนการเยียวยาชดใช้ความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรมนั้น

2) วัตถุประสงค์ของกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

2.1) เพื่อให้มีการตัดสินใจร่วมกันในกระบวนการแก้ไขปัญหาว่าผู้กระทำผิดควรแก้ไขผลร้ายและรับผิดชอบต่อในการกระทำของเขาอย่างไร

2.2) เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเอาใจใส่ และได้รับการรับฟัง และมีส่วนร่วมโดยตรงในการกำหนดมาตรการที่จะใช้ต่อผู้กระทำผิด

2.3) เพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิด เพื่อลดโอกาสที่จะทำความผิดซ้ำ และจัดให้มีระบบที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของเหยื่อ

2.4) เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการนำผู้กระทำผิดรวมทั้งเหยื่อเข้าสู่ระบบศาลซึ่งเป็นการป้องกันการถูกตีตราที่อาจจะเป็นอุปสรรคต่อผู้กระทำผิดในการที่จะกลับคืนสู่สังคม

2.5) ส่งเสริมความมีส่วนร่วมหรือบทบาทของครอบครัวในการจัดการกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้นผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดนั้นมีความแตกต่างจากการไกล่เกลี่ยทั่วไปโดยทั่วไป กล่าวคือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยทั่วไป คู่กรณีจะถูกเรียกขานว่า “คู่พิพาท” (disputants) ด้วยสมมติฐานว่าทั้งคู่ต่างมีส่วนในข้อขัดแย้งและต้องการประนีประนอมเพื่อบรรลุข้อตกลงร่วมกัน ซึ่งบ่อยครั้งที่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั่วไปจะมุ่งเน้นหนักไปในทางข้อตกลงกำหนดค่าเสียหายเป็นจำนวนเงิน โดยมิได้ให้ความสำคัญหรือให้ความสำคัญน้อยมากกับสัมพันธภาพ หรือผลกระทบจากความขัดแย้งที่มีต่อการดำเนินชีวิตระหว่างคู่พิพาท นอกจากนี้การไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดจะไม่เรียกคู่กรณีว่าคู่พิพาท แต่จะเรียกว่าอาชญากรรมว่า “ผู้กระทำผิด” และเรียกฝ่ายที่ได้รับความเสียหายว่า “เหยื่ออาชญากรรม” และข้อแตกต่างที่ผู้วิจัยสังเกตได้อย่างเด่นชัดที่สุดคือ การไกล่เกลี่ยโดยทั่วไปส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปที่การตกลงกำหนดค่าชดเชยเป็นทรัพย์สินเงินทอง แต่การไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดจะมุ่งเน้นไปที่การเยียวยาเหยื่ออาชญากรรม การควบคุมตรวจสอบผู้กระทำผิด การชดใช้เยียวยาความสูญเสีย และการฟื้นฟูสัมพันธภาพที่ดีระหว่างเหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำผิด และชุมชน ให้กลับมาดีดังเดิม

2.10.2 การประชุมกลุ่มครอบครัว

การประชุมกลุ่มครอบครัวประกอบด้วยเหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำผิด และสมาชิกครอบครัวผู้มีความสำคัญหรือเพื่อนของทั้งสองฝ่าย เช่นเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยเหยื่อที่เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมเป็นผู้ดำเนินการ ในขณะที่โดยส่วนใหญ่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจ การประชุมกลุ่มครอบครัวอาจใช้ในโรงเรียน โบสถ์หรือกลุ่มสมาชิกคนอื่น ๆ โดยกระบวนการนี้มีการย้ำถึงความเอาใจจริงเอาใจของชุมชนต่ออาชญากรรมและความเต็มใจของชุมชนที่จะยอมรับผู้กระทำผิดกลับคืนสู่สังคมอีกครั้งจากแนวคิด “ความละเอียดเชิงบูรณาการ” โดยมีเป้าหมาย คือ

- 1) เปิดโอกาสสำหรับเหยื่ออาชญากรรมให้มีส่วนร่วมโดยตรงในการอภิปรายเกี่ยวกับการกระทำผิดที่เกิดขึ้น และสามารถตัดสินใจเลือกวิธีการลงโทษเชิงสมานฉันท์ที่เหมาะสมแก่ผู้กระทำผิด
- 2) เพิ่มความตระหนักถึงความรับผิดชอบตามหลักมนุษยธรรมของผู้กระทำผิดอันเกิดจากการกระทำของเขาและเปิดโอกาสให้แสดงความรับผิดชอบต่อสิ่งที่เกิดขึ้นนั้น
- 3) โยงยึดผูกพันความรับผิดชอบของกลุ่มผู้สนับสนุนผู้กระทำผิดต่อการเยียวยาชดใช้และต่อการปรับพฤติกรรมในอนาคต
- 4) อนุญาตให้ทางผู้กระทำผิดและอาชญากรรมเป็นกุญแจเชื่อมโยงชุมชนที่ให้การสนับสนุนเข้าด้วยกันอีกครั้ง

2.10.3 การพิจารณาแบบวงล้อมวง

โดยผู้เข้าร่วมในการพิจารณาแบบวงล้อมวงได้แก่สมาชิกของชุมชนเป็นผู้ที่เคยทำงานเป็นผู้พิพากษาตำรวจและอื่น ๆ มาแล้วเป็นเวลานานหลายปีรวมทั้งที่เคยรับผิดชอบงานการพิจารณาคดีและการควบคุมสอดส่องมาแล้ว

การล้อมวงสามารถดำเนินการได้ในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาแล้ว โดยผู้มีส่วนร่วม ได้แก่ เหยื่ออาชญากรรม ผู้สนับสนุนเหยื่ออาชญากรรม เช่น ครอบครัวและเพื่อนผู้กระทำผิด ผู้สนับสนุนผู้กระทำผิด เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมและสมาชิกชุมชน ระหว่างการล้อมวงผู้เข้าร่วมจะได้รับการสนับสนุนให้พูดจากันอย่างเปิดเผยด้วยความเคารพต่อผลกระทบที่เกิดจากอาชญากรรมที่มีต่อชุมชน ขณะเดียวกันก็แสวงหาวิธีในการเยียวยาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายและหาวิธีการ บูรณาการผู้กระทำผิด โดยใช้ชนนคเป็นสัญลักษณ์ส่งผ่านไปรอบ ๆ วงผู้ที่ถือชนนคคือผู้ที่ได้รับโอกาสเป็นผู้พูดในขณะนั้น โดยไม่มีการขัดจังหวะ กระบวนการนี้อาจมีการล้อมวงเพียงวงเดียวหรือหลายวง ซึ่งแต่ละคนมีโอกาสนำเสนอเรื่องราวของตนแต่ต่างกันไป โดยมีเป้าหมาย คือ

- 1) สนับสนุนให้มีการเยียวยาทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบ
- 2) เปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดและชดใช้ค่าเสียหาย

- 3) เสริมพลังเหยื่ออาชญากรรม สมาชิกชุมชน ครอบครัวและผู้กระทำผิด โดยให้มีสิทธิมีเสียง และแบ่งปันความรับผิดชอบในการค้นหาข้อสรุปที่กระทำได้จริง
- 4) กำหนดสาเหตุพฤติกรรมอาชญากรได้ชัดเจนมากขึ้น
- 5) สร้างจิตสำนึกรักชุมชนและสร้างศักยภาพในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในชุมชนให้ชุมชน
- 6) ส่งเสริมสนับสนุนและแบ่งปันคุณค่าความรู้สึกร่วมกันเป็นชุมชน

2.10.4 คณะกรรมการบูรณาการชุมชน

คณะกรรมการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการเปียงเบนคดีหรือการคุมประพฤติ ซึ่งคณะกรรมการประกอบด้วยผู้คนในชุมชน ผู้กระทำผิดอาชญากรรม ผู้แทนจากกระบวนการยุติธรรม และบางครั้งก็มีสมาชิกครอบครัวของผู้กระทำผิดรวมอยู่ด้วยใช้กับผู้กระทำผิดไม่ร้ายแรงและดำเนินการเช่นเดียวกับรูปแบบอื่นๆ คือ มีการพูดคุยกันด้วยความเคารพก่อนที่คณะจะพิจารณาโทษ คณะกรรมการเหล่านี้มีความสำคัญต่อสมาชิกชุมชนในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมในขั้นตอนที่อยู่ระหว่างชุมชนกับระบบยุติธรรมทางอาญา โดยมีเป้าหมาย คือ

- 1) สนับสนุนพลเมืองให้เป็นเจ้าของระบบยุติธรรมโดยมีส่วนร่วมโดยตรงในกระบวนการอำนวยความสะดวกยุติธรรม
- 2) เปิดโอกาสให้เหยื่ออาชญากรรมและสมาชิกชุมชนได้เผชิญหน้ากับผู้กระทำผิดเพื่อศึกษาความเข้าใจพฤติกรรมกระทำผิด
- 3) เปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดแสดงความรับผิดชอบของตนในการเยียวยาความเสียหายที่เข้าได้กระทำต่อเหยื่ออาชญากรรมและชุมชน
- 4) สืบทอดเจตนารมณ์ของชุมชนในการจัดการกับปัญหาอาชญากรรมเอง อันเป็นการลดค่าความเสียหายจากการที่ใช้กระบวนการยุติธรรมเต็มรูปแบบ

จากแนวคิดยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่นำเสนอข้างต้นนั้น การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งที่จะทำความเข้าใจในหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ดังนั้นผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาแนวคิดนี้เพื่อทำความเข้าใจและนำไปเชื่อมโยงกับกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด โดยทำการศึกษาบทบาทของพนักงานสอบสวนในกระบวนการดังกล่าวในการหามาตรการในการไกล่เกลี่ยและเยียวยาที่จะนำมาใช้แก้ปัญหาในคดีความผิดอันเกิดจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 (Inquiry Official's Role in Domestic Violence Victim Protection Act, B.E.2550)

3.1 แนวคิดและทฤษฎีบทบาท

3.1.1 ความหมายของบทบาท

บทบาท หมายถึง การทำทำตามบท การร่ำตามบท โดยปริยายหมายความว่า การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

บทบาท หมายถึง การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ตามสถานภาพของตนที่มีอยู่ โดยแต่ละบุคคลมีบทบาทหลายอย่างในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งในแต่ละบทบาทที่แสดงออกนั้นย่อมสะท้อนให้เห็นถึงวิถีทางในการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งจะช่วยให้คนมีระเบียบในการอยู่ร่วมกัน (สุพัตรา สุภาพ, 2540)

บทบาท หมายถึง หน้าที่ประจำสถานภาพหรือตำแหน่งนั้น ๆ เสมือนตัวละครที่กำหนดให้เล่นเป็นตัวอะไรก็จะต้องได้รับบทนั้นตามมาด้วย ซึ่งบทบาทจะอยู่ควบคู่กับสถานภาพเสมอ (พิทยา สายหู, 2540)

โดยสรุปแล้ว บทบาท หมายถึง แบบแผน พฤติกรรม หรือการกระทำต่าง ๆ ของบุคคลที่ดำรงตำแหน่งหรือมีสถานภาพนั้น ๆ ที่สังคมกลุ่มหรือองค์กรได้คาดหวังหรือได้กำหนดไว้ ซึ่งบุคคลเหล่านั้นมีอำนาจหน้าที่และสิทธิตามฐานะหรือตำแหน่งที่ทางสังคมต้องการให้ผู้ดำรงตำแหน่งยึดถือเป็นแนวในการปฏิบัติงาน ซึ่งในแต่ละบุคคลย่อมมีบทบาทหลายอย่างในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งในแต่ละบทบาทที่แสดงออกนั้นย่อมสะท้อนให้เห็นถึงวิถีทางในการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยจะช่วยให้คนมีระเบียบในการอยู่ร่วมกัน (สุพัตรา ยอดสุรงค์, 2548)

3.1.2 แนวคิดและทฤษฎีบทบาท

ทฤษฎีบทบาทได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีทางสังคมวิทยาใน 2 แนวทางสำคัญ คือ ทฤษฎีทางสังคมวิทยาแนวโครงสร้างและการหน้าที่ (Structural Functionalism) โดยมีแนวคิดที่ว่าบทบาทเป็นรายละเอียดของพฤติกรรมซึ่งบุคคลพึงปฏิบัติในการดำรงสถานภาพหนึ่ง ๆ ทางสังคม และรายละเอียดของบทบาทนั้นจะมีลักษณะคงที่แน่นอนตายตัว โดยทฤษฎีแนวนี้นุ่งเน้นหาด้านโครงสร้างและการหน้าที่ของสถานภาพทางสังคม ดังนั้นบทบาทตามแนวคิดนี้อาจหมายถึง ลักษณะการกระทำของบุคคลไปตามสถานภาพที่แฝงอยู่กับสถานภาพของตนภายใต้สถานการณ์ทางสังคมหนึ่ง ๆ โดยที่บทบาทจะเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิดกับสถานภาพ และบุคคลที่เป็นเจ้าของสถานภาพอันหนึ่งจะถูกคาดหวังโดยบุคคลรอบข้างให้แสดงบทบาทที่เหมาะสม และทฤษฎีทางด้านสังคมวิทยาแนวเชิงปฏิสัมพันธ์ทางสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism) ซึ่งมีแนวคิดที่ว่าบทบาทเป็นผลพวงมาจากการปฏิบัติที่เป็นจริงจากการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างบุคคลที่อยู่ในสังคม (Social

Position) และมีความเกี่ยวข้องกับบทบาทอื่น ซึ่งมาจากการคาดหรือทำนายความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีอยู่อย่างมากมาย ดังนั้นทฤษฎีบทบาทในแนวนี้ เป็นสิ่งที่ไม่สามารถจำกัดรายละเอียดได้ ทั้งนี้เนื่องจากบทบาทสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา (นันทิดา จันทร์ศิริ, 2553)

นอกจากนี้ ได้มีผู้สนับสนุนทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ ได้แก่

อ็อกส์ คองท์ (Auguste Comte) เป็นนักสังคมวิทยาคนแรกที่นำความคิดนี้มาใช้อธิบายทฤษฎีหน้าที่ โดยกล่าวว่าสังคมประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ เช่นเดียวกับร่างกายมนุษย์ที่ประกอบด้วยอวัยวะต่าง ๆ ทั้งอวัยวะย่อย เช่น เซลล์ต่าง ๆ และอวัยวะใหญ่ เช่น หัวใจ ปอด เป็นต้น ส่วนต่าง ๆ ของสังคมก็มีทั้งที่เป็นส่วนย่อย เช่น ครอบครัว ชนชั้นทางสังคม เป็นต้น และเป็นส่วนประกอบที่ใหญ่ขึ้น เช่น ชุมชนหรือเมือง เป็นต้น ส่วนประกอบเหล่านี้จะทำหน้าที่ของมันเองและในขณะเดียวกันก็จะทำงานประสานกันด้วย สังคมจึงสามารถดำรงอยู่ได้ (นันทิดา จันทร์ศิริ, 2553)

จากทฤษฎีบทบาทจะพบว่ามีอยู่ 2 ทฤษฎีหลักที่สำคัญ ซึ่งจะเห็นได้ว่าบทบาทมีความสัมพันธ์กับสถานภาพของบุคคลที่อยู่ในสังคมอย่างไม่สามารถแยกจากกันได้ ทั้งบทบาทที่เป็นอยู่และบทบาทที่ถูกคาดหวังจากคนอื่น ๆ ทั้งนี้บางคนอาจจะมีหลายบทบาทหลายสถานภาพ แต่ทุกคนย่อมมีบทบาทเป็นของตนเองและปฏิบัติตามบทบาทของตนเอง แต่สิ่งที่สำคัญ คือ การปฏิบัติตามบทบาทของตนเองให้ดีที่สุด ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและการพัฒนาที่ทำให้สังคมก้าวหน้า อย่างไรก็ตามเมื่อสังคมมีหลายรูปแบบทั้งสังคมเมืองและสังคมชนบท การพัฒนาจึงจำเป็นต้องปรับไปตามทิศทางที่เหมาะสมของแต่ละสังคม

สำหรับบทบาทเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับปัจเจกบุคคล โดยเป็นเครือข่ายของสถานภาพและความคาดหวัง ส่วนปัจเจกบุคคลผู้ครองสถานภาพและแสดงบทบาทตามสถานภาพครอบครองจะมีลักษณะที่สำคัญ 2 ประการ

1. ลักษณะเกี่ยวกับตน (Self - related characteristics) ได้แก่ ลักษณะต่างๆ ของบุคคลตามที่เขาคิดว่าเป็นหรือมีลักษณะเช่นนั้น (Self - conception) ลักษณะน่าจะมีผลต่อการประพฤติตามสถานภาพที่เขาดำรง และจะเป็นฐานในการเลือกความคาดหวังประเภทต่าง ๆ มาเป็นแนวในการประพฤติตามสถานภาพ

2. ความสามารถและทักษะในการแสดงบทบาท (Role playing skills and capacities) ความสามารถเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิดของแต่ละบุคคล ส่วนทักษะเป็นสิ่งเรียนรู้ภายหลัง แต่ทั้งสองสิ่งก็เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน หากไม่มีความสามารถเป็นทุนทักษะก็ไม่อาจเกิดได้ ด้วยทักษะและความสามารถในการแสดงนี้เองทำให้บุคคลแสดงบทบาทได้แตกต่างกัน

นอกจากนี้ อัญญารัตน์ สุวรรณโณ (อัญญารัตน์ สุวรรณโณ, 2545) ได้ศึกษาวิเคราะห์บทบาททางพฤติกรรมของบุคคล โดยแบ่งบทบาทออกเป็น

1. **บทบาทที่กำหนดไว้ (Role Prescription)** เป็นบทบาทที่กำหนดไว้เป็นระเบียบอย่างแจ่มชัดว่า บุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้นจะต้องทำอะไรบ้าง
2. **บทบาทที่กระทำจริง (Role Description)** เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงเมื่อได้อยู่ในบทบาทนั้น ๆ
3. **บทบาทที่ถูกคาดหวัง (Role Expectation)** เป็นบทบาทที่ถูกคาดหวังโดยผู้อื่นว่าบุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้น ๆ ควรจะกระทำการอะไร

จากแนวคิดทฤษฎีบทบาทดังกล่าวข้างต้นกล่าวได้ว่าบทบาทของมนุษย์แปรผันตามตำแหน่งทางสังคม โดยที่ตำแหน่งทางสังคมเป็นตัวจำแนกคุณลักษณะและพฤติกรรมของมนุษย์ ทั้งนี้บทบาทของมนุษย์จึงเป็นไปใน 2 ลักษณะคือ

1. **บทบาทตามอุดมคติหรือบทบาทตามที่คาดหวัง** คือ บทบาทที่อยู่ในระดับความคิดส่วนบุคคลเท่านั้น เช่น คิดว่าจะกระทำหรือแสดงออกพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งเร้าอย่างไร แต่ยังไม่ได้กระทำจริง ๆ

2. **บทบาทที่ปรากฏจริง หรือพฤติกรรมบทบาทนั้น** เป็นบทบาทที่อยู่ในระดับของการกระทำจริง ไม่ใช่เป็นเพียงระดับของความคิด (สถาพร พันธมิตร, 2553)

การศึกษาวิจัยนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงบทบาทของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด: ศึกษากรณีความผิดอันเกิดจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งพนักงานสอบสวนในฐานะผู้ไกล่เกลี่ย มีบทบาทดังจะอภิปรายต่อไป

3.1.3 บทบาทของผู้ไกล่เกลี่ย

ผู้ไกล่เกลี่ย (mediator) เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการวิธีการดังกล่าวนี้ โดยบทบาทหลักของผู้ไกล่เกลี่ยมี 4 ประการ ดังนี้ (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2548: 123)

1. **บทบาทในการประสานงานเพื่อจัดประชุมให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีผลสัมฤทธิ์ร่วมกัน**

- กำหนดวาระประชุมและนำการประชุม
- กำหนดเวลาในการเริ่มต้นและสิ้นสุดการประชุมให้เหมาะสม
- กำหนดสถานที่ที่เหมาะสม
- กำหนดบุคคลที่จะเข้าประชุมให้เหมาะสม

2. บทบาทในการทำให้เกิดการมีส่วนร่วมสูงสุดเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์และถูกต้องสมควร

- แนะนำกระบวนการประชุม
- กำหนดให้ทุกฝ่ายอยู่ในประเด็น
- ให้ผู้เข้าประชุมปฏิบัติตามกติกาที่วางไว้
- ช่วยให้ผู้เข้าประชุมสื่อสารพูดคุยกัน
- สนับสนุนให้การพูดคุยกันเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

3. บทบาทในการสนับสนุนผู้เข้าประชุมทั้งสองฝ่าย

- ให้พูดคุยกันอย่างอิสระ
- ช่วยกำหนดส่วนได้ส่วนเสียของแต่ละฝ่าย
- สร้างความเข้าใจทั้งสองฝ่าย
- มีจินตนาการในการดำเนินการประชุม

4. บทบาทในการสร้างความเป็นไปได้

- สร้างความเป็นไปได้ในการประชุมครั้งต่อไป
- สร้างความเป็นไปได้ในการสร้างความทรงจำที่ดี
- สร้างความเป็นไปได้ในการบรรลุผลการประชุม

3.1.4 ขั้นตอนการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

(ศูนย์อัยการคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน และสถาบันครอบครัว สำนักงานคดีเยาวชนและครอบครัว

และ กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2560)

1) พนักงานสอบสวนกำหนดการนัดหมายการดำเนินการไกล่เกลี่ย เรียงเชิญทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าว

2) เมื่อถึงกำหนดตามนัดหมาย พนักงานสอบสวนจัดเตรียมสถานที่ เชิญทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้าไปยังสถานที่ที่ได้จัดเตรียมไว้

3) เริ่มต้นกระบวนการไกล่เกลี่ยด้วยพนักงานสอบสวนกล่าวแนะนำตัว ตรวจสอบรายชื่อผู้เข้าร่วม และกล่าวต้อนรับทุกคน

4) พนักงานสอบสวนอธิบายกระบวนการไกล่เกลี่ย กล่าวถึงวัตถุประสงค์ที่จะดำเนินการในวันนี้ และกล่าวสร้างความเชื่อมั่นในความเป็นกลางของพนักงานสอบสวน

5) พนักงานสอบสวนกล่าวขอความร่วมมือผู้เข้าร่วมกระบวนการให้รักษามารยาท ห้ามมิให้มีการพูดแทรกขึ้นในระหว่างอีกฝ่ายพูดอยู่ ถึงแม้ว่าตนเองจะไม่พอใจกับสิ่งที่คู่กรณีได้กล่าวออกมาก็ตาม

6) พนักงานสอบสวนเริ่มต้นด้วยการเปิดโอกาสผู้กระทำผิดเริ่มต้นด้วยการเล่าเรื่องราวการกระทำผิดและสาเหตุแห่งการกระทำผิดของตน

7) พนักงานสอบสวนกล่าวทวนซ้ำและจดบันทึกข้อมูลที่ผู้กระทำผิดกล่าวไปข้างต้น

8) พนักงานสอบสวนเปิดโอกาสให้เหยื่ออธิบายให้ทราบถึงความเสียหายและผลกระทบที่ได้รับจากการถูกทำร้าย

9) พนักงานสอบสวนกล่าวทวนซ้ำและจดบันทึกข้อมูลที่เหยื่อกล่าวไปข้างต้น

10) พนักงานสอบสวนเปิดโอกาสให้แต่ละฝ่ายซักถามหรือสนทนาโต้ตอบมีปฏิสัมพันธ์กัน

11) พนักงานสอบสวนกล่าวทบทวนและสรุปข้อมูลสำคัญที่จดบันทึกได้จากคู่กรณีแต่ละฝ่าย

12) พนักงานสอบสวนเปิดโอกาสให้แต่ละฝ่ายร่วมกันอภิปรายเพื่อหาทางออก พร้อมแนวทางการชดเชยเยียวยาความเสียหายแก่เหยื่อตามความเหมาะสม

13) เมื่อที่ประชุมได้ข้อตกลงเป็นที่ยุติโดยได้รับความเห็นชอบจากทุกฝ่ายแล้ว พนักงานสอบสวนกล่าวสรุปทวนซ้ำอีกครั้งเพื่อป้องกันมิให้ข้อมูลคลาดเคลื่อน

14) พนักงานสอบสวนจัดทำบันทึกข้อตกลง เพื่อให้ทุกฝ่ายลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานและจัดทำบันทึกความยินยอมของผู้เสียหายไว้ด้วย

15) พนักงานสอบสวนกล่าวสรุปผลและปิดการประชุมกระบวนการดังกล่าว

16) พนักงานสอบสวนติดตามผลการปฏิบัติจากกระบวนการดังกล่าว

หมายเหตุ พนักงานสอบสวนผู้ทำหน้าที่เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยคดีนั้น มิได้เคยผ่านและไม่เคยผ่านการอบรมการไกล่เกลี่ยด้วยเช่นกัน เนื่องจากการอบรมการไกล่เกลี่ยนั้นมิได้อยู่ในหลักสูตรการอบรมการทำหน้าที่พนักงานสอบสวนของตำรวจ แต่ในบางครั้งหน่วยงานอื่น ๆ ได้มีการจัดอบรมการไกล่เกลี่ยขึ้นมา โดยให้ส่งตัวแทนพนักงานสอบสวนเพื่อไปเข้ารับการอบรมอย่างจำกัดจำนวน ดังนั้นจึงเป็นสาเหตุให้พนักงานสอบสวนบางท่านไม่เคยผ่านการอบรมการไกล่เกลี่ยมาก่อนแต่อย่างใด นอกจากนี้สำหรับกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีในทั่วไปนั้น จะประกอบเพียงแค่ผู้กระทำผิด เหยื่อ ผู้ปกครองหรือญาติพี่น้องที่เกี่ยวข้อง และพนักงานสอบสวนเข้าร่วมเท่านั้น แต่ในคดีความผิดทางเพศหรือคดีความรุนแรงในครอบครัวนั้น จำเป็นที่จะต้องจัดให้มีนักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยาจำนวนประเภทละ 1 ท่านเข้าร่วมกระบวนการด้วยเช่นกัน

3.1.5 กรณีที่พนักงานสอบสวนเห็นสมควรให้มีการไกล่เกลี่ยคดีความรุนแรงในครอบครัว

สำหรับกรณีที่พนักงานสอบสวนเห็นสมควรให้มีการไกล่เกลี่ยคดีความรุนแรงในครอบครัว มีดังต่อไปนี้ (ศูนย์อัยการคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน และสถาบันครอบครัว สำนักงานคดีเยาวชนและครอบครัว และ กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2560)

1. เมื่อผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวได้ร้องทุกข์หรือมีการทุกข์แทนแล้ว หากพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเห็นสมควรจะดำเนินการไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีได้ยอมความกันตามแนวทางการปฏิบัติก็ได้

2. ในกรณีผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวยังไม่ได้ร้องทุกข์หรือไม่ประสงค์จะร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีกับผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัว หากพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบเห็นสมควร และคู่กรณียินยอมจะดำเนินการไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีได้ยอมความกันตามแนวทางปฏิบัตินี้ได้

3.1.6 แนวทางการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนกรณีมีการยอมความ หรือถอนคำร้องทุกข์

สำหรับกรณีที่จะนำมาตรการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวมาบังคับใช้ในชั้นสอบสวน เมื่อมีการร้องทุกข์ดำเนินคดีในความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว หรือมีความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ที่เป็นกรณีเกี่ยวกับความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว ให้พนักงานสอบสวนและพนักงานเจ้าหน้าที่พิจารณานำมาตรการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวมาบังคับใช้ในกรณีดังต่อไปนี้ (ศูนย์อภัยการคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน และสถาบันครอบครัว สำนักงานคดีเยาวชนและครอบครัว และ กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2560)

1. กรณีผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวขอถอนคำร้องทุกข์ หรือคู่กรณีร้องขอยอมความในชั้นสอบสวน

2. กรณีไม่มีการถอนคำร้องทุกข์หรือยอมความ หากแต่พฤติการณ์แห่งคดีไม่ร้ายแรงและพอมิทางปรองดองกันได้ หรือคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ

3.1.7 วิธีปฏิบัติของพนักงานสอบสวนเมื่อมีการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

(ศูนย์อภัยการคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน และสถาบันครอบครัว สำนักงานคดีเยาวชนและครอบครัว และ กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2560)

1. ดำเนินการแจ้งต่อ “ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัว”

เพื่อประมวลข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว และจัดส่งมาประกอบการพิจารณา กำหนดเงื่อนไขในการจัดทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้น รวมถึงให้จัดส่งพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบมาร่วมดำเนินการไกล่เกลี่ย ซึ่งศูนย์ดังกล่าวตั้งอยู่ที่สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ประจำจังหวัด ทั้ง 77 จังหวัด

2. จัดให้มีการไกล่เกลี่ย

ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นพนักงานสอบสวนเองหรือตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลที่สมัครใจทำการไกล่เกลี่ยให้ผู้ถูกระงับความรุนแรงในครอบครัวกับผู้ต้องหาค่าความรุนแรงในครอบครัวได้ยอมความกัน (ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอมความถอนคำร้องทุกข์ในชั้นสอบสวน, 2551) โดยขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยเหนือ-ผู้กระทำผิดจะได้อภิปรายต่อไป

3. นัดคู่กรณีเจรจา

พนักงานสอบสวนเป็นผู้นัดให้คู่กรณีได้มาพูดคุยเจรจาไกล่เกลี่ยยอมความกัน เพื่อนำไปสู่การจัดทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอมความหรือถอนคำร้องทุกข์

โดยผู้ไกล่เกลี่ยอาจขอให้บุคคลในครอบครัวหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ความคิดเห็นหรือร่วมกันไกล่เกลี่ยด้วยก็ได้ แล้วแต่เหตุผลและความจำเป็นแต่ละกรณี (ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอมความถอนคำร้องทุกข์ในชั้นสอบสวน, 2551)

4. วิธีการและหลักการเบื้องต้นในการไกล่เกลี่ย

ผู้ไกล่เกลี่ยต้องทำหน้าที่เป็นคนกลางรับฟังคู่กรณีทั้งสองฝ่าย และให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อนำไปสู่การทำข้อตกลงกำหนดเงื่อนไขบังคับใช้มาตรการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

ในเบื้องต้นให้ผู้ไกล่เกลี่ยพยายามหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าระหว่างคู่กรณี เว้นแต่ในกรณีที่เห็นว่ามีทางปรองดองกันได้หรือคู่กรณีตกลงกันได้

5. การกำหนดเงื่อนไขในบันทึกข้อตกลงเบื้องต้น

การไกล่เกลี่ยให้ตกลงกันตามกำหนดเงื่อนไขที่ผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวจะต้องปฏิบัติ โดยเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นจะกำหนดวิธีใดวิธีหนึ่งหรือหลายวิธีด้วยวิธีการฟื้นฟู บำบัดรักษา คุ้มครองประพฤติดของผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ให้ผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ ทำงานบริการสาธารณะ ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือทำทัณฑ์บนก็ได้

โดยในการกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ไกล่เกลี่ยควรมุ่งถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัวเป็นสำคัญ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงสวัสดิภาพและการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกระงับความรุนแรงในครอบครัว สวัสดิภาพและอนาคตของบุตรผู้เยาว์ และการคุ้มครองสถานภาพของการสมรส หากไม่สามารถรักษา สถานภาพการสมรสไว้ได้ยอมให้มีการหย่าโดยความยินยอมของคู่กรณีทั้งสอง

6. การจัดทำสัญญายอมความในคดีความรุนแรงในครอบครัวตามแบบ คร.9

เมื่อคู่กรณีสามารถตกลงและยอมความกันได้ ให้ผู้ทำการไกล่เกลี่ยจัดให้มีการทำสัญญายอมความในคดีความรุนแรงในครอบครัวตามแบบ คร.9 ทำระเบียบ ให้คู่กรณีลงชื่อไว้เป็นหลักฐานแล้ว

เสนอสัญญาขอความดังกล่าวให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ พร้อมคู่มือไปทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการขอความหรือถอนคำร้องทุกข์ต่อหน้าพนักงานสอบสวน (ระเบียบกระทรวงการพัฒนาศักยภาพและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการขอความถอนคำร้องทุกข์ในชั้นสอบสวน, 2551)

7. การจัดทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการขอความหรือถอนคำร้องทุกข์ตามแบบ คร.10

เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับสัญญาขอความในคดีความรุนแรงในครอบครัวตามแบบ คร.9 โดยพิจารณาว่าเงื่อนไขหรือข้อตกลงขอความไม่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายและความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และผู้ต้องหาว่ากระทำความรุนแรงในครอบครัวยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไข ให้พนักงานสอบสวนจัดทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการขอความหรือถอนคำร้องทุกข์ตามแบบ คร.10 ท้ายระเบียบ เพื่อให้ผู้ต้องหาว่ากระทำความรุนแรงในครอบครัวปฏิบัติตามภายในระยะเวลาที่เห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินกว่าอายุความฟ้อง แล้วให้ผู้ถูกกระทำความรุนแรงครอบครัวและผู้ต้องหาว่ากระทำความรุนแรงในครอบครัวลงลายมือชื่อตามแบบ คร.10 ท้ายระเบียบ (ระเบียบกระทรวงการพัฒนาศักยภาพและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการขอความถอนคำร้องทุกข์ในชั้นสอบสวน, 2551)

8. การติดตามผลการปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงเบื้องต้น

ให้พนักงานสอบสวนส่งสำเนานำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการขอความหรือถอนคำร้องทุกข์ตามแบบ คร.10 ท้ายระเบียบ ให้ศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำในครอบครัวที่มีเขตอำนาจและพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบทราบเพื่อติดตามผลการปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นดังกล่าว หากคดีดังกล่าวอยู่ระหว่างการขอผิดฟ้องให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ศาลที่อนุญาตให้ผิดฟ้องทราบด้วย (ระเบียบกระทรวงการพัฒนาศักยภาพและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการขอความถอนคำร้องทุกข์ในชั้นสอบสวน, 2551)

9. ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ หรือพุดได้รับมอบหมายจากศูนย์ปฏิบัติการที่มีเขตอำนาจทำการติดตามสอดส่อง

เพื่อติดตามตรวจสอบว่าผู้ต้องหากระทำความรุนแรงในครอบครัวได้ปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการขอความหรือถอนคำร้องทุกข์ตามที่พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจจัดทำขึ้น และรายงานผลการติดตามสอดส่องไปยังพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจและศูนย์ปฏิบัติการที่มีเขตอำนาจ

ในการนี้ให้พนักงานสอบสวนเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบมีหน้าที่ให้คำแนะนำแก่ผู้ต้องหากระทำความรุนแรงในครอบครัวปฏิบัติตามเงื่อนไขบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นดังกล่าวได้ตามสมควรแก่กรณี

ในกรณีที่ครบกำหนดระยะเวลาในบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอมความหรือการถอนคำร้องทุกข์ให้พนักงานเจ้าหน้าที่รายงานผลภายใน 7 วันนับแต่วันครบกำหนด

10. เมื่อปรากฏว่าผู้ต้องหาว่ากระทำความรุนแรงในครอบครัวและปฏิบัติตามเงื่อนไขครบถ้วนภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอมความหรือถอนคำร้องทุกข์

ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นไปยังอัยการเพื่อพิจารณาสั่งโดยมิชักช้าแต่ในกรณีที่ผู้ต้องหากระทำความรุนแรงในครอบครัวฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอมความหรือถอนคำร้องทุกข์ ให้พนักงานสอบสวนยกคดีดังกล่าวขึ้นทำเป็นสำนวนการสอบสวนโดยมิชักช้า แล้วส่งตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวพร้อมสำนวนการสอบสวนมีความเห็นส่งฟ้องไปยังพนักงานอัยการเพื่อดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

โดยสรุปแล้วหากผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวประสงค์จะได้รับการยกเว้นโทษที่ได้กระทำความผิดไปแล้วนั้น นอกจากจะต้องยุติการกระทำความรุนแรงกับบุคคลในครอบครัวแล้ว ยังจะต้องขอให้ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตกลงยอมความ ถอนคำร้องทุกข์ หรือถอนฟ้องเสียก่อน และยินยอมเข้าสู่กระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยทำบันทึกข้อตกลงก่อนการยอมความ การถอนคำร้องทุกข์ หรือการถอนฟ้องกับผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวต่อพนักงานสอบสวนหรือศาลแล้วแต่กรณี โดยทำตามเงื่อนไขตามระยะเวลาพอสมควรที่กำหนดไว้ในข้อตกลงดังกล่าว ซึ่งอาจจะเป็นการฟื้นฟู บำบัดรักษาควบคุมความประพฤติ ชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ให้แก่ผู้ถูกกระทำ ทำงานบริการสาธารณะ ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือทำทัณฑ์บนไว้

หากผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ได้ทำตามเงื่อนไขในข้อตกลงดังกล่าวครบถ้วนแล้วให้คดีนั้นยุติลง ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวไม่ต้องรับโทษ แต่หากมีการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าว คดีนั้นจะต้องดำเนินตามกฎหมายต่อไปจนถึงที่สุด

3.1.8 ขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีความรุนแรงในครอบครัว (ศูนย์อัยการคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน และสถาบันครอบครัว สำนักงานคดีเยาวชนและ

ครอบครัวและ กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2560)

กระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดนั้นประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้ คือ ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 รวมทั้งครอบครัวหรือญาติพี่น้องของผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวด้วย และผู้เสียหายหรือเหยื่อ อาชญากรรมรวมทั้งครอบครัวหรือบุคคลที่จะเป็นกำลังใจให้กับเหยื่อ รวมถึงคณะสหวิชาชีพ ได้แก่

พนักงานสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยาจำนวน โดยมีพนักงานสอบสวนทำหน้าที่เป็น “คนกลาง” ในกระบวนการไกล่เกลี่ย แต่สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวและผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่เข้าร่วมกระบวนการดังกล่าวจะเป็นเฉพาะคู่สามีภรรยาเท่านั้น เนื่องจากผู้วิจัยมุ่งศึกษาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวในรูปแบบการทำร้ายระหว่างคู่สามีภรรยา โดยขั้นตอนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด มีขั้นตอนดังนี้

1. พนักงานสอบสวนกำหนดการนัดหมายการดำเนินการไกล่เกลี่ย เรียงเชิญทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าว
2. เมื่อถึงกำหนดตามนัดหมาย พนักงานสอบสวนจัดเตรียมสถานที่ เชิญทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้าไปยังสถานที่ที่ได้จัดเตรียมไว้
3. เริ่มต้นกระบวนการไกล่เกลี่ยด้วยพนักงานสอบสวนกล่าวแนะนำตัว ตรวจสอบรายชื่อผู้เข้าร่วม และกล่าวต้อนรับทุกคน
4. พนักงานสอบสวนอธิบายกระบวนการไกล่เกลี่ย กล่าวถึงวัตถุประสงค์ที่จะดำเนินการในวันนี้ และกล่าวสร้างความเชื่อมั่นในความเป็นกลางของพนักงานสอบสวน
5. พนักงานสอบสวนกล่าวขอความร่วมมือผู้เข้าร่วมกระบวนการให้รักษามารยาท ห้ามมิให้มีการพูดแทรกขึ้นในระหว่างอีกฝ่ายพูดอยู่ ถึงแม้ว่าตนเองจะไม่พอใจกับสิ่งที่คู่กรณีได้กล่าวออกมาก็ตาม
6. พนักงานสอบสวนเริ่มต้นด้วยการเปิดโอกาสผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเริ่มต้นด้วยการเล่าเรื่องราวการกระทำผิดและสาเหตุแห่งการกระทำผิดของตน
7. พนักงานสอบสวนกล่าวทวนซ้ำและจดบันทึกข้อมูลที่ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวกล่าวไปข้างต้น
8. พนักงานสอบสวนเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวอธิบายให้ทราบถึงความเสียหายและผลกระทบที่ได้รับจากการถูกทำร้าย
9. พนักงานสอบสวนกล่าวทวนซ้ำและจดบันทึกข้อมูลที่ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวกล่าวไปข้างต้น
10. พนักงานสอบสวนเปิดโอกาสให้แต่ละฝ่ายซักถามหรือสนทนาโต้ตอบมีปฏิสัมพันธ์กัน
11. พนักงานสอบสวนกล่าวทบทวนและสรุปข้อมูลสำคัญที่จดบันทึกได้จากคู่กรณีแต่ละฝ่าย
12. พนักงานสอบสวนเปิดโอกาสให้แต่ละฝ่ายร่วมกันอภิปรายเพื่อหาทางออก พร้อมแนวทางการชดเชยเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวตามความเหมาะสม
13. เมื่อที่ประชุมได้ข้อตกลงเป็นที่ยุติโดยได้รับความเห็นชอบจากทุกฝ่ายแล้ว พนักงานสอบสวนกล่าวสรุปทวนซ้ำอีกครั้งเพื่อป้องกันมิให้ข้อมูลคลาดเคลื่อน

14. พนักงานสอบสวนจัดทำบันทึกข้อตกลง เพื่อให้ทุกฝ่ายลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานและจัดทำบันทึกความยินยอมของผู้เสียหายไว้ด้วย

15. พนักงานสอบสวนกล่าวสรุปผลและปิดการประชุมกระบวนการดังกล่าว

16. พนักงานสอบสวนติดตามผลการปฏิบัติจากกระบวนการดังกล่าว

3.1.9 คำสั่งกำหนดมาตรการ/วิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ระหว่างสอบสวนหรือพิจารณา คดีตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

- ให้ผู้กระทำเข้ารับการตรวจจากแพทย์
- ให้ผู้กระทำชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์
- ห้ามผู้กระทำเข้าไปในที่พำนักของครอบครัวหรือเข้าไปใกล้บุคคลในครอบครัว
- กำหนดวิธีการดูแลบุตร

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Related Research)

จากการที่ผู้วิจัยดำเนินการทบทวนวรรณกรรมทั้งหมดในช่วงต้นนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าม้งานวิจัยที่เกี่ยวกับปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวและการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปฏิบัติในชั้นของพนักงานสอบสวน และงานวิจัยเกี่ยวกับมาตรการฟื้นฟูหรือเยียวยาเหยื่อที่ได้รับผลกระทบจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว มีสาระสังเขปดังต่อไปนี้

4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวและการปฏิบัติหน้าที่ของ พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550

สุกัญญา สดศรี ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัญหาการใช้ความรุนแรงของครอบครัวในสังคมไทย ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเกิดปัญหาดังกล่าวมาจากหลายปัจจัย เช่น ความเชื่อ ทศนคติ อารมณ์ส่วนบุคคล การเลียนแบบพฤติกรรมที่ผิด รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายที่อ่อนแอไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวมาลงโทษได้ กล่าวคือ บุคคลโดยทั่วไปรวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐมองว่าปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนบุคคลที่ไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว ดังนั้นจึงทำให้ปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวเพิ่มระดับความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ไล่ตั้งแต่ระดับการพุดจาตุถูกเหยียดหยาม การทำร้ายจิตใจ กักขังหน่วงเหนี่ยว การทารุณกรรมทางเพศ ไปจนถึงการใช้กำลังหรืออาวุธประทุษร้ายแก่กายจนเป็นเหตุให้ได้รับบาดเจ็บสาหัสหรือจนถึงขั้นเสียชีวิตได้ โดยเหยื่อที่ได้รับผลกระทบจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัวส่วนมากมักจะเป็นเด็กและสตรี (สุกัญญา สดศรี, 2561)

สุนันทา กว้างทุ่ง ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 โดยศึกษากรณีอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งจากการศึกษาพบปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการตามอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 หลายประการ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับการแต่งตั้งกำลังพลของเจ้าหน้าที่ที่มีจำนวนไม่เพียงพอต่อการจัดการกับปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นจริง ปัญหาด้านความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติดังกล่าว เนื่องจากเป็นพระราชบัญญัติที่มีการตราขึ้นมาใหม่ซึ่งมีแนวทางการปฏิบัติที่ยังไม่ชัดเจน ส่งผลให้พนักงานเจ้าหน้าที่ยังไม่มี ความมั่นใจเมื่อนำไปปฏิบัติงานจริง และที่สำคัญประชาชนจำนวนมากยังไม่ทราบว่ามีการตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้นมา หรือทราบแต่เพียงว่ามีการตราขึ้นมาแล้วก็จริงแต่ไม่ทราบว่าตนมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากพระราชบัญญัตินี้ด้วย เป็นต้น (สุนันทา กว้างทุ่ง, 2552)

วิชญ์ พงศ์พันธุ์อนุสร ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง วิถีการดำเนินงานแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวด้วยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 จากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันการสอบสวนคดีเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว มักจะใช้วิธีการไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีปรับความเข้าใจกันและกันมากกว่าการนำกฎหมายหรือพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 มาบังคับใช้ ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย แต่เนื่องด้วยการนำกฎหมายหรือพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวมาบังคับใช้จำเป็นต้องประสานงานกับหน่วยงานภายนอก แต่พบว่าไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกเท่าที่ควร โดยอ้างเหตุผลว่ามีภารกิจต้องรับผิดชอบจำนวนมาก เป็นเหตุให้การสอบสวนดำเนินการไม่สามารถกระทำได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง

ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวพบว่า ขั้นตอนและวิธีการสอบสวนปากคำผู้เสียหายยังไม่มี ความชัดเจน เนื่องจากการสอบปากคำผู้เสียหายจะต้องประกอบด้วยหน่วยงานภายนอกหลายหน่วยงานและจะต้องใช้ระยะเวลาสั้นกว่าจะเสร็จสิ้นกระบวนการ นอกจากนี้พนักงานสอบสวนไม่มีความรู้ความเข้าใจและมีเจตคติในด้านลบเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว ส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่และการบังคับใช้กฎหมายฉบับดังกล่าวไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร รวมทั้งนโยบายในการบังคับใช้พระราชบัญญัตินี้ผู้บริหารระดับสูงหรือผู้บังคับบัญชาไม่ได้ให้ความสำคัญหรือรณรงค์ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทราบหรือตระหนักในนโยบายในการบังคับใช้พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวอย่างจริงจัง ตลอดจนงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้มีจำนวนไม่เพียงพอ อีกทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายปฏิบัติบางท่านใช้ช่องว่างของกฎหมายตามพระราชบัญญัตินี้มาบังคับใช้โดยผิดวัตถุประสงค์หรือเจตนารมณ์ของกฎหมาย กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ตำรวจบางท่านจะนำพระราชบัญญัตินี้ไปอ้างเหตุเพื่อตรวจค้นจับกุมผู้ต้องหาในคดีอื่น ๆ เช่น ยาเสพติด การพนัน โดยอ้าง

ว่าได้ยินเสียงร้องขอความช่วยเหลือเพื่อให้เข้าหลักเกณฑ์ของความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งสามารถเข้าไปในบ้านได้โดยไม่มีหมายค้นแล้วจึงอ้างว่าเมื่อเข้าไปดูความรุนแรงแล้วพบความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด การพนัน หรืออาวุธปืน และทำการจับกุมผู้ต้องหา แต่แท้จริงแล้วไม่มีเหตุความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นใด ๆ ทั้งสิ้น (วิชญ์ พงศ์พันธุ์อนุสร, 2556)

นอกจากนี้บทความการวิจัยของ Lawrence W.Sherman ยังกล่าวถึงผลการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการใช้กระบวนการยุติธรรมในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยเฉพาะในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งภายในครอบครัว กล่าวคือ คณะรัฐมนตรีซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย และการบริหารงานยุติธรรมของสหรัฐอเมริกาในสมัยประธานาธิบดีจอห์นสัน เมื่อปี ค.ศ. 1967 เรียกร้องให้มีการวิจัยที่สนับสนุนการใช้พยานหลักฐานในการติดตาม การกำหนดเป้าหมาย และการทดสอบการควบคุม “ปัญหาความขัดแย้ง” ซึ่งภายในระยะเวลากว่า 50 ปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน พบว่ามีจำนวนงานวิจัยเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวเพิ่มสูงขึ้น และผลวิจัยจากการศึกษา กลุ่มเป้าหมายแสดงให้เห็นถึงผลของความขัดแย้งที่เพิ่มขึ้นราวกับพีระมิดที่สูงชัน จากกรณีความเสียหายระดับเล็กน้อยซึ่งมีจำนวนมากที่ฐานจนสูงขึ้นไปในส่วนเล็ก ๆ ด้านบนที่เป็นความเสียหายในระดับถึงแก่ชีวิต อย่างไรก็ตามผลวิจัยจากการทดสอบแสดงให้เห็นถึงจำนวนการจับกุมที่ลดลงในกลุ่มผู้กระทำผิดซ้ำที่เป็นผู้มีอาชีพ แต่ในขณะเดียวกันมีจำนวนเพิ่มขึ้นของผู้กระทำผิดซ้ำในกลุ่มผู้ต้องหาที่ไม่ได้ประกอบอาชีพหรือเป็นผู้ที่ว่างงาน นอกจากนี้ผลการวิจัยพยานหลักฐานแสดงให้เห็นถึงความแปรปรวนของข้อมูลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติในการใช้เครื่องมือดำเนินการจับกุมโดยหลังจากที่หน่วยงานคณะกรรมการด้านอาชญากรรม และพระราชบัญญัติป้องกันความรุนแรงภายในครอบครัว ซึ่งมีการบัญญัติใช้ 28 รัฐ ในปี ค.ศ. 1980 โดยมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างไม่เป็นธรรมสำหรับการกระทำผิดภายในครอบครัวซึ่งเป็นคดีความเพียงเล็กน้อย ซึ่งการวิจัยนี้มีการทดสอบประสิทธิภาพของการแทรกแซงคดีความผิดจากปัญหาความรุนแรงภายในครอบครัวอื่น ๆ ด้วยการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ด้วยเช่นกัน (Lawrence W.Sherman, 2018: 453-465)

อย่างไรก็ตามจากผลการศึกษาวิจัยดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่าสาเหตุของปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวของสังคมไทยนั้นมีหลายสาเหตุด้วยกัน แต่ที่สำคัญคือบุคคลโดยทั่วไป รวมถึงพนักงานเจ้าหน้าที่ยังมีทัศนคติและความคิดที่ว่าปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนบุคคลที่บุคคลภายนอกไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว ซึ่งส่งผลต่อการไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวในคดีการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมาลงโทษได้ อีกทั้งพนักงานเจ้าหน้าที่โดยส่วนมากยังขาดองค์ความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติหรือการดำเนินการ ตลอดจนยังไม่ทราบในบทบาทหน้าที่เมื่อต้องดำเนินคดีหรือจัดการกับปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ซึ่งสอดคล้องกับวิทยานิพนธ์ของผู้วิจัยที่ต้องการศึกษาในประเด็นบทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในกระบวนการ

ไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในความผิดอันเกิดจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว โดยเจาะจงไปยัง บทบาทหน้าที่ วิธีและขั้นตอนดำเนินการของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดในคดีดังกล่าว

สำหรับกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ควบคู่กับกระบวนการยุติธรรมหลัก โดยผู้วิจัยได้ศึกษามาดังต่อไปนี้

4.2 งานวิจัยเกี่ยวกับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปฏิบัติในชั้นของ พนักงานสอบสวน

รัฐกร คลังสมบัติ ได้ทำการศึกษาวินิจฉัยเรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน จากการศึกษาวิจัยพบว่า ในช่วงที่ผ่านมากกระบวนการยุติธรรมไทยกำลังประสบวิกฤตการณ์คดีล้นศาลผู้ต้องขังล้นเรือนจำ จึงได้เกิดแนวคิดการระงับข้อพิพาทลงเพื่อให้คดีต่าง ๆ ยุติลงก่อนขึ้นสู่ศาล โดยมีการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา ต่อมาถึงแม้ว่าจะมีการไกล่เกลี่ยเพื่อให้คดียุติลงแล้วนั้น แต่ผู้เสียหายและผู้กระทำผิดที่ร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยกลับไม่ได้รับการชดเชยเยียวยาและได้รับการบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสม เนื่องด้วยอาจเป็นเพราะกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมุ่งเน้นแต่เฉพาะให้คดียุติลงโดยเร็ว ดังนั้นจึงได้มีการนำหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ ซึ่งเป็นหลักที่ให้ความสำคัญกับการชดเชยเยียวยาและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ยดังกล่าวด้วย และสามารถยุติคดีลงได้ก่อนขึ้นสู่ศาลจึงนับว่าเป็นการลดภาระให้กับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมด้วยเช่นกัน

สำหรับในสังคมโลกส่วนใหญ่ได้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในคดีความผิดประเภทเด่นชัด ดังต่อไปนี้ 1) คดีความผิดที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำ 2) ความผิดอาญาต่อส่วนตัวหรือความผิดอาญาที่ยอมกันได้ 3) ข้อพิพาททางแพ่งเกี่ยวเนื่องอาญา 4) ความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการจำคุกระยะสั้น และ 5) ความผิดจากความรุนแรงในครอบครัว ทั้งนี้การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปฏิบัติต้องไม่ส่งผลกระทบต่อระบบกระบวนการยุติธรรมหลัก กล่าวคือ ต้องใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เข้ามาเสริมโดยใช้ในลักษณะควบคู่กับกระบวนการยุติธรรมหลักซึ่งมีชั้นการปฏิบัติหรือมีหลักกฎหมายอยู่แล้ว นอกจากนี้จากการศึกษาผลการวิจัยข้างต้นผู้วิจัยพบว่าปัจจุบันมีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในความผิดคดีหลายประเภท หนึ่งในนั้นคือความผิดอันเกิดจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งวัตถุประสงค์ของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในคดีความผิดจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัวตรงกับวัตถุประสงค์ของการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.

2550 คือ มุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ปกป้องคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว โดยให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวมีโอกาสกลับตัวและยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งรักษาสัมพันธ์ภาพอันดีในครอบครัวไว้ได้ซึ่งมีความสอดคล้องกับวิทยานิพนธ์ของผู้วิจัยที่มุ่งเน้นศึกษากระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมสมานฉันท์ที่ได้นำมาปฏิบัติในชั้นสอบสวน

นอกจากนี้ในงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นยังกล่าวถึงอำนาจหน้าที่ของ “ตำรวจ” ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนมีอำนาจและสถานะเหนือกว่าคู่กรณีซึ่งเป็นปัจเจกชน จึงมีความสำคัญในการทำบทบาทหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งตรงกับสิ่งที่ผู้วิจัยมุ่งเน้นจะศึกษาถึงบทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด โดยจะได้นำไปปรับใช้ในงานวิจัยต่อไป (รัฐกร คลังสมบัติ, 2552)

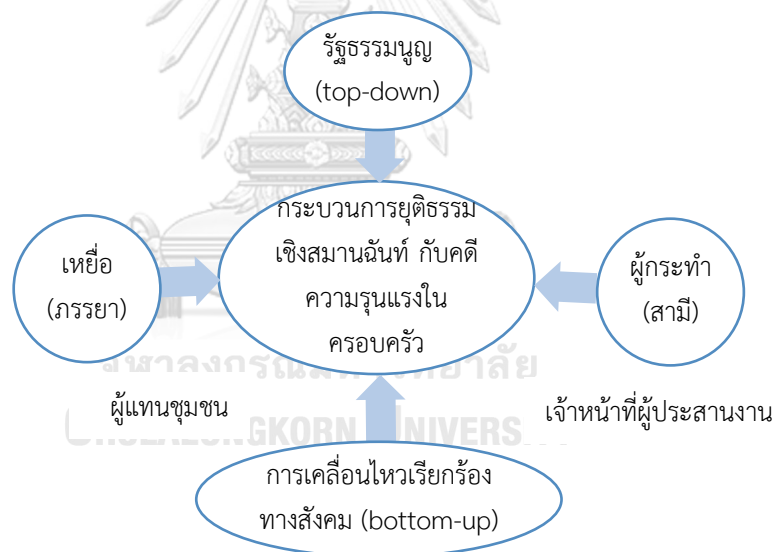
มานอญ์ สวนดอกไม้ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาการระงับข้อพิพาทคดีความรุนแรงในครอบครัวในชั้นพนักงานสอบสวน ผลการศึกษาวิจัยชี้ให้เห็นว่า ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาสังคมกึ่งอาชญากรรม ซึ่งมุ่งเน้นมาตรการในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว และเยียวยาผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว เพื่อให้สามารถกลับเข้าสู่ครอบครัวและรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีของครอบครัว ซึ่งแตกต่างจากกระบวนการยุติธรรมหลัก ซึ่งมุ่งเน้นการลงโทษเชิงแก้แค้นทดแทน ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่เหมาะสมในการนำมาใช้แก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เนื่องจากเป็นแนวทางการดำเนินการที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของสังคมไทย รวมทั้งวิธีการระงับข้อพิพาทคดีความรุนแรงในครอบครัวควรเริ่มต้นตั้งแต่ในชั้นสอบสวน โดยมีหลักเกณฑ์พื้นฐานที่กำหนดทางเลือกให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้เสียหาย ผู้กระทำผิดและพนักงานสอบสวน ให้มีโอกาสเข้าถึงได้ง่าย กระชับ ไม่มีขั้นตอนยุ่งยาก และสะดวกรวดเร็ว ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 โดยกำหนดให้อำนาจพนักงานสอบสวนในการไกล่เกลี่ยคดี อีกทั้งการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการแก้ไขฟื้นฟูและเยียวยาผู้เสียหายอีกด้วย (มานอญ์ สวนดอกไม้, 2553)

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย ได้ทำการศึกษาเรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับคดีความรุนแรงในครอบครัว: ความเป็นไปได้ในการนำโครงการ “โรงซ่อมสามี” มาใช้ในสังคมไทย ผลการศึกษาพบว่า “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” มีคุณลักษณะเหมาะสมที่จะนำมาช่วยแก้ไข ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว กล่าวคือ โดยปกติแล้วคดีสามีทำร้ายภรรยาเหล่านี้ เมื่อเรื่องมาถึงสถานีตำรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจมักจะทำการไกล่เกลี่ยประนีประนอม ซึ่งบางครั้งก็ไม่รับแจ้งความหรือดำเนินคดีต่อไป โดยมองว่าเป็นเรื่องภายในครอบครัว จึงทำให้เหยื่อเกิดความรู้สึกว่าตนเองเสียเปรียบ และมีความคับข้องใจ เพราะไม่ได้รับความเป็นธรรม เกิดความทุกข์ทรมานในการใช้ชีวิตครอบครัวที่ไม่ได้รับการบำบัดเยียวยาแต่อย่างใด ขณะเดียวกันหากเรื่องดังกล่าวถูกดำเนินคดีแบบคดีทำร้าย

ร่างกายตามแบบวิธีที่ดำเนินการกับคดีการกระทำผิดทั่วไปก็เป็นวิธีการที่เคร่งครัดเกินไป อาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและความสัมพันธ์ของครอบครัว ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงเป็น “กระบวนการยุติธรรมทางเลือก” ที่เหมาะสมสำหรับคดีดังกล่าวนี้

ประการต่อมารูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับคดีทำร้ายคู่สมรสนี้จัดว่าเป็นรูปแบบที่ลงตัวและได้ดุลยภาพระหว่าง “การสั่งการจากข้างบนลงล่าง” (top-down) คือ การดำเนินการตามทิศทางตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกับ “การเคลื่อนไหวจากข้างล่างเพื่อผลักดันข้างบน” (bottom-up) คือ การเคลื่อนไหวเรียกร้องของบรรดากลุ่มผู้หญิงและองค์กรต่าง ๆ และยังเป็นเสมือนเวทีที่ “เหยื่อ” กับ “ผู้กระทำ” ได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกันร่วมกับคนกลางและผู้ประสานงาน ซึ่งในต่างประเทศใช้ “พนักงานคุมประพฤติ หรือ นักสังคมสงเคราะห์” ที่ได้รับการฝึกหัดอบรมแล้ว ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4 แผนภาพแสดงความลงตัวที่มีลักษณะสมานฉันท์และสมดุลกันในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาใช้กับคดีความรุนแรงในครอบครัว กรณีสามีทำร้ายภรรยา

ที่มา: ประยุกต์จาก จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. เอกสารประกอบการเสวนาทางวิชาการเรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับคดีความรุนแรงในครอบครัว: ความเป็นไปได้ในการนำโครงการ “โรงซ่อมสามี” มาใช้ในสังคมไทย, 2545 โดยผู้วิจัย

นอกจากนี้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็น “กระบวนการยุติธรรมทางเลือก” ที่รัฐและสังคมรับรู้และให้การยอมรับในความถูกต้องและชอบธรรม และมีลักษณะที่ไม่เป็นแบบแผนพิธีการมากเกินไปจนดูเหมือนเป็นการดำเนินคดีความ ขณะเดียวกันก็มีเซ่ทิ้งร้างให้เกิดช่องว่างทางสังคม

ที่รัฐไม่เข้าไปดูแลและรับรู้ปัญหาเหล่านี้ทั้ง ๆ ที่สังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมแห่งความเสมอภาคทางสังคมแล้วก็ตาม นอกจากนี้ยังสามารถเลือกใช้กับกรณีสามิทำร้ายภรรยาได้เป็นรายกรณี โดยพิจารณาจากพฤติการณ์แห่งคดีและความยินยอมพร้อมใจของเหยื่อและผู้กระทำประกอบกัน ส่วนกรณีการกระทำที่มีลักษณะอุกฉกรรจ์มีโทษร้ายแรงก็สามารถใช้วิธีการของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักตามปกติได้ (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2545)

จากการศึกษาวิจัยข้างต้นนั้นผู้วิจัยมีความเห็นว่า ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาสังคมที่มีความละเอียดซับซ้อนและมีความแตกต่างจากปัญหาอาชญากรรมโดยทั่วไป เนื่องจาก “ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว” และ “ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว” มีความสัมพันธ์เป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน จึงเรียกได้ว่าเป็น “ปัญหาสังคมกึ่งอาชญากรรม” ดังนั้นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้จึงจำเป็นต้องใช้ช่องทางพิเศษ คือ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้ดำเนินการควบคู่ไปกับกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เพื่อให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเกิดจิตสำนึกรับผิดชอบการกระทำผิดนั้น และเหยื่อได้รับการชดเชยเยียวยาค่าเสียหายจากผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ตลอดจนการให้เหยื่อได้รับการรับเยียวยาทางความรู้สึกและสภาพจิตใจที่ได้รับผลกระทบจากการถูกกระทำนั้น ดุจดังการประสานรอยร้าวแห่งความสัมพันธ์ที่เปรียบเสมือนแผลซึ่งสร้างความเจ็บปวดตรวดร้าวภายในจิตใจของทั้งสองฝ่ายให้ดีขึ้นเพื่อความสันติสุขและนำความสมานฉันท์กลับคืนสู่ทุกฝ่ายดังเดิม

4.3 งานวิจัยเกี่ยวกับมาตรการฟื้นฟูหรือเยียวยาเหยื่อที่ได้รับผลกระทบจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว

พิชญภา เจริมแท้ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความหมายและมาตรการทางกฎหมายต่อการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว: ศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ จากการศึกษาพบว่าประเทศไทยมีมาตรการทางกฎหมายต่อผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาอยู่ คือ การกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวมีอำนาจในการออกคำสั่งเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวไม่ว่าผู้ถูกกระทำจะร้องขอหรือไม่ก็ตาม ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มาตรา 10 เช่น คำสั่งการให้ผู้ถูกกระทำเข้ารับการรักษาพยาบาล การให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวชดเชยเงินช่วยเหลือเพื่อบรรเทาทุกข์เบื้องต้นตามสมควรแก่ฐานะ หรือการออกคำสั่งห้ามมิให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเข้าไปในที่พำนัก ที่ทำงาน ที่อยู่อาศัยอื่นใดของครอบครัวหรือห้ามเข้าใกล้บุคคลใดในครอบครัว

ต่อมาคือมาตรการในการเรียกค่าใช้จ่ายและค่าเสียหายอันเป็นผลจากการกระทำความรุนแรงในครอบครัว นอกจากการที่ผู้ถูกกระทำจะร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนเพื่อให้ดำเนินคดีกับผู้กระทำ

ความรุนแรงในครอบครัวตามกฎหมายอาญาแล้ว ผู้ถูกระทำได้ฟ้องเรียกค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนทางแพ่งในฐานะกระทำละเมิดตามประมวลกฎหมายอาญาแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 เพื่อให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรง พ.ศ.2550 มาตรา 12 กล่าวถึงเมื่อกรณีที่ดีคดีดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลแล้ว เมื่อศาลเห็นว่าผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวได้กระทำผิดจริง ศาลอาจจะพิจารณาให้ใช้วิธีการให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์และมาตรการอื่น ๆ แทนการลงโทษก็ได้ ซึ่งเงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้หมายถึง ค่าทดแทนความเสียหายเบื้องต้นสำหรับเงินหรือทรัพย์สินใด ๆ ที่ผู้ถูกระทำต้องสูญเสียไป ซึ่งเป็นผลมาจากการกระทำความรุนแรงในครอบครัว และให้ความหมายรวมถึงค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายในการหาที่อยู่ใหม่ และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่จำเป็นด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้การกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวถือเป็นเรื่องราวส่วนบุคคลที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในครอบครัว ซึ่งหากเรื่องการใช้ความรุนแรงในครอบครัวนี้แพร่กระจายออกไปอาจส่งผลให้สมาชิกในครอบครัวได้รับความอับอาย เสื่อมเสียชื่อเสียง โดยเฉพาะบุคคลผู้มีชื่อเสียงในสังคม หรือผู้มีตำแหน่งหน้าที่การงานระดับสูง ดังนั้นจึงได้มีมาตรการในการคุ้มครองชื่อเสียงของผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเช่นกัน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 9 โดยหลังจากที่มีการร้องทุกข์แล้ว ห้ามมิให้มีการลงพิมพ์โฆษณา หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนด้วยวิธีการใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเผยแพร่โดยภาพ เรื่องราว หรือข้อมูลใด ๆ ที่อาจทำให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวหรือผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวได้รับความเสียหาย ผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าว ผู้นั้นต้องรับโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

อย่างไรก็ตามมาตรการในการให้สิทธิในการฟ้องหย่าของผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว กรณีเป็นการกระทำความรุนแรงระหว่างสามีภรรยา ถึงแม้การหย่าว่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยความสมัครใจและความยินยอมของทั้งสองฝ่าย แต่ในกรณีที่คู่สมรสฝ่ายที่เป็นผู้ถูกระทำความรุนแรงถูกระทำด้วยความรุนแรงสามารถที่จะฟ้องหย่าคู่สมรสอีกฝ่ายได้โดยที่คู่สมรสอีกฝ่ายจะมีได้สมัครใจและให้ความยินยอมก็ตาม โดยอาศัยเหตุแห่งการกระทำความรุนแรง เช่น การทำร้ายจิตใจ การดูถูกเหยียดหยาม การทำให้อีกฝ่ายได้รับความอับอาย หรือได้รับความดูถูกเกลียดชัง การทำร้ายร่างกาย หรือการพยายามฆ่า การไม่ให้ความช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดู ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1516 (พินญาภา เจียมแม่, 2555)

จากการศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 และงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวนี้กล่าวถึงมาตรการในการเยียวยาผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว และผู้ได้รับผลกระทบจากการใช้ความรุนแรงใน

ครอบครัวทั้งในแง่การค่าใช้จ่ายยาผลกระทบและความเสียหายด้านทรัพย์สินเงินทอง การได้รับบาดเจ็บทางร่างกายหรือจิตใจ หรือด้านฐานะความเป็นอยู่ แต่อย่างไรก็ตามมาตรการค่าใช้จ่ายที่กล่าวมานั้นส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นภายหลังคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเรียบร้อยแล้วโดยเฉพาะภายหลังการพิพากษาคดีของศาล ซึ่งกว่ากระบวนการดังกล่าวจะแล้วเสร็จนั้นมีขั้นตอนและใช้ระยะเวลายาวนานกว่าศาลจะมีคำสั่งให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเยียวยาค่าใช้จ่ายแก่ผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะนำมาตราการค่าใช้จ่ายเยียวยาเหยื่อที่กล่าวถึงข้างต้นมาประยุกต์ใช้ในขั้นตอนไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดในชั้นสอบสวนในงานวิทยานิพนธ์ของผู้วิจัย เพื่อที่จะได้ประหยัดเวลาในการคดีค่าเสียหาย ตลอดจนเป็นการไม่ปล่อยให้เหยื่อตกอยู่ในสภาวะที่รู้สึกว่าการได้รับผลกระทบยิ่งขึ้นไปเรื่อย ๆ

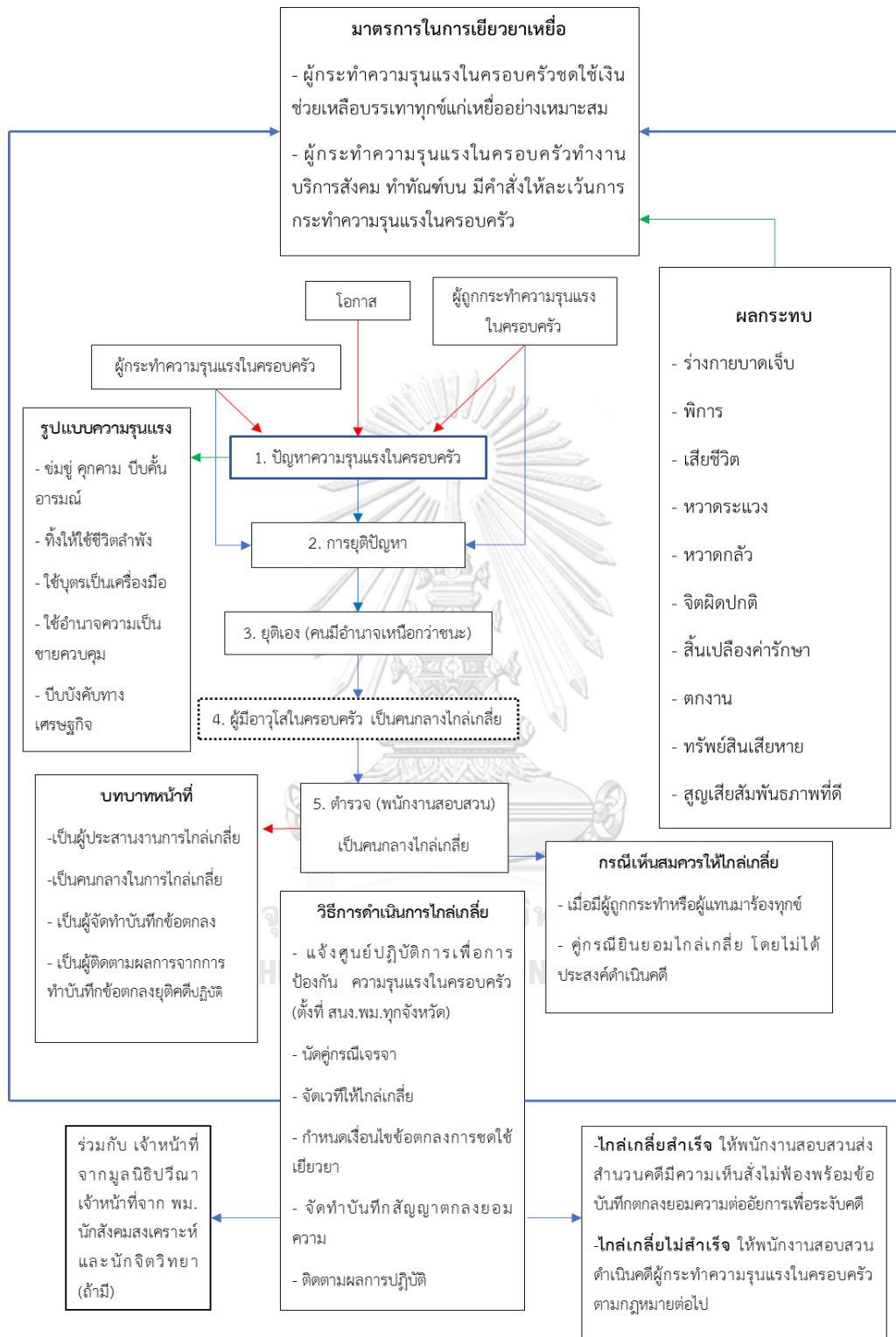
จากการทบทวนวรรณกรรมทั้งหมดนี้ผู้วิจัยขอสรุปเป็นมุมมองโดยภาพรวม เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของแนวคิดและทฤษฎีที่จะใช้สำหรับกรณีศึกษา เรื่องบทบาทของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด: ศึกษากรณีคดีความผิดอันเกิดจากการใช้ความรุนแรงภายในครอบครัว ในเขตกรุงเทพมหานคร ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวและความรุนแรงในครอบครัว เป็นการทบทวนวรรณกรรมเพื่อศึกษาและนำมาตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยที่ต้องการทราบถึงสภาพปัญหา สาเหตุ และรูปแบบของการกระทำผิดอันเกิดจากการใช้ความรุนแรงภายในครอบครัว โดยมีทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรม และทฤษฎีวงล้ออำนาจควบคุม มาเป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงการเกิดปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัว

2. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในรูปแบบกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด เป็นการทบทวนวรรณกรรมเพื่อศึกษาและนำมาตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยที่ต้องการทราบถึงวัตถุประสงค์ รูปแบบ องค์ประกอบ และวิธีการปฏิบัติเมื่อมีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดมาใช้ รวมถึงมาตรการเยียวยาค่าใช้จ่ายความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความรุนแรงในครอบครัว

3. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 เป็นการทบทวนวรรณกรรมเพื่อศึกษาและนำมาตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยที่ต้องการทราบถึงบทบาทและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ในรูปแบบกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

หมายเหตุ (เส้นประ) หมายถึง ขั้นตอนหรือวิธีการที่เป็นทางเลือกว่าจะสามารถปฏิบัติหรือไม่ก็ได้

6. นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ความรุนแรงในครอบครัว (Domestic Violence) หมายถึง การกระทำใด ๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายจิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับใช้อำนาจครอบงำ ผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งโดยมิชอบ แต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงความรุนแรงในครอบครัวระหว่างคู่สามีภรรยา

สมาชิกในครอบครัว (Family Members) หมายถึง คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภรรยาโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัวรวมทั้งบุคคลใด ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

บทบาท (Role) หมายถึง การที่บุคคลแต่ละคนปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ตามสถานภาพและตำแหน่ง

การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การเกี่ยวข้องกับทางด้านอารมณ์และจิตของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการอันนำไปสู่การบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มกลุ่มนั้น ทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกลุ่ม

พนักงานสอบสวน (Inquiry Official) หมายถึง เจ้าพนักงานที่กฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยเป็นตำรวจชั้นยศร้อยตำรวจตรีขึ้นไป พนักงานฝ่ายปกครอง หรือข้าราชการอื่นระดับ 3 ขึ้นไป ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชาให้ทำการสอบสวนคดีอาญา และได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยในคดีความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ตามกฎหมายด้วยเช่นกัน

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) หมายถึง กระบวนการยุติธรรมที่ให้ความสำคัญต่อการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดนั้น ด้วยการให้โอกาสคู่กรณีทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการกระทำผิดนั้น ได้แก่เหยื่อ อาชญากรรม ผู้กระทำผิด และชุมชน ในการร่วมกันเพื่อค้นหาและจัดการกับความจำเป็นและความต้องการของคู่กรณีทุกฝ่ายที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิด และหาทางเยียวยาชดใช้ แก้ไขฟื้นฟู และป้องกันไม่ให้เกิดเหตุเช่นนั้นอีก โดยมีจุดมุ่งหมาย คือ ให้ผู้กระทำผิดเกิดจิตสำนึกและรับผิดชอบต่อ

การกระทำของตน เหยื่ออาชญากรรมได้รับการชดใช้เยียวยาอย่างเหมาะสมและเพื่อสร้างความสมานฉันท์คืนสู่สังคมดั้งเดิม

กระบวนการวิธีเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice Process) หมายถึง กระบวนการที่สำคัญที่สุดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยมีเป้าหมายเพื่อทำสิ่งต่าง ๆ ให้ถูกต้องและเป็นระบบระเบียบให้มากที่สุดเท่าที่สามารถทำได้ในภายหลังจากที่มีพฤติกรรมหรือเหตุการณ์บางอย่างที่ทำให้ความขัดแย้งอันมีผลกระทบต่อผู้คนเกิดขึ้น โดยกระบวนการนี้เป็นขั้นตอนการแลกเปลี่ยนระหว่างกันและกันที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะทำให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการเกิดอาชญากรรมมีโอกาสพูดคุย ระบายอารมณ์ความรู้สึกเกี่ยวกับเหตุการณ์ตลอดจนผลกระทบที่ได้รับรวมทั้งต้องได้รับการชดใช้เยียวยาอย่างไร

การไกล่เกลี่ย (Mediation) หมายถึง การประนีประนอมข้อพิพาทซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยกระบวนการนี้เป็นกระบวนการที่คู่กรณีมากกว่าลงถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและร่วมกันแสวงหาทางแก้ไขที่สามารถยอมรับกันได้ถ้าพิจารณาแล้วเห็นว่าจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ที่ดีที่สุดต่อทั้งสองฝ่าย โดยมีผู้ไกล่เกลี่ย (mediators) ซึ่งเป็นบุคคลที่ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานและเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ย

กระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด (Victim-Offender Mediation) หมายถึง รูปแบบหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งเป็นการเผชิญหน้าระหว่างเหยื่อกับผู้กระทำผิด โดยมีเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน ด้วยการจัดเวทีที่มั่นคงและปลอดภัยให้เหยื่อ ผู้กระทำผิด และชุมชนได้พบปะพูดคุยกับผู้กระทำผิดบนพื้นฐานของความสมัครใจ โดยวิธีการนี้จะทำให้ผู้กระทำผิดได้เรียนรู้ถึงผลกระทบและเข้ามาแสดงความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมที่ผู้กระทำผิดได้กระทำลงไปและเหยื่อได้รับการชดใช้เยียวยาในความเสียหายที่เกิดขึ้น

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

1. วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเริ่มต้นการศึกษาวิจัยครั้งนี้ด้วยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) เพื่อปูพื้นฐานให้ผู้วิจัยมีองค์ความรู้ตลอดจนมีความเข้าใจในเรื่องที่ศึกษา โดยเน้นข้อมูลเกี่ยวกับการนำกระบวนการใกล้เคียงเหยื่อ-ผู้กระทำผิด มาใช้ในการแก้ไขปัญหาการกระทำที่เกิดจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ทศนคติของเหยื่อที่ผ่านกระบวนการดังกล่าวและบทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในกระบวนการดังกล่าวเช่นกัน เพื่อนำมาอธิบายปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยกำลังศึกษา จากนั้นรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกตการณ์ (Observation) เฉพาะกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์สำหรับการค้นหาคำตอบในการวิจัยครั้งนี้

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่เป้าหมายอย่างเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ในสถานีตำรวจนครบาลศาลาแดง สถานีตำรวจนครบาลบางกอกใหญ่ และสถานีตำรวจนครบาลตลิ่งชัน เขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่ได้รับผลกระทบ โดยศึกษาเฉพาะคู่สามีภรรยาที่เป็นคนไทยซึ่งจดทะเบียนสมรสหรือไม่ได้จดทะเบียนสมรสก็ตาม และพนักงานสอบสวนที่ได้ผ่านการเข้าร่วมกระบวนการใกล้เคียงเหยื่อ-ผู้กระทำผิดในคดีข้างต้น โดยข้อมูลแต่ละคดีนั้นจะติดตามจากสถานีตำรวจภายในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งจะมีการคัดเลือกเฉพาะคดีที่เข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงเหยื่อ-ผู้กระทำผิดเท่านั้น โดยผู้วิจัยต้องการศึกษาทั้งคดีที่ใกล้เคียงสำเร็จและไม่สำเร็จด้วยเช่นกัน โดยรายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ คือ

1. ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวในคดีความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ที่ผ่านกระบวนการใกล้เคียงเหยื่อ-ผู้กระทำผิด จำนวน 3 กรณีศึกษา (จากสถิติจำนวนคดีความรุนแรงในครอบครัวของแต่ละสถานีตำรวจที่ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูล มีจำนวนเฉลี่ยประมาณ 4-5 คดีต่อเดือน ผู้วิจัยจึงดูความเป็นไปได้ในการเก็บข้อมูล เนื่องจากอาจมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางรายไม่ยินยอมในการให้ข้อมูล ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกเก็บข้อมูลจำนวน 3 กรณีศึกษา ภายในขอบเขตระยะเวลาการวิจัยที่มีอย่างจำกัด)

2. ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากการใช้ความรุนแรงภายในครอบครัวของผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวในคดีข้างต้น โดยไม่จำกัดเพศ

3. พนักงานสอบสวนที่ผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดในคดีข้างต้น จำนวน 10 กรณีศึกษา (จากสถิติจำนวนคดีความรุนแรงในครอบครัวของแต่ละสถานีตำรวจเขตที่ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูล มีจำนวนเฉลี่ยประมาณ 4-5 คดีต่อเดือน ผู้วิจัยจึงดูความเป็นไปได้ในการเก็บข้อมูลภายในขอบเขตระยะเวลาการทำวิจัยที่มีอย่างจำกัด ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกเก็บข้อมูลจำนวน 10 กรณีศึกษา)

4. ผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ได้แก่ เจ้าหน้าที่จากมูลนิธิปวีณา จำนวนเริ่มต้น 1 ท่าน เจ้าหน้าที่จากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวนเริ่มต้น 1 ท่าน นักจิตวิทยา จำนวน 1 ท่าน และนักสังคมสงเคราะห์ จำนวน 1 ท่าน (เนื่องจากในการสอบปากคำผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พนักงานสอบสวนต้องจัดให้มี นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวร้องขอร่วมอยู่ด้วยในขณะที่สอบปากคำเพื่อให้คำปรึกษา ส่วนมูลนิธิปวีณามีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือกับสตรีและเด็กที่ถูกละเมิดสิทธิ ถูกทารุณกรรม ถูกเอารัดเอาเปรียบ และกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์นั้นเป็นหน่วยงานที่ได้ตราพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ขึ้นมา ผู้วิจัยจึงเลือกกลุ่มดังกล่าวนี้มาเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อประโยชน์ในการทำวิจัยต่อไป และเนื่องจากภายในขอบเขตระยะเวลาการทำวิจัยที่มีอย่างจำกัด ผู้วิจัยจึงเลือกเก็บข้อมูลผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มนี้ จำนวนเริ่มต้นประเภทละ 1 ท่าน)

เกณฑ์การคัดเลือกคดีที่พนักงานสอบสวนนำสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

1. เป็นคดีความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ที่ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวมาแจ้งความร้องทุกข์กับพนักงานสอบสวนเพื่อประสงค์ดำเนินคดีกับผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัว

2. ผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวและผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวมีความสัมพันธ์เป็นสามีภรรยา กัน โดยจะจดทะเบียนสมรสหรือไม่ก็ตาม

3. คดีดังกล่าวนี้ยังไม่เคยผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดมาก่อน

4. เป็นคดีที่ผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวและผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวประสงค์และยินดีในการเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 4 กลุ่ม ซึ่งแนวคำถามในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แต่ละกลุ่มจะอยู่ในภาคผนวก ก, ข, ค และ ง เรียงลำดับไป เพื่อให้ผู้วิจัยสามารถซักถามรายละเอียด

ของประเด็นที่ต้องการศึกษาได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลแบบตัวต่อตัว มีการสื่อสารโต้ตอบกันทั้งสองฝ่าย (two-way communication) เพื่อให้การสัมภาษณ์มีความชัดเจนยิ่งขึ้น รวมถึงเพื่อความปลอดภัย ความสะดวก และความสบายใจของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการให้คำตอบแก่ผู้วิจัยเช่นกัน โดยก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยต้องบอกกล่าวแก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญว่า ข้อมูลที่ได้นั้นผู้วิจัยจะไม่ทำการเปิดเผยต่อผู้หนึ่งผู้ใดที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ทั้งสิ้น เพื่อป้องกันมิให้ส่งผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญในทุก ๆ ด้าน โดยผู้วิจัยจะเริ่มต้นสัมภาษณ์กลุ่มผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว เจ้าหน้าที่จากมูลนิธิต่าง ๆ และพนักงานสอบสวน เรียงลำดับไป ซึ่งในการสัมภาษณ์นั้นผู้วิจัยจะใช้ห้องประชุมของสถานีตำรวจ (ได้รับการอนุญาตให้ใช้สถานที่จากผู้กำกับสถานีตำรวจแห่งนั้นแล้ว) หรือใช้สถานที่ที่ผู้รับการสัมภาษณ์สะดวกต่อการให้สัมภาษณ์เป็นสถานที่ในการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยจะใช้ระยะเวลาในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนละประมาณ 50 นาที - 1 ชั่วโมง

นอกจากใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแล้ว ผู้วิจัยยังเลือกใช้วิธีสังเกตการณ์ (Observation) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 4 กลุ่ม ในขณะที่กำลังดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดในคดีความผิดรุนแรงในครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยจะสังเกตขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยของพนักงานสอบสวน พฤติกรรม อากัปกริยาต่าง ๆ ที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแสดงออกมา ทั้งกิริยาท่าทาง น้ำเสียง รวมถึงสีหน้า ในระหว่างที่ทำการสัมภาษณ์อีกด้วย โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้จดบันทึกสิ่งที่สังเกตการณ์ได้ลงในสมุดบันทึกของผู้วิจัย (field note) โดยเครื่องมือการวิจัยที่ผู้วิจัยเลือกใช้ทั้งหมดนี้ได้ผ่านการรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิเรียบร้อยแล้ว ทั้งนี้ก่อนที่ผู้วิจัยจะเข้าไปร่วมสังเกตการณ์กระบวนการดังกล่าวได้นั้นผู้วิจัยต้องได้รับอนุญาตจากผู้กำกับการสถานีตำรวจแห่งนั้น (เจ้าของพื้นที่การทำวิจัย) พนักงานสอบสวน ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว และผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว จึงจะสามารถเข้าร่วมสังเกตการณ์ได้

โดยสำหรับผู้วิจัยนั้นได้ผ่านการการอบรมการสัมภาษณ์เชิงลึกมาจากการอบรมประกาศนียบัตรวิชาชีพสอบสวนมาแล้ว รวมทั้งผ่านการอบรมเป็นผู้สังเกตการณ์จากการศึกษาวิชาสัมมนาและปฏิบัติการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Seminar and Practicum in Social Science Research) ในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา) คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความคาดหวังว่าจะสามารถใช้เครื่องมือการวิจัยทั้งสองประเภทนี้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและจะได้รับผลการวิจัยที่ครบถ้วนสมบูรณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลักฐานที่สำคัญ 2 แหล่ง คือ ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) และข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) โดยการศึกษาค้นคว้าจาก

- เอกสารทางด้านวิชาการ วิทยานิพนธ์ บทความ รายงานทางด้านวิชาการที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ
- เอกสารประเภทรายงานการสัมมนา รายงานการประชุม รายงานการสำรวจที่เกี่ยวข้องที่องค์กร หน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้จัดขึ้นและรวบรวมไว้
- ข้อมูลทางด้านหลักกฎหมาย และระเบียบวิธีปฏิบัติของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น บันทึกประจำวันพฤติกรรมคดี (ภายหลังจากการได้รับความยินยอมให้สามารถศึกษาข้อมูลได้จากผู้กำกับสถานีตำรวจนครบาลในแต่ละพื้นที่นั้น) สัญญาขอความในคดีกระทำความรุนแรงในครอบครัว และบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอมความ ถอนคำร้องทุกข์คดีความรุนแรงในครอบครัว แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550
- ข้อมูลจากสื่ออินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับสถิติปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจากเว็บไซต์ของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการ ศาลยุติธรรม และกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นต้น
- ข้อมูลจากสถิติของสถานีตำรวจนครบาลภายในเขตกรุงเทพมหานคร ในคดีความผิดอันเกิดจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว

2. ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data)

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล โดยใช้วิธีการสังเกตการณ์ (observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการกำหนดประเด็นคำถามลักษณะปลายเปิด ที่เอื้อให้ผู้วิจัยสามารถยืดหยุ่นการถามได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์การสัมภาษณ์ ตามรายละเอียดดังที่กล่าวไว้ในเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยข้างต้น

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) ตามที่กำหนดว่าผู้ให้ข้อมูลที่จะสามารถให้คำตอบตามโจทย์การวิจัยในครั้งนี้ โดยมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

- 1) ผู้วิจัยต้องขอความยินยอมบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกประเภทก่อน ได้แก่ พนักงานสอบสวน ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว และผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว เพื่อขอเข้าไปสังเกตการณ์ระหว่างการไกล่เกลี่ยรวมถึงขอสัมภาษณ์ด้วย โดยผู้วิจัยจะขอความกรุณาให้พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเข้าไปทาบตามผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวและผู้ถูกกระทำ

ความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งถือเป็นบุคคลกลุ่มเปราะบางมากว่าจะมีนักวิจัยมาขอสัมภาษณ์ แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยจะไม่แนะนำว่าตนเองเป็นตำรวจและทำงานที่สถานีตำรวจ (เนื่องจากผู้วิจัยต้องการให้บุคคลดังกล่าวตัดสินใจให้เข้าร่วมสังเกตการณ์และสัมภาษณ์ด้วยความสมัครใจ มิใช่เกรงใจที่จะปฏิเสธในการให้เข้าร่วมกระบวนการ) หากกลุ่มบุคคลดังกล่าวนั้นยินดีให้ผู้วิจัยเข้าสังเกตการณ์การไกล่เกลี่ยและสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจึงจะสามารถเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าวได้ โดยผู้วิจัยจะไม่คำนึงถึงผลลัพธ์การไกล่เกลี่ยว่าสำเร็จหรือไม่ เนื่องจากผู้วิจัยต้องการศึกษาผลลัพธ์การไกล่เกลี่ยทั้งสองรูปแบบ ทั้งนี้หากกลุ่มบุคคลดังกล่าวปฏิเสธไม่ให้ผู้วิจัยเข้าร่วมสังเกตการณ์และสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะดำเนินการหากรณีศึกษาใหม่ต่อไป

2) หากกลุ่มบุคคลดังกล่าวข้างต้นยินดีให้ผู้วิจัยเข้าร่วมสังเกตการณ์และสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะเข้าพบพนักงานสอบสวนและกล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการวิจัย พร้อมทั้งพูดคุยสอบถามถึงกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดอย่างคร่าว ๆ อีกทั้งผู้วิจัยได้ขอความกรุณารับทราบข้อมูลของคดี วัน เวลา สถานที่ ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว และผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

3) เมื่อทราบวัน เวลา สถานที่และข้อมูลคดีแล้ว ก่อนที่ผู้วิจัยจะเข้าเก็บข้อมูลและร่วมสังเกตการณ์ในระหว่างการไกล่เกลี่ยนั้น ผู้วิจัยได้มีการติดต่อพนักงานสอบสวนล่วงหน้า

4) ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว พนักงานสอบสวน และเจ้าหน้าที่ที่ได้ผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดและสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติม ซึ่งก่อนการสัมภาษณ์นั้นผู้วิจัยจะให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นผู้เลือกวัน เวลา และสถานที่ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ตามที่ผู้ถูกสัมภาษณ์สะดวกและพร้อมในการให้สัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยจะเข้าสัมภาษณ์ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แยก แบบตัวต่อตัวระหว่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญกับผู้วิจัยครั้งละคน เพื่อความปลอดภัย ความสะดวก และความสบายใจของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการให้คำตอบแก่ผู้วิจัย ทั้งนี้ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยต้องบอกกล่าวแก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญว่า ข้อมูลที่ได้นั้นผู้วิจัยจะไม่ทำการเปิดเผยต่อผู้หนึ่งผู้ใดที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ทั้งสิ้น เพื่อป้องกันมิให้ส่งผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญในทุก ๆ ด้าน โดยผู้วิจัยจะเริ่มต้นสัมภาษณ์กลุ่มผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว เจ้าหน้าที่จากมูลนิธิต่าง ๆ และพนักงานสอบสวน เรียงลำดับไป โดยผู้วิจัยจะใช้ระยะเวลาในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนละประมาณ 50 นาที – 1 ชั่วโมง

ขั้นตอนการสัมภาษณ์

1) ผู้วิจัยแนะนำตัว กล่าววัตถุประสงค์ของการวิจัย ชี้แจงการมีส่วนร่วมในการวิจัยให้แก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญขอความยินยอมเข้าร่วมการวิจัยจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ บอกกล่าวประเด็นการสัมภาษณ์แก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งขออนุญาตบันทึกเสียงในการสัมภาษณ์

- 2) ผู้วิจัยเริ่มต้นการสัมภาษณ์ด้วยการพูดคุยเรื่องทั่วไปกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อสร้างความคุ้นเคยก่อนเข้าสู่ประเด็นสัมภาษณ์
- 3) ผู้วิจัยสัมภาษณ์ตามประเด็นคำถามปลายเปิดที่ผู้วิจัยตั้งไว้ และเมื่อได้รับฟังคำตอบที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตอบกลับมา แล้วคำตอบดังกล่าวมีประเด็นที่น่าสนใจและอาจเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย ผู้วิจัยจะทำการถามตามประเด็นที่น่าสนใจนั้นต่อไป
- 4) การสัมภาษณ์ทุกครั้งผู้วิจัยจะทำการบันทึกเสียงและจดบันทึกประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์ เพื่อนำกลับไปย้อนฟังจากการบันทึกเสียง และนำข้อมูลมาทบทวนจากข้อมูลที่บันทึกเสียงไว้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการ Content Analysis โดยผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

- 1) รวบรวมข้อมูลที่จดบันทึกได้จากการสังเกตการณ์ (field note) และนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเครื่องบันทึกเสียง ได้แก่ เทปเสียงการสัมภาษณ์ ไปถอดความ ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการถอดความจากเทปบันทึกเสียงด้วยตนเองเพื่อรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Confidentiality) และผู้วิจัยจะไม่ส่งข้อมูลที่ได้จากการถอดเสียงสัมภาษณ์กลับให้ผู้สัมภาษณ์ดู
- 2) ตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลโดยแยกเนื้อหา จัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นการสัมภาษณ์และตามโจทย์การวิจัย
- 3) วิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบการวิจัยที่กำหนด ด้วยการจำแนก theme ของข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจะแบ่งเป็น
 - ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวและผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวจะวิเคราะห์จากบทสัมภาษณ์และความคิดเห็นของผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวและเหยื่อที่มีต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด
 - พนักงานสอบสวน จะวิเคราะห์บทบาทของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ปัจจัยที่ทำให้พนักงานสอบสวนเข้ามามีบทบาทในกระบวนการดังกล่าว และมาตรการในการเยียวยาเหยื่อที่ได้รับผลกระทบจากกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด
- 4) เมื่อเสร็จสิ้นการวิจัยและได้ผลการวิจัยที่ครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว ผู้วิจัยจะดำเนินการลบเทปบันทึกเสียงสัมภาษณ์ทิ้ง

6. จริยธรรมของผู้วิจัย

จริยธรรมในการเก็บข้อมูลเป็นสิ่งที่ไม่สามารถละเลยได้ในการทำวิจัย เนื่องจากในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดที่อาจเป็นสตรีซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ อาจมีคำถามที่กระทบกระเทือนจิตใจของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งในกรณีของพนักงานสอบสวนมีประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ดังนั้นเพื่อรักษาประโยชน์อันชอบธรรมของผู้วิจัยจึงจำต้องคำนึงถึงประเด็นต่อไปนี้

1) การแจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยและการเปิดเผยตนเองของนักวิจัย ในการทำวิจัยโดยการเก็บข้อมูลในแต่ละครั้งผู้วิจัยจะต้องแจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้แก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกคนทราบ โดยไม่ปิดบังรายละเอียดในการทำวิจัย หรือหลอกลวง หรือปลอมตัว เพื่อให้ได้ข้อมูลตามต้องการ

2) การให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญยินยอมให้เก็บข้อมูลด้วยความสมัครใจ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะต้องสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญก่อนการดำเนินการสัมภาษณ์ตามประเด็นการสัมภาษณ์ และสอบถามความสมัครใจของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3) การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จะใช้วิธีการสัมภาษณ์แยก แบบตัวต่อตัวระหว่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญกับผู้วิจัยครั้งละคน เพื่อความปลอดภัย ความสะดวก และความสบายใจของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการให้คำตอบแก่ผู้วิจัย

4) การรักษาความลับและความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการทำวิจัยในครั้งนี้ เนื่องจากในการสัมภาษณ์ในครั้งนี้มีการสัมภาษณ์ถึงความคิดเห็นที่มีต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด และข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งหากข้อมูลถูกเปิดเผยอาจส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของสมาชิกภายในครอบครัวนั้นตามมา ดังนั้นในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยจะต้องคำนึงถึงเรื่องนี้เป็นสำคัญ โดยจะไม่เปิดเผยชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมดแต่จะใช้นามสมมุติแทน เพื่อป้องกันมิให้ผู้ใดนำข้อมูลไปใช้ได้ทั้งในด้านดีหรือไม่ดีก็ตาม

5) การวิจัยต้องไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนทางร่างกายและต้องคำนึงถึงความละเอียดอ่อนต่อจิตใจของผู้ถูกวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะพยายามรบกวนเวลาของผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้น้อยที่สุด และในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะพยายามหลีกเลี่ยงคำถามที่กระทบกระเทือนจิตใจ หรือบางครั้งในระหว่างการสัมภาษณ์หากผู้วิจัยเห็นว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีสีหน้าท่าทางลำบากใจหรืออึดอัด ผู้วิจัยจะเปลี่ยนประเด็นในการสัมภาษณ์

6) การเข้าร่วมสังเกตการณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจะต้องยินยอมให้ผู้วิจัยเข้าร่วมสังเกตการณ์ด้วยความสมัครใจ ทั้งนี้ก่อนที่ผู้วิจัยจะเข้าร่วมการประชุมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดเพื่อสังเกตการณ์นั้นผู้วิจัยได้ทำการขออนุญาตผู้เข้าร่วมประกันไกล่เกลี่ยนั้นทุกท่านก่อนเข้าร่วมทุกครั้ง

เพื่อให้ทุกท่านที่เข้าร่วมประชุมรับทราบวัตถุประสงค์และไม่เกิดความเคลือบแคลงสงสัยในตัวผู้วิจัย และทำให้การไกล่เกลี่ยนั้นเป็นไปตามปกติเสมือนว่าไม่มีผู้วิจัยมานั่งสังเกตการณ์แต่อย่างใด

7) แบบสอบถามและการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ต้องขออนุญาตความเห็นชอบจาก คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้รับการอนุมัติผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย ในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 1 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2562 เลขที่ โครงการวิจัยที่ 042.1/62 ให้สามารถดำเนินการจัดทำวิจัยดังกล่าวนี้ได้ต่อไป

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “บทบาทของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ในเขตกรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยได้สืบค้นเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งวิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ รายงานการสัมมนา รายงานด้านวิชาการ เอกสารประเภท รายงานการสัมมนา รายงานการประชุม รายงานการสำรวจที่เกี่ยวข้องที่องค์การมูลนิธิ หน่วยงานภาครัฐ ได้จัดขึ้นและรวบรวมไว้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ รวมถึงสถิติปัญหา ความรุนแรงในครอบครัวจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น มูลนิธิปวีณาหงสกุลเพื่อเด็กและสตรี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นต้น และได้ทำวรรณกรรมปริทัศน์เกี่ยวกับงานวิจัยในประเด็นพัฒนาการการไกล่เกลี่ยในสังคมไทยตั้งแต่ยุคอดีตจนถึงปัจจุบันที่เน้นประเด็นการไกล่เกลี่ยคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวของพนักงานสอบสวนโดยอยู่ในรูปแบบบทความวิจัย

จากการจัดทำวรรณกรรมปริทัศน์ประเด็นพัฒนาการการไกล่เกลี่ยโดยตำรวจในสังคมไทย ตั้งแต่ยุคอดีตถึงยุคปัจจุบันนั้น ผู้วิจัยสามารถแบ่งได้เป็น 3 ยุค คือ ยุครัฐไทยโบราณ ยุครัฐชาติ และยุคปัจจุบัน สำหรับยุคแรกคือ ยุครัฐไทยโบราณ และจากการวิจัยข้อมูลทางเอกสารพบว่าในยุครัฐไทยโบราณนั้นสันนิษฐานได้ว่ากระบวนการยุติธรรมมีรูปแบบและการพิจารณาคดีจำนวน 2 ลักษณะ ได้แก่ รูปแบบที่เป็นทางการตามกฎหมายกำหนดในเมืองหลวงและหัวเมือง คือ ใช้วิธีการไต่สวนผู้กระทำผิดโดยจารีตนครบาล (ซึ่งทำหน้าที่คล้ายตำรวจในปัจจุบัน) ในการดำเนินกระบวนการคดี ส่วนตามหมู่บ้านทั่วไปที่เป็นชุมชนไทยเดิมนั้นมีโครงสร้างเศรษฐกิจสังคมแบบชุมชนบุพกาล ซึ่งสันนิษฐานว่าใช้รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมที่ไม่มีแบบแผนตายตัวหรือไม่ได้เป็นทางการที่เรียกว่า “การไกล่เกลี่ย” หรือปัจจุบันเรียกว่า “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” (Restorative Justice) ซึ่งมีลักษณะเป็น “กฎหมายชาวบ้าน” (Volksrecht) ที่มีการบังคับใช้กฎหมายนั้นโดยอาศัยโครงสร้างหน้าที่ทางสังคมเป็นกลไกดำเนินการ กล่าวคือ ในสังคมไทยดั้งเดิมมีการปกครองตนเองและมีการตัดสินข้อพิพาทด้วยชุมชนมาแต่ครั้งบุพกาล หากมีการวิวาทกันเกิดขึ้น เช่น เรื่องครอบครัว เรื่องชู้สาว หรือการทำมาหากิน เป็นต้น แต่ละฝ่ายจะหาผู้นำชุมชนหรือผู้อาวุโสที่ตนเคารพนับถือซึ่งเรียกว่า พ่อบ้าน (หัวหน้า) พ่อเมือง พ่อเฒ่าหรือผู้เฒ่า มาปรึกษากันแล้วตัดสินความผิดและไกล่เกลี่ยคดีความหรือประนอมข้อพิพาท รวมถึงอบรมสั่งสอนตักเตือนไม่ให้ประพฤติดีก โดยปรากฏ

ร่องรอยหลักฐานเหลืออยู่ในระบบ “สภาผู้เฒ่า” ในบางหมู่บ้านแถบภาคอีสาน หรือบางแห่งเรียก ระบบ “เจ้าโคตร” (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2556: 117-119) ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลวงสุทิวาทัศนฤ พุฒ ซึ่งได้อธิบายไว้ว่า ชุมชนในสมัยโบราณมีการใกล้เคียงและซื้อพิพาทบางกรณี โดยมีผู้เฒ่าที่ เคารพนับถือทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือว่ากล่าวตักเตือนผู้ละเมิดข้อห้าม ต่าง ๆ ซึ่งส่วนมากมักเป็นผู้เชี่ยวชาญทางขนบประเพณีทางไสยศาสตร์ สามารถทำพิธีปิดเป่าภูตผี ปีศาจ เป็นต้น (สุทิวาทัศนฤ พุฒ, 2516) เช่นเดียวกับที่ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ระบุไว้ว่า สภาพหมู่บ้าน ไทยในสังคมไทยดั้งเดิมมีการปกครองตนเองและมีการตัดสินข้อพิพาทด้วยชุมชนมาแต่ครั้งบุพกาล หากมีการทะเลาะวิวาทกันขึ้น จะถือว่าเป็นลูกหลานทะเลาะกัน ดังนั้นจึงให้แต่ละฝ่ายจัดหาผู้เฒ่ามา ฝ่ายละประมาณ 4-5 คน โดยสภาผู้เฒ่าจะปรึกษากันและทำหน้าที่ตัดสินไกล่เกลี่ย ปรับค่าสินไหม และอบรมสั่งสอนไม่ให้ประพฤตินั้นอีก หรือเรียกว่าระบบ “เจ้าโคตร” โดยการดำรงความเป็นเจ้า โคตรนั้นจะถ่ายทอดสืบต่อตระกูลกันมาตามความนับถือศรัทธาของชาวบ้านที่ให้แก่วัยที่ทำหน้าที่นี้ เช่น พ่อเป็นเจ้าโคตร ในชั้นต่อมาลูกชายหรือลูกเขยที่เป็นที่นับถือของชุมชนก็จะทำหน้าที่เป็นเจ้า โคตรสืบต่อไปด้วย โดยทำหน้าที่เฉกเช่นเดียวกับสภาผู้เฒ่า คือ มีหน้าที่ไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทใน คติความต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านหรือชุมชนแห่งนั้น (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2540) และสำหรับสาเหตุ ที่ให้เฉพาะลูกชายหรือลูกเขยเป็นผู้ดำรงความเป็นเจ้าโคตรสืบสายต่อนั้น ด้วยเพราะสังคมไทยในยุค ดังกล่าวมองว่าเพศชายต้องเป็นผู้นำ มีอำนาจและบทบาทในการปกครองหรือการจัดการปัญหาต่าง ๆ รวมถึงผู้คนในชุมชนหรือสังคมยอมรับและมีความเชื่อมั่นว่าผู้ชายสามารถทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการ ไกล่เกลี่ยได้ดีกว่าผู้หญิง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมแนวคิด “มายาคติชายเป็นใหญ่” ที่ฝังรากลึกอยู่ใน สังคมไทยมาแต่โบราณด้วยเช่นกัน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลของการไกล่เกลี่ยคติความต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของชาวบ้าน ภายในชุมชนหรือหมู่บ้านของสังคมไทยยุครัฐไทยโบราณนั้น พบว่าจารีตนครบาลหรือตำรวจมิได้เข้าไป มีบทบาทหรือทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยคติความต่าง ๆ โดยการไกล่เกลี่ยนั้นจะใช้ผู้เฒ่าที่ชาวบ้านเคารพ นับถือทำหน้าที่เป็น “คนกลาง” สำหรับการไกล่เกลี่ย ด้วยเป็นเพราะความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ กฎหมาย สังคม และกระบวนการยุติธรรมในยุคโบราณนั้นยังดำรงอยู่ทับซ้อนกัน กล่าวคือ ในยุค โบราณนั้นแทบจะไม่มี ความแตกต่างกันระหว่างรัฐกับสังคม หรือเรียกได้ว่าไม่มีพรมแดนระหว่างรัฐกับ สังคมเลย โดยรัฐมีพันธะหน้าที่ในการป้องกันภัยภายนอกและดูแลอำนาจทางการเมือง ส่วนเรื่องอื่น ๆ นั้นเป็นหน้าที่ของสังคมดูแลกันเอง ตลอดจนกฎหมายชาวบ้านที่เป็นกฎหมายในยุคดังกล่าวนี้กับ ศีลธรรมยังไม่ได้แยกจากกันโดยชัดเจน การกระทำผิดกฎหมายจึงถือเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนศีลธรรม

ด้วยเช่นกัน เนื่องจากในยุครัฐไทยโบราณนั้น ศีลธรรมและกฎหมายยังดำรงรวมเป็นสิ่งเดียวกันอยู่ ประกอบกับในยุครัฐไทยโบราณนั้นชุมชนในสังคมไทยยังอยู่ห่างไกลกัน ตลอดจนวิวัฒนาการความเจริญยังไม่สามารถเข้าถึงได้ จึงส่งผลให้ผู้คนในแต่ละชุมชนหมู่บ้านไม่สามารถรับรู้กฎหมายและวิธีการดำเนินการยุติธรรมทั้งหมดของรัฐไทยโบราณได้ ดังนั้นเมื่อมีข้อขัดแย้งหรือคดีความเกิดขึ้น ผู้คนในชุมชนของแต่ละสังคมจึงต้องปกครองและชำระความกันเองด้วยวิธี “การไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทในชุมชน” โดยใช้ “กระบวนการยุติธรรมเชิงจารีต” หรือระบบ “สภาผู้เฒ่า” เป็นผู้ตัดสินคดีความที่เกิดขึ้น (จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย, 2548: 196)

สำหรับในยุคต่อมาเมื่อช่วงศตวรรษที่ 16 ในภาคพื้นยุโรปเริ่มมีปรากฏการณ์ทางสังคมที่ก่อตัวขึ้น กล่าวคือ เริ่มมีการแบ่งแยกอำนาจและบทบาทของรัฐออกจากสังคมอย่างชัดเจน และแนวความคิดดังกล่าวนี้ได้ส่งกระแสอิทธิพลต่อรัฐไทยโบราณของไทยเป็นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 5 ประกอบกับมีการตราพระราชบัญญัติเคาน์ซิล ออฟ สแตต เมื่อปี พ.ศ.2417 ขึ้นมาเป็นครั้งแรกในประเทศไทย ดังนั้นจึงเรียกยุคดังกล่าวนี้ว่า ยุครัฐชาติ ซึ่งผลจากการรับอิทธิพลการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากยุโรปนั้นส่งผลให้ประเทศไทยเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมจากตะวันออกมาใช้ตามรูปแบบของชาติตะวันตก โดยรัฐได้มอบอำนาจให้ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองดำเนินการอำนวยความสะดวกสบายเรียบร้อยของบ้านเมืองตลอดจนเป็นผู้ดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายทั้งหมดแทนประชาชนที่เคยสามารถกระทำการตามที่กล่าวมาได้ในอดีต หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า รัฐได้แย่งชิงกฎหมายและการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทั้งหมดมาจากชุมชนหรือสังคม ส่วนประชาชนนั้นจำต้องยุติบทบาทลง เปลี่ยนมาเป็นเพียง “ผู้รับบริการจากรัฐ” เท่านั้น (จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย, 2548: 196-200)

ดังนั้นรัฐจึงมีอำนาจที่เข้มแข็งขึ้นจากการส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งถือว่าเป็นเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบอำนาจจากรัฐแทรกเข้าไปในสังคม ชุมชน หมู่บ้าน เพื่อจัดการกับปัญหาคดีความต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งตรงกับที่ ลิซิด เพชรสว่าง กล่าวสรุปไว้ว่า

“ตั้งแต่รัชกาลที่ 5 กำหนดผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้มีบทบาททำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยทำหน้าที่ในการกลั่นกรองระงับข้อพิพาทคดีที่ส่งต่างจังหวัดมาถึงศาล แต่หลังจากนั้นมีการเปลี่ยนบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านไปสนใจเรื่องการพัฒนามากกว่าการรักษาความสงบเรียบร้อย ประกอบกับการมี “ตำรวจ” เป็นผู้เข้าไประงับเหตุในหมู่บ้าน เพราะฉะนั้นบทบาทการที่จะดูแลเหตุทะเลาะวิวาทหรือเรื่องทะเลาะกันในครอบครัวไม่ต้องไปหาในอำเภอ

หรือกำนัน แต่ไปแจ้งตำรวจลงบันทึกประจำวันแทน ประกอบกับมีเรื่อง “การแบ่งอำนาจสอบสวนระหว่างปกครองกับตำรวจ” เข้ามาเกี่ยวข้อง จนสุดท้ายก็คือให้ตำรวจเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนหรือเปรียบเทียบปรับ หลังจากนั้นฝ่ายปกครองหันหลังให้กับการสอบสวน รวมถึงกำนันผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดหันหลังให้กับการระงับเหตุ หากใครมีเหตุในหมู่บ้านต้องแจ้งตำรวจเท่านั้น” (ลิขิต เพชรสว่าง, 2545)

ดังนั้นสามารถวิเคราะห์ได้ว่าในยุครัฐชาตินั้น รัฐได้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจได้เข้ามามีบทบาทและทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยคดีความหรือข้อพิพาทต่าง ๆ รวมทั้งดำเนินการกระบวนยุติธรรมอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยประชาชนลดบทบาทในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของบ้านเมืองลงไปโดยสิ้นเชิงและผลักระด้างกล่าวตลอดจนภาวะด้านการดำเนินการยุติธรรมทั้งหมดให้แก่ตำรวจ ดังนั้นจึงสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการการแบ่งพรมแดนหน้าที่กันอย่างชัดเจนระหว่างตำรวจกับประชาชน ดังจะเห็นได้จากการให้ตำรวจมีหน้าที่ไกล่เกลี่ยคดีความบางประเภทที่ยอมความกันได้แทนกระบวนยุติธรรมเชิงจารีตที่ใช้สภาผู้เฒ่าเป็นผู้ไกล่เกลี่ยที่พบในยุคของรัฐไทยโบราณ

จากความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้นนั้น ส่งผลให้ “ระบบเจ้าโคตร” หรือ “สภาผู้เฒ่า” ลดบทบาทการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยคดีลงไปโดยสิ้นเชิง โดยสภาผู้เฒ่าไม่สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยคดีความได้ทุกคดีดั้งเดิม แต่สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ได้เท่านั้น เช่น ปัญหาการทะเลาะวิวาทกัน หรือการละเมิดข้อห้ามต่าง ๆ ของชุมชน เป็นต้น ตลอดจนได้ส่งผลถึงความสัมพันธ์ระหว่าง “ผู้นำชุมชน” หรือ “ผู้เฒ่า” และ “ชาวบ้านภายในชุมชน” ให้ความห่างเหินกันมากขึ้น เนื่องจากการที่รัฐได้มอบอำนาจให้ตำรวจสามารถดำเนินคดีความบางประเภทที่สามารถยอมความกันได้แทนกระบวนยุติธรรมเชิงจารีต ดังนั้นเมื่อเกิดคดีความหรือเกิดปัญหาขึ้น ชาวบ้านภายในชุมชนจึงไม่จำเป็นต้องพึ่งพาผู้นำชุมชนหรือผู้เฒ่าที่เคารพนับถือมาจัดการกับคดีหรือข้อพิพาทที่เกิดขึ้นอีกต่อไป แต่เลือกที่จะหันหน้าไปพึ่งพา “ตำรวจ” ซึ่งถือเป็นผู้ที่ได้รับมอบอำนาจจากรัฐเพื่อช่วยแก้ไขจัดการกับคดีความที่เกิดขึ้นแทน และเมื่อประชาชนไปพึ่งพาตำรวจให้จัดการคดีความหรือปัญหาต่าง ๆ มากขึ้น ผลกระทบที่ตามมาคือ ตำรวจต้องรับภาระงานหนักมากขึ้นในการจัดการไกล่เกลี่ยคดีตลอดจนดำเนินการยุติธรรมทั้งหมดทั้ง ๆ ที่มีจำนวนตำรวจและความสามารถที่มีขีดจำกัด ดังนั้นจึงเป็นเหตุให้ตำรวจมิสามารถอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กับประชาชนได้อย่างเต็มที่ เพราะต้องสูญเสียเวลาในการจัดการหรือไกล่เกลี่ยคดีความที่เกิดขึ้นทั้งหมด และจากปัญหาที่ส่งผลกระทบดังกล่าวนี้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยคดีความของตำรวจในยุคต่อไป

จวบจนต่อมาถึงยุคที่ 3 คือยุคปัจจุบัน ประเทศไทยได้รับแนวความคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เข้ามาเมื่อปี พ.ศ.2546 ซึ่งเป็น “กระบวนการยุติธรรมทางเลือก” (Alternative Justice) ที่มีเป้าหมายเพื่อให้คู่กรณีได้มีโอกาสเยียวยาสमानฉันท์กัน ดังนั้นจึงทำให้เมื่อปี พ.ศ. 2547-2549 สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้พิจารณาขอร่างพระราชบัญญัติใกล้เคียงข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวนขึ้น ซึ่งมีแนวความคิดของยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ผสมผสานอยู่ด้วย โดยมีเหตุผลที่สมควรให้มีการใกล้เคียงข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน ซึ่งจากร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าตำรวจได้เริ่มเข้ามาทำหน้าที่ใกล้เคียงคดีอย่างชัดเจนและเริ่มเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ซึ่งก่อนหน้านี้ถึงแม้ว่ารัฐจะเปิดโอกาสให้ตำรวจเข้ามามีบทบาทและทำหน้าที่ใกล้เคียงคดีอย่างชัดเจนมากขึ้นกว่าในยุคสมัยอดีตแล้วก็ตามนั้น แต่ก็ยังมีได้มีกฎหมายรองรับการทำหน้าที่ใกล้เคียงคดีของตำรวจอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรแต่อย่างใด ทั้งนี้ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวได้ผ่านความเห็นชอบจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติรวมถึงกระทรวงยุติธรรมแล้ว และได้เสนอต่อฝ่ายนิติบัญญัติเพื่อพิจารณาให้มีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายต่อไป แต่เนื่องจากเมื่อปี พ.ศ.2550 สภานิติบัญญัติแห่งชาติซึ่งเป็นฝ่ายนิติบัญญัติขณะนั้นพ้นวาระเสียก่อน ร่างพระราชบัญญัตินี้จึงไม่ได้รับการพิจารณา หากแต่ยังคงใช้เป็นต้นแบบของการพิจารณาให้มีการใกล้เคียงคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนมาจนถึงปัจจุบัน (กลุ่มงานคณะกรรมการการยุติธรรมและการตำรวจ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2554)

ต่อมาในปี พ.ศ.2551 คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ได้ดำเนินการพิจารณารวบรวมกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการใกล้เคียงและการประนอมข้อพิพาท รวมถึงกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาร่างขึ้นใหม่เป็นร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญาขึ้น โดยมีหลักการเกี่ยวกับการสนับสนุนให้มีโอกาสใกล้เคียงคดีอาญาโดยพนักงานสอบสวน และถึงแม้ว่าร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวจะผ่านความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีแล้ว แต่ก็ยังคงเป็นเพียงร่างพระราชบัญญัติเท่านั้น มิสามารถนำมาปฏิบัติได้จริง เนื่องจากยังมีได้ผ่านการพิจารณาความเห็นชอบจากฝ่ายนิติบัญญัติในขณะนั้นด้วยเช่นกัน แต่แสดงให้เห็นว่ารัฐยังได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการเข้ามามีบทบาทและทำหน้าที่ใกล้เคียงคดีของตำรวจหรือพนักงานสอบสวนมากยิ่งขึ้น

จวบจนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2561 รัฐก็ยังมีได้มีกฎหมายมารองรับพนักงานสอบสวนในการทำหน้าที่ใกล้เคียงคดีความบางประเภท เช่น คดีความผิดอันยอมความได้ คดีความผิดที่เกิดขึ้นจากการกระทำโดยประมาท หรือคดีความผิดลหุโทษ มาเป็นลายลักษณ์อักษรแต่อย่างใด หากแต่รัฐได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและยังต้องการให้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทยเป็นไปด้วยความไม่

ยุ่งยากซับซ้อนและประหยัดเวลา อีกทั้งยังต้องการลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาล ลดงบประมาณแผ่นดิน ในการดำเนินการยุติธรรม และลดปัญหาความขัดแย้งของคู่กรณีด้วยการเปิดโอกาสให้มีการไกล่เกลี่ย สมานฉันท์เพื่อให้มีการเยียวยาชดใช้กัน ตลอดจนเพื่อให้ผู้ต้องหารู้สึกสำนึกผิดและปรับเปลี่ยน พฤติกรรมให้เป็นคนดีที่ได้รับการยอมรับและสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ดังเดิม

จากการที่รัฐมองเห็นความสำคัญดังกล่าวนี้ ส่งผลให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติซึ่งทำหน้าที่ รัฐสภาได้ตราพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ขึ้นมา จากการวิเคราะห์ พระราชบัญญัติพบว่า ในพระราชบัญญัติได้ระบุอำนาจหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยให้แก่พนักงานสอบสวน หรือตำรวจไว้โดยตรงอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจน ยกตัวอย่างเช่น มาตรา 39 บัญญัติไว้ว่า “การ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา” หมายความว่า “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน โดย พนักงานสอบสวนจัดให้คู่กรณีในคดีอาญามีโอกาสเจรจาตกลงหรือเยียวยาความเสียหายเพื่อระงับ คดีอาญา” หรือตามมาตรา 44 บัญญัติไว้ว่า “เมื่อคู่กรณีทั้งสองฝ่ายสมัครใจและประสงค์จะเข้าร่วม การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา และคดีนั้นมิได้อยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล ให้คู่กรณียื่นคำ ร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาต่อพนักงานสอบสวน หากพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่ง เห็นว่าพฤติการณ์ของการกระทำความผิดไม่ร้ายแรงและไม่ส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม ให้ พิจารณามีคำสั่งให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา” ดังนั้นจากพระราชบัญญัตินี้จะเห็นได้ว่า ปัจจุบันรัฐได้มอบอำนาจให้พนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยคดีความได้อย่าง ถูกต้องตามกฎหมายทุกประการ

โดยสรุปสามารถกล่าวได้ว่าในยุคแรกคือยุครัฐไทยโบราณนั้น การไกล่เกลี่ยคดีความต่าง ๆ จะใช้ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส หรือผู้ที่เคารพนับถือกันในชุมชนหรือหมู่บ้านนั้นเป็นผู้ทำการไกล่เกลี่ยคดีให้ ยุติลง ด้วยเป็นเพราะในยุคสมัยนั้นยังมิได้มีการแบ่งแยกหน้าที่กันระหว่างรัฐและสังคมอย่างชัดเจน สำหรับยุคต่อมาคือยุครัฐชาติ รัฐได้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจได้เข้ามามีบทบาทและทำหน้าที่เป็นผู้ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่างหรือคดีความรวมทั้งดำเนินการกระบวนยุติธรรมอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดย ประชาชนลดบทบาทในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของบ้านเมืองลงไปโดย ลื่นเชิง เพราะเห็นว่ามีใช้รัฐหรือหน้าที่ของตนและมองว่าตำรวจเป็นผู้ที่รัฐได้มอบอำนาจให้จัดการ ตามกฎหมายอยู่แล้ว ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวเป็นผลพวงมาจากการได้รับแนวคิดการเปลี่ยนแปลง ด้านกฎหมายและกระบวนยุติธรรมมาจากยุโรปเมื่อประมาณศตวรรษที่ 16 และส่งผลต่อมาจนถึง ยุคปัจจุบันที่รัฐให้ตำรวจมีอำนาจหน้าที่สำหรับการดำเนินการไกล่เกลี่ยคดีได้โดยมีกฎหมายรองรับ อย่างถูกต้องทุกประการ

ดังนั้นเมื่อทราบประวัติความเป็นมาของพัฒนาการการไกล่เกลี่ยคดีในสังคมไทยตั้งแต่ยุคอดีตจนถึงปัจจุบันจากการจัดทำวรรณกรรมปริทัศน์แล้วนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในประเด็นการไกล่เกลี่ยคดีระหว่างเหยื่อ-ผู้กระทำผิด โดยเฉพาะการไกล่เกลี่ยในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเนื่องมาจากการที่ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าแล้วเอกสารแล้ว ค้นพบว่ามียุคสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งภายในยุคนั้นมีประโยคที่ว่า “เพราะฉะนั้นบทบาทการที่จะดูแลเหตุทะเลาะวิวาทหรือเรื่องทะเลาะกันในครอบครัวไม่ต้องไปหานายอำเภอหรือกำนัน แต่ไปแจ้งตำรวจลงบันทึกประจำวันแทน” (ลิขิต เพชรสว่าง, 2545) ซึ่งจากประโยคที่ผู้วิจัยค้นพบในบันทึกดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าปัญหาทะเลาะวิวาทภายในครอบครัวหรือปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวมีมาแต่โบราณช้านานแล้ว แต่เหตุใดจึงพบเจอปัญหาดังกล่าวอยู่ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยนับวันยิ่งทวีความรุนแรงและมีรูปแบบการกระทำความรุนแรงหลากหลายมากขึ้น ประกอบกับการที่รัฐได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัว และเห็นปัญหาของเจ้าหน้าที่ในการแก้ไขจัดการกับคดีที่เกิดขึ้นจากปัญหาดังกล่าวนั้น จึงได้ตราพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ขึ้นมา ซึ่งเป็นกฎหมายที่รองรับการทำงานของเจ้าหน้าที่ที่เข้ามาจัดการกับคดีดังกล่าวนี้ และระบุให้มีวิธีการจัดการกับคดีดังกล่าวด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย โดยมีเจตนารมณ์เพื่อที่จะช่วยรักษาสัมพันธภาพอันดีงามระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวให้คงเดิม ซึ่งจากพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นคดีอันยอมความได้และให้ “พนักงานสอบสวน” ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยคดีนี้ ดังนั้นเมื่อเกิดการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้น ตำรวจมีบทบาทหน้าที่และมีขั้นตอนดำเนินการอย่างไรในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดในคดีดังกล่าวนี้

จากความสนใจของผู้วิจัยในประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยด้วยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ถึงสภาพปัญหาและสถิติของปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นในสังคมไทย จากนั้นได้มีการดำเนินการรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว, กลุ่มผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว, กลุ่มพนักงานสอบสวน และกลุ่มเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานด้านปัญหาครอบครัว ตลอดจนใช้วิธีการสังเกตการณ์ (Observation) ถึงขั้นตอนกระบวนการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว เพื่อให้ได้ข้อมูลว่าปัจจุบันมีสภาพปัญหาและรูปแบบการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยอย่างไร และพนักงานสอบสวนมีบทบาทหน้าที่หรือมีขั้นตอนการดำเนินการ

อย่างไรในกระบวนการใกล้เคียงเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ตลอดจนมีปัญหาและมีการชดใช้เยียวยาที่เกิดขึ้น จากกระบวนการดังกล่าวอย่างไรบ้าง เพื่อนำมาวิเคราะห์ผลการศึกษาเรื่อง “บทบาทของพนักงานสอบสวนในกระบวนการใกล้เคียงเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ในเขตกรุงเทพมหานคร” ทั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษาวิจัย โดยแบ่งเป็น 3 ประเด็นสำคัญ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. สภาพปัญหาและรูปแบบการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย

จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) เกี่ยวกับสถิติของปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยและการลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัยจากกลุ่มประชากรทั้ง 4 กลุ่ม ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ส่งผลให้ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับสภาพปัญหาและรูปแบบการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย ในเขตกรุงเทพมหานคร ว่าปัจจุบันในสังคมไทยมีสภาพปัญหาและรูปแบบการกระทำความรุนแรงในครอบครัวอย่างไร และมีองค์ประกอบหรือสาเหตุใดบ้างที่ก่อให้เกิดปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยนำเสนอข้อค้นพบของประเด็นดังกล่าวนี้โดยจำแนกมุมมองออกเป็น 3 มิติ ได้แก่

1.1 สภาพปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย

จากการศึกษาถึงสถิติของปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าปัจจุบันสภาพปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นและมีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นไปอีก ดังจะเห็นได้จากข้อมูลตามแผนภูมิแสดงสถิติ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 5 แผนภูมิวงกลมแสดงสถิติการรับเรื่องราวร้องทุกข์ของมูลนิธิปวีณาหงสกุลเพื่อเด็กและสตรี
ประจำปี พ.ศ.2561

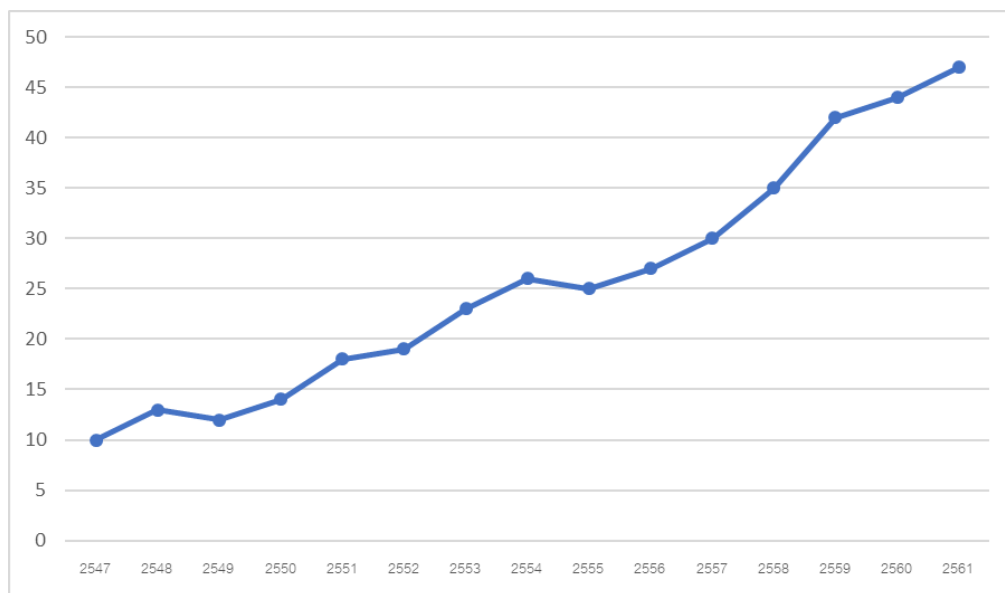

ที่มา: ประยุกต์จากสถิติการรับเรื่องราวร้องทุกข์ของมูลนิธิปวีณาหงสกุลเพื่อเด็กและสตรี
ประจำปี พ.ศ.2561

จากภาพข้างต้นซึ่งแสดงสถิติการรับเรื่องราวร้องทุกข์ของมูลนิธิปวีณาหงสกุลเพื่อเด็กและสตรี ประจำปี พ.ศ.2561 ซึ่งได้จากการที่ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลมานั้น พบว่าในช่วงระยะเวลาหนึ่งปีที่ผ่านมา มูลนิธิดังกล่าวได้รับแจ้งเรื่องราวร้องทุกข์ต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก โดยสามารถจำแนกประเภทของปัญหาเรื่องราวร้องทุกข์ได้ 8 ประเภท ได้แก่ ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ปัญหาข่มขืนอนาจาร ปัญหาล่อลวง/ค้าประเวณี/ค้ำมนุษย์ ปัญหาทารุณกรรมกักขัง ปัญหาคนหาย ปัญหาขอความเป็นธรรม/ขอความอนุเคราะห์ ปัญหาจากสื่ออินเทอร์เน็ต และปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพรวมถึงปัญหาการรับบริการจากสาธารณสุข ซึ่งพบว่าปัญหาเรื่องราวร้องทุกข์ที่มูลนิธิดังกล่าวได้รับแจ้งมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ปัญหาข่มขืน/อนาจาร และปัญหาทารุณกรรมรองลงมาตามลำดับ จากสถิติดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยยังมีจำนวนที่สูงกว่าปัญหาด้านอื่น ๆ รวมทั้งส่วนหนึ่งของปัญหาข่มขืนอนาจารและปัญหาทารุณกรรมที่มีจำนวนรองลงมานั้นยังเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวด้วยเช่นกัน และปัญหาเหล่านี้ยังมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นไปอีก ดังจะเห็นได้จากกราฟแสดงสถิติดังต่อไปนี้

ภาพที่ 6 กราฟแสดงสถิติจำนวนปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวของมูลนิธิปวีณาหงสกุล
เพื่อเด็กและสตรี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547-2562

จำนวนคดี (ร้อยละต่อปี)

ลำดับปี

ที่มา: ประยุกต์จากสถิติการรับเรื่องราวร้องทุกข์ปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัว
ของมูลนิธิปวีณา หงสกุลเพื่อเด็กและสตรี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2547-2561

จากภาพข้างต้นซึ่งเป็นกราฟแสดงสถิติจำนวนปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวของมูลนิธิ ปวีณาหงสกุลเพื่อเด็กและสตรี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547-2562 เมื่อเทียบกับจำนวนปัญหาอื่น ๆ พบว่าเมื่อปี พ.ศ.2547 มีจำนวนปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 10, พ.ศ.2548 มีจำนวนร้อยละ 13, พ.ศ.2549 มีจำนวนร้อยละ 12, พ.ศ.2550 มีจำนวนร้อยละ 14, พ.ศ.2551 มีจำนวนร้อยละ 18, พ.ศ.2552 มีจำนวนร้อยละ 19, พ.ศ.2553 มีจำนวนร้อยละ 23, พ.ศ.2554 มีจำนวนร้อยละ 26, พ.ศ.2555 มีจำนวนร้อยละ 25, พ.ศ.2556 มีจำนวนร้อยละ 27, พ.ศ.2557 มีจำนวนร้อยละ 30, พ.ศ.2558 มีจำนวนร้อยละ 30, พ.ศ.2559 มีจำนวนร้อยละ 42, พ.ศ.2560 มีจำนวนร้อยละ 44, พ.ศ.2561 มีจำนวนร้อยละ 47 ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นว่าในช่วงระยะเวลาสิบห้าปีที่ผ่านมา ปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวยังคงเป็นปัญหาที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ทุกปี ซึ่งตรงกับที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์จากใจความสำคัญที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องถึงสาเหตุที่มีรายละเอียดให้แก่วิจัยดังนี้

“อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่น่าเป็นห่วงที่สุดสำหรับดิฉันในขณะนี้ ซึ่งมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้นอีกเรื่อย ๆ คือ “ปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัว” โดยจากสถิติเมื่อปี พ.ศ. 2560 พบจำนวนปัญหาดังกล่าว 2,010 ราย และต่อมาปี พ.ศ.2561 พบจำนวนปัญหาดังกล่าว 2,650 ราย ซึ่งเพิ่มขึ้นจำนวน 640 ราย หรือคิดเพิ่มเป็น 32 เปอร์เซ็นต์เลยทีเดียว โดยเฉพาะกรณีการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลภายในครอบครัว เช่น สามีทำร้ายภรรยาจะเป็นปัญหาที่ดิฉันพบบ่อยมากที่สุด รองลงมาคือพ่อแม่ทำร้ายลูก ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าวิตกกังวลเป็นอย่างมากและเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับคนทุกชนชั้นในสังคมด้วย ซึ่งดิฉันคิดว่าสาเหตุที่มีจำนวนปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวเพิ่มมากขึ้นทุกปีนั้น มีหลายสาเหตุด้วยกันหลัก ๆ เลยคือมาจากปัญหายาเสพติด บ่อยครั้งที่มูลนิธิเราได้รับแจ้งให้ไปช่วยเหลือปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เมื่อเราเข้าไปช่วยเหลือแล้วจึงพบว่ามีส่วนมาจากยาเสพติดทั้งสิ้น เพราะเมื่อคนที่เสพยาเสพติดเข้าไป เขาไม่รู้หรือว่าเขาได้ทำอะไรคนในครอบครัวของเขาหลงไปบ้าง”

(ID19 เจ้าหน้าที่มูลนิธิพิริยมาหงสกุลเพื่อเด็กและสตรี)

“จากประสบการณ์ที่ผมทำหน้าที่เป็นนักสังคมสงเคราะห์มาเป็นระยะเวลาประมาณกว่าหกปีมาแล้ว และรับหน้างานด้านปัญหาครอบครัวโดยเฉพาะ ผมสามารถบอกได้เลยว่าปัญหาด้านครอบครัว โดยเฉพาะการใช้ความรุนแรงในครอบครัวนั้นมีจำนวนที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในช่วงปีแรกที่ผมทำงาน สัปดาห์หนึ่งผมจะมีเคสเข้ามาเฉลี่ยประมาณ 3-4 เคสต่อสัปดาห์ พอผ่านไปหลาย ๆ ปี เข้าปีที่สามปีที่สี่ปีที่ห้า สัปดาห์หนึ่งผมจะได้รับเคสประมาณ 7-10 เคสต่อสัปดาห์ ซึ่งเพิ่มมาจากเมื่อก่อนสองเท่าเลย เรียกได้ว่าผมต้องรับปัญหานี้ทุกวัน และเคสแต่ละเคสก็มีความรุนแรงมากขึ้นด้วยนะครับ อย่างเคสที่ผ่านมาที่ผมรับเคสต้องเข้าไปดูแลภรรยาที่กำลังจะถูกดำเนินคดีเนื่องจากยิงสามีเสียชีวิต เนื่องจากจับได้ว่าสามีนอกใจตัวเอง ซึ่งแต่ก่อนผมไม่เคยรับเคสที่รุนแรงถึงขนาดฆ่ากันตายแบบนี้ะ อย่างมากก็แค่ทำร้ายร่างกาย แขนหัก ขาหัก เท่านี้เอง โดยผมมองว่าการที่มีปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่สูงขึ้นนั้น มาจากปัจจุบันคนเราแต่งงานกันไว มีครอบครัวตั้งแต่อายุยังไม่มาก ดังนั้นจึงมีผลต่อทักษะการใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน และด้วยความที่วัยรุ่นอาจจะอารมณ์รุนแรงอยู่บ้าง เมื่อสามีภรรยาวัยรุ่นมีปัญหาอันอาจกลายเป็นการทำร้ายกันเกิดขึ้นได้ง่าย นอกจากนี้ปัญหายาเสพติดกับปัญหาเศรษฐกิจในปัจจุบันก็มีผลกระทบทำให้เกิดปัญหาเช่นกัน”

(ID18 นักสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

“ช่วงที่ผมมาทำงานเป็นพนักงานสอบสวนใหม่ ๆ คดีการใช้ความรุนแรงในครอบครัวที่ผม พบไม่เคยเจอคนมาแจ้งความเลยนะ อย่างมากก็ปีละ 3-4 คดี แต่ส่วนมากก็ไม่ร้ายแรงนะ เช่น ผัวเมียตบตีทะเลาะกัน อายากหย่ากันบ้าง ทะเลาะเล็ก ๆ น้อย ๆ กันมาบ้าง ก็มาขอแค่ ลงบันทึกประจำวันไว้เป็นหลักฐาน ไม่ได้จะดำเนินคดีอะไรกัน แต่พอมาช่วงปีหลัง ๆ เริ่มมีคดี แบบนี้มาเยอะมากขึ้น เรียกได้ว่ามาแทบเดือนละประมาณสามครั้งเลยก็ได้ ที่ยิ่งไปกว่านั้นคือ มันไม่ใช่แค่ผัวเมียตีกันธรรมดาเนาะ มีทั้งใช้อาวุธทำร้ายกันบาดเจ็บกันมา ผัวซ้อมเมีย พ่อซ้อม ลูก แม่ทุบลูก ลูกตีแม่เพราะโมโหราคาอยู่ที่แม่แก่แล้วหลง ๆ ลืม ๆ ซึ่งผมมองว่าปัจจุบัน ปัญหานี้มีหลายรูปแบบและมีความรุนแรงมากขึ้นกว่าแต่ก่อน”

(ID13 พนักงานสอบสวนชาย)

“ตามกฎหมายและหลักปฏิบัติสำหรับการสอบสวนปากคำในคดีที่เด็กเป็นผู้เสียหาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีเกี่ยวกับเพศ ชีวิต ร่างกาย และเสรีภาพนะครับ นักจิตวิทยาต้องเข้าไปร่วมสอบสวนปากคำกับเด็กด้วย ดิฉันซึ่งเป็นนักจิตวิทยาและเคยเข้าร่วมสอบสวนปากคำ เด็กที่โดยทำร้ายมา ดิฉันจดบันทึกจำนวนคดีและรายละเอียดที่ผมเข้าไปร่วมดำเนินการ ทั้งหมด พบว่าในช่วงประมาณสามปีที่ผ่านมา ดิฉันร่วมดำเนินการไปแล้วประมาณสามร้อย กว่าคดี ขนาดในเฉพาะเขตกรุงเทพมหานครนะครับ ยังไม่รวมต่างจังหวัด ซึ่งส่วนมากแล้ว เป็นเด็กที่โดนคนในครอบครัวทำร้าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือกรณีเด็กผู้หญิงที่โดนคนใน ครอบครัวข่มขืน โดยตัวน้องผู้หญิงที่ถูกข่มขืนนั้นมักเกิดขึ้นในครอบครัวที่พ่อแม่แยกทางกัน แล้วตนเองอยู่กับพ่อ เวลาพ่อตีแม่หรือเสพยาได้ที่ ก็เข้ามาข่มขืนลูกสาว หรือไม่ก็ตนเอง ย้ายไปอยู่กับฝั่งแม่ แต่แม่มีสามีใหม่ วันดีคืนดีแม่ไม่อยู่ พ่อเลี้ยงก็เข้ามาข่มขืน บางทีไม่เพียง แค่พ่อที่ข่มขืนนะ ยังมีปู่มาข่มขืนก็มี กรณีนี้มีจำนวนเยอะสุดแล้วนะครับเท่าที่ดิฉันเข้าร่วม สอบสวนปากคำกับเจ้าหน้าที่ตำรวจมา”

(ID17 นักจิตวิทยาที่เคยเข้าร่วมการสอบสวนปากคำในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

จากตัวอย่างคำสัมภาษณ์ทั้งหมดข้างต้นที่ได้รับมาจากเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับปัญหา การกระทำความรุนแรงในครอบครัว สะท้อนให้เห็นว่าในอดีตปัญหาความรุนแรงในครอบครัวยังมี จำนวนน้อยและมีความรุนแรงไม่มากนัก แต่ในขณะปัจจุบันยังมีจำนวนปัญหาการใช้ความรุนแรงใน ครอบครัวที่มากขึ้น และมีแนวโน้มที่จะมีจำนวนสูงขึ้นทุกปีตลอดจนมีระดับความรุนแรงของปัญหา เพิ่มขึ้นอีกด้วย ยกตัวอย่างเช่น จากการทะเลาะตบตีมีปากเสียงกันธรรมดาตามาจนกระทั่งใช้กำลัง

หรืออาวุธทำร้ายร่างกายหรือพยายามจะฆ่ากัน เป็นเหตุให้ผู้ถูกระทำ ความรุนแรงได้รับบาดเจ็บหรือ อาจถึงขั้นเสียชีวิตลงได้ หรือการที่สมาชิกภายในครอบครัวที่เป็นผู้ชายกระทำชำเราบุตรสาวหรือ หลานสาวของตนเอง ซึ่งแน่นอนว่าการที่ผู้ถูกระทำ โดนกระทำความรุนแรงมาจากสมาชิกภายใน ครอบครัวเดียวกันซึ่งถือว่าเป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์และความใกล้ชิดที่สุดแล้วนั้น นอกจากจะ ได้รับผลกระทบคือการได้รับบาดเจ็บทางร่างกายแล้ว หากแต่ยังคงได้รับความรู้สึกเจ็บปวดจาก บาดแผลที่เกิดขึ้นในสภาพจิตใจจากการถูกระทำความรุนแรงด้วยเช่นกัน และอาจส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตในอนาคตของผู้ถูกระทำความรุนแรงด้วย ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“ตลอดระยะเวลาที่หนูอยู่กับพี่หมาเป็นเวลา 5 ปี หนูโดนสามีหนูทำร้ายทุกวัน บางวัน ก็ทุบตี บางวันก็เตะหนู เวลามันเสพยามาแล้วเมายามา มันก็มาตีลูกบ้าง ปีบคอหนูบ้าง จน ตอนนี้หนูเป็นโรคหาวตาแฉะไปหมดแล้ว บางทีหนูเครียดจนปวดหัว มือสั่น ใจสั่น ออกไป ทำงานไม่ได้ ก็ไม่มีรายได้ที่จะกินจะใช้ หนูเจ็บกายเจ็บใจยังพอทน แต่หนูสงสารลูกที่ไม่รู้เรื่อง อะไรด้วยเลย”

(ID5 หญิงผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

“การที่ผมและภรรยาทะเลาะกันแทบทุกวันนั้น มันก็ส่งผลกระทบหลาย ๆ อย่างด้วย เหมือนกันนะ นอกจากจะกระทบต่อตัวผมและภรรยาที่ปัจจุบันกำลังจะหย่ากันแล้วนั้น ยังส่งผลกระทบต่อลูกของผมด้วย ที่เห็นได้เด่นชัดก็คือ ลูกของผมมีอาการซึมเศร้าลง จากเมื่อก่อนแกร่่าเริงปกติเหมือนเด็กทั่วไป แต่ตอนนี้เวลาแก็ไต้ยินผมกับภรรยาทะเลาะกัน แก้มักจะทำร้ายตัวเองด้วย ผมก็ไม่รู้ว่าทำไมแก็ถึงทำร้ายตัวเองแบบนั้น อีกร้อยการเรียน แกจากที่เคยมีผลการเรียนดี ตอนนี้กลับแยลงมาก”

(ID3 ชายผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

นอกจากนี้ยังพบอีกว่าลักษณะการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยได้ เปลี่ยนแปลงไป โดยไม่ได้มีเพียงแค่การทำร้ายร่างกายกันระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวเท่านั้น ยังพบว่ามีกรกระทำความรุนแรงทางเพศหรือการข่มขืนสมาชิกภายในครอบครัวเดียวกันด้วย ซึ่งการ กระทำความรุนแรงทางเพศในครอบครัวมีลักษณะเป็นการกระทำมาจากฝ่ายชายที่กระทำต่อผู้ด้อย อำนาจกว่า เช่น ภรรยาหรือลูกของตนเอง ดังตัวอย่างใจความสำคัญจากคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ดิฉันขอเล่าต่อจากเรื่องที่เคยร่วมสอบสวนปากคำคดีเด็กผู้หญิงถูกคนในครอบครัวเดียวกัน ช่มชืดกระทำชำเรามา ยกตัวอย่างคดีหนึ่งที่ดิฉันสะเทือนใจที่สุด คือ ภายหลังจากที่ เด็กผู้หญิงถูกพ่อแม่ ๆ ช่มชืดมาตลอดระยะเวลาห้าปีจนตั้งท้องมาแล้วประมาณสองครั้ง แต่ถูกพ่อแม่ ๆ ของตนเองที่ช่มชืดนั้นพาไปทำแท้งเถื่อนและชู้ห้ามแจ้งความ พอทำแท้งเถื่อน มาสองรอบ มันก็ส่งผลกระทบต่อวัยวุฒิที่สำคัญของผู้หญิงคือมดลูกได้รับผลกระทบกระทบกระเทือนอย่างสาหัส เป็นเหตุให้เด็กผู้หญิงคนนั้นปวดท้องและมีอาการตกเลือด จนสุดท้ายเสียชีวิตลง ตำรวจจึงได้นำศพเด็กผู้หญิงคนนั้นส่งไปให้แพทย์ตรวจชันสูตร จึงได้ทราบว่าสาเหตุการเสียชีวิตคือเคยทำแท้งเถื่อนมาก่อน ตำรวจเลยสืบคดีจนทราบว่าเด็กผู้หญิงคน นั้นถูกพ่อแม่ ๆ ช่มชืดจนตั้งท้องมาก่อน จึงได้ดำเนินคดีกับพ่อของเด็กผู้หญิงคนนั้น”

(ID17 นักจิตวิทยาที่เคยเข้าร่วมการสอบสวนปากคำในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

“ดิฉันรู้สึกสงสารเด็กผู้หญิงที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศจากผู้ชายในครอบครัวมาหลาย ด้วยความที่เด็กเขาไวใจพ่อหรือญาติของเขา ทำให้เด็กเหล่านี้ถูกบุคคลเหล่านั้นล่วงละเมิด ทางเพศ บางรายถึงขนาดตั้งครรภ์ ที่หนักกว่านั้นคือบางรายติดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ มาจากการถูกบุคคลเหล่านั้นล่วงละเมิดทางเพศมาด้วย ซึ่งตัวดิฉันรู้สึกสงสารและเห็นใจ เด็กผู้หญิงที่ถูกกระทำมาก เพราะมันจะส่งผลกระทบต่อชีวิตเขาตลอดไป เช่น มีน้องคนหนึ่ง ติดเชื้อ HIV ซึ่งน้องเขาต้องรับประทานยารักษาตลอดชีวิต ซึ่งมีหลายกรณีเช่นนี้ที่มาขอความช่วยเหลือกับทางมูลนิธิของเรา ทางเราพยายามจะช่วยเหลืออย่างสุดความสามารถ”

(ID19 เจ้าหน้าที่มูลนิธิปิวิมาหงสกุลเพื่อเด็กและสตรี)

“ผมเคยรับทำคดีอดีตสามีมาทำร้ายภรรยาครับ คือ ฝ่ายอดีตสามีเนียใช้อาวุธมีดฟันเข้าที่ หน้าผาก และฟันที่ไบหน้าลงมาที่หน้าอกซ้ายจนถึงหน้าอก เนื่องจากโมโหและหึงหวงฝ่าย หญิงที่มีสามีใหม่ จนปัจจุบันฝ่ายหญิงที่โดนทำร้ายมีบาดแผลเป็นรอยเย็บไล่ยาวตั้งแต่ไบหน้า ลงมาที่ลำคอจนถึงหน้าอกด้านซ้าย และไม่สามารถยืดหรือหมุนคอได้ตามปกติอีกเลย เนื่องจากรอยเย็บแผลรั้งผิวหนังเอาไว้ บางเวลามีอาการปวดที่แผลจนต้องทานยาแก้ปวด เพราะรอยเย็บแผลไปโดนเส้นประสาท ผมรู้สึกสงสารฝ่ายหญิงมากที่ต้องได้รับผลกระทบจาก บาดแผลนั้นไปตลอดชีวิต”

(ID8 พนักงานสอบสวนชาย)

ภาพที่ 7 แสดงบาดแผลของภรรยาที่ถูกอดีตสามีทำร้ายโดยใช้อาวุธมีดฟัน

ตามที่ลูกศรชี้ในภาพ คือ รอยแผลเป็นจากบาดแผลของหญิงสาวที่ถูกสามีใช้อาวุธมีดฟัน บริเวณใบหน้าด้านซ้ายลงมายังบริเวณหน้าอกด้านซ้าย ซึ่งผู้วิจัยได้รับอนุญาตให้นำภาพถ่ายดังกล่าว มาประกอบการศึกษาวิจัยจากผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ID8 พนักงานสอบสวนชาย

จากตัวอย่างคำสัมภาษณ์ทั้งหมดข้างต้นและจากการลงพื้นที่การวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล มาตลอดระยะเวลา 3 เดือนนั้น สะท้อนให้เห็นว่าผลกระทบจากปัญหาการใช้ความรุนแรงใน ครอบครัว นอกจากจะส่งผลกระทบต่อสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อด้านอื่นอีกด้วย ได้แก่ ผลกระทบด้านการได้รับบาดเจ็บทางร่างกาย มีรอยบาดแผลสาหัส จากการถูกทำร้าย ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการรักษาพยาบาลยาวนาน เกิดการสูญเสียอวัยวะกลายเป็น ผู้พิการทุพพลภาพ เกิดการแท้งลูก เป็นต้น หรือส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตในระยะยาว เช่น การติดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ หรือบางกรณีได้รับบาดเจ็บจากการถูกกระทำ ความรุนแรง จนถึงขั้นเสียชีวิต หรืออาจนำไปสู่การฆ่าตัวตายได้ในที่สุด และการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวไม่ เพียงแต่ส่งผลกระทบต่ออาการบาดเจ็บทางร่างกายหรือชีวิตเท่านั้น ยังส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจ ของสมาชิกภายในครอบครัวทั้งหมดด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ที่ ต้องแบกรับสภาพจิตใจที่บอบช้ำจากการถูกคนใกล้ตัวทำร้าย จนเกิดสภาวะเก็บกดและอาจถึงขั้นเกิด อาการทางจิต มีอารมณ์ฉุนเฉียวง่าย หวาดกลัว หวาดระแวงผู้อื่น มองไม่เห็นคุณค่าของตนเอง หรือ กลายเป็นคนมีอาการซึมเศร้าตลอดเวลา โดยเมื่อวิเคราะห์เอกสาร ผู้วิจัยได้พบว่าสภาพของความเป็น จริงนั้นตรงกับที่ วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล และคณะ กล่าวถึงผลกระทบของปัญหาความรุนแรงใน ครอบครัว ในรายงานวิจัยการประเมินกระบวนการยุติธรรมการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลผู้ได้รับความ

รุนแรงในครอบครัว ไว้ว่า ความรุนแรงในครอบครัวย่อมส่งผลให้ผู้ถูกกระทำได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย เพศ และจิตใจ โดยอันตรายที่เกิดแก่ร่างกาย เช่น บาดแผลตั้งแต่ฟกช้ำ รอยแตก ไปจนกระทั่งได้รับอันตรายสาหัส หรือการสูญเสียอวัยวะต่าง ๆ เช่น สูญเสียการได้ยิน ตาบอด แขนขา หัก ส่วนการถูกล่วงเกินทางเพศหรือถูกข่มขืนอาจนำไปสู่การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์และนำไปสู่การทำแท้งโดยผิดกฎหมายได้ รวมถึงการติดโรคทางเพศสัมพันธ์และอาจเสียชีวิตลงได้ เช่น กามโรค เอชดี เป็นต้น นอกจากนี้การได้รับผลกระทบทางร่างกายแล้วที่สำคัญ คือ ผู้ที่ถูกทารุณกรรมย่อมได้รับผลกระทบทางจิตใจด้วย เช่น มีความกังวล เกิดอาการตื่นกลัว ตกใจง่าย เก็บกด นอนไม่หลับ เบื่ออาหาร เกิดความดันสูง มีพฤติกรรมและความรู้สึกทางเพศผิดปกติ มองไม่เห็นคุณค่าของตนเอง จนกระทั่งนำไปสู่การฆ่าตัวตายในที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีความรุนแรงอาจได้รับผลกระทบถูกทำร้าย ทุบตีไปด้วย ตลอดจนได้รับผลกระทบทางอ้อม เช่น การเห็นเหตุการณ์ ความรุนแรง และเด็กที่ได้รับความรุนแรงดังกล่าวย่อมมีผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจด้วย เช่นกัน คือ เจริญเติบโตช้ากว่าปกติ มีปัญหาการดำรงชีวิต ปัญหาการเรียน ปัญหาการสร้างสัมพันธภาพและการดำเนินชีวิตร่วมกับบุคคลอื่น ปัญหาด้านความประพฤติ การหนีออกจากบ้าน และอาจนำไปสู่ปัญหาความเครียดและความกดดันจนกระทั่งเกิดการฆ่าตัวตายได้เช่นกัน (วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุธี และ อำนาจ เนตยสุภา, 2546: 61-62)

ทั้งนี้ปัญหาการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวนอกจากจะส่งผลกระทบต่อสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวหรือกระทบเฉพาะตัวบุคคลแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อภาครัฐ มูลนิธิ องค์กร หรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่รับผิดชอบ ตลอดจนส่งผลกระทบต่อระดับประเทศชาติด้วยเช่นกัน ดังใจความสำคัญของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลต่อไปนี้

“ทางกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวของเรา มีบ้านพักเด็กและครอบครัวไว้สำหรับช่วยเหลือผู้หญิงที่โดนทำร้ายมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการโดนสามีหรือคนในครอบครัวทำร้ายมา เชื่อไหมภายในหนึ่งวัน มีผู้หญิงที่มาแจ้งเพื่อให้ทางเราช่วยเหลือจำนวนประมาณไม่ต่ำกว่าห้าสิบคน ซึ่งถือว่าเป็นจำนวนที่สูงมาก ทั้งโดนสามีทำร้ายมาบ้าง กรณีนี้จะมีจำนวนเยอะมากค่ะ รองลงมาก็มีติดเชื้อ HIV มาบ้าง ท้องโดยไม่พร้อมมาบ้าง ถูกข่มขืนมาบ้าง ซึ่งทางบ้านพักของเราพยายามที่จะให้ความช่วยเหลืออย่างสุดความสามารถ แต่เนื่องด้วยข้อจำกัดด้านสถานที่ที่ไม่สามารถขยายหรือสร้างที่รองรับเพิ่มได้อีกและงบประมาณที่มีอย่างจำกัดเช่นกัน จึงทำให้เราจำเป็นต้องคัดช่วยเหลือเฉพาะกรณีที่มีความรุนแรงมากที่ต้อง

ให้ความช่วยเหลือโดยเร่งด่วนก่อน ส่วนกรณีที่มีความรุนแรงปานกลางไปจนถึงเล็กน้อย ทางเราจะแนะนำให้ไปแจ้งกับบ้านพักของทางเราที่มีอยู่ประจำแต่ละจังหวัดก่อน”

(ID20 เจ้าหน้าที่กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว)

จากคำสัมภาษณ์ข้างต้นนอกจากจะสามารถบ่งบอกได้ว่าปัจจุบันการที่มีจำนวนปัญหาการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวที่สูงขึ้นแล้วนั้น ยังบ่งบอกว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับปัญหาดังกล่าวนี้ เช่น กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ต้องจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้แก่กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวสำหรับการนำมาแก้ไขปัญหาอย่างมหาศาล นอกจากนี้การที่มีจำนวนการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวที่เพิ่มมากขึ้นและผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงเดินทางมาขอความช่วยเหลือจากบ้านพักเด็กและสตรี ของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวนั้น ยังส่งผลกระทบต่อให้เกิดปัญหาด้านสถานที่สำหรับรองรับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการถูกทำร้ายจากบุคคลภายในครอบครัวที่มีความคับแคบและมีอยู่อย่างจำกัด ส่งผลให้หน่วยงานดังกล่าวต้องคัดเลือกและรับดูแลเฉพาะกรณีที่มีความร้ายแรงมาก โดยไม่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ทุกกรณี ส่งผลให้ผู้ได้รับผลกระทบบางท่านไม่ได้รับการดูแลช่วยเหลือจากหน่วยงานนี้อย่างทั่วถึงเท่าที่ควร และสำหรับมูลนิธิบางแห่งซึ่งเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์เอกชน เช่น มูลนิธิปิยะมาทาสกุลเพื่อเด็กและสตรีที่มีหน้าที่ช่วยดูแลและแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ก็ได้รับงบประมาณจากภาครัฐแต่อย่างไร หากแต่ยังจำเป็นต้องใช้งบประมาณสำหรับบริหารงานภายในองค์กรเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวและให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหานี้ ดังใจความสำคัญที่ผู้วิจัยได้รับจากการสัมภาษณ์ว่า

“มูลนิธิเราเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ ดังนั้นจึงไม่ได้สังกัดหรือขึ้นตรงกับหน่วยงานภาครัฐ ดังนั้นมูลนิธิเราจึงต้องบริหารจัดการกระบวนการทำงานภายในมูลนิธิกันเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการบริหารจัดการงบประมาณที่ได้รับมาจากผู้ให้ความอนุเคราะห์หรือการได้รับบริจาคจากการกุศลต่าง ๆ มูลนิธิจัดขึ้นมาเพื่อหารายได้ โดยนอกจากที่มูลนิธิเราต้องใช้งบประมาณสำหรับการจ้างบุคลากรมาทำงานแล้ว ยังมีค่าใช้จ่ายในการให้ความช่วยเหลือผู้ถูกทำร้ายที่มาแจ้งให้ทางมูลนิธิช่วยเหลือนำส่งโรงพยาบาล หรือพาไปแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ให้ที่พักพิงแก่ผู้ถูกกระทำชั่วคราว จัดให้มีการฝึกอาชีพ เป็นต้น ดังนั้นมูลนิธิเราจึงมีทั้งค่าใช้จ่ายในด้านต่าง ๆ ที่มีจำนวนค่อนข้างสูงซึ่งขัดกับงบประมาณที่ได้รับมาอย่างจำกัด ส่งผลให้บาง

กรณีที่มีผู้มาขอรับความช่วยเหลือ ทางมูลนิธิเราไม่สามารถให้ความช่วยเหลือได้อย่างเต็มที่ ทั้ง ๆ ที่มูลนิธิของเราตั้งใจว่าจะพยายามช่วยเหลือให้ได้ทุกกรณี”

(ID19 เจ้าหน้าที่มูลนิธิปวีณาหงสกุลเพื่อเด็กและสตรี)

“เมื่อเกิดคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวหรือคดีความต่าง ๆ ทั่วไปขึ้นนั้น เมื่อดิฉันเรียกพยานมาสอบสวนปากคำ ตามระเบียบการตำรวจเมื่อมีการสอบสวนปากคำพยานเพื่อประกอบสำนวนคดี ให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติจัดสรรงบประมาณสำหรับเป็นค่าตอบแทนพยานที่มาให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนปากคำ จำนวนรายละ 300 บาท โดยเฉพาะคดีที่ต้องใช้นักจิตวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์ก็ให้จ่ายด้วยเช่นกัน ซึ่งปัจจุบันคดีการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวมีจำนวนมากขึ้นทุกเดือน ก็ต้องเรียกพยานมาสอบสวนปากคำ จำนวนมาก และก็ต้องจ่ายค่าตอบแทนพยานให้แก่พวกเขา ซึ่งดิฉันมองว่าหากปัญหาการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวมีจำนวนลดลง งบประมาณที่จะนำมาจ่ายให้คดีนี้ก็อาจนำไปจ่ายให้พยานที่มาให้ปากคำในคดีอื่นที่มีความสำคัญและจำเป็นต้องใช้พยานมากกว่าคดีความรุนแรงในครอบครัว”

(ID16 พนักงานสอบสวนหญิง)

“ถึงแม้ว่าสำนักงานตำรวจแห่งชาติจะมีได้รับผลกระทบโดยตรงจากปัญหาความรุนแรงในครอบครัว แต่อาจจะต้องมีการสูญเสียงบประมาณมาเพื่อจัดการกับคดีดังกล่าวนี้ เช่น จ่ายเงินค่าตอบแทนพยานสำหรับการเรียกพยานมาให้ปากคำ หรือการที่โรงพยาบาลในสังกัด เช่น โรงพยาบาลตำรวจ ต้องเบิกงบประมาณจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติมาสำหรับเป็นค่าตรวจร่างกายเมื่อพนักงานสอบสวนส่งผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงมาตรวจบาดแผลร่องรอยการโดนทำร้าย หรือค่าใช้จ่ายในการเดินทางนำตัวผู้ต้องหาในคดีดังกล่าวนี้ไปยังศาลเพื่อส่งฟ้อง”

(ID10 พนักงานสอบสวนหญิง)

จากคำสัมภาษณ์ข้างต้นพบว่า ถึงแม้สำนักงานตำรวจแห่งชาติจะไม่ได้รับผลกระทบจากปัญหาการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวโดยตรงก็ตาม แต่ยังได้รับผลกระทบทางอ้อมในเรื่องของการจัดสรรงบประมาณสำหรับการจัดการกับปัญหาดังกล่าวนี้ เช่น การจัดสรรงบประมาณสำหรับค่าตอบแทนพยาน ในกรณีที่พนักงานสอบสวนเรียกพยานมาทำการสอบสวนปากคำในคดีความต่าง ๆ รวมถึงคดีการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวด้วยเช่นกัน หรือการเบิกเงินของโรงพยาบาลตำรวจ

จากสำนักงานตำรวจแห่งชาติเพื่อเป็นค่าตรวจบาดแผลตามร่างกายของผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว รวมถึงค่าใช้จ่ายของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการนำส่งผู้ต้องหาคดีดังกล่าวนี้ไปศาลเพื่อพิจารณาพิพากษาคดี

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวนี้ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อถึงปัญหาสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวทั้งในระยะสั้นและในระยะยาวแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อถึงหน่วยงานภาครัฐ มูลนิธิ หรือองค์กรเอกชนที่มีหน้าที่ดูแลให้ความช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ในรูปแบบที่แตกต่างกันไป ที่ต้องจัดสรรงบประมาณแผ่นดินมาเพื่อดูแลช่วยเหลือปัญหาดังกล่าวนี้แทนที่จะนำงบประมาณแผ่นดินไปพัฒนาประเทศชาติในด้านอื่น ๆ ที่มีความสำคัญหรือจำเป็นเร่งด่วนกว่าปัญหาดังกล่าว ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่หลายคนมองว่าเป็นเรื่องเฉพาะตัวบุคคลหรือเฉพาะภายในครอบครัว หากแต่ปัญหาที่ทุกคนมองว่าเป็นเรื่องส่วนบุคคลนั้นกลับเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อระดับชาติด้วยเช่นกัน ซึ่งตรงตามที่นักวิจัยได้ทำการวิเคราะห์เอกสารรายงานวิจัยในประเด็นผลกระทบของปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งแต่งโดย วชิรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล และคณะ กล่าวไว้อีกเช่นกันว่า ภาครัฐจึงมีความจำเป็นต้องใช้งบประมาณอย่างมหาศาลในการเยียวยาเหยื่อที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ทั้งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หรือค่าใช้จ่ายในบ้านพักฉุกเฉิน ทำให้ต้องสูญเสียค่าใช้จ่ายในการให้การสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ ยังไม่รวมถึงงบประมาณของรัฐสำหรับการวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในระดับชาติด้วย (วชิรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุธี และ อำนาจ เนตยสุภา, 2546: 61-62)

ดังนั้นผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาวิจัยด้านผลกระทบของสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยเพื่อแสดงให้เห็นถึงผลกระทบของสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยต่อด้านต่าง ๆ ทั้งในระยะสั้นและในระยะยาว ในรูปแบบของตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงผลกระทบระยะสั้นและระยะยาวของปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย

ระยะ ผลกระทบ/ ส่งผลกระทบ ต่อต้าน	ผลกระทบต่อ ร่างกาย (ไม่ถึงแก่ชีวิต)	ผลกระทบต่อ รายได้	ผลกระทบต่อ จิตใจ	ผลกระทบต่อ ชีวิต	ผลกระทบต่อ สังคมและ ประเทศชาติ โดยรวม
ผลกระทบ ระยะสั้น	1. บาดเจ็บ ธรรมดา เช่น เกิดบาดแผล ถลอก ฟกช้ำ 2. บาดเจ็บ สาหัส เช่น กระดูก หัก, เกิด บาดแผลลึก, อวัยวะภายใน โดนทำลาย, พิการ, สูญเสีย อวัยวะ, แห้งลูก	1. เสียค่า รักษาพยาบาล อาการบาดเจ็บ 2. เสียรายได้ จากการต้องหยุด ทำงานเพื่อพัก รักษาตัว	1. เศร้าเสียใจ, ทุกข์ทรมานใจ	1. บาดเจ็บ สาหัสถึงขั้น เสียชีวิตทันที	1. เกิดปัญหา สังคม เช่น ปัญหาเยาวชน ติดยาเสพติด, ปัญหาเด็ก แว้น, ปัญหา ท้องก่อนวัย อันควร
ผลกระทบ ระยะยาว	1. ติดโรคติดต่อ ทางเพศสัมพันธ์	1. เสียค่า รักษาพยาบาล หากพิการจาก การถูกกระทำ ความรุนแรง	1. เก็บกด 2. ตีนกั่ว/ หวาดระแวง 3. ไม่เห็นคุณค่า ของตนเอง 4. สภาวะ ซึมเศร้า	1. เสียชีวิตจาก การติดโรคติดต่อ ทางเพศสัมพันธ์ 2. เสียชีวิตจาก การฆ่าตัวตาย จากสภาวะ ซึมเศร้า	1. รัฐและ องค์กรต่าง ๆ สูญเสีย งบประมาณ สูงสำหรับการ ดูแลแก้ไข ปัญหานี้ใน ระยะยาว

1.2 รูปแบบของการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย

นอกจากนี้จากการที่ผู้วิจัยศึกษาปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย ในเขตกรุงเทพมหานครนั้น ด้วยการค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวจาก บันทึกประจำวันของสถานีตำรวจในเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกลุ่ม ประชากร ส่งผลให้ผู้วิจัยค้นพบว่า รูปแบบการกระทำความรุนแรงในครอบครัวสามารถจำแนก ออกเป็น 3 รูปแบบหลัก ได้แก่ รูปแบบการทำร้ายระหว่างคู่สามีภรรยา (ทั้งที่จดทะเบียนสมรสและไม่ จดทะเบียนสมรส) ต่อมาคือ รูปแบบการทำร้ายระหว่างพ่อแม่หรือผู้ปกครองกับบุตรหลาน และ รูปแบบสุดท้ายคือบุตรหลานทำร้ายผู้สูงอายุในครอบครัว โดยมีทั้งการกระทำความรุนแรงทางกาย และจิตใจ ตลอดจนการกระทำความรุนแรงทางเพศ นอกจากนี้ยังพบอีกว่าผู้ที่ถูกกระทำความรุนแรง โดยส่วนใหญ่แล้วมักเป็นเพศหญิง ซึ่งมีทั้งการทำร้ายจิตใจด้วยวาจา ต่ำทอด้วยคำพูดหยาบคาย เสียดสีประชดประชัน ชมเชยให้เกิดความเกรงกลัว และยิ่งไปกว่านั้นคือ การทำร้ายร่างกายจนได้รับ บาดเจ็บโดยการใช้กำลังทุบตีเตะต่อย ปีบคอ กระทบกมม จนบาดเจ็บเป็นแผลลอก ฟกช้ำเพียง เล็กน้อย เลือดออก ไปจนถึงได้รับบาดเจ็บสาหัส เช่น เกิดบาดแผลลึกที่ต้องรักษาด้วยการเย็บจำนวน หลายเข็ม กระดูกหัก ซีโครงร้าว เป็นต้น ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาสำหรับการรักษาพยาบาลนานหลาย เดือน หรือการทำร้ายจนกระทั่งเสียชีวิตด้วยเช่นกัน และสำหรับอุปกรณ์หรือเครื่องมือที่ใช้ทำร้ายนั้น มีตั้งแต่ใช้หมัดชก ขาเตะถีบ ไปจนถึงการใช้ขวดแก้วฟาดตี ใช้มีดฟัน หรือใช้อาวุธปืนยิง เป็นต้น ดัง ตัวอย่างคำสัมภาษณ์บางส่วนที่ว่า

1.2.1 รูปแบบการทำร้ายระหว่างคู่สามีภรรยา

“จากประสบการณ์ทำงานของผมเกี่ยวกับปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัว กรณีที่ พบเจอบ่อยที่สุดคือ กรณีทำร้ายร่างกายกันระหว่างคู่สามีภรรยา นะครับ โดยส่วนมากแล้ว ภรรยาจะเป็นฝ่ายที่แฉ่งมาเพื่อขอความช่วยเหลือทั้งนั้น กรณีที่ผมจำได้แม่นย่ำที่สุดคือ สามี ขอภรรยามีเพศสัมพันธ์ด้วย แต่ภรรยาไม่ยินยอม เนื่องจากภรรยาเหน็ดเหนื่อยจากการ ทำงานและมีอาการป่วยอยู่ในขณะนั้น จึงเกิดการกระทบทั้งกันเกิดขึ้น โดยสามีได้ปีบคอ ภรรยาเนื่องจากโมโห ฝ่ายภรรยาจึงใช้มีดแทงไปยังท้องของสามี สุดท้ายสามีเสียชีวิต ภรรยา มีความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ผมเลยได้มีโอกาสเข้าไปทำหน้าที่ช่วยเหลือกรณีนั้นจึงจำได้ แม่นย่ำ”

(ID18 นักสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

“จริง ๆ ก่อนที่จะเกิดเรื่องนี้ขึ้น หนูเก็บกดจากการถูกฉ้อโกงทำร้ายมาเป็นระยะเวลากว่าห้าปี ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา เวลาฉ้อโกงเสพยามา มันจะมีอารมณ์ความต้องการทางเพศเป็นประจำ ซึ่งหนูก็ต้องยอมมันทุกครั้ง ถ้าครั้งไหนไม่ยอม มันก็จะโมโหแล้วทุบตีหรือบางทีก็ตบหน้าหนู มันบอกว่ามันเป็นฉ้อโกง มันจะมีเพศสัมพันธ์กับหนูเมื่อไหร่ก็ได้”

(ID5 หญิงผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว)

“ทำไมผมจะบังคับให้ภรรยามีเพศสัมพันธ์กับผมไม่ได้ล่ะ ก็ในเมื่อเขาเป็นภรรยาผม ผมจะทำอะไรกับเขาก็ได้ ไม่ผิดกฎหมายอยู่แล้ว ก็แค่ทุบตีแค่นั้น ถ้าไม่ได้ไปฆ่าเขาตาย นี่เป็นสามีภรรยา ก็ต้องมีเพศสัมพันธ์กันสิครับ เขาจะยอมหรือไม่ยอม ผมก็บังคับเขาได้ตลอด เพราะผมเป็นสามีต้องใหญ่กว่าภรรยาอยู่แล้ว”

(ID2 ชายผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

จากตัวอย่างคำสัมภาษณ์ข้างต้นสะท้อนให้ผู้วิจัยเห็นว่ารูปแบบการกระทำความรุนแรงระหว่างคู่สามีภรรยา นอกเหนือจากการทำร้ายร่างกายและจิตใจแล้ว ยังพบอีกว่าในสังคมไทย ผู้ชายซึ่งเป็นสามียังมีความเชื่อว่าตนเองย่อมมีสิทธิที่จะสามารถจะกระทำการใด ๆ กับภรรยาหรือคู่สมรสของตนได้โดยไม่มี ความผิด ดังนั้นจึงพบเจอการกระทำความรุนแรงทางเพศในครอบครัวระหว่างสามีและภรรยาอยู่เป็นประจำ และจากข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความรุนแรงทางเพศในครอบครัวที่ผู้วิจัยค้นพบเพิ่มเติมจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ยังพบอีกว่าการกระทำความรุนแรงทางเพศระหว่างคู่สามีภรรยา ส่วนใหญ่จะเป็นการใช้กำลังประทุษร้ายร่วมด้วย หรือบังคับให้มีเพศสัมพันธ์ด้วยความไม่สมัครใจ หรือการใช้กำลังประทุษร้ายขณะมีเพศสัมพันธ์ ตลอดจนใช้กำลังบังคับร่วมประเวณีโดยสามีไม่ได้ป้องกันเป็นเหตุให้ภรรยาตั้งครรภ์โดยไม่พึงประสงค์หรือติดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ดังเช่นคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ปัจจุบันจำนวนผู้หญิงที่โดนสามีทำร้ายที่เข้ามาขอรับความช่วยเหลือจากบ้านพักเด็กและครอบครัวของทางเรานั้นมีจำนวนที่สูงมากขึ้น ซึ่งจากการสอบถามประวัติหญิงแต่ละรายนั้นกว่าร้อยละ 80 มักโดนสามีบังคับให้ร่วมเพศสัมพันธ์ด้วย หากไม่ยินยอมหญิงแต่ละรายจะโดนสามีทุบตีหนักสุดคือใช้อาวุธมีดแทงให้มีเพศสัมพันธ์ และกว่าร้อยละ 50 คือ ติดเชื้อ HIV มาจากสามีนั่นแหละ เนื่องจากไม่ได้มีการป้องกันขณะถูกบีบบังคับให้มีเพศสัมพันธ์ ซึ่งทางเราก็ต้องให้ความช่วยเหลือในด้านการบริการทางสาธารณสุขเพิ่มเติมเช่น การตรวจสุขภาพ การขอรับยารักษาโรค ให้แก่หญิงสาวที่ประสบปัญหาเหล่านั้นด้วย”

(ID20 เจ้าหน้าที่กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว)

“โดยส่วนมากแล้วคนทั่วไปเมื่อได้ยินคำว่าปัญหาการกระทำความรุนแรงระหว่างคู่สามีภรรยา มักจะนึกถึงแต่เพียงฝ่ายสามีทำร้ายภรรยาเท่านั้น แต่จากประสบการณ์ที่ผมรับแจ้งความร้องทุกข์ คดีแบบนี้ะ พบเจอฝ่ายภรรยาทำร้ายสามีด้วยก็มี เช่น คดีที่ภรรยาหึงหวงสามี เพราะโมโหที่สามี แอบไปมีเมียช้อย พอสามีกลับบ้านมา ใช้ไม้กอล์ฟตีสามี จนสามีทนไม่ไหว รีบหนีมาแจ้งความ ทันที”

(ID7 พนักงานสอบสวนชาย)

ดังนั้นการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในรูปแบบของการทำร้ายระหว่างคู่สามีภรรยา ย่อม เป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำซึ่งอาจเป็นภรรยาหรือสามีก็ตามได้รับอันตรายทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยอาจ ได้รับอันตรายเพียงเล็กน้อยไปจนถึงอันตรายสาหัส หรือจนถึงขั้นเสียชีวิตลงได้ นอกจากนี้จะมีการกระทำ ความรุนแรงทางร่างกายและจิตใจแล้ว ยังพบว่ามีกรกระทำความรุนแรงทางเพศอีกด้วย ซึ่งไม่เพียงแต่ จะได้ผลกระทบเพียงระยะสั้นเท่านั้น ยังส่งผลกระทบยาวที่กระทบต่อการดำเนินชีวิตในอนาคตอีกต่อไป เช่น การติดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การพิการ หรือการสูญเสียอวัยวะ เป็นต้น

1.2.2 รูปแบบการทำร้ายระหว่างพ่อแม่หรือผู้ปกครองกับบุตรหลาน

นอกจากรูปแบบการทำร้ายระหว่างสามีภรรยาดังที่กล่าวไปแล้วนั้น ผู้วิจัยยังค้นพบรูปแบบการ กระทำความรุนแรงในครอบครัวอีกรูปแบบหนึ่ง คือ รูปแบบบิดามารดาหรือผู้ปกครองทำร้ายบุตรหลาน โดยรูปแบบดังกล่าวมีจำนวนไม่น้อยกว่ารูปแบบการกระทำความรุนแรงระหว่างคู่สามีภรรยา ซึ่งผู้วิจัยขอ ยกตัวอย่างข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้

“ดิฉันเคยไปร่วมสอบปากคำเด็กชาย อายุ 2 ขวบ ซึ่งโดนแม่แท้ ๆ ของตนเองทำร้าย โดยแม่ ของเด็กนั้นเพิ่งอายุ 17 ปีเอง และทำงานเป็นพนักงานบริการลูกค้าในสถานบริการกลางคืน สาเหตุที่แม่ทำร้ายเด็กคือเวลากลับบ้านมาดึก ๆ ลูกร้องก็โมโหทุบตีจนลูกเนื้อตัวเขียวช้ำ เพื่อน บ้านที่ได้ยินเสียงทนไม่ไหว จึงได้มาแจ้งขอความช่วยเหลือ”

(ID17 นักจิตวิทยาที่เคยเข้าร่วมการสอบสวนปากคำในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

“ตอนที่เกิดเรื่อง หนูกำลังให้นมลูกคนเล็กอยู่ในบ้าน ผัวหนูมันไปเสพยาบ้ามาแล้วคลุ้มคลั่ง อาละวาด มาถึงก็กระที่บที่กลางหลังหนูเลย เท่านั้นยังไม่พอนะ มันเตะลูกคนโตที่อายุ 4 ขวบจน กลิ้งต่อหน้าต่อตาหนูเลย แล้วก็ตีลูกคนเล็กอายุ 7 เดือนที่หนูกำลังให้นมอยู่ จนหนูทนไม่ไหว กลัวมันจะฆ่าหนูกับลูกตาย หนูเลยคว้ากรรไกรที่อยู่ใกล้ ๆ แทงผัวหนูไป”

(ID5 หญิงผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

“ผมและทีมงานสหวิชาชีพเคยเดินทางไปยังจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อให้ความช่วยเหลือกับน้องเด็กผู้หญิงรายหนึ่งที่เป็นเด็กพิการทางสมอง โดยทางเพื่อนบ้านได้โทรศัพท์มาขอความช่วยเหลือ เนื่องจากเพื่อนบ้านมักได้ยินเสียงแม่ทุบตีน้องอยู่เป็นประจำแทบทุกวัน ตอนผมและทีมงานเข้าไปในบ้านนะครับ ผมแทบไม่เชื่อสายตาตัวเองเลย เจอสภาพที่น้องโดนแม่ล่ามโซ่ เนื้อตัวเต็มไปด้วยแผลฟกช้ำ ที่หลังน้องมีรอยไหม้คล้ายโดนรอยเตารีดหรือของร้อน ๆ นานา ผมและทีมงานจึงต้องรับตัวน้องมาดูแลรักษาที่กรุงเทพฯ โดยต่อมาผมทราบว่าแม่ของน้องถูกดำเนินคดีด้วยนะ”

(ID18 นักสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

จากตัวอย่างคำสัมภาษณ์ข้างต้นพบว่า การกระทำความรุนแรงในครอบครัวในรูปแบบการทำร้ายระหว่างพ่อแม่หรือผู้ปกครองกับบุตรหลาน จะมีลักษณะหรือใช้วิธีการทำร้ายร่างกายด้วยกำลัง เพื่อให้บุตรหลานได้รับบาดเจ็บ เช่น การทุบตี ตะบอง รวมทั้งยังพบอีกว่ามีการใช้อุปกรณ์ทำร้ายร่างกายบุตรหลานอีกด้วย เช่น ล่ามโซ่ ไข่เตารีดนาบ ไข่ไม้ตี เป็นต้น นอกจากนี้การกระทำความรุนแรงในครอบครัวไม่ได้มีลักษณะหรือวิธีการเพียงแค่การทำร้ายร่างกายให้บุตรหลานได้รับบาดเจ็บเท่านั้น แต่ยังหมายความรวมถึงการกระทำที่ทำให้บุตรหลานได้รับผลกระทบต่อสภาพจิตใจ เช่น เกิดความรู้สึกเศร้าเสียใจ ทุกข์ใจ หรือน้อยใจ ทั้งนี้ว่าเป็นการกระทำความรุนแรงในครอบครัวด้วยเช่นกัน ดังใจความสำคัญจากคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“ผมว่าปัจจุบันทุกครอบครัวมีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวแทบทุกครอบครัวแหละ เพียงแค่จะมากหรือน้อย หรือรุนแรงระดับไหนก็มีอยู่ทุกครอบครัว แค่ว่าแตกต่างกัน ทะเลาะเบาะแว้งกัน ยังไม่ต้องถึงขั้นลงไม้ลงมือ ก็ถือเป็นความรุนแรงในครอบครัวแล้วทั้งสิ้น ยกตัวอย่างใกล้ตัวเลยนะ ครอบครัวของเพื่อนผมเอง สามีมรรยาคุณนี่มีหน้าที่การงานดี มีฐานะดีมาก มองผิวเผินคือมีชีวิตครอบครัวที่สมบูรณ์แบบ โดยมีลูกด้วยกันสองคน คนโตเป็นผู้หญิง คนเล็กเป็นผู้ชาย พ่อแม่ตามใจลูกชายคนเล็กมาก เวลาลูกสองคนทะเลาะกัน พ่อแม่จะดุดำหรือทำโทษลูกสาวคนโตอยู่เสมอ ไม่เคยดุดำลูกชายคนเล็กเลย นี่แหละผมมองว่าหลาย ๆ ครอบครัวมักเป็นแบบนี้หรือคล้าย ๆ ในลักษณะนี้ ซึ่งพ่อแม่ก็มักมองข้ามจุดเล็ก ๆ แบบนี้ไป แต่อาจส่งผลให้กลายเป็นความรุนแรงในครอบครัวที่จากการเลือกปฏิบัติหรือเล็งดูไม่เหมาะสมก็ได้นะ”

(ID18 นักสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ข้างต้นซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสัมภาษณ์ทั้งหมด ซึ่งให้เห็นถึงรูปแบบการกระทำความรุนแรงในครอบครัวระหว่างบิดามารดาหรือผู้ปกครองทำร้ายบุตรหลาน ที่เกิดขึ้นอย่างหลากหลายลักษณะ เช่น ถูกทำร้ายทุบตีร่างกาย (physical abuse) ถูกละเลยหรือทอดทิ้ง (neglect) หรือได้รับการเลี้ยงดูไม่เหมาะสม (maltreatment) และนอกจากการที่เด็กถูกกระทำความรุนแรงทางด้านร่างกายและจิตใจแล้ว ผู้วิจัยยังค้นพบอีกว่าปัจจุบันไม่เพียงแต่ภรรยาหรือคู่สมรสที่จะโดนสามีข่มขืนหรือกระทำความรุนแรงทางเพศเท่านั้น ยังพบว่าแม้แต่เด็กก็ถูกล่วงละเมิดทางเพศหรือโดนกระทำความรุนแรงทางเพศด้วยเช่นกัน และที่สำคัญ คือ โดนกระทำจากบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกภายในครอบครัวเดียวกันอีกด้วย ดังใจความสำคัญจากคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“เด็กผู้หญิงวัยสามขวบถูกพ่อแท้ ๆ ของตนข่มขืน เนื่องจากพ่อหย่าร้างกับแม่ แม่ทิ้งลูกไว้ให้พ่อเลี้ยง โดยพ่ออาศัยอยู่กับพ่อของตนเอง ซึ่งก็คือปู่ของเด็ก วันหนึ่งปู่สังเกตเห็นว่าหลานป่วยและมีเลือดออกบริเวณอวัยวะเพศ จึงพาหลานไปโรงพยาบาล และเมื่อแพทย์ตรวจร่างกายแล้วพบว่าเด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศ ปู่จึงไปถามพ่อของของเด็ก พ่อของเด็กยอมรับสารภาพว่าเป็นคนล่วงละเมิดเด็กเอง เนื่องจากตนเองเมา ปู่รับไม่ได้กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จึงมาแจ้งกับทางมูลนิธิเพื่อปรึกษาขอความช่วยเหลือ”

(ID19 เจ้าหน้าที่มูลนิธิปวีณาหงสกุลเพื่อเด็กและสตรี)

“ในทุก ๆ วันมักจะมีเด็กมาขอรับความช่วยเหลือกับที่บ้านพักเด็กและครอบครัวของเรา ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วเป็นเด็กที่ถูกกระทำความรุนแรงจากคนในครอบครัวมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือโดนบุคคลในบ้านล่วงละเมิดทางเพศมา ยกตัวอย่างกรณีที่น่าสนใจให้ฟังนะ คือมีเด็กผู้หญิงอายุประมาณ 12 ปี มาแจ้งว่าถูกปู่ของตนเองข่มขืนมา ทางเราจึงส่งน้องไปตรวจร่างกายที่โรงพยาบาล ผลปรากฏว่าน้องตั้งครรภ์ได้สามเดือน เท่านั้นยังไม่พอนะคะน้องยังติดเชื้อ HIV มาด้วย แต่หลังจากนั้นไม่นาน น้องก็ตัดสินใจฆ่าตัวตายก่อนหน้าจะมาอยู่กับทางเราไม่กี่วันเอง เป็นเรื่องที่น่าสลดใจมาก และปัจจุบันไม่ใช่เพียงแต่เด็กผู้หญิงที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศเท่านั้นนะ ยังพบว่าเด็กผู้ชายก็ถูกล่วงละเมิดทางเพศจากบุคคลในครอบครัวเช่นเดียวกัน”

(ID20 เจ้าหน้าที่กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว)

ดังนั้นผู้วิจัยพบว่าการกระทำความรุนแรงทางเพศต่อบุตรหลานภายในครอบครัวเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคมที่ทุกคนอาจคาดไม่ถึงและมีความรุนแรงที่ยากแก่การป้องกัน เนื่องจากผู้กระทำความรุนแรงทางเพศเป็นบุคคลภายในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์หรือเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมกับผู้ถูกกระทำ จึงทำให้ผู้ถูกกระทำมีความไวเนื้อเชื่อใจเป็นอย่างมาก ผู้กระทำจึงอาศัยความไวใจนี้ล่อลวงละเมิดทางเพศกับบุตรหลานของตนเอง โดยปัจจุบันไม่ได้มีเพียงแค่เด็กผู้หญิงที่ถูกกระทำเท่านั้น ยังพบอีกว่ามีเด็กผู้ชายก็ถูกล่วงละเมิดทางเพศเช่นกัน นอกจากนี้จากการที่ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลนั้นยังพบอีกว่า การถูกบุคคลในครอบครัวล่วงละเมิดทางเพศนั้นมักจะเกิดขึ้นซ้ำ ๆ บางกรณีเกิดขึ้นมาแล้วหลายปีถึงจะมีผู้ใดทราบ โดยมักมีการข่มขู่ให้บุตรหลานซึ่งถูกตนล่วงละเมิดทางเพศให้หวาดกลัว ห้ามมิให้นำเรื่องดังกล่าวนี้ไปบอกผู้ใด โดยเกรงว่าจะมีบุคคลภายนอกมารับทราบเรื่องราวดังกล่าวนี้และเพื่อรักษาชื่อเสียงของครอบครัว ทั้งนี้การที่เด็กซึ่งเป็นบุตรหลานถูกล่วงละเมิดทางเพศจากบุคคลใกล้ชิดภายในครอบครัวมาเป็นระยะเวลาาน ก็จะได้รับผลกระทบทั้งทางด้านร่างกาย เช่น การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์จนนำไปสู่การทำแท้ง การสูญเสียอวัยวะสำคัญซึ่งนำไปสู่สภาวะร่างกายที่ไม่สมบูรณ์ การติดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เป็นต้น ตลอดจนยังผลกระทบต่อสภาพจิตใจที่อาจส่งผลต่อชีวิตได้ เช่น เกิดสภาวะโรคหวาดระแวง กลัวโดนบุคคลที่เข้ามาทำร้าย สภาวะซึมเศร้า จนอาจนำไปสู่การตัดสินใจฆ่าตัวตายได้ในที่สุด ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิษณุพงศ์พันธุ์อนุสร (วิษณุ พงศ์พันธุ์อนุสร, 2556) ที่กล่าวไว้ว่า การทารุณทางเพศต่อเด็ก คือ กรณีที่เด็กถูกล่วงเกินทางเพศโดยบุคคลภายในครอบครัวเดียวกัน เช่น บิดามารดา ญาติใกล้ชิด พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันหรือต่างบิดามารดา รวมถึงผู้ปกครองหรือผู้อุปการะเด็กกระทำต่อเด็กที่อยู่ในปกครองของตน โดยการล่วงเกินทางเพศถึงแม้จะเพียงแค่ทำอนาจารต่อเด็ก หรือเป็นการกระทำระหว่างเพศชายต่อเพศชายหรือเพศหญิงต่อเพศหญิงก็ถือเป็นกรกระทำทารุณกรรมต่อเด็กเช่นกัน นอกจากนี้การทารุณกรรมทางเพศต่อเด็กยังนับว่าเป็นปัญหาที่หาหนทางป้องกันแก้ไขได้ค่อนข้างลำบาก เนื่องจากเมื่อเกิดเหตุขึ้นเด็กมักจะปกปิดเอาไว้ รวมทั้งคนในครอบครัวและสถาบันการศึกษามักจะไม่ยินยอมให้เปิดเผยเนื่องจากเกรงว่าจะเสื่อมเสียชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลหรือสถาบันการศึกษาของตนอีกครั้งโดยมากเด็กจะหวาดกลัว ไม่กล้าหรือเกิดความสงสารไม่ต้องการให้ผู้กระทำผิดต้องได้รับโทษ

1.2.3 รูปแบบบุตรหลานทำร้ายผู้สูงอายุภายในครอบครัว

ทั้งนี้นอกจากที่ผู้วิจัยได้ค้นพบรูปแบบการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งได้แก่ รูปแบบการกระทำความรุนแรงระหว่างคู่สามีภรรยาและรูปแบบการกระทำความรุนแรงระหว่างบิดามารดา

หรือผู้ปกครองทำร้ายบุตรหลานแล้วนั้น ผู้วิจัยยังค้นพบอีกว่าในสังคมไทยมีรูปแบบการกระทำความรุนแรงในครอบครัวอีกรูปแบบหนึ่ง คือ รูปแบบการกระทำความรุนแรงต่อผู้สูงอายุภายในครอบครัว

สำหรับรูปแบบการกระทำความรุนแรงต่อผู้สูงอายุภายในครอบครัวในสังคมไทยพบว่ามีจำนวนที่น้อยกว่าหากเทียบกับรูปแบบการกระทำความรุนแรงระหว่างสามีภรรยาและระหว่างบิดามารดาหรือผู้ปกครองกระทำความรุนแรงต่อบุตรหลาน แต่ถึงแม้จะมีจำนวนที่น้อยกว่า หากแต่กลับมีระดับความรุนแรงไม่แพ้กันหรืออาจมีความรุนแรงหรือลักษณะการกระทำความรุนแรงที่ร้ายแรงและน่าสะเทือนใจกว่าสองรูปแบบดังกล่าวด้วยซ้ำ เนื่องจากผู้สูงอายุที่ถูกทำร้ายก็เป็นบิดามารดาหรือปู่ย่าตายายของผู้กระทำความรุนแรงนั่นเอง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“สำหรับกรณีที่น่าสะเทือนใจสำหรับดิฉันเป็นอย่างมาก คือ กรณีที่คุณยายอายุ 89 ปี โดนหลานสาวของตนเองใช้ไม้เบสบอลไล่ตีและใช้เท้าถีบจนคุณยายหกล้ม ได้รับบาดเจ็บเป็นแผลฟกช้ำตามร่างกาย เนื่องจากหลานสาวโมโหที่ คุณยายไม่ยินยอมขายที่ดินให้ โดยคุณยายได้มาแจ้งร้องทุกข์มายังมูลนิธิเพื่อปรึกษาแนวทางการดำเนินคดีกับหลานสาวของตนเอง”

(ID19 เจ้าหน้าที่มูลนิธิพิพิธนาหงสกุลเพื่อเด็กและสตรี)

“เมื่อไม่นานมานี้ผมได้รับแจ้งจากคุณลุงท่านหนึ่ง แยกเข้ามาปรึกษาผมและจะแจ้งดำเนินคดีกับลูกชายแท้ ๆ ของแกลเอง แกลเล่าให้ฟังว่าลูกชายของแกลเชื่อฟังภรรยามากกว่า แภรรยาของลูกชายไม่ชอบลุงแกล จึงพยายามใส่ร้ายหาว่าแกลจะข่มขืนบ้าง ลักขโมยของบ้าง แต่ลุงแกลยืนยันว่าไม่เคยคิดจะทำจริง ๆ จนล่าสุดคือ ลูกชายไล่ลุงแกลออกจากบ้าน ก่อนไล่ลูกชายก็ใช้ไม้กวาดตีลุงแกลจนขาช้ำ เพราะลูกชายเชื่อที่ภรรยาพูดว่าวันนี้ลุงแกลจะเข้ามาข่มขืน ลุงแกลบอกกับผมนะครับว่าเจ็บกายไม่เท่าไร แต่เจ็บใจที่ลูกชายทำกับแกลได้ขนาดนี้ ลุงแกลพูดไปก็พลางร้องไห้ไป”

(ID11 พนักงานสอบสวนชาย)

“ถ้าหากพูดถึงปัญหาความรุนแรงในครอบครัว คนส่วนใหญ่มักนึกถึงสามีภรรยาทำร้ายกัน พ่อแม่ทำร้ายลูก แต่น้อยคนนักที่จะนึกถึงผู้สูงอายุที่โดนบุตรหลานในครอบครัวทำร้าย ยกตัวอย่างกรณีที่ผมเคยมีประสบการณ์ไปช่วยเหลือ คือ มีคุณยายอายุประมาณ 80 ปี แกลสติไม่ค่อยดี หลง ๆ ลืม ๆ แกลพักอยู่กับลูกสาวแกลนั้นแหละ แต่ลูกสาวคนนี้มีภรรยาที่ข่มขืนคุณยายแกลเป็นประจำ บางทีก็ด่าเสียงดังจนเพื่อนบ้านละแวกใกล้เคียงได้ยิน หรือเวลาลูกสาวออกไป

ข้างนอกก็จะล่ามขยายแกเอาไว้กับเสาในบ้าน ยายแกก็ขับถ่ายตรงนั้นแหละ จนเพื่อนบ้าน
ทนไม่ไหวต้องแจ่งมายังมูลนิธิเพื่อให้เข้าไปช่วยเหลือนยายแกหน่อย”

(ID18 นักสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

นอกจากการกระทำความรุนแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจต่อผู้สูงอายุภายในครอบครัวแล้ว
ผู้วิจัยยังค้นพบอีกว่า ผู้สูงอายุก็สามารถถูกกระทำความรุนแรงทางเพศจากบุคคลภายในครอบครัว
ด้วยเช่นกัน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ ต่อไปนี้

“มีกรณีหญิงชราอายุ 78 ปี มีอาการหลง ๆ ลืม ๆ โดยวันเกิดเหตุหลานชายซึ่งกลับมาจาก
การดื่มสุรากับเพื่อน ๆ ได้เข้ามาข่มขืนกระทำชำเราหญิงชราคนดังกล่าว จนกระทั่งหลานสาว
ของหญิงชรากลับมาพบและช่วยเหลือ ต่อมาได้มาร้องทุกข์ต่อมูลนิธิของเราให้ช่วยประสาน
ไปดำเนินคดีกับผู้กระทำตามกฎหมาย”

(ID19 เจ้าหน้าที่มูลนิธิปวีณาหงสกุลเพื่อเด็กและสตรี)

จากตัวอย่างคำสัมภาษณ์ข้างต้น ผู้วิจัยพบว่าปัญหาการกระทำความรุนแรงต่อผู้สูงอายุใน
ครอบครัว ไม่เพียงแต่จะเป็นการทำร้ายร่างกาย เช่น ทุบตี ใช้อุปกรณ์หรือใช้กำลังทำร้าย หรือการทำ
ร้ายจิตใจด้วยวาจาคำพูดหรือการกระทำเท่านั้น ยังพบว่ามีกรกระทำความรุนแรงหรือการล่วงละเมิด
ทางเพศจากบุคคลภายในครอบครัว เช่นเดียวกับที่ภรรยาถูกสามีกระทำและบุตรหลานถูกผู้ปกครอง
กระทำความรุนแรงทางเพศ แต่จากการศึกษาข้อมูลผู้วิจัยได้ค้นพบข้อแตกต่างระหว่างรูปแบบการ
กระทำความรุนแรงต่อผู้สูงอายุในครอบครัวกับรูปแบบการกระทำความรุนแรงในครอบครัวระหว่างคู่
สามีภรรยาหรือบิดามารดาทำร้ายบุตรเพิ่มเติม กล่าวคือ การกระทำความรุนแรงต่อผู้สูงอายุใน
ครอบครัวไม่ใช่มีเพียงแค่การทำร้ายร่างกายจิตใจหรือล่วงละเมิดทางเพศเท่านั้น หากแต่การที่บุตร
หลานละเลย ไม่ดูแล ทอดทิ้ง ไม่เลี้ยงดูให้เหมาะสม ตลอดจนการปล่อยให้ผู้สูงอายุอยู่ตามลำพัง
ส่งผลให้ผู้สูงอายุในครอบครัวมีสภาพจิตใจรู้สึกเหงาว่าเหว โดดเดี่ยว อาจส่งผลให้เกิดสภาวะซึมเศร้า
มองไม่เห็นคุณค่าในชีวิตของตนเอง และอาจนำไปสู่การทำร้ายตนเองหรือฆ่าตัวตายได้ในที่สุด ดัง
ตัวอย่างใจความสำคัญจากคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“การกระทำความรุนแรงต่อผู้สูงอายุในครอบครัว ไม่ใช่มีเพียงแค่ทำร้ายร่างกายให้บาดเจ็บ
นะ แต่การที่เราละทิ้งคนแก่ในครอบครัวเรา ปูย่าตายายหรือแม้แต่พ่อแม่เรา ทำให้เขารู้สึก
หมดความสำคัญ ไม่มีคุณค่า กลายเป็นความเหงา โดดเดี่ยว นี่แหละเรียกว่าความรุนแรงใน

ครอบครัวต่อผู้สูงอายุด้วยเช่นกันเพราะเป็นการกระทำที่ถึงแม้ไม่ได้ทำร้ายร่างกายให้เขาเจ็บก็จริง แต่มันส่งผลต่อสภาพจิตใจของเขานะ ซึ่งเป็นสิ่งที่หลาย ๆ คนมักจะมองข้ามไป”

(ID18 นักสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

ทั้งนี้ผู้วิจัยยังค้นพบข้อแตกต่างด้านลักษณะการกระทำความรุนแรงต่อผู้สูงอายุในครอบครัวเพิ่มเติมนอกเหนือจากการทอดทิ้งไม่ดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวอีก คือ การที่บุตรหลานหลอกลวงเอาทรัพย์สินหรือเงินทองจากผู้สูงอายุในครอบครัวของตนเองไป โดยอาศัยความใกล้ชิดจากการเป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกันหลอกให้ผู้สูงอายุหลงเชื่อและยินยอมให้เงินหรือหลอกให้ทำสัญญาธุรกรรมการเงินต่าง ๆ ก็ถือว่าการกระทำความรุนแรงที่ส่งผลต่อสภาพจิตใจของผู้สูงอายุด้วยเช่นกัน ดังใจความจากคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“เคยมีคุณยายท่านหนึ่งมาแจ้งความกับผม เรื่องโดนลูกเขยของตนเองขโมยเงินไป ผมก็สอบสวนปากคำคุณยายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น คุณยายเล่าว่าแกอยู่อาศัยกับลูกสาวกับลูกเขยกันสามคนมานานแล้วร่วมยี่สิบกว่าปีได้แล้วมั้ง ตอนแรกแกพบว่าเงินแกหายไป แกก็ไม่เอะใจอะไร นึกว่าแกจำผิดเอง หรือแกแล้วหลง ๆ ลืม ๆ ว่าเก็บเงินไว้ตรงนี้ แต่พอนาน ๆ ไปแกพบว่าเงินแกหายไปเรื่อย ๆ แกเลยสงสัยลูกเขย เพราะลูกเขยเป็นคนติดพัน แกเลยแอบเอากล่องวงจรปิดเล็ก ๆ ไว้ในห้องนอน แกเลยรู้ว่าลูกเขยแกเป็นคนมาขโมยเงินแกไป แกเลยไปถามลูกเขย ลูกเขยแกยอมรับว่าเป็นคนขโมยเงินของแกไปจริง แกเลยมาแจ้งความกับผม แกบอกแกเจ็บใจ คนในครอบครัวเดียวกันแท้ ๆ ดันกล้าทำแบบนี้ได้”

CHULALONGKORN UNIVERSITY (ID9 พนักงานสอบสวนชาย)

“ถึงแม้ว่ามูลนิธิเราจะมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือแก่เด็กและสตรีที่ถูกกระทำความรุนแรงมาเป็นหลักแล้วนั้น ยังให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุที่ถูกกระทำความรุนแรงมาด้วยเช่นกันค่ะ แต่ถึงแม้ว่าจะไม่โดนทำร้ายมากก็ตาม มูลนิธิเราก็ยังให้ความช่วยเหลือรับแจ้งและให้คำปรึกษาด้วย ก่อนหน้าที่มีคุณตาท่านหนึ่งมาแจ้งให้มูลนิธิเราช่วยเหลือทางการเงินให้ท่านหน่อยเนื่องจาก ท่านถูกลูกชายของท่านยืมเงินไป เงินก้อนนั้นเป็นเงินก้อนที่ท่านจะเก็บไปใช้ในชั้นปลายชีวิตของท่าน แต่พอท่านทวงเงิน ลูกชายกับโมโหและด่าท่านตลอด ท่านไม่รู้จะหันหน้าไปพึ่งใคร จึงเดินทางมาขอรับความช่วยเหลือกับทางมูลนิธิของเรา”

(ID19 เจ้าหน้าที่มูลนิธิปวีณาหงสกุลเพื่อเด็กและสตรี)

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงรูปแบบของสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย มาแล้วนั้นผู้วิจัยขอสรุปผลการศึกษาเป็นตารางเปรียบเทียบรูปแบบการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบรูปแบบการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย

รูปแบบ	ลักษณะ/วิธีการการกระทำความรุนแรงในครอบครัว			
	ร่างกาย	จิตใจ	ล่วงละเมิดทางเพศ	อื่น ๆ
ความรุนแรงระหว่างคู่สามีภรรยา	1. ใช้กำลังทำร้าย เช่น ชกต่อย ทบตี เตะ 2. ใช้อาวุธทำร้าย เช่น ใช้มีดขูหรือฟัน ใช้กรรไกรแทง ใช้อาวุธปืนขูหรือยิง ใช้ขวดแก้วหรือไม้ตี	1. พุดจาต่าทอ เสียดสี ประชดประชน ด้วยถ้อยคำหยาบคาย 2. ทะเลาะเบาะแว้งกัน, ทำหรือแสดงกิริยาให้อีกฝ่ายเสียใจ 3. ใช้คำพูดวาจาข่มขู่ให้หวาดกลัว	1. ล่วงละเมิดทางเพศ, ข่มขืน 2. ทำร้ายขณะมีเพศสัมพันธ์	-
ความรุนแรงระหว่างบิดามารดาหรือผู้ปกครองกับบุตรหลาน	1. ใช้กำลังทำร้าย เช่น ทบตี เตะต่อย 2. ใช้อุปกรณ์ทำร้าย เช่น ไม้ตี เตา รีดนาบ ล่ามโซ่ กักขัง	1. พุดจาต่าทอด้วยถ้อยคำหยาบคาย 2. ใช้คำพูดวาจาข่มขู่ให้หวาดกลัว	1. ล่วงละเมิดทางเพศ, ข่มขืน (มีทั้งเด็กหญิงและเด็กชาย)	1. การเลี้ยงดูหรือเลือกปฏิบัติต่อบุตรหลานอย่างไม่เท่าเทียมกัน
ความรุนแรงระหว่างบุตรหลานกับผู้สูงอายุในครอบครัว	1. ใช้กำลังทำร้าย เช่น ทบตี เตะ 2. ใช้อุปกรณ์ทำร้าย เช่น ไม้ตี ล่ามโซ่ กักขัง	1. พุดจาต่าทอ เสียดสี ประชดประชน ด้วยถ้อยคำหยาบคาย 2. ทะเลาะเบาะแว้งกัน, ทำหรือแสดงกิริยาให้อีกฝ่ายเสียใจ 3. ใช้คำพูดวาจาข่มขู่ให้หวาดกลัว	1. ล่วงละเมิดทางเพศ, ข่มขืน	1. การปล่อยปะละเลย ทอดทิ้ง ไม่เลี้ยงดู 2. การหลอกลวงเอาทรัพย์สินเงินทอง หรือหลอกให้ทำสัญญาธุรกรรมต่าง ๆ

ผู้วิจัยได้สรุปออกมาเป็นตารางข้างต้นเพื่อให้เห็นว่า รูปแบบการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยที่ผู้วิจัยค้นพบ สามารถแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบสำคัญ ได้แก่ รูปแบบการกระทำ ความรุนแรงระหว่างคู่สามีภรรยา ซึ่งมีทั้งที่จดทะเบียนสมรสหรือไม่จดทะเบียนสมรสแต่อยู่กินฉันท์ สามีภรรยา กัน ต่อมาคือรูปแบบการกระทำความรุนแรงระหว่างบิดามารดาหรือผู้ปกครองทำร้ายบุตร หลาน และรูปแบบสุดท้ายคือรูปแบบบุตรหลานกระทำ ความรุนแรงต่อผู้สูงอายุในครอบครัว ซึ่งจาก รูปแบบดังกล่าวทั้งหมดนั้น สามารถจำแนกวิธีหรือลักษณะการกระทำ ความรุนแรงได้ออกเป็น 1) การกระทำ ความรุนแรงต่อร่างกาย ซึ่งทั้งสามรูปแบบมีลักษณะหรือวิธีการกระทำ ความรุนแรงใน ส่วนนี้คล้ายคลึงกัน เช่น ใช้กำลังทำร้าย เช่น ชกต่อย ทุบตี เตะต่อย หรือใช้อาวุธหรืออุปกรณ์ทำร้าย ร่างกาย เช่น ใช้ไม้หรือขวดแก้วตี ใช้อาวุธมีดหรือปืนทำร้ายหรือข่มขู่ ใช้กรรไกรแทง ใช้เตารีดนาบ ล่ามโซ่กักขัง เป็นต้น และ 2) การกระทำ ความรุนแรงต่อจิตใจ โดยทั้งสามรูปแบบก็มีการกระทำ ความรุนแรงต่อทางจิตใจคล้ายคลึงอีกเช่นกัน กล่าวคือ มีการใช้ถ้อยคำหยาบคายด่าทอกัน พุดจาประชด ประชัน หรือแสดงกิริยาให้อีกฝ่ายรู้สึกเสียใจ รวมถึงมีการพุดจาข่มขู่ให้เกิดความหวาดกลัวด้วย และประการต่อมาคือ การกระทำ ความรุนแรงทางเพศ โดยผู้วิจัยพบว่าการล่วงละเมิดทางเพศ รวมทั้งการข่มขืนเกิดขึ้นในทั้งสามรูปแบบ คือสามีข่มขืนภรรยาตลอดจนการทำร้ายภรรยาขณะมี เพศสัมพันธ์ และผู้ปกครองหรือบิดาข่มขืนบุตรหลาน โดยปัจจุบันพบว่าบุตรหลานทั้งชายและหญิง เป็นผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงทางเพศอีกด้วย ตลอดจนบุตรหลานข่มขืนผู้สูงอายุ

ทั้งนี้การที่สามีข่มขืนหรือล่วงละเมิดทางเพศภรยานั้นเกิดขึ้นจากความเชื่อของสามีที่ว่า “การเป็นสามีภรรยา กัน สามีมีสิทธิและย่อมสามารถกระทำ การใด ๆ กับภรรยา ก็ได้ โดยเฉพาะการ ข่มขืนภรรยา ซึ่งถือว่าไม่ใช่เรื่องผิดกฎหมาย” ซึ่งจากคำกล่าวนี้มีความสอดคล้องกับแนวความคิดหรือ มายาคติชายเป็นใหญ่ ซึ่งเป็นแนวความคิดที่มีรากเหง้ามาจากโครงสร้างทางสังคมที่คนในสังคมนิยม ยกย่องมายาคติ “ชายเป็นใหญ่” หรือ “พ่อเป็นใหญ่” (patriarchal society) ซึ่งเป็นหนึ่งในสาเหตุ ของปัญหาการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวดังที่ผู้วิจัยจะอภิปรายในหัวข้อลำดับถัดไป

อีกทั้งสำหรับการที่บุตรหลานถูกบุคคลในครอบครัวล่วงละเมิดทางเพศหรือข่มขืนนั้น ผู้วิจัย พบว่าบิดามารดาของเด็กที่ถูกกระทำลักษณะดังกล่าวส่วนมากได้มีการหย่าร้างกัน เป็นเหตุให้เด็กต้อง ไปอาศัยอยู่กับญาติพี่น้องฝั่งบิดาหรือไม่ก็ฝั่งมารดาฝั่งใดฝั่งหนึ่ง ซึ่งอาจมีทั้งญาติพี่น้องที่เป็นผู้ชายหรือ สามีใหม่ของแม่ (พ่อเลี้ยง) ประกอบกับช่วงเวลาที่เด็กถูกกระทำมักเป็นช่วงเวลาที่เด็กอยู่บ้านตาม ลำพัง โดยผู้ล่วงละเมิดทางเพศอาศัยความไว้ใจและความสนิทสนมจากการเป็นบุคคลภายใน ครอบครัว หลอกล่อให้บุตรหลานไว้ใจและลงมือข่มขืนหรือล่วงละเมิดทางเพศ เฉกเช่นเดียวกับการที่

บุตรหลานล่วงละเมิดหรือข่มขืนผู้สูงอายุในครอบครัวของตนเองก็อาศัยความที่ผู้สูงอายุอยู่บ้านตามลำพังด้วยเช่นกัน ซึ่งองค์ประกอบของวิธีการกระทำความรุนแรงในลักษณะดังกล่าวตรงตามทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรม กล่าวคือ อาชญากรรมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีองค์ประกอบ ได้แก่ อาชญากร หรือผู้กระทำผิด (offender) เหยื่อ (victim) และโอกาสที่เหมาะสม (opportunity) ในสำหรับกรณีนี้ อาชญากร คือ บุคคลในครอบครัวที่ล่วงละเมิดหรือลงมือข่มขืน ส่วนเหยื่อคือ บุตรหลานทั้งชายและหญิงรวมทั้งผู้สูงอายุที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศหรือถูกข่มขืนด้วยเช่นกัน ทั้งนี้โอกาสที่เหมาะสมคือโอกาสในขณะที่บุตรหลานหรือผู้สูงอายุอยู่บ้านตามลำพังและผู้กระทำอาชยความไวใจและความสนิทสนมเข้าหาผู้ถูกกระทำเพื่อลงมือล่วงละเมิดทางเพศ ดังนั้นเมื่อครบองค์ประกอบทั้งสามอย่างตามที่กล่าวแล้วจึงเกิดปัญหาการกระทำความรุนแรงทางเพศต่อสมาชิกภายในครอบครัวเดียวกันได้ แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตเพิ่มเติมว่าองค์ประกอบด้านโอกาสยังหมายความรวมถึงด้าน “สถานที่” ด้วย ซึ่งสถานที่ของปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศนี้คือ “ครอบครัว” ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนบุคคลโดยเฉพาะ ดังนั้นปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวจึงมีลักษณะพิเศษเฉพาะที่แตกต่างจากปัญหาอาชญากรรมโดยทั่วไป หรือเรียกได้ว่าเป็น “ปัญหาสังคมกึ่งอาชญากรรม” ซึ่งมีความสอดคล้องตามที่ จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย กล่าวไว้ว่า ปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวมีลักษณะสำคัญที่แตกต่างไปจากปัญหาสังคมโดยทั่วไป และขณะเดียวกันก็แตกต่างจากปัญหาอาชญากรรมอื่น ๆ คือการทำร้ายร่างกายผู้อื่นซึ่งเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ทั้งที่พฤติกรรมแห่งคดีทำนองเดียวกัน เช่น ตะบอย ใช้อาวุธทำให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายและจิตใจของผู้อื่น รวมถึงการข่มขืนคู่สมรส ทั้งนี้เนื่องจากกรณีความรุนแรงในครอบครัวเป็นการทำร้ายร่างกายและจิตใจสมาชิกคนใดคนหนึ่งของครอบครัวโดยบุคคลครอบครัวเดียวกัน ซึ่งส่วนใหญ่สร้างครอบครัวมาจากพื้นฐานความรักความผูกพันต่อกันและบ้างก็ทำร้ายกันด้วยความรักใคร่ด้วยซ้ำไป ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าปัญหานี้เป็น “ปัญหาสังคมกึ่งอาชญากรรม” เพราะแตกต่างจากปัญหาอาชญากรรมอื่นตรงที่เหยื่อหรือผู้ถูกกระทำคือสมาชิกภายในครอบครัว (จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย, 2545: 209)

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังค้นพบอีกว่าการเลี้ยงดูหรือเลือกปฏิบัติต่อบุตรหลานอย่างไม่เท่าเทียมกัน ก็เป็นอีกหนึ่งวิธีการที่ถือว่าเป็นการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในรูปแบบบิดามารดาหรือผู้ปกครองทำร้ายบุตรหลานได้อีกเช่นกัน ซึ่งวิธีการดังกล่าวพบได้ในหลายครอบครัวและเป็นเรื่องที่มีมุมมองข้ามไป ถึงแม้ว่าวิธีการกระทำดังกล่าวนี้จะไม่ก่อให้เกิดบาดแผลทางร่างกายก็ตาม แต่อาจก่อให้เกิดบาดแผลทางสภาพจิตใจของบุตรหลาน เมื่อบุตรหลานได้รับการปฏิบัติหรือการเลี้ยงดูไม่เท่าเทียมกันย่อมส่งผลให้เกิดความน้อยเนื้อต่ำใจ ความเศร้าเสียใจ การมองไม่เห็นคุณค่าในชีวิตของ

ตนเอง และอาจนำไปสู่การฆ่าตัวตายได้ในที่สุด ซึ่งมีความสอดคล้องกับข้อแตกต่างที่ผู้วิจัยค้นพบเพิ่มอีกในรูปแบบการกระทำความรุนแรงต่อผู้สูงอายุในครอบครัว คือ การที่บุตรหลานทอดทิ้ง ปล่อยปละละเลย ไม่ดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว ปล่อยให้ผู้สูงอายุอยู่ตามลำพัง ขาดที่พึ่งพิง การกระทำในลักษณะนี้จะส่งผลให้ผู้สูงอายุรู้สึกเหงา โดดเดี่ยวว่าเหว่ น้อยใจ มองไม่เห็นคุณค่าในชีวิตอีกต่อไป และอาจนำไปสู่การตัดสินใจฆ่าตัวตายได้ในที่สุด ถึงแม้ว่าจะไม่ได้กระทำให้เกิดความบาดเจ็บทางร่างกายด้วยการใช้กำลังหรือใช้คำพูดวาจาทำร้ายก็ตาม แต่ก็ถือว่าเป็นความรุนแรงในครอบครัวเช่นกัน เพราะการกระทำดังกล่าวส่งผลต่อสภาพจิตใจของผู้สูงอายุเช่นกัน ซึ่งตรงกับที่ได้ทำการวิจัยเอกสารของสิริลักษณ์ โสมานุสรณ์ ระบุไว้ว่า การที่บุตรหลานไม่ดูแลในยามปกติและยามเจ็บป่วย การไม่พูดคุย การไม่ให้ความเคารพ การให้ทำงานบ้านที่ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายเหนื่อยล้า เป็นต้น เมื่อผู้สูงอายุต้องประสบกับการกระทำจากบุตรหลานทำเช่นนี้อยู่เป็นประจำและต่อเนื่องยาวนาน อาจเป็นผลให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกทุกขใจ น้อยใจ เสียใจ หนีออกจากบ้าน และรุนแรงมากถึงขั้นไม่ยอมมีชีวิตอยู่ต่อไปได้ (สิริลักษณ์ โสมานุสรณ์, 2547: 17) นอกจากนี้ผู้วิจัยยังค้นพบเพิ่มเติมอีกว่า การที่บุตรหลานหลอกลวงเอาทรัพย์สินเงินทองจากผู้สูงอายุในครอบครัวไป หรือหลอกให้ผู้สูงอายุหลงเชื่อทำสัญญาธุรกรรมต่าง ๆ โดยอาศัยความสนิทสนมรวมทั้งความไว้วางใจจากผู้สูงอายุ เป็นเหตุให้ผู้สูงอายุรู้สึกเสียใจเมื่อรับทราบความจริงว่าตนเองถูกหลอก อาจส่งผลถึงสภาพจิตใจให้ย่ำแย่ลงได้ ซึ่งการละเมิดทรัพย์สินเงินทองของผู้สูงอายุก็นับว่าเป็นหนึ่งในการกระทำความรุนแรงต่อผู้สูงอายุในครอบครัวเช่นเดียวกัน

จากสภาพปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่มีจำนวนมากและนับวันยิ่งทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น และรูปแบบการกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่ผู้วิจัยค้นพบนั้น ล้วนเกิดจากสาเหตุหรือปัจจัยสนับสนุนหลายด้านด้วยกัน ดังที่ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงผลการศึกษาด้านสาเหตุของปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย เป็นลำดับถัดไป

1.3 สาเหตุอันก่อให้เกิดการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย

จากจำนวนปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยที่มีเพิ่มมากขึ้นนั้น ล้วนเกิดจากสาเหตุหรือปัจจัยสนับสนุนหลายด้านด้วยกัน ซึ่งจากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มประชากรพบว่า สาเหตุการกระทำความรุนแรงในครอบครัวอันดับแรกมาจากมายาคติชายเป็นใหญ่ ซึ่งเป็นความคิดหรือค่านิยมความเชื่อที่ฝังรากลึกมาอย่างยาวนานในสังคมไทย และสะท้อนออกมาสู่การกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย โดยเฉพาะรูปแบบการกระทำ ความรุนแรงระหว่างคู่สามีภรรยา ดังตัวอย่างใจความสำคัญจากคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“ทำไมผมจะบังคับให้ภรรยามีเพศสัมพันธ์กับผมไม่ได้ล่ะ ก็ในเมื่อเขาเป็นภรรยาผม ผมจะทำอะไรกับเขาก็ได้ ไม่ผิดกฎหมายอยู่แล้ว ก็แค่ทุบตีแค่นั้น ถ้าไม่ได้ไปฆ่าเขาตาย นี่เป็นสามีภรรยากันก็ต้องมีเพศสัมพันธ์กันสิครับ เขาจะยอมหรือไม่ยอม ผมก็บังคับเขาได้ตลอด เพราะผมเป็นสามีต้องใหญ่กว่าภรรยาอยู่แล้ว”

(ID2 ชายผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

“ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นมาจากหลายปัจจัยด้วยกัน หนึ่งในนั้นคือ สาเหตุจากแนวคิดของสังคม อันได้แก่ ค่านิยม ความเชื่อ จารีตที่ยึดถือกัน เช่น แนวความคิดเรื่องผู้ชายเป็นใหญ่ สามีจะกระทำอย่างไรกับภรรยาก็ได้ ภรรยามีหน้าที่รับใช้สามี”

(ID20 เจ้าหน้าที่กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว)

ซึ่งจากตัวอย่างคำสัมภาษณ์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่ามายาคติชายเป็นใหญ่เป็นสาเหตุสำคัญหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัว โดยเป็นแนวความคิดที่มีรากเหง้ามาจากโครงสร้างทางสังคมที่คนในสังคมนิยมยกย่องมายาคติ “ชายเป็นใหญ่” หรือ “พ่อเป็นใหญ่” (patriarchal society) กล่าวคือ การปลูกฝังแนวความคิดว่าเพศชายต้องเป็นผู้นำ เป็นผู้สร้างระเบียบกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับเพื่อควบคุมทางสังคมต่าง ๆ รวมทั้งมีอำนาจในการต่อรอง มีสิทธิ และความ เป็นใหญ่มากกว่าเพศหญิง เพศชายเป็นหัวหน้าครอบครัวและต้องทำงานหาเลี้ยงครอบครัว โดยที่เพศหญิงต้องทำงานภายในบ้าน ทำหน้าที่เป็นผู้รับใช้สามี รวมถึงต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสามีอย่างเคร่งครัด ซึ่งมายาคติชายเป็นใหญ่นั้นได้แผ่อิทธิพลและฝังรากลึกในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน จึงส่งผลให้บรรทัดฐานในสังคมไทยปรากฏความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิง ดังเช่น ปรากฏอยู่ในคำกล่าวที่ว่า “ผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง” ซึ่งจากคำกล่าวนี้อาจสะท้อนให้เห็นถึงสัมพันธภาพเชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างชายหญิงหรือระหว่างคู่สามีภรรยา การข่ม ภรรยาให้อยู่ต่ำกว่าสามี ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวนี้นำไปสู่การเกิดปัญหาการกระทำความรุนแรงใน ครอบครัวในสังคมไทยขึ้น ตลอดจนยังสะท้อนให้เห็นถึงการใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือรองรับ อำนาจของเพศชายด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ยังมีความสอดคล้องกับที่ทำการศึกษาวิจัยเอกสารของ อรอนงค์ อินทรจิตร และนรินทร์ กรินชัย กล่าวไว้ว่า สาเหตุหนึ่งของการเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมา จากการปลูกฝังทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรมขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณี ที่ให้ ความสำคัญกับเพศชายมากกว่าเพศหญิง การปลูกฝังว่าเพศชายต้องเป็นผู้นำ เป็นผู้สร้างระเบียบ กฎเกณฑ์หรือข้อบังคับเพื่อควบคุมทางสังคมต่าง ๆ รวมทั้งมีอำนาจในการต่อรอง มีสิทธิและความ

เป็นใหญ่มากกว่าเพศหญิง เพศชายเป็นหัวหน้าครอบครัวและต้องทำงานหาเลี้ยงครอบครัวโดยที่เพศหญิงต้องทำงานภายในบ้าน เป็นผู้รับใช้สามีรวมถึงต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสามีอย่างเคร่งครัด (อรอนงค์ อินทรจิตร และ นรินทร์ กรินชัย, 2542)

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังค้นพบอีกว่าการมีทัศนคติหรือความคิดที่ว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็น “เรื่องส่วนบุคคลภายในครอบครัว” หรือเป็นเรื่องที่ “บุคคลภายนอก” ไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว ก็นับเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่สนับสนุนให้มีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเพิ่มขึ้นและอาจทวีความรุนแรงขึ้นไปอีก ดังใจความสำคัญจากคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“สำหรับบางคดีที่เป็นคดีการใช้ความรุนแรงในครอบครัวที่มาแจ้งความกับตึกนั้น ก็มักเป็นเพื่อนบ้านหรือเพื่อนข้างห้องพนักนี้แหละค่ะที่เป็นคนพามาแจ้งความ ตัวเหยื่อเองไม่กล้ามาคนเดียว เกรงว่าจะไม่ปลอดภัย ตอนแรกเพื่อนบ้านหรือเพื่อนข้างห้องบอกแกตึกนั้นนะว่า จริง ๆ แล้วก็ไม่ต้องอยากยุ่งหรือ เรื่องผิว ๆ เมีย ๆ ของเขา เรามั่นคนนอกจะไปยุ่งทำไม แต่ก็อดสงสารไม่ได้ เลยใจอ่อนพามาแจ้งความกับตึกนั้น”

(ID16 พนักงานสอบสวนหญิง)

จากตัวอย่างคำสัมภาษณ์ข้างต้นนั้น สะท้อนให้เห็นว่าบุคคลในสังคมไทยยังมีความคิดที่ว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นส่วนเรื่องบุคคลภายในครอบครัว บุคคลภายนอกครอบครัวไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว ควรปล่อยให้เป็นที่ของสมาชิกภายในครอบครัวจัดการกับปัญหาตนเอง ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่าความคิดดังกล่าวนี้เป็นอีกสาเหตุหนึ่งหนึ่งที่กระตุ้นให้ระดับปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น และอาจส่งผลไปในทางเสริมอำนาจของผู้ชายขึ้นอีก เช่น หากเราเห็นสามีกำลังตีภรรยา หากเราไม่รีบเข้าไปห้าม เหตุการณ์อาจทวีความรุนแรงมากขึ้นไปถึงขั้นฆาตกรรมกันได้ในที่สุด แต่หากเรารีบเข้าไปห้าม เหตุการณ์ความรุนแรงอาจหยุดลงแค่การทำร้ายตบตีกันเท่านั้น ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“คนไทยควรเปลี่ยนทัศนคติหรือมุมมองความคิดที่บอกว่า “ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัวของเขา เราคนนอกไม่ควรเข้าไปยุ่ง” ออกได้แล้ว สมมติเพื่อนบ้านได้ยินเสียงสามีภรรยาทะเลาะวิวาทกัน หากเพื่อนบ้านเข้าไปห้ามทันทีอาจยังไม่ส่งผลกระทบอะไรมาก แต่หากเพิกเฉยต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น ไม่แน่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจถูกทำร้ายจนเกิดอันตรายได้นะ ดังนั้นปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่ทุกคนต้องตระหนักและให้

ความสำคัญในการให้ความช่วยเหลือแก้ไขโดยเร่งด่วน เพราะหากสถาบันครอบครัวมีปัญหา มันจะส่งผลกระทบต่อสังคมรวมถึงประเทศชาติในภาพรวมต่อไปอีก”

(ID20 เจ้าหน้าที่กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว)

ซึ่งจากความคิดดังกล่าวข้างต้นนั้นตรงกับที่ อรอนงค์ อินทรจิตร และนรินทร์ กรินชัย ระบุถึงสาเหตุของการเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวไว้อีกสาเหตุหนึ่งว่า ปัญหาการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวเกิดจาก สังคมและสิ่งแวดล้อมในสังคมที่เอื้ออำนวยให้เกิดความรุนแรง เช่น การที่ผู้คนในสังคมมองว่าการที่สามีภรรยาทะเลาะวิวาทตบตีกันเป็นเรื่องธรรมดาและเป็นเรื่องส่วนบุคคลที่คนภายนอกไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว ดังนั้นเมื่อมีความรุนแรงเกิดขึ้นในครอบครัว ชุมชนก็มิได้มีการประณามผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวแต่อย่างใด แต่กลับกลายเป็นผู้ถูกกระทำหรือเหยื่อเสียเองที่ต้องได้รับความเสียหายและอับอายแทน (อรอนงค์ อินทรจิตร และ นรินทร์ กรินชัย, 2542) ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา สดศรี ที่ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการใช้ความรุนแรงของครอบครัวในสังคมไทย ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเกิดปัญหาดังกล่าวมาจากหลายปัจจัย เช่น ความเชื่อทัศนคติ อารมณ์ส่วนบุคคล การเลียนแบบพฤติกรรมที่ผิด รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายที่อ่อนแอไม่สามารถนำตัวผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวมาลงโทษได้ กล่าวคือ บุคคลโดยทั่วไปรวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐมองว่าปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนบุคคลที่ไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว (สุกัญญา สดศรี, 2561) ซึ่งตรงกันกับบทความการวิจัยของ Lawrence W. Sherman ที่กล่าวถึงสาเหตุของปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวของสังคมไทยนั้นมีหลายสาเหตุด้วยกัน แต่สาเหตุที่สำคัญคือ บุคคลโดยทั่วไปรวมถึงพนักงานเจ้าหน้าที่ยังมีทัศนคติและความคิดที่ว่าปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนบุคคลที่บุคคลภายนอกไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว ซึ่งส่งผลต่อการไม่สามารถนำตัวผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวในคดีการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมาลงโทษได้ (Lawrence W.Sherman, 2018: 453-465)

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังค้นพบอีกว่า จากแนวความคิดค่านิยมจากมายาคติชายเป็นใหญ่ตามที่กล่าวไปข้างต้น มักส่งผลให้โครงสร้างทางสังคม (social structure) เกิดความคาดหวังที่ว่าผู้ชายต้องเป็นทุกอย่าง (men created and define as a whole) กล่าวคือ สังคมไทยมีความคาดหวังว่าผู้ชายต้องเป็นผู้ประสบความสำเร็จในชีวิตและหน้าที่การงาน เป็นผู้นำครอบครัว ทำหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัวและดูแลปกครองครอบครัว ซึ่งการบังคับบทบาทหน้าที่ของผู้ชายให้เป็นไปตามแบบค่านิยมของสังคมดังที่กล่าวนั้น อาจกลายเป็นความกดดัน และเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดสภาวะความเครียด และ

เลือกที่จะระบายความเครียดกับสมาชิกภายในครอบครัวผู้ที่เป็นบุคคลที่ใกล้ชิดที่สุด ดึงใจความสำคัญที่ว่า

“ทำไมภรรยาไม่เข้าใจผมบ้าง ตลอดเวลาที่คบกันมา ผมก็เป็นคนทำมาหาเลี้ยงเขากับลูกตลอด ผมรู้ว่าผมเป็นผู้ชาย ผมต้องทำงานเลี้ยงครอบครัว ซึ่งผมก็เครียดนะ ยิ่งตอนนี้ตังงานไม่มีรายได้ ยิ่งเครียดหนักกว่าจะเงินที่ไหนเลี้ยงครอบครัว พอกลับบ้านมาเจอภรรยาซึ่งกำลังจะหย่ากัน มันก็ไม่มีความสุข รู้สึกเบื่อภรรยา ไม่อยากเห็นหน้าเขา เวลาเจอหน้ากันที่ไรก็ทะเลาะกันต่อหน้าลูกทุกที”

(ID3 ชายผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว)

จากคำสัมภาษณ์ข้างต้นนั้นนอกจากบ่งบอกถึงความกดดันของผู้ชายซึ่งถูกโครงสร้างทางสังคมไทยกำหนดให้มีหน้าที่ทำงานหาเลี้ยงครอบครัวจนเป็นที่มาของสภาวะความเครียดแล้ว ยังพบอีกว่าการกดดันจากการทำงาน เช่น ไม่สมหวังในตำแหน่งหน้าที่การงาน งานไม่สำเร็จตามที่คาดหวังหรือการตกงาน ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งก่อให้เกิดความเครียดและอาจนำไปสู่ปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวได้ ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“สาเหตุที่ผมทำไปเพราะผมเครียด ผมตกงาน คุณก็รู้ว่าช่วงนี้เศรษฐกิจมันแย่มาก เรามันแค่กรรมกร คนใช้แรงงาน ไม่มีเงินเลี้ยงลูกเลี้ยงเมียหรอก หนังสือก็ไม่ได้เรียน ความรู้ก็ไม่มีเขียนหนังสือก็ไม่ได้ ไปสมัครงานที่ไหนใครเค้าจะรับทำงาน ผมเครียดมาก ผมเลยไปซื้อเหล้ามาดื่มแก้เครียดครับ กะว่าจะให้เมาแล้วนอนหลับไป แต่พอเมียผมมาเห็นสภาพผมเมาแล้วบ่น ผมโมโห หงุดหงิดก็เลยมีปากเสียงกัน เมียมันเถียงกลับ ผมเลยตบเมียผมไปที่หนึ่ง”

(ID1 ชายผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว)

“หากถามผมว่าอาชีพของคนมาแจ้งความคดีสามีภรรยาที่มีปัญหากันว่า มีอาชีพอะไรบ้าง ส่วนมากก็มีอาชีพรับจ้างทั่วไปแหละ ก่อสร้างบ้าง ค้าขายบ้างก็มีแต่น้อย เป็นชาวบ้านธรรมดาแน่นแหละ น้อยครั้งที่เจออาชีพดี ๆ มาแจ้งคดีครอบครัว อาจเป็นเพราะพวกอาชีพดี ๆ ไม่ค่อยมีปัญหาแบบนี้เท่าไรหรอก”

(ID9 พนักงานสอบสวนชาย)

จากใจความสำคัญจากคำสัมภาษณ์ข้างต้นชี้ให้เห็นว่าการที่สภาพเศรษฐกิจยากจน ส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของทุกชนชั้น โดยเฉพาะชนชั้นผู้ใช้แรงงานที่เมื่อถูกยกเลิกการจ้างงาน

อาจส่งผลให้สูญเสียรายได้เลี้ยงชีพ และอาจเป็นอีกหนึ่งที่มาของความกดดันรวมทั้งความเครียด ซึ่งเป็นอีกสาเหตุหนึ่งของปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวเช่นกัน ดังที่ อรอนงค์ อินทรจิตร และ นรินทร์ กรินชัย กล่าวไว้ด้วยเช่นกันว่า ปัญหาทางเศรษฐกิจที่ตกต่ำ การมีรายได้น้อยรวมถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่แออัดยัดเยียด ส่งผลให้เกิดความกดดันจนกระทั่งกลายเป็นความเครียด และอาจนำไปสู่ปัญหาการทะเลาะวิวาทในครอบครัวได้ในที่สุดชัย (อรอนงค์ อินทรจิตร และ นรินทร์ กรินชัย, 2542) แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมีมุมมองว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมิได้จำกัดเฉพาะกลุ่มชนชั้นที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำเท่านั้น ครอบครัวที่มีฐานะดีหรือมีอาชีพหน้าที่การงานที่ดีก็มีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวกันได้ ดังนั้นจึงไม่อาจสรุปได้ว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจะเกิดเฉพาะชนชั้นที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำหรือผู้ใช้แรงงานเท่านั้น

ทั้งนี้จากคำตอบที่ได้รับจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกดังข้างต้นนั้น ผู้วิจัยยังตั้งข้อสังเกตเพิ่มเติมอีกว่าสภาวะความกดดันทางสังคมและสภาวะความเครียดจากปัญหาสภาพเศรษฐกิจและการว่างงานนั้นอาจนำไปสู่การดื่มสุราหรือเสพสารเสพติดเพื่อเป็นหนทางระบายความเครียด ความกดดันหรือความทุกข์ใจที่เกิดขึ้น ซึ่งตามผลการวิจัยทางการแพทย์พบว่าเมื่อดื่มสุราเข้าไปแล้วนั้นฤทธิ์ของสุราจะไปกดสมองส่วนการควบคุม ซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวกับการรับรู้ ส่งผลให้กระบวนการคิดไม่เป็นระบบ การเคลื่อนไหวไม่ราบรื่น มีความจำและสมาธิเสื่อม อารมณ์แปรปรวน จึงส่งผลให้ขาดสติและทักษะการควบคุมอารมณ์ เช่นเดียวกับผลวิจัยทางการแพทย์เกี่ยวกับการเสพสารเสพติด พบว่าเมื่อเสพสารเสพติดเข้าไปแล้วจะส่งผลต่อจิตใจและระบบสมอง โดยเมื่อเสพยาบ้าเป็นระยะเวลาานานหรือใช้เป็นจำนวนมาก จะทำให้ผู้เสพมีความผิดปกติทางด้านจิตใจ กลายเป็นโรคจิตชนิดหวาดระแวง ส่งผลให้มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไป เช่น เกิดอาการหวาดหวั่น หวาดกลัว ประสาทหลอน ซึ่งโรคนี้หากเกิดขึ้นแล้ว อาการจะคงอยู่ตลอดไป แม้ในช่วงเวลาที่ไม่ได้เสพยาก็ตาม ซึ่งจากการดื่มสุราหรือเสพสารเสพติดดังกล่าวอาจกลายเป็นสาเหตุหนึ่งของการกระทำความรุนแรงในครอบครัวได้ ดังที่ อรอนงค์ อินทรจิตร และ นรินทร์ กรินชัย กล่าวไว้ว่า การตกเป็นทาสของสุราและสารเสพติดรวมถึงอบายมุขต่าง ๆ นับว่าเป็นสาเหตุสำคัญอีกสาเหตุหนึ่งซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงในครอบครัวโดยส่วนรวม เช่น การทำร้ายลูกเมียเป็นประจำเมื่ออยู่ในภาวะขาดสติจากการเสพสุราหรือสารเสพติด หรือเกิดจากอาการประสาทหลอนเนื่องจากฤทธิ์ของยาเสพติด ตลอดจนการฆ่าผู้อื่นหรือการฆ่าตัวตาย เป็นต้น (อรอนงค์ อินทรจิตร และ นรินทร์ กรินชัย, 2542) ดังใจความสำคัญจากคำสัมภาษณ์บางส่วนที่ว่า

“ตอนที่เกิดเรื่อง หนูกำลังให้นมลูกคนเล็กอยู่ในบ้าน ผัวหนุมันไปเสพยาบ้ามาแล้วคลุ้มคลั่ง อาละวาด มาถึงก็กระที่บที่กลางหลังหนูเลยคะ เท่านั้นยังไม่พอนะ มันเตะลูกคนโตที่อายุ

4 ขวบ จนกลิ้งต่อหน้าต่อตาหนูเลย แล้วก็ตีลูกคนเล็กอายุ 7 เดือนที่หนูกำลังให้นมอยู่ จนหนูทนไม่ไหว กลัวมันจะฆ่าหนูกับลูกตาย หนูเลยคว้ากรรไกรที่อยู่ใกล้ ๆ แทงฝ่าหนู หนูตกใจมากเลย เลยต้องไปตามให้เพื่อนบ้านมาช่วย”

(ID5 หญิงผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

“มีอยู่คดีหนึ่งที่ผมจำได้แม่นและไม่เคยลืมเลยนะ สมัยผมเพิ่งเป็นร้อยเวรแรก ๆ ตอนนั้นผมกำลังนั่งเข้าเวรอยู่ สักพักมีผู้หญิงขึ้นมาโรงพักด้วยสภาพเลือดเนื้อออกเต็มหัวเต็มหน้ามาเลย ผมก็ตกใจสิว่าเกิดอะไรขึ้น จึงถามว่าคุณไปโดนอะไรมาครับเนี่ย ผู้หญิงคนนั้นตอบว่าทะเลาะกับพี่มาคะ พี่มันเมาหาว่าหนูมีชู้ หนูเลยเถียงมัน จนมันโมโหแล้วใช้ขวดเหล้าตีหัวหนู ผมก็เลยถามผู้หญิงคนนั้นกลับไปว่า เอ้า ทำไมไม่ไปโรงพยาบาลก่อน มาหาตำรวจทำไม ผู้หญิงคนนั้นตอบว่า มันชู่จะฆ่าหนู หนูกลัวมาก เลยจะมาแจ้งความป้องกันตัวเองไว้ก่อนคะ ผมก็อึ้งสิ ตอนนั้นทำอะไรไม่ถูกเหมือนกัน (หัวเราะ) ผมก็เลยให้คนที่พาผู้หญิงคนนั้นมาโรงพักซึ่งก็เป็นเพื่อนบ้านกันนั้นแหละพาไปโรงพยาบาลก่อน แต่ก่อนไปผมก็ให้เบอร์โทรศัพท์ของผมกับเค้าไว้ด้วยนะ ไว้เผื่อเค้าจะมาแจ้งความทีหลัง”

(ID15 พนักงานสอบสวนชาย)

จากคำสัมภาษณ์ข้างต้นสะท้อนให้ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่านอกจากการตีศีรษะหรือการเสพยาเสพติดจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการกระทำความรุนแรงในครอบครัวแล้ว ผู้วิจัยยังพบอีกว่าปัญหาการหึงหวงหรือการขาดทักษะในการดำเนินชีวิตคู่นั้นับเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวได้เช่นกัน ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“โดยส่วนมากแล้วปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างคู่ภรรยาสามีมักจะมาจากการหึงหวงกัน และนำไปสู่การทำร้ายกันในที่สุดคะ มีอยู่กรณีหนึ่งภรรยาเข้ามาแจ้งความกับดิฉัน แจ้งว่าโดนสามีของตนเองกระแทบมาและไล่ออกจากบ้าน และสามีเก็บข้าวของตนโยนออกจากบ้านหมด เพราะจับได้ว่าตนเองมีชู้ จึงไม่รู้จะไปที่ไหน ข้าวของเครื่องใช้ก็ไม่มี เลยมาขอความช่วยเหลือกับดิฉันที่สถานีตำรวจ”

(ID10 พนักงานสอบสวนหญิง)

“ผมว่าผมและภรรยาเราแต่งงานเร็วเกินไป เราคบกันแค่ปีเดียว แต่ที่ต้องแต่งงานกันเนื่องจากผมทำเธอท้องผมจึงต้องรับผิดชอบ ทั้งที่ตัวผมเองเพิ่งอายุ 24 ปีเอง เขาก็เพิ่ง 23 ปี เราทั้งสองต่างยังเด็กเกินกว่าจะใช้ชีวิตคู่ให้รอดเหมือนพ่อกับแม่ผม และผมก็ยังไม่พร้อมจะ

เป็นพ่อแม่คนเหมือนกันนะ ที่นี้พอเกิดปัญหาไม่เข้าใจกันขึ้นมา ด้วยความที่ยังเด็กทั้งคู่ต่างฝ่ายต่างก็ไม่ยอมกัน และคิดว่าฝ่ายตัวเองถูก บางทีก็กระทบกระทั่งทะเลาะกัน จนตอนนี้ผมขอหย่ากับเขาแล้ว”

(ID3 ชายผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุหรือหลายปัจจัยด้วยกัน สาเหตุแรกมาจากมายาคติชายเป็นใหญ่ ซึ่งเป็นความคิดหรือค่านิยมความเชื่อที่ฝังรากลึกมาอย่างยาวนานในสังคมไทย โดยเชื่อว่าผู้ชายมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง สามารถควบคุมผู้หญิงให้อยู่ในอำนาจของตนได้ ดังนั้นในหลายครอบครัวในสังคมไทยจึงมีความคิดที่ว่าสามีสามารถจะกระทำการใดกับภรรยาก็ได้ โดยไม่ผิดกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการทำร้ายร่างกาย การกระทำความรุนแรงทางเพศหรือการข่มขืนภรรยาของตน เป็นต้น และจากมายาคติชายเป็นใหญ่นี้เองส่งผลให้โครงสร้างทางสังคมที่กำหนดและคาดหวังให้ผู้ชายมีบทบาทเป็นผู้นำครอบครัว ทำงานหารายได้เลี้ยงครอบครัว และดูแลครอบครัว ดังนั้นเมื่อผู้ชายไม่สามารถดูแลครอบครัว หรือโดนสภาพเศรษฐกิจบีบคั้นเป็นเหตุให้ไม่สามารถหารายได้เลี้ยงดูสมาชิกภายในครอบครัวได้ ก็กลายเป็นความกดดันจนก่อให้เกิดความเครียด และระบายความเครียดออกมาแก่สมาชิกภายในครอบครัว ซึ่งขึ้นชื่อได้ว่าเป็นบุคคลใกล้ชิดที่สนิทสนมมากที่สุด นอกจากนี้จากปัญหาสภาพเศรษฐกิจตกต่ำ เกิดสภาวะการว่างงาน และเกิดความเครียดนั้น อาจเป็นสาเหตุนำไปสู่การมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนหันไปเสพสุราหรือเสพสารเสพติด เมื่อเสพสุราหรือเสพสารเสพติดแล้วจะส่งผลให้บุคคลนั้นขาดสติและขาดทักษะการควบคุมตนเองจนอาจเป็นที่มาของการกระทำความรุนแรงในครอบครัวได้ แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยมองว่าการเสพสุราหรือเสพสารเสพติดมิใช่สาเหตุหลักของการก่อให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เพราะบางคนที่มิได้เสพสุราหรือเสพสารเสพติดยังกระทำความรุนแรงในครอบครัว หรือในทางตรงกันข้ามบางคนเสพสารเสพติดหรือเสพสุราก็มิได้จะกระทำความรุนแรงต่อบุคคลในครอบครัวเช่นเดียวกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมองว่าสาเหตุดังกล่าวมิใช่สาเหตุหลัก แต่เป็นเพียงแค่ปัจจัยสนับสนุนให้เกิดปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวขึ้นหรือเป็นปัจจัยกระตุ้นให้ความรุนแรงในครอบครัวทวีความรุนแรงขึ้นเท่านั้น นอกจากนี้ยังพบอีกว่าสาเหตุจากความขัดแย้งในชีวิตคู่หรือการขาดทักษะการดำเนินชีวิตคู่ ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่เกิดการกระทำความรุนแรงในครอบครัว โดยเฉพาะรูปแบบการทำร้ายกันระหว่างคู่สามีภรรยาได้ด้วยเช่นกัน เนื่องจาก คู่สามีภรรยาบางคู่ยังมีอายุน้อยอยู่ ซึ่งอาจยังขาดทักษะหรือประสบการณ์การดำเนินชีวิตรวมถึงยังอาจขาดวุฒิภาวะอยู่ ดังนั้นเมื่อคู่สามีภรรยาดังกล่าวมีปัญหา

ทะเลาะเบาะแว้งกันเกิดขึ้น ทั้งสามีและภรรยาอาจใช้อารมณ์ในการตัดสินปัญหาโดยที่ไม่มีผู้ใดยอมกัน ดังนั้นจึงอาจเกิดเป็นสถานการณ์การกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวขึ้นได้

ทั้งนี้เมื่อเกิดปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวขึ้น บุคคลแรกที่ถูกกระทำ ความรุนแรง จะนึกถึงคือเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับความไว้วางใจและเชื่อใจว่าจะสามารถช่วยเหลือพวกเขา ให้มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินตลอดจนจะสามารถช่วยแก้ไขปัญหาลงได้ แต่แท้จริงแล้วการที่ถูกกระทำ ความรุนแรงมาแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้นก็มิได้ประสงค์จะดำเนินคดีกับ ผู้กระทำ ความรุนแรงแต่อย่างใด แต่ด้วยสถานการณ์ความรุนแรงในตอนนั้นจึงจำเป็นต้องมาพึ่ง เจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อช่วยให้สถานการณ์ความรุนแรงคลี่คลายลง ดึงใจความสำคัญจากคำสัมภาษณ์ บางส่วนที่ว่า

“สำหรับคดีผัว ๆ เมีย ๆ เนี่ย นำปวดหัวนะ ออกจะน่าเบื่อด้วยซ้ำ แต่บางทีมันก็ตลกดีนะ อย่างเช่น มีอยู่คดีหนึ่งตอนแรกเลยเนี่ย ฝ่ายเมียเดินเข้ามาแจ้งความกับผม ให้ไปจับผัวที่เมา อาละวาดอยู่ที่ห้องให้หน่อย ผมก็สอบถามที่มาที่ไปนะ พอได้ใจความแล้วก็ให้ลูกน้องไป ควบคุมเอาตัวผัวมาที่โรงพัก พอผัวมาถึงโรงพักเท่านั้นแหละ โวยวายอาละวาดหนักมาก ไม่พอใจที่เมียมาแจ้งความจับตัวเอง ฝ่ายเมียพอโดนผัวด่าก็โมโหสิ และน่าจะอายด้วยมั้ง จึง บอกผมว่าจับมันเข้าคุกไปเลยคะคุณตำรวจ ผัวเฮงช่วยแบบนี้หนูไม่เอาแล้วคะ ผมเลยลง บันทึกระงับไว้แล้วพาฝ่ายผัวไปเข้าห้องขัง ซึ่งไว้คืนนึงก็จะให้สร้างเมาก่อนแล้วค่อยว่า กันอีกทีและก็บอกให้เมียกลับบ้านไป พอตอนเช้าวันรุ่งขึ้น เมียร้องห่มร้องไห้มาหาผมที่ โรงพักเลยนะ ตอนแรกผมก็นึกว่าจะมาแจ้งความเอาผิดกับผัว ที่ไหนได้จะมาถอนแจ้งความ และขอร้องให้ผมปล่อยผัวตัวเองให้ออกจากคุกให้หน่อย บอกว่าสงสารลูก ไม่อยากให้ลูกขาด พ่อ ถ้าเขาไม่กินเหล้าปกติจะขยันทำมาหากินเลี้ยงลูกเลี้ยงเมียดี แต่พอเหล้าเข้าปากมาแล้ว ชอบเมาอาละวาด พอพูดเสร็จก็ยกมือไหว้ผมนะ ผมก็เลยจำใจทำเรื่องปล่อยตัวผัวไป ก่อน ปล่อยตัวไปผมก็ทำบันทึกประจำวันข้อตกลงว่าจะไม่เมาแล้วอาละวาดอีก ถ้าอาละวาดอีกผม จะดำเนินคดีเลยทันที”

(ID13 พนักงานสอบสวนชาย)

จากตัวอย่างคำสัมภาษณ์ข้างต้นซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของภาพรวมการสัมภาษณ์ทั้งหมดนั้น สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อเกิดคดีการใช้ความรุนแรงในครอบครัวขึ้นนั้น คนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาดังกล่าวก็หนีไม่พ้นภรรยา สามี รวมทั้งลูกด้วย ซึ่งถือเป็นบุคคลภายในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กัน

หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้รับผลกระทบ อีกฝ่ายหนึ่งก็ได้รับผลกระทบไปด้วยเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น หากแม่ตัดสินใจดำเนินคดีกับพ่อ พ่อมีความผิดได้รับโทษจำคุก นอกจากผลกระทบด้านความสัมพันธ์ระหว่างพ่อและแม่แล้ว ยังส่งผลกระทบต่อตัวลูกที่ต้องขาดพ่อ ผู้ซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวไปด้วย ดังนั้นจึงมีความไม่เหมาะสมที่จะดำเนินคดีการใช้ความรุนแรงในครอบครัวตามกระบวนการยุติธรรม กระแสหลัก แต่ควรนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ควบคู่ไปด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ที่กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้ตราขึ้นมา โดยระบุให้คดีการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวสามารถไกล่เกลี่ยยอมความกันได้ เพื่อคงไว้ซึ่งสัมพันธ์ภาพอันดีงามระหว่างสถาบันครอบครัว ซึ่งรูปแบบหนึ่งของกระบวนการดังกล่าวที่เหมาะสมสำหรับการนำมาใช้แก้ปัญหา คือ รูปแบบกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด โดยมี “ผู้ไกล่เกลี่ย” ซึ่งในงานวิจัยนี้ คือ “พนักงานสอบสวน” เป็นบุคคลที่สามที่ทำหน้าที่ช่วยไกล่เกลี่ยคดีการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวที่ได้ระบุไว้ในมาตรา 16 ที่สามารถให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้จัดการไกล่เกลี่ยขึ้นได้ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะได้อภิปรายถึงผลการศึกษาถึงบทบาทหน้าที่และขั้นตอนดำเนินการของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวเป็นลำดับถัดไป

2. บทบาทหน้าที่ ขั้นตอนการดำเนินการของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว และปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการดังกล่าว

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัยจากกลุ่มประชากรทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัว กลุ่มผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว และกลุ่มพนักงานสอบสวน ซึ่งทั้งสามกลุ่มประชากรเป็นผู้ที่เข้าร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดที่ผู้วิจัยศึกษา ด้วยวิธีการสังเกตการณ์ (Observation) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ส่งผลให้ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และ ขั้นตอนการดำเนินการของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการดังกล่าว ว่าพนักงานสอบสวนมีบทบาทหน้าที่และดำเนินการตามขั้นตอนอย่างไรในกระบวนการดังกล่าว ตลอดจนมีปัญหาใดบ้างที่เกิดขึ้นในกระบวนการดังกล่าว นั้น ซึ่งผู้วิจัยนำเสนอข้อค้นพบของประเด็นดังกล่าวนี้โดยจำแนกมุมมองออกเป็น 3 มิติ ได้แก่

2.1 บทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดี การกระทำความรุนแรงในครอบครัว

จากการจัดทำวรรณกรรมปริทัศน์ในประเด็นบทบาทการทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย กล่าวไว้ว่า ผู้ไกล่เกลี่ย (mediator) เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการวิธีการไกล่เกลี่ยนี้ โดยบทบาทที่สำคัญของผู้ไกล่เกลี่ยมี 4 ประการ (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2548: 123) ดังนี้

1. บทบาทในการประสานงานเพื่อจัดกระบวนการไกล่เกลี่ยให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีผลสัมฤทธิ์ร่วมกัน ซึ่งได้แก่ เป็นผู้กำหนดวาระการไกล่เกลี่ยและเป็นผู้ดำเนินการดำเนินการ ไกล่เกลี่ย โดยมีการกำหนดเวลาในการเริ่มต้นและสิ้นสุดการไกล่เกลี่ยให้เหมาะสม ตลอดจนกำหนดสถานที่และบุคคลที่จะเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยให้เหมาะสมด้วยเช่นกัน

2. บทบาทในการทำให้เกิดการมีส่วนร่วมสูงสุดเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์และถูกต้องสมควร กล่าวคือ ผู้ไกล่เกลี่ยต้องทำหน้าที่เป็นผู้แนะนำกระบวนการไกล่เกลี่ยให้แก่ผู้ที่เข้าร่วมกระบวนการทุกคน โดยกำหนดให้ทุกฝ่ายไกล่เกลี่ยกันภายในประเด็นและปฏิบัติตามกติกามารยาทที่กำหนดไว้ในกระบวนการไกล่เกลี่ย รวมทั้งเป็นผู้สนับสนุนให้คู่กรณีทุกฝ่ายสื่อสารพูดคุยกันอย่างสันติ

3. บทบาทในการสนับสนุนผู้เข้าไกล่เกลี่ยทั้งสองฝ่าย โดยเปิดโอกาสให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายพูดคุยกันอย่างอิสระที่ และเป็นผู้ช่วยกำหนดส่วนได้ส่วนเสียหรือผลลัพธ์ที่แต่ละฝ่ายได้รับผลกระทบจากการเป็นผู้ช่วยให้แต่ละฝ่ายมีความเข้าใจกันมากขึ้น

4. บทบาทในการสร้างความเป็นไปได้ กล่าวคือ ผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีบทบาทเป็นผู้สร้างความเป็นไปได้ในการไกล่เกลี่ยครั้งต่อไป รวมทั้งสร้างความทรงจำที่ดีและสร้างความเป็นไปได้ในการบรรลุผลการไกล่เกลี่ย

นอกจากนี้จากการศึกษาเอกสารเพิ่มเติม ผู้วิจัยยังพบอีกว่า วันชัย วัฒนศัพท์ ระบุถึงบทบาทหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยไว้ดังนี้ คือ เป็นผู้ริเริ่มการเจรจาสื่อสารในกระบวนการไกล่เกลี่ย ต่อมายังมีบทบาทเป็นผู้รักษากฎกติกาและมารยาทของคู่กรณีในกระบวนการไกล่เกลี่ย และเพื่อช่วยให้คู่กรณีทั้งหลายคำนึงถึงสิทธิของผู้อื่นที่เกี่ยวข้องในการไกล่เกลี่ย โดยเป็นผู้กำกับดูแลและช่วยอำนวยให้กระบวนการไกล่เกลี่ยดำเนินไปอย่างราบรื่น นอกจากนี้ยังเป็นผู้ฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยให้แก่คู่กรณี เนื่องจากคู่กรณีอาจไม่ทราบขั้นตอนการปฏิบัติหรือการ

เตรียมพร้อมในการเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ย รวมถึงเป็นผู้สำรวจปัญหา โดยผู้ไกล่เกลี่ยจะช่วยให้ คู่กรณีที่มีปัญหาได้พิจารณาปัญหาจากมุมมองต่าง ๆ ด้วยกัน เพื่อช่วยระบุในประเด็นสำคัญของ ปัญหาที่ต้องหาทางออกร่วมกัน และที่สำคัญเป็นผู้ชี้ให้เห็นถึงข้อเท็จจริง โดยผู้ไกล่เกลี่ยจะช่วยสร้าง ข้อตกลงที่สมเหตุสมผลและคู่กรณีแต่ละฝ่ายสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง (วันชัย วัฒนศัพท์, สุวิทย์ เลา หศิริวงศ์ และ วงศา คงดี, 2542: 18)

นอกจากนี้ตามที่ Bernard Mayer ระบุว่าบทบาทหน้าที่หลักของผู้ไกล่เกลี่ยในการช่วย คู่กรณีในกระบวนการจัดการความขัดแย้ง โดยแบ่งบทบาทการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเป็น 3 ขั้นตอนหลัก ดังนี้ ขั้นตอนเริ่มต้น ผู้ไกล่เกลี่ยจะประเมินว่าปัญหาดังกล่าวจะสามารถนำเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย ได้หรือไม่ รวมถึงทำหน้าที่เจรจาต่อรองแนวทางไกล่เกลี่ยเบื้องต้นกับคู่กรณีก่อน ขั้นตอนต่อมา คือ ขั้นตอนในระหว่างกระบวนการไกล่เกลี่ย ซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยจะมีบทบาทหน้าที่ช่วยเหลือให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายรับฟังซึ่งกันและกัน โดยมีการกล่าวถึงประเด็นปัญหาที่สำคัญ สาเหตุของการเกิดปัญหานั้น ความสูญเสียที่แต่ละฝ่ายได้รับ อีกทั้งผู้ไกล่เกลี่ยยังต้องเป็นผู้ที่สร้างบรรยากาศในการไกล่เกลี่ยที่สงบ ปลอดภัยและมีความเป็นส่วนตัว นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ช่วยคู่กรณีเจรจาต่อรองในข้อต่อรองที่ไม่เป็น ธรรม และต้องเป็นผู้หาทางออกหากกระบวนการไกล่เกลี่ยเกิดสภาวะทางตัน และที่สำคัญคือต้องเป็น ผู้ที่สามารถจัดการกับอารมณ์ของคู่กรณีที่อาจเกิดขึ้นได้ในขณะดำเนินการไกล่เกลี่ย และขั้นตอน สุดท้ายสำหรับบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยคือ ขั้นตอนในระหว่างการแก้ปัญหา ซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีหน้าที่ ช่วยคู่กรณีสร้างทางเลือกในการแก้ไขปัญหาร่วมกันด้วยการกระตุ้นให้คู่กรณีเกิดความคิดสร้างสรรค์ ในการไกล่เกลี่ยเพื่อให้ได้ทางออกที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมและยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย (Bernard Mayer, 2010: 292-293)

จากการที่ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ในประเด็น บทบาทหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ก่อนเริ่มกระบวนการไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยจะมีบทบาทหน้าที่เป็นผู้ประสานงานนัด หมายคู่กรณี โดยมีการกำหนดสถานที่ไกล่เกลี่ยที่เป็นส่วนตัว มีความเหมาะสมและปลอดภัยสำหรับ การไกล่เกลี่ย ต่อมาเมื่อถึงกำหนดเวลานัดหมายการไกล่เกลี่ย ก่อนเริ่มดำเนินการไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่ เกลี่ยจะทำหน้าที่เป็นผู้เริ่มต้นดำเนินการไกล่เกลี่ย ด้วยการกล่าวให้ผู้เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยทุกฝ่าย รักษาतिकามารยาทในการไกล่เกลี่ย ต่อมาเมื่อเข้าสู่การดำเนินการไกล่เกลี่ยแล้ว ผู้ไกล่เกลี่ยจะมีการ สอบถามถึงสาเหตุหรือที่มาของปัญหานั้น ตลอดจนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกให้การไกล่เกลี่ยดำเนิน ไปด้วยความราบรื่นและช่วยให้คู่กรณีเจรจาพูดคุยกันถึงผลกระทบที่แต่ละฝ่ายได้รับอย่างอิสระด้วย

ความสันติ อีกทั้งยังเป็นผู้ช่วยให้คู่กรณีเจรจาต่อรองหาแนวทางการแก้ไขปัญหาหรือหาทางออก ร่วมกันอย่างยุติธรรมและเป็นรูปธรรมที่ทุกฝ่ายสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ซึ่งตรงกับที่ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, วันชัย วัฒนศัพท์ และ Bernard Mayer กล่าวสอดคล้องต้องกันถึงบทบาทหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าตามที่ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย และ วันชัย วัฒนศัพท์ กล่าวไว้ว่า ก่อนเริ่มต้นกระบวนการไกล่เกลี่ย ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยต้องทำหน้าที่เป็นผู้แนะนำกระบวนการไกล่เกลี่ย หรือให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการดังกล่าวให้กับผู้เข้าร่วมกระบวนการทั้งหมดนั้น เนื่องจากผู้เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยอาจยังไม่ทราบขั้นตอนการปฏิบัติเมื่อเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าวแต่อย่างใด แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่า Bernard Mayer กลับมิได้กล่าวถึงบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยในขั้นตอนก่อนเริ่มต้นการไกล่เกลี่ยนี้แต่อย่างใด โดยกล่าวแค่เพียงว่า ก่อนเริ่มต้นทำการไกล่เกลี่ยให้ผู้ไกล่เกลี่ยประเมินว่าปัญหาดังกล่าวสามารถนำเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้หรือไม่ รวมถึงทำหน้าที่เจรจาต่อรองแนวทางการไกล่เกลี่ยเบื้องต้นกับคู่กรณีก่อนเพียงเท่านั้น นอกจากนี้จากการที่ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย ระบุไว้ว่า ผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีบทบาทเป็นผู้สร้างความเป็นไปได้ในการไกล่เกลี่ยครั้งต่อไป รวมถึงสร้างความทรงจำที่ดีและสร้างความเป็นไปได้ในการบรรลุผลการไกล่เกลี่ยนั้น ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าอาจหมายถึง ผู้ไกล่เกลี่ยต้องสร้างบรรยากาศในการไกล่เกลี่ยที่ดี ลดความขัดแย้งระหว่างคู่กรณี หากมีการโต้เถียงหรือปะทะอารมณ์กันเกิดขึ้นในขณะดำเนินการไกล่เกลี่ย เพื่อให้การไกล่เกลี่ย ประสบผลสำเร็จ รวมถึงเพื่อให้ผู้เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าวในครั้งต่อไปด้วยความสมัครใจ ดังนั้นจึงอาจสอดคล้องกับที่ Bernard Mayer กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ที่สำคัญอีกบทบาทหนึ่งของผู้ไกล่เกลี่ย คือ ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเป็นผู้ที่สามารถจัดการกับอารมณ์ของคู่กรณีที่อาจเกิดขึ้นได้ในขณะการไกล่เกลี่ย แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยกลับไม่พบว่า วันชัย วัฒนศัพท์ ระบุถึงบทบาทนี้ของผู้ไกล่เกลี่ยแต่อย่างใด

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงบทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว โดยใช้วิธีการสังเกตการณ์ (Observation) ในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว จำนวน 3 กรณีศึกษา และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว กลุ่มผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว และกลุ่มพนักงานสอบสวน เพื่อให้ผู้วิจัยได้ค้นพบคำตอบของงานวิจัยนี้ ซึ่งผู้วิจัยขอสรุปผลการศึกษาโดยแบ่งตามกรณีศึกษา ดังต่อไปนี้

กรณีศึกษาที่ 1

ผู้วิจัยพบว่าเมื่อกระบวนการไกล่เกลี่ยเริ่มต้นขึ้น พนักงานสอบสวนจะเป็นผู้กล่าวเปิดการไกล่เกลี่ย และเมื่อพนักงานสอบสวนกล่าวเปิดการไกล่เกลี่ยเสร็จแล้ว ได้เปิดโอกาสให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้สนทนาพูดคุยกันถึงข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เมื่อคู่กรณีมีการโต้เถียงกัน พนักงานสอบสวนได้มีการกล่าวห้ามให้คู่กรณีหยุดการโต้เถียงนั้น เมื่อคู่กรณีหยุดการโต้เถียงกัน พนักงานสอบสวนทำหน้าที่เป็นผู้ถามผู้ถูกระทำความรุนแรงว่าต้องการให้ผู้กระทำความรุนแรงชดใช้เยียวยาหรือรับผิดชอบแก่ตนไหม และได้ถามผู้กระทำความรุนแรงว่ายินดีชดใช้อย่างไรไหม โดยพนักงานสอบสวนจะเป็นผู้จัดบันทึกข้อตกลงหรือความต้องการของทั้งสองฝ่าย และอ่านให้ทั้งคู่กรณีทั้งสองฝ่ายฟัง เมื่อคู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้ฟังแล้ว พนักงานสอบสวนได้ถามว่าทั้งสองฝ่ายยินดีปฏิบัติตามข้อตกลงไหม ผู้ถูกระทำความรุนแรงเสนอความต้องการเพิ่มเติม พนักงานสอบสวนจึงช่วยเป็นผู้เจรจากับผู้กระทำความรุนแรงให้ เมื่อคู่กรณีทั้งสองฝ่ายพึงพอใจแล้ว พนักงานสอบสวนได้กล่าวสรุปปิดการไกล่เกลี่ย

กรณีศึกษาที่ 2

ผู้วิจัยพบว่าเมื่อกระบวนการไกล่เกลี่ยเริ่มต้นขึ้น พนักงานสอบสวนจะเป็นผู้กล่าวเปิดการไกล่เกลี่ย และเมื่อพนักงานสอบสวนกล่าวเปิดการไกล่เกลี่ยเสร็จแล้ว แต่เมื่อคู่กรณีทั้งสองฝ่ายเห็นหน้ากันก็เกิดอารมณ์โมโห โต้เถียงกันอย่างรุนแรง พนักงานสอบสวนจึงได้บอกให้แต่ละฝ่ายหยุดและบอกให้รักษามารยาทในการเข้าร่วมกระบวนการ หลังจากนั้นพนักงานสอบสวนให้แต่ละฝ่ายกล่าวถึงสาเหตุที่ตนได้กระทำลงไป ความสูญเสียที่ตนได้รับ ความต้องการการชดใช้เยียวยาของแต่ละฝ่าย โดยคู่กรณีแต่ละฝ่ายกล่าวร้องขอความเห็นใจ แต่พนักงานสอบสวนวางตัวเป็นกลาง ไม่มีท่าทีใด ๆ และไม่ได้กล่าวสิ่งใดออกมา กล่าวแค่เพียงหาข้อสรุปความต้องการของแต่ละฝ่าย แต่ไม่สามารถหาข้อยุติที่แต่ละฝ่ายพึงพอใจได้ คู่กรณีจึงเกิดการโต้เถียงกันอีกครั้ง และได้เดินหนีออกจากห้องไป พนักงานสอบสวนไม่ได้กล่าวหรือทำสิ่งใด จึงลงบันทึกไว้เพียงแค่ว่าการไกล่เกลี่ยครั้งนี้ไม่ประสบความสำเร็จ

กรณีศึกษาที่ 3

ผู้วิจัยพบว่า เมื่อเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยแล้ว พนักงานสอบสวนได้เปิดโอกาสให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้มีการพูดคุยเจรจากันเองเบื้องต้นก่อน โดยพนักงานสอบสวนมิได้กล่าวหรือกระทำการสิ่งใด แต่นั่งเป็นผู้รับฟังเท่านั้น เมื่อคู่กรณีทั้งสองตกลงกันไม่ได้และเกิดการโต้เถียงกัน พนักงานสอบสวนจึงแจ้งให้ยุติการเจรจากับเบื้องต้น พนักงานสอบสวนได้สอบถามถึงความต้องการของแต่ละฝ่ายว่าแต่ละฝ่ายต้องการความชดใช้เยียวยาอย่างไร โดยพนักงานสอบสวนเป็นผู้จัดบันทึกสิ่งที่แต่ละฝ่ายต้องการ

เมื่อจัดบันทึกเสร็จแล้วได้อ่านความต้องการของคู่กรณีแต่ละฝ่ายให้ฟัง รวมถึงพนักงานสอบสวนเป็นผู้แนะนำแนวทางแก้ปัญหาให้คู่กรณี เนื่องจากคู่กรณีได้สอบถามพนักงานสอบสวนถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาระหว่างกัน เมื่อคู่กรณีได้ฟังพนักงานสอบสวนแนะนำแนวทางแก้ปัญหาแล้ว พนักงานสอบสวนจึงได้เปิดโอกาสให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายเจรจาตกลงกันอีกครั้ง เมื่อคู่กรณีเจรจาตกลงกันได้ พนักงานสอบสวนจึงกล่าวสรุปจบกระบวนการไกล่เกลี่ย

จากการสังเกตการณ์ในกรณีศึกษาทั้ง 3 กรณีศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยค้นพบว่า ก่อนเริ่มต้นการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด พนักงานสอบสวนท่านที่ 1 และ 2 ได้กล่าวเปิดการไกล่เกลี่ยซึ่งแตกต่างจากพนักงานสอบสวนท่านที่ 3 ซึ่งมีได้เป็นผู้กล่าวเริ่มต้นการไกล่เกลี่ย แต่ให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายพูดคุยเจรจากันเองเบื้องต้นก่อน นอกจากนี้จากกรณีศึกษาที่ 1 และ 3 พนักงานสอบสวนได้ทำหน้าที่ผู้ดูแลกำกับกระบวนการ ไกล่เกลี่ยและอำนวยความสะดวกให้การไกล่เกลี่ยให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น กล่าวคือ เป็นผู้ระงับการโต้เถียงระหว่างคู่กรณีเพื่อช่วยให้กระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดสามารถดำเนินต่อไปได้ ซึ่งแตกต่างจากกรณีที่ 2 ที่พนักงานสอบสวนมิได้ทำหน้าที่ช่วยระงับความขัดแย้งทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างคู่กรณีในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดนี้ ทั้งนี้บทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ที่ผู้วิจัยค้นพบว่าตรงกันทั้งสามกรณีศึกษา คือ การทำหน้าที่เป็นผู้สำรวจปัญหา โดยผู้พนักงานสอบสวนจะช่วยให้คู่กรณีที่มีปัญหาได้พิจารณาปัญหาจากมุมมองต่าง ๆ ด้วยกัน เพื่อช่วยระงับในประเด็นสำคัญของปัญหาที่ต้องหาทางออกร่วมกัน ในทางกลับกันการทำหน้าที่เป็นผู้ฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยให้แก่คู่กรณี เนื่องจากคู่กรณีอาจไม่ทราบขั้นตอนการปฏิบัติหรือการเตรียมพร้อมในการเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ผู้วิจัยกลับไม่พบว่าพนักงานสอบสวนในกรณีศึกษาที่ผู้วิจัยเข้าสังเกตการณ์นั้นทำบทบาทหน้าที่ดังกล่าวในกระบวนการนี้แต่อย่างใด

สำหรับคำว่า “การไกล่เกลี่ยสำเร็จ” ตามความหมายของ วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ ระบุไว้ว่า ความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยอาจมีความหมายแตกต่างกันไป โดยขึ้นอยู่กับเป้าหมายของแต่ละคน ในแต่ละกรณี โดยมีความหมายดังต่อไปนี้ การชนะหรือทำให้อีกฝ่ายเลิกร้องเรียน, คู่กรณีทั้งสองฝ่ายแยกทางกัน, การได้ข้อตกลงที่มั่นคงและยั่งยืน, การตกลงกันได้ตามข้อตกลงและยินยอมชดใช้กัน, การให้คู่กรณีรู้จักสำนึกผิดและแก้ไขตนเอง หรือการสร้างสัมพันธภาพหรือกลับมาคืนดีกันอย่างถาวร (วันชัย วัฒนศัพท์, บรรพต ต้นธีรวงศ์ และศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์, 2547: 33) ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปความหมายของคำว่า “การไกล่เกลี่ยสำเร็จ” ได้ว่า การที่ผู้กระทำผิดความรุนแรงและผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงสามารถตกลงยุติความกันได้ และมีการชดใช้เยียวยาความสูญเสียที่แต่ละฝ่ายได้รับ ตลอดจน

ผู้กระทำความรุนแรงเกิดความสำนึกผิดในความผิดของตนเอง และแสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำความรุนแรงที่ได้ทำลงไป และสุดท้ายทั้งผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกกระทำความรุนแรงได้ตกลงยอมความกัน ซึ่งจากกรณีศึกษาทั้งสามกรณีศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยพบว่าการไกล่เกลี่ยสำเร็จจำนวน 2 กรณี และการไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ จำนวน 1 กรณี โดยมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 แสดงการเปรียบเทียบบทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ย
เหยื่อ-ผู้กระทำผิด

กรณีศึกษา/ บทบาทหน้าที่	บทบาทหน้าที่ของพนักงาน สอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ย เหยื่อ-ผู้กระทำผิดที่ปฏิบัติจริง	บทบาทหน้าที่ของพนักงาน สอบสวนที่ไม่ได้ปฏิบัติใน กระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ- ผู้กระทำผิด	ผลการ ไกล่เกลี่ย
กรณีศึกษา 1	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นผู้กล่าวเริ่มต้นกระบวนการไกล่เกลี่ย - ทำหน้าที่ผู้ดูแลกำกับกระบวนการไกล่เกลี่ยและอำนวยความสะดวกให้การไกล่เกลี่ยให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น (ยุติการโต้เถียงกัน) - ทำหน้าที่เป็นผู้สำรวจปัญหา 	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นผู้ฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยให้แก่คู่กรณี 	สำเร็จ
กรณีศึกษา 2	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นผู้กล่าวเริ่มต้นกระบวนการไกล่เกลี่ย - ทำหน้าที่เป็นผู้สำรวจปัญหา 	<ul style="list-style-type: none"> - ทำหน้าที่ผู้ดูแลกำกับกระบวนการไกล่เกลี่ยและอำนวยความสะดวกให้การไกล่เกลี่ยให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น (ยุติการโต้เถียงกัน) - เป็นผู้ฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยให้แก่คู่กรณี 	ไม่สำเร็จ
กรณีศึกษา 3	<ul style="list-style-type: none"> - ทำหน้าที่ผู้ดูแลกำกับกระบวนการไกล่เกลี่ยและอำนวยความสะดวกให้การไกล่เกลี่ยให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น (ยุติการโต้เถียงกัน) - ทำหน้าที่เป็นผู้สำรวจปัญหา 	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นผู้กล่าวเริ่มต้นกระบวนการไกล่เกลี่ย - เป็นผู้ฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยให้แก่คู่กรณี 	สำเร็จ

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่าในแต่ละกรณีศึกษา เมื่อถึงเวลาดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดจริง พนักงานสอบสวนได้ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันไปและก็มีได้ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างครบถ้วนตามกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดที่ผู้วิจัย

กล่าวถึงข้างต้น ซึ่งผลลัพธ์ของการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดมีทั้งประสบผลสำเร็จและไม่ประสบผลสำเร็จ โดยไม่ได้ขึ้นอยู่กับบทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวนตามการปฏิบัติที่ถูกต้องแต่อย่างใด ดังนั้นจึงแสดงได้ว่าการมีบทบาทหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยของพนักงานสอบสวนมิได้เป็นปัจจัยสำคัญของผลลัพธ์ของกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดว่าจะสำเร็จหรือไม่ แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยมองว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อผลลัพธ์จากกระบวนการดังกล่าวนี้ อาจขึ้นอยู่กับขั้นตอนการดำเนินการในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดของพนักงานสอบสวนก็เป็นได้ ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวอภิปรายถึงในลำดับถัดไป

โดยสรุปแล้ว “พนักงานสอบสวน” มีบทบาทหน้าที่เช่นเดียวกับ “ผู้ไกล่เกลี่ย” (Mediator) ในปัญหาหรือข้อพิพาทต่าง ๆ ทั่วไป แต่แตกต่างกันตรงที่พนักงานสอบสวนเป็นเจ้าหน้าที่ที่ได้มอบอำนาจจากรัฐให้สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยทำหน้าที่เป็น “คนกลาง” ที่มี “ความเป็นกลาง” ในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด กล่าวคือ พนักงานสอบสวนผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยต้องเป็นผู้ไม่มีความสัมพันธ์ใด ๆ กับคู่กรณีแต่ฝ่ายใด ทั้งสิ้น ต้องปราศจากการเอนเอียงหรือชอบฝ่ายใดเพราะมีผลประโยชน์หรือได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นคู่กรณี ดังตัวอย่างใจความสำคัญจากคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“สำหรับในกระบวนการไกล่เกลี่ย ดิฉันมีหน้าที่เป็น “คนกลาง” ในการไกล่เกลี่ยคู่กรณี ทั้ง 2 ฝ่าย โดยเริ่มแรก ดิฉันจะนัดหมายวันเวลาในการไกล่เกลี่ยกับคู่กรณีล่วงหน้าก่อน พอมาถึงวันเวลาที่นัดหมายกัน ดิฉันจะเป็นผู้กล่าวเปิดกระบวนการไกล่เกลี่ยเอง ทั้งนี้ดิฉันซึ่งทำหน้าที่คนกลางก็ไม่ได้รู้จักกับฝ่ายไหนเลยนะค่ะ ดิฉันจึงมั่นใจว่าดิฉันจะทำหน้าที่เป็นคนกลางได้ดี”

(ID14 พนักงานสอบสวนหญิง)

“คำว่า “คนกลาง” ในความคิดผม คือ ต้องเป็นผู้ที่สามารถช่วยให้การไกล่เกลี่ยสำเร็จได้ โดยที่คนกลางนั้นต้องมีความยุติธรรมจริง ๆ ไม่ได้รู้จักกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นพิเศษ หรือได้รับค่าสินบนจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ถ้าเป็นแบบนี้ไม่ได้เรียกว่าคนกลางหรอก เรียกว่า ตัวแทนคู่กรณีฝ่ายตรงข้ามจะดีกว่า”

(ID2 ชายผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

“หนูคิดว่าคนที่จะมาทำหน้าที่เป็น “คนกลาง” จะต้องเป็นผู้ที่ไม่รู้จักคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาก่อนเลย เพราะถ้ารู้จักกันมาก่อน อาจเข้าข้างกันได้ และที่สำคัญคือต้องเป็นคนที่ยุติธรรม ให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ไม่เข้าข้างใคร รับฟังทั้งสองฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน”

(ID5 หญิงผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

จากใจความสำคัญจากคำสัมภาษณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ความเป็นกลางยังหมายความว่า รวมถึง การที่พนักงานสอบสวนต้องไม่คาดหวังว่าจะได้รับผลประโยชน์หรือการได้รับค่าจ้างจากคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เพื่อเป็นค่าตอบแทนในการทำหน้าที่การไกล่เกลี่ย แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นเพิ่มเติมอีกว่า “ความไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง” หรือ “ความเป็นกลาง” มิได้หมายความว่าพนักงานสอบสวนจะไม่มีความคิดเห็นส่วนตัวเกี่ยวกับทางออกของข้อพิพาท ซึ่งความสำคัญของกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดอยู่ตรงที่พนักงานสอบสวนผู้ไกล่เกลี่ยสามารถแยกความเห็นส่วนตัวเกี่ยวกับทางออกข้อพิพาทจากการแสดงบทบาทหน้าที่ของตนเอง และมุ่งเป้าไปที่ความพยายามจะช่วยเหลือคู่กรณีที่ตัดสินใจได้ด้วยตัวเอง โดยปราศจากการแสดงออกซึ่งความชอบทางใดทางหนึ่งอย่างออกนอกหน้าด้วยเช่นกัน ดังเช่นคำสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“การทำหน้าที่เป็นคนกลางของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างเหยื่อและผู้กระทำผิด ไม่ใช่ให้แค่พนักงานสอบสวนมานั่งฟังเป็นคนกลางเฉย ๆ นะ ถ้าแบบนั้นคงไม่ต้องใช้พนักงานสอบสวนมาเป็นก็ได้ พนักงานสอบสวนที่ดีควรที่จะสามารถออกความเห็นได้ แนะนำแนวทางการแก้ไขปัญหาได้ แต่ความเห็นนั้นต้องเป็นกลาง ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และพนักงานสอบสวนเองก็ควรต้องตัดอคติต่อคู่กรณีทั้งสองฝ่ายทิ้งออกไป ไม่เช่นนั้นหากพนักงานสอบสวนซึ่งทำหน้าที่เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยหากยังมีอคติอยู่ อาจทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งในการไกล่เกลี่ยได้”

(ID16 พนักงานสอบสวนหญิง)

ทั้งนี้การดำเนินการสำหรับพนักงานสอบสวนในการมีบทบาทหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยจะเป็นการกระทำเฉพาะที่เข้าไปมีบทบาทหรือใช้เทคนิคโน้มนำ (Influence technique) ที่พุ่งเป้าไปที่ตัวบุคคลที่มีข้อพิพาทกัน โดยเป็นการเอื้อให้เกิดการเลือกกิจกรรมในทางบวกและหยุดยั้งกิจกรรมทางเลือกในแง่ลบ หรืออาจกล่าวได้ว่า การทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยของพนักงานสอบสวน คือ การที่พนักงานสอบสวนเข้าไปในระบบที่ดำเนินในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้วยมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยเหลือคู่กรณีทุกฝ่าย โดยสามารถเปลี่ยนพลังอำนาจและพลังทางสังคมของความสัมพันธ์ที่มี

ปัญหาขัดแย้งกันอยู่ และสามารถโน้มน้าวความเชื่อหรือพฤติกรรมของคู่กรณี อาจจะโดยให้ความรู้หรือให้ข้อมูลหรือโดยใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายสามารถตกลงกันได้ ดึงใจความจากคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“หน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่ดีในกระบวนการไกล่เกลี่ยนั้น ควรเป็นผู้ที่สามารถเปลี่ยนความขัดแย้งจากข้อพิพาทที่เกิดขึ้นมาเป็นการช่วยกันหาทางออกของปัญหาที่ทุกฝ่ายพึงพอใจ โดยอาจต้องเป็นผู้มีความสามารถในการพูดเจรจาโน้มน้าวใจคนได้ดีจึงจะสามารถทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยได้ดี”

(ID9 พนักงานสอบสวนชาย)

“พนักงานสอบสวนเมื่อเห็นหรือเริ่มสัมผัสได้ว่าคู่กรณีที่กำลังไกล่เกลี่ยกันอยู่มีอารมณ์ที่รุนแรงและเกิดการโต้เถียงกันขึ้น ควรที่จะรีบห้ามการโต้เถียงนั้นโดยเร็วที่สุด และควรที่จะพยายามเปลี่ยนแรงปะทะอารมณ์กันนั้นมาเป็นหันหน้าพูดคุยกันด้วยดีเสียดีกว่า แต่ทั้งนี้พนักงานสอบสวนที่จะทำหน้าที่ดังกล่าวนี้ ดิฉันคิดว่าต้องเป็นคนมีวาทีศิลป์หรือมีทักษะการพูด จึงจะสามารถพูดไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายเย็นลงได้”

(ID16 พนักงานสอบสวนหญิง)

นอกจากนี้พนักงานสอบสวนผู้มีบทบาทหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยจะมีอำนาจในการตัดสินที่จำกัดหรือแทบไม่มีเลย กล่าวคือ ไม่สามารถไปบีบบังคับหรือสั่งให้คู่กรณีให้ตกลงยอมความกันได้ แต่มีหน้าที่คือหาทางประนีประนอมในกระบวนการไกล่เกลี่ย ช่วยเหลือให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายได้รับผลประโยชน์ตามความเหมาะสมและความยุติธรรมและแสวงหาทางแก้ไขปัญหาที่ลงตัว ดึงใจความสำคัญจากคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“ที่สำคัญคือเราต้องให้พวกเขาเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่เราไปบีบบังคับให้เขาทำการเข้าร่วมไกล่เกลี่ย เพราะบางกรณีเขาอาจไม่ต้องการไกล่เกลี่ยหรือยอมความกันก็ได้ และสุดท้ายเราสามารถทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยที่ดีได้ แต่เราไม่สามารถไปตัดสินพวกเขาได้ว่าใครถูกใครผิด เรามีหน้าที่เพียงแต่รับฟังความต้องการของทั้งสองฝ่าย และช่วยพวกเขาหาทางออกของปัญหานั้นอย่างยุติธรรมและลงตัวมากที่สุด”

(ID10 พนักงานสอบสวนหญิง)

“เราคือคนกลางในกระบวนการไกล่เกลี่ย เรามีหน้าที่เพียงแค่เป็นคนกลางรับฟังสิ่งที่พวกเขา กล่าว เราไม่ได้มีอำนาจที่จะไปตัดสินใจหรือตัดสินความแทนพวกเขา ให้พวกเขาร่วมกัน หาทางออกกันเอง แต่ทั้งนี้เราก็สามารถช่วยเหลือแนะนำแนวทางแก้ไขปัญหาแก่พวกเขาได้”

(ID9 พนักงานสอบสวนชาย)

ดังนั้นบทบาทหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด เปรียบเสมือน “จุดศูนย์กลาง” ที่เชื่อมโยงระหว่างผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกกระทำความรุนแรง ในครอบครัว ให้ทั้งสองฝ่ายได้มีปฏิสัมพันธ์และร่วมกันแสวงหาทางออกของข้อขัดแย้งนั้น ตลอดจน เป็นผู้ที่ช่วยสานสัมพันธ์ภาพที่ขาดหายไปจากการกระทำความรุนแรงในครอบครัวให้กลับคืนมาด้วย ขั้นตอนการดำเนินการของในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดของพนักงานสอบสวน ซึ่งผล การศึกษาในขั้นตอนการดำเนินการของพนักงานสอบสวนในกระบวนการดังกล่าวที่นั้น ผู้วิจัยจะได้ กล่าวถึงในลำดับถัดไป

2.2 ขั้นตอนการดำเนินการของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว

จากการจัดทำวรรณกรรมปริทัศน์สำหรับประเด็นของขั้นตอนการดำเนินการกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดของพนักงานสอบสวน ในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ผู้วิจัยพบว่า กระบวนการดังกล่าวประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้ คือ ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว, ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว, พนักงานสอบสวน รวมถึงคณะสหวิชาชีพ ได้แก่ พนักงานสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา โดยพนักงานสอบสวนมีบทบาทและทำหน้าที่เป็น “คนกลาง” ดำเนินการตาม ขั้นตอนกระบวนการดังกล่าว ต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการเตรียมพร้อมเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

1.1 พนักงานสอบสวนกำหนดการนัดหมายการดำเนินการไกล่เกลี่ย เรียงเชิญทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าว

1.2 เมื่อถึงกำหนดตามนัดหมาย พนักงานสอบสวนจัดเตรียมสถานที่ เชิญทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เข้าไปยังสถานที่ที่ได้จัดเตรียมไว้

2. ขั้นตอนเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

2.1 เริ่มต้นกระบวนการไกล่เกลี่ยด้วยพนักงานสอบสวนกล่าวแนะนำตัว ตรวจสอบรายชื่อผู้เข้าร่วม และกล่าวต้อนรับทุกคน

2.2 พนักงานสอบสวนอธิบายกระบวนการไกล่เกลี่ย กล่าวถึงวัตถุประสงค์ที่จะดำเนินการในวันนี้ และกล่าวสร้างความเชื่อมั่นในความเป็นกลางของพนักงานสอบสวน

2.3 พนักงานสอบสวนกล่าวขอความร่วมมือผู้เข้าร่วมกระบวนการให้รักษามารยาท ห้ามมิให้มีการพูดแทรกขึ้นในระหว่างอีกฝ่ายพูดอยู่ ถึงแม้ว่าตนเองจะไม่พอใจกับสิ่งที่คู่กรณีได้กล่าวออกมา ก็ตาม

2.4 พนักงานสอบสวนเริ่มต้นด้วยการเปิดโอกาสผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเริ่มต้นด้วยการเล่าเรื่องราวการกระทำผิดและสาเหตุแห่งการกระทำผิดของตน

2.5 พนักงานสอบสวนกล่าวทวนซ้ำและจดบันทึกข้อมูลที่ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวกล่าวไปข้างต้น

2.6 พนักงานสอบสวนเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวอธิบายให้ทราบถึงความเสียหายและผลกระทบที่ได้รับจากการถูกทำร้าย

2.7 พนักงานสอบสวนกล่าวทวนซ้ำและจดบันทึกข้อมูลจากผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวกล่าวไปข้างต้น

2.8 พนักงานสอบสวนเปิดโอกาสให้แต่ละฝ่ายซักถามหรือสนทนาโต้ตอบมีปฏิสัมพันธ์กัน

2.9 พนักงานสอบสวนกล่าวทบทวนและสรุปข้อมูลสำคัญที่จดบันทึกได้จากคู่กรณีแต่ละฝ่าย

2.10 พนักงานสอบสวนเปิดโอกาสให้แต่ละฝ่ายร่วมกันอภิปรายเพื่อหาทางออก พร้อมแนวทางการชดใช้เยียวยาความเสียหายแก่ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวตามความเหมาะสม

2.11 เมื่อที่ประชุมได้ข้อตกลงเป็นที่ยุติโดยได้รับความเห็นชอบจากทุกฝ่ายแล้ว พนักงานสอบสวนกล่าวสรุปทวนซ้ำอีกครั้งเพื่อป้องกันมิให้ข้อมูลคลาดเคลื่อน

2.12 พนักงานสอบสวนจัดทำบันทึกข้อตกลง เพื่อให้ทุกฝ่ายลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานและจัดทำบันทึกความยินยอมของผู้เสียหายไว้ด้วย

2.13 พนักงานสอบสวนกล่าวสรุปผลและปิดการประชุมกระบวนการดังกล่าว

3. ขั้นตอนการติดตามผลภายหลังเสร็จสิ้นกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดลงแล้ว

3.1 พนักงานสอบสวนติดตามผลการปฏิบัติจากกระบวนการดังกล่าว

อย่างไรก็ตามสำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวและผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่เข้าร่วมกระบวนการดังกล่าวจะเป็นเฉพาะคู่สามีภรรยาเท่านั้น เนื่องจากผู้วิจัยมุ่งศึกษาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวในรูปแบบการทำร้ายระหว่างคู่สามีภรรยา ด้วยเพราะว่าเป็นรูปแบบการกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่มีจำนวนมากกว่ารูปแบบบิดามารดาผู้ปกครองทำร้าย

บุตรหลานและบุตรหลานทำร้ายผู้สูงอายุในครอบครัว ทั้งนี้จากการที่ผู้วิจัยเข้าร่วมสังเกตการณ์ถึงขั้นตอนการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว เฉพาะรูปแบบสามีกระทำความรุนแรงต่อภรรยา จำนวน 3 กรณีศึกษา โดยผู้วิจัยขอรายงานผลการศึกษาแยกตามแต่ละขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1.1 พนักงานสอบสวนกำหนดการนัดหมายการดำเนินการไกล่เกลี่ย เรียนเชิญทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าว

ผลการศึกษาพบว่าจากกรณีศึกษาที่ 1 กรณีศึกษาที่ 2 และกรณีศึกษาที่ 3 พนักงานสอบสวนได้มีการกำหนดนัดหมายการไกล่เกลี่ย โดยมีการกำหนดวัน เวลา สถานที่สำหรับการไกล่เกลี่ย รวมถึงมีการเรียนเชิญผู้เข้าร่วมการไกล่เกลี่ย ได้แก่ ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว และญาติพี่น้องของแต่ละฝ่าย จำนวนไม่เกินฝ่ายละ 2 คน เพื่อให้สมาชิกที่เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยมีจำนวนมากเกินและอาจส่งผลกระทบต่อความราบรื่นในการดำเนินการไกล่เกลี่ยได้

ขั้นตอนที่ 1.2 พนักงานสอบสวนจัดเตรียมสถานที่ เชิญทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้าไปยังสถานที่ที่ได้จัดเตรียมไว้

ผลการศึกษาพบว่าพนักงานสอบสวนในกรณีศึกษาที่ 1 และกรณีศึกษาที่ 2 ได้จัดเตรียมสถานที่สำหรับการไกล่เกลี่ยไว้เหมือนกัน คือ ห้องทำงานภายในสถานีตำรวจ ซึ่งเป็นห้องทำงานรวมที่มีพนักงานสอบสวนท่านอื่นนั่งทำงานอยู่ด้วย เนื่องจากภายในสถานีตำรวจมิได้มีห้องไว้เพื่อสำหรับการดำเนินการไกล่เกลี่ยโดยเฉพาะ ส่วนพนักงานสอบสวนในกรณีศึกษาที่ 3 ได้จัดเตรียมห้องประชุมของสถานีตำรวจไว้เพื่อสำหรับการดำเนินการไกล่เกลี่ย เนื่องจาก พนักงานสอบสวนในกรณีศึกษาที่ 3 ต้องการให้การไกล่เกลี่ยมีความเป็นส่วนตัว ปราศจากสิ่งรบกวนการดำเนินการไกล่เกลี่ย ดังใจความจากคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“การดำเนินการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกกระทำความรุนแรงควรเป็นไปด้วยความสงบราบรื่น ไม่ควรมีผู้ใดหรือสิ่งอื่นใดเข้ามารบกวนการไกล่เกลี่ย ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อผลลัพธ์ของการไกล่เกลี่ยได้ เพราะกระบวนการดังกล่าวต้องใช้สมาธิ ตลอดจนอาจเกิดการโต้เถียงกันขึ้น ดังนั้นสถานที่จึงต้องมีหน้าที่ช่วยให้บรรยากาศในการไกล่เกลี่ยมีความผ่อนคลาย”

(ID9 พนักงานสอบสวนหญิง)

ขั้นตอนที่ 2.1 เริ่มต้นกระบวนการไกล่เกลี่ยด้วยพนักงานสอบสวนกล่าวแนะนำตัว ตรวจสอบรายชื่อผู้เข้าร่วม และกล่าวต้อนรับทุกคน

ผลการศึกษาพบว่าพนักงานสอบสวนในทั้งสามกรณีได้กล่าวเปิดการไกล่เกลี่ยด้วยการแนะนำตนเองว่าตนเองชื่ออะไร ทำหน้าที่อะไร และวันนี้จะมาช่วยเหลืออย่างไร นอกจากนี้พนักงานสอบสวนจากทั้งสามกรณีศึกษาได้ตรวจสอบจำนวนและรายชื่อสมาชิกที่จะเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยว่าตรงกับที่แจ้งไว้ในขั้นตอนที่ 1 หรือไม่ เมื่อตรวจสอบเสร็จเรียบร้อย พนักงานสอบสวนจึงได้กล่าวต้อนรับสมาชิกเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย

ขั้นตอนที่ 2.2 พนักงานสอบสวนอธิบายกระบวนการไกล่เกลี่ย กล่าวถึงวัตถุประสงค์ที่จะดำเนินการในวันนี้ และกล่าวสร้างความเชื่อมั่นในความเป็นกลางของพนักงานสอบสวน

ผลการศึกษาพบว่า พนักงานสอบสวนจากทั้งสามกรณีศึกษาได้ปฏิบัติตามขั้นตอนดังกล่าวนี้แต่อย่างใด โดยพนักงานสอบสวนแต่ละท่านได้กล่าวถึงเหตุผลว่าทำไมถึงมิได้ปฏิบัติในขั้นตอนกระบวนการดังกล่าวไว้ดังนี้

“ผมไม่รู้ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยที่ครบถ้วนถูกต้องตามหลักวิชาการมาก่อน ผมจึงไม่ทราบว่าผมต้องอธิบายขั้นตอนการไกล่เกลี่ยและเหตุผลให้พวกเขาฟังด้วย”

(ID7 พนักงานสอบสวนชาย)

“ผมว่าจริง ๆ ก็ไม่เห็นจำเป็นต้องอธิบายให้พวกเขาฟังเลย เพราะขั้นตอนนี้มันก็ไม่ได้สำคัญอะไร ถ้าเขารู้หรือไม่รู้ ก็ไม่ได้ส่งผลต่อผลลัพธ์การไกล่เกลี่ยอยู่แล้ว”

(ID8 พนักงานสอบสวนชาย)

“ดิฉันไม่ทราบจริง ๆ ค่ะว่าก่อนเริ่มต้นการไกล่เกลี่ยต้องอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการไกล่เกลี่ยให้พวกเขารับทราบด้วย และอีกอย่างการที่ดิฉันไม่ได้กล่าวแสดงความเป็นกลางนั้น ดิฉันว่าพวกเขาก็ต้องรู้อยู่แล้วว่าดิฉันเป็นกลาง บอกหรือไม่บอกก็ได้ไม่มีผลอะไร”

(ID9 พนักงานสอบสวนหญิง)

โดยสรุปแล้วสาเหตุที่พนักงานสอบสวนทั้งสามท่านก้าวข้ามผ่านและมิได้ปฏิบัติในขั้นตอนกระบวนการนี้ เนื่องจากพนักงานสอบสวนไม่ทราบถึงขั้นตอนการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำ

ผิดที่ถูกต้องครบถ้วนตามหลักการใกล้เคียง ตลอดจนมีมุมมองว่าขั้นตอนดังกล่าวนี้ไม่มีความจำเป็น หรือไม่มีความสำคัญต่อการดำเนินการหรือต่อผลลัพธ์ของการใกล้เคียงเหยื่อ-ผู้กระทำผิดนี้แต่อย่างใด

ขั้นตอนที่ 2.3 พนักงานสอบสวนกล่าวขอความร่วมมือผู้เข้าร่วมกระบวนการให้รักษามารยาท ห้ามมิให้มีการพูดแทรกขึ้นในระหว่างอีกฝ่ายพูดอยู่ ถึงแม้ว่าตนเองจะไม่พอใจกับสิ่งที่คู่กรณีได้ กล่าวออกมาก็ตาม

ผลการศึกษาพบว่า พนักงานสอบสวนทั้งสามกรณีศึกษาได้กล่าวขอความร่วมมือให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการใกล้เคียงรักษามารยาท ไม่ได้เสียงหรือพูดแทรก ถึงแม้ว่าอีกฝ่ายจะพูดอะไรมาก็ตามนั้น ให้เงียบและฟังอีกฝ่ายพูดให้จบก่อน ซึ่งพนักงานสอบสวนทั้งสามกรณีศึกษาเห็นพ้องต้องกันว่า ขั้นตอนนี้จำเป็นต้องทำเพราะเป็นการช่วยเตือนให้สมาชิกที่เข้าร่วมกระบวนการใกล้เคียงตระหนักถึง มารยาทการในใกล้เคียงนี้

ขั้นตอนที่ 2.4 พนักงานสอบสวนเริ่มต้นด้วยการเปิดโอกาสผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว เล่าเรื่องราวการกระทำผิดและสาเหตุแห่งการกระทำผิดของตน

ผลการศึกษาพบว่า กรณีศึกษาที่ 1 และกรณีศึกษาที่ 2 พนักงานสอบสวนได้ปฏิบัติตาม ขั้นตอนการดำเนินการนี้ แต่พนักงานสอบสวนในกรณีที่ 3 มิได้ให้ผู้กระทำความรุนแรงกล่าวขึ้นก่อน แต่ให้ผู้ถูกกระทำความรุนแรงเล่าเรื่องราวของตนเองในขั้นตอนนี้แทน ตามเหตุผลที่ผู้วิจัยได้รับการ สัมภาษณ์พนักงานสอบสวนจากกรณีศึกษาที่ 3 ไว้ดังนี้

“ดิฉันอยากทราบว่าผู้ถูกกระทำความรุนแรงถูกกระทำมาด้วยวิธีไหน ได้รับบาดเจ็บ และ สูญเสียอะไรบ้าง ซึ่งดิฉันมองว่าเขาเป็นผู้เสียเปรียบ ดังนั้นเขาจึงควรมีสติที่จะได้กล่าวถึง ความเดือดร้อนของตนเองก่อนอีกฝ่าย”

(ID9 พนักงานสอบสวนหญิง)

ขั้นตอนที่ 2.5 พนักงานสอบสวนกล่าวทวนซ้ำและจดบันทึกข้อมูลจากผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวกล่าวไปข้างต้น

ผลการศึกษาพบว่า พนักงานสอบสวนจากกรณีศึกษาที่ 2 ได้จดบันทึกและอ่านทวนซ้ำสิ่งที่ผู้กระทำความรุนแรงกล่าวไปเมื่อสักครู่ และพนักงานสอบสวนจากกรณีศึกษาที่ 3 ได้จดบันทึกและอ่านทวนซ้ำสิ่งที่ผู้ถูกกระทำความรุนแรงกล่าวไปเมื่อสักครู่ด้วยเช่นกัน แต่พนักงานสอบสวนจากกรณีศึกษาที่ 1 มิได้จดบันทึกหรือกล่าวทวนซ้ำสิ่งที่ผู้กระทำความรุนแรงกล่าวไปแต่อย่างใด โดยสาเหตุที่พนักงานสอบสวนจากกรณีศึกษาที่ 1 มิได้ดำเนินการตามขั้นตอนนี้ เนื่องจากตนเองสามารถจำสิ่งที่ผู้กระทำความรุนแรงกล่าวได้ และสาเหตุที่ตนไม่ยอมกล่าวทวนซ้ำอีก เนื่องจาก เกรงว่าจะเหมือนเป็นการตอกย้ำการกระทำความรุนแรงนั้น ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของสมาชิกผู้เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดได้ ดังใจความจากคำสัมภาษณ์ของพนักงานสอบสวนในกรณีศึกษาที่ 1 ว่า

“จริง ๆ ผมว่าเราไม่ควรจะกล่าวสิ่งที่เขาพูดให้เราฟังซ้ำหลาย ๆ รอบนะ คุณคิดว่ามันเหมือนเป็นการไปพูดย้ำ ๆ ในสิ่งที่เขาทำผิดหรือเปล่า ผมถามง่าย ๆ นะว่าคุณรู้สึกอย่างไร หากมีคนมาพูดว่าคุณทำผิดอะไรบ้าง ทำไมถึงทำผิดหละ ทั้ง ๆ ที่คุณคงไม่ยอมพูดถึงมันอีกครึ่งหรือก ความรู้สึกก็แบบเดียวกันแหละ”

(ID7 พนักงานสอบสวนชาย)

ขั้นตอนที่ 2.6 พนักงานสอบสวนเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวอธิบายให้ทราบถึงความเสียหายและผลกระทบที่ได้รับจากการถูกทำร้าย

ผลการศึกษาพบว่า พนักงานสอบสวนจากกรณีศึกษาที่ 1 และกรณีศึกษาที่ 2 ได้เปิดโอกาสให้ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวกล่าวถึงความเสียหายและความสูญเสียที่ตนเองได้รับจากการกระทำความรุนแรงนั้น แต่ในทางตรงกันข้าม พนักงานสอบสวนจากกรณีศึกษาที่ 3 ได้ให้ผู้กระทำความรุนแรงกล่าวถึงสาเหตุและเล่าเรื่องราวการกระทำผิดของตนเองในขั้นตอนนี้แทน ตามเหตุผลที่อ้างเหตุผลไปแล้วข้างต้น

ขั้นตอนที่ 2.7 พนักงานสอบสวนกล่าวทวนซ้ำและจัดบันทึกข้อมูลที่ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวกล่าวไปข้างต้น

ผลการศึกษาพบว่า พนักงานสอบสวนจากกรณีศึกษาที่ 1 ได้แต่เพียงจัดบันทึกสิ่งที่ผู้ถูกกระทำได้รับผลกระทบจากความสูญเสีย แต่ไม่ได้กล่าวทวนซ้ำแต่อย่างใด โดยให้เหตุผลว่า

“ผมจัดบันทึกความสูญเสียและผลกระทบที่เขาได้รับจากการถูกทำร้ายเพื่อนำไปประกอบเป็นแนวทางการชดเชยเยียวยาที่เขาต้องการเท่านั้น แต่ผมจะไม่อ่านทวนซ้ำสิ่งที่เขาพูดนะ เพราะผมไม่อยากจะตอกย้ำคนที่ได้รับการสูญเสียเช่นกัน ถ้าฟังเขาก็ลำบากใจที่จะพูดถึงสิ่งนั้นจะแย่อยู่แล้ว”

(ID7 พนักงานสอบสวนชาย)

แต่ทั้งนี้พนักงานสอบสวนจากกรณีศึกษาที่ 2 ได้มีการกล่าวทวนซ้ำและจัดบันทึกข้อความสิ่งที่ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงได้รับผลกระทบและความสูญเสียตามปกติ ส่วนพนักงานสอบสวนจากกรณีศึกษาที่ 3 ก็ได้อ่านทวนซ้ำและจัดบันทึกสิ่งที่ผู้กระทำ ความรุนแรงกล่าวถึงเช่นกัน

ขั้นตอนที่ 2.8 พนักงานสอบสวนเปิดโอกาสให้แต่ละฝ่ายซักถามหรือสนทนาโต้ตอบมีปฏิสัมพันธ์กัน

ผลการศึกษาพบว่า พนักงานสอบสวนจากกรณีศึกษาทั้งสามกรณีได้ดำเนินการตามขั้นตอนกระบวนการนี้ตรงกัน และในขั้นตอนการดำเนินการนี้พนักงานสอบสวนต้องเป็นผู้ที่สามารถจัดการกับสถานการณ์ความขัดแย้งได้ดีรวมทั้งต้องสามารถควบคุมอารมณ์ของทุกฝ่ายได้ด้วยเช่นกัน เนื่องจากในขั้นตอนนี้ผู้กระทำ ความรุนแรงและผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงมีการปะทะอารมณ์โต้เถียงกันอย่างรุนแรง

ขั้นตอนที่ 2.9 พนักงานสอบสวนกล่าวทบทวนและสรุปข้อมูลสำคัญที่จัดบันทึกได้จากคู่กรณีแต่ละฝ่าย

ผลการศึกษาพบว่าในขั้นตอนการดำเนินการนี้ พนักงานสอบสวนจากกรณีศึกษาที่ 1, 2 และ 3 ได้กล่าวทบทวนสรุปข้อมูลสำคัญที่จัดบันทึกได้จากสิ่งที่แต่ละฝ่ายพูด เพื่อป้องกันข้อมูลคลาดเคลื่อนและเพื่อจะได้นำไปสู่การร่วมกันอภิปรายเพื่อหาทางออกของปัญหาในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 2.10 พนักงานสอบสวนเปิดโอกาสให้แต่ละฝ่ายร่วมกันอภิปรายเพื่อหาทางออก พร้อมแนวทางการชดใช้เยียวยาความเสียหายแก่ผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวตามความเหมาะสม

ผลการศึกษาพบว่าพนักงานสอบสวนจากทั้งสามกรณีศึกษาได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าวนี้เช่นเดียวกัน โดยให้เหตุผลที่ต้องดำเนินการตามขั้นตอนนี้ไว้ คือ

“ขั้นตอนนี้ถือเป็นขั้นตอนสำคัญของกระบวนการไกล่เกลี่ยเลยนะ จากที่ทุกฝ่ายพูดมาทั้งหมดจากขั้นตอนก่อนหน้านี้ก็เพื่อขั้นตอนนี้ขั้นตอนเดียวเลยที่พวกเขาต้องการ ดังนั้นผมจึงไม่สามารถข้ามขั้นตอนนี้ไปได้”

(ID7 พนักงานสอบสวนชาย)

“ผลลัพธ์ของการไกล่เกลี่ยจะเป็นอย่างไรนั้น ผมมองว่าขึ้นอยู่กับขั้นตอนนี้ที่สุดนะ เพราะกระบวนการไกล่เกลี่ย คือ กระบวนการที่ทุกคนต้องมาปรับความเข้าใจกัน สำนึกในความผิดของตนและมีความรับผิดชอบต่อการที่จะชดใช้เยียวยา เร็วรู้ที่จะให้อภัย และแสวงหาทางออกของปัญหาร่วมกัน ดังนั้นถ้าขาดขั้นตอนนี้ไป การไกล่เกลี่ยไม่บรรลุผลแน่นอน”

(ID8 พนักงานสอบสวนชาย)

“ดิฉันมีความเห็นว่าการไกล่เกลี่ยนั้นเป็นกระบวนการที่ทำให้ทุกฝ่ายมาปรองดองกัน หันหน้าเข้าหากัน ปรับความเข้าใจกัน ให้คนผิดได้เกิดจิตสำนึก และคนที่ถูกระทำได้รับการชดใช้ ดังนั้นดิฉันจึงไม่สามารถข้ามขั้นตอนนี้ไปได้ เพราะถือว่าขั้นตอนนี้เป็นหัวใจหลักของกระบวนการไกล่เกลี่ยเลย”

(ID9 พนักงานสอบสวนหญิง)

ขั้นตอนที่ 2.11 เมื่อที่ประชุมได้ข้อตกลงเป็นที่ยุติโดยได้รับความเห็นชอบจากทุกฝ่ายแล้ว พนักงานสอบสวนกล่าวสรุปทวนซ้ำอีกครั้งเพื่อป้องกันมิให้ข้อมูลคลาดเคลื่อน

จากการศึกษาพบว่า กรณีศึกษาที่ 1 และกรณีศึกษาที่ 3 พนักงานสอบสวนสามารถปฏิบัติตามขั้นตอนนี้ได้ เนื่องจากผลการไกล่เกลี่ยสำเร็จ ด้วยเพราะคู่กรณีทั้งสองฝ่ายสามารถอภิปรายหาทางออกร่วมกันได้ และผู้กระทำความรุนแรงยินดีชดใช้ความเสียหายแก่ผู้ถูกระทำความรุนแรง

ตามขั้นตอนกระบวนการที่ 12 ที่กล่าวถึงข้างต้น แต่กรณีศึกษาที่ 2 พนักงานสอบสวนมิได้ดำเนินการตามขั้นตอนนี้ เนื่องจากคู่กรณีทั้งสองฝ่ายไม่สามารถไกล่เกลี่ยตกลงกันได้และเป็นเหตุให้ต้องยุติการไกล่เกลี่ยลงแต่เพียงเท่านี้

ขั้นตอนที่ 2.12 พนักงานสอบสวนจัดทำบันทึกข้อตกลงเพื่อให้ทุกฝ่ายลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน และจัดทำบันทึกความยินยอมของผู้เสียหายไว้ด้วย

จากการศึกษาพบว่า กรณีศึกษาที่ 1 และกรณีศึกษาที่ 3 พนักงานสอบสวนได้จัดทำบันทึกข้อตกลงเพื่อให้ทุกฝ่ายลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน เนื่องจากการไกล่เกลี่ยสำเร็จ ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงไม่ติดใจดำเนินคดีกับผู้กระทำ ความรุนแรงอีกต่อไป แต่ในกรณีศึกษาที่ 2 พนักงานสอบสวนได้จัดทำบันทึกข้อตกลงและทุกฝ่ายลงลายมือชื่อไว้เรียบร้อยแล้ว แต่ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงมีประสงค์ให้จัดทำบันทึกความยินยอมแต่อย่างใด เนื่องจาก ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงต้องการดำเนินคดีกับผู้กระทำ ความรุนแรงต่อไป อันเป็นผลมาจากการไกล่เกลี่ยในขั้นตอนที่ 12 ไม่สำเร็จ แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าพนักงานสอบสวนแต่ละท่านมิได้จัดทำบันทึกยินยอมแต่อย่างใด ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ให้เหตุผลในการสัมภาษณ์ว่า

“ก็ผมไม่ทราบระเบียบมาก่อนว่าต้องจัดทำบันทึกยินยอมด้วย ที่ผ่านมาได้แต่ลงบันทึกประจำวันเป็นข้อตกลงของแต่ละฝ่ายและให้แต่ละฝ่ายเซ็นชื่อไว้ก็เท่านั้น”

(ID7 พนักงานสอบสวนชาย)

“ผมไม่รู้ว่าต้องทำบันทึกยอมความด้วย เพราะไม่เคยศึกษาขั้นตอนการปฏิบัติตามคู่มือดังกล่าวมาก่อน คดีก่อนหน้าไกล่เกลี่ยกันจบ ต่างฝ่ายต่างแยกย้ายไม่ติดใจเอาความ และชดใช้เงินกันจนพอใจแล้วนั้น ก็แค่ลงบันทึกประจำวันไว้เป็นหลักฐานแค่นั้น”

(ID8 พนักงานสอบสวนชาย)

“ดิฉันก็ไม่ทราบเช่นกันค่ะว่าต้องจัดทำบันทึกยอมความด้วย เนื่องจากไม่เคยอ่าน พรบ. ความรุนแรงในครอบครัวมาก่อน จึงไม่ทราบว่าต้องทำด้วย”

(ID9 พนักงานสอบสวนหญิง)

ขั้นตอนที่ 2.13 พนักงานสอบสวนกล่าวสรุปผลและปิดการประชุมกระบวนการดังกล่าว

จากผลการศึกษาพบว่าพนักงานสอบสวนจากทั้งสามกรณีศึกษา กล่าวสรุปผลการไต่ถามและปิดการประชุมกระบวนการดังกล่าวนี้เช่นเดียวกัน

ขั้นตอนที่ 3.1 พนักงานสอบสวนติดตามผลการปฏิบัติจากกระบวนการดังกล่าว

จากผลการศึกษาพบว่า พนักงานสอบสวนจากกรณีศึกษาที่ 1 และกรณีศึกษาที่ 3 มิได้มีการติดตามผลการปฏิบัติจากกระบวนการดังกล่าวนี้แต่อย่างใด เนื่องจากพนักงานสอบสวนทั้งสองท่านได้ให้เหตุผลในทำนองเดียวกันว่า เมื่อการไต่ถามสำเร็จ คดีก็เป็นอันระงับไป จึงมิได้ติดตามผลการไต่ถามต่อเนื่องแต่อย่างใด ดังเหตุผลจากคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“ก็ในเมื่อการไต่ถามเสร็จลงแล้ว ทุกฝ่ายก็พึงพอใจ ไม่เอาความกัน ผมก็ไม่รู้ว่าจะต้องติดตามผลการไต่ถามต่อเนื่องไปอีกทำไม เพราะผมว่ามันก็ไม่ได้จำเป็นที่ผมจะต้องไปตามดูชีวิตครอบครัวพวกเขาอีกทำไม”

(ID7 พนักงานสอบสวนชาย)

“ดิฉันก็ไม่ได้ติดตามผลการปฏิบัติจากกระบวนการไต่ถามต่อหรือทนาย เพราะการไต่ถามเสร็จแล้วคือจบ ต่างฝ่ายต่างแยกย้าย ไม่ติดใจกันก็ดีแล้ว และดิฉันก็มีงานล้นมือ ไม่ได้มีเวลาที่จะไปตรวจสอบหรือติดตามผลการไต่ถาม”

CHULALONGKORN UNIVERSITY

(ID9 พนักงานสอบสวนหญิง)

แต่ทั้งนี้จากกรณีศึกษาที่ 2 เนื่องจากการไต่ถามเหยื่อ-ผู้กระทำผิดไม่สำเร็จ ดังนั้นพนักงานสอบสวนจึงต้องดำเนินคดีกับผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวตามกฎหมายต่อไป ตามที่พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ได้ระบุไว้ ดังนั้นจึงเป็นเหตุให้พนักงานสอบสวนจากกรณีศึกษาที่ 2 ต้องติดตามผลการปฏิบัติจากการไต่ถามเพื่อนำมาประกอบสำนวนคดีส่งฟ้องผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวต่อไป ดังใจความสำคัญจากคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“เมื่อการไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ ตามระเบียบแล้วคดีนั้นต้องถูกดำเนินการตามกฎหมายต่อไป แต่ทั้งนี้พนักงานสอบสวนต้องรายงานผลการปฏิบัติจากกระบวนการไกล่เกลี่ยลงในสำนวนคดีด้วย เพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป”

(ID8 พนักงานสอบสวนชาย)

ดังนั้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า จากกรณีศึกษาที่ 1 กรณีศึกษาที่ 2 และกรณีศึกษาที่ 3 พนักงานสอบสวนได้ปฏิบัติตามขั้นตอนการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดที่ตรงกัน ดังต่อไปนี้ ขั้นตอน 1.1 การกำหนดนัดหมายการไกล่เกลี่ย โดยมีการกำหนดวันเวลาและสถานที่สำหรับการดำเนินการไกล่เกลี่ย ตลอดจนข้อกำหนดให้แต่ละฝ่ายสามารถพาสมาชิกมาเข้าร่วมกระบวนการได้ไม่เกินฝ่ายละ 2 ท่าน ต่อมาขั้นตอนที่ 1.2 การจัดเตรียมสถานที่ โดยกรณีศึกษาที่ 1 และ 2 ได้ใช้ห้องทำงานรวมของพนักงานสอบสวนภายในสถานีตำรวจเป็นห้องสำหรับการไกล่เกลี่ย แต่กรณีศึกษาที่ 3 ใช้ห้องประชุมของสถานีตำรวจเป็นห้องสำหรับการไกล่เกลี่ยโดยเฉพาะ ต่อมาขั้นตอนที่ 2.1 พนักงานสอบสวนจากทั้งสามกรณีศึกษาได้ทำการกล่าวแนะนำตนเอง และตรวจสอบรายชื่อผู้เข้าร่วมกระบวนการว่าตรงตามที่ระบุไว้ในขั้นตอนที่ 1 หรือไม่

เมื่อมาถึงขั้นตอนที่ 2.2 ผู้วิจัยกลับไม่พบว่าพนักงานทั้งสามกรณีศึกษาสอบสวนกล่าวอธิบายถึงกระบวนการไกล่เกลี่ยหรือกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการไกล่เกลี่ยนี้แต่อย่างใด เนื่องจากพนักงานสอบสวนทั้งสามกรณีศึกษาไม่ทราบว่าต้องดำเนินการตามขั้นตอนนี้ด้วย โดยข้ามไปดำเนินการในขั้นตอนที่ 2.3 คือ ขั้นตอนกล่าวให้สมาชิกผู้เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยรักษามารยาทในการเข้าร่วมกระบวนการ ห้ามมิให้มีการพูดแทรกหรือโต้เถียงขึ้น ถึงแม้อีกฝ่ายไม่พอใจในสิ่งที่ได้ยินก็ตาม และต่อมาในขั้นตอนที่ 2.4 พนักงานสอบสวนกรณีศึกษาที่ 1 และ 2 ได้เปิดโอกาสให้ผู้กระทำความรุนแรงกล่าวถึงเรื่องราวการกระทำความรุนแรงของตนและสาเหตุที่ตนเองได้กระทำลงไป แต่พนักงานสอบสวนจากกรณีศึกษาที่ 3 ได้ให้ผู้ถูกกระทำความรุนแรงกล่าวขึ้นก่อนในขั้นตอนนี้ เนื่องด้วยเหตุผลว่า ผู้ถูกกระทำสมควรที่จะได้กล่าวถึงความสูญเสียและผลกระทบที่ตนเองได้รับก่อนที่ผู้กระทำความรุนแรงจะได้กล่าวถึงเรื่องราวของตน ซึ่งผู้เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยท่านอื่นก็ได้พักท้วงการที่ผู้ถูกกระทำความรุนแรงได้กล่าวก่อนแต่อย่างใด ต่อมาเมื่อกล่าวเสร็จ พนักงานสอบสวนจากกรณีศึกษาที่ 2 และกรณีศึกษาที่ 3 ได้จดบันทึกและกล่าวทวนซ้ำจากสิ่งที่ผู้กระทำความรุนแรงในกรณีศึกษาที่ 2 และผู้ถูกกระทำความรุนแรงในกรณีศึกษาที่ 3 กล่าวออกมาเมื่อสักครู่ ตามขั้นตอนที่ 2.5 แต่ในขั้นตอนนี้ พนักงานสอบสวนจากกรณีศึกษาที่ 1 มิได้จดบันทึกและกล่าวทวนซ้ำสิ่งที่

ผู้กระทำความรุนแรงกล่าวไป เนื่องจาก เกรงว่าจะเป็นการตอกย้ำการกระทำความรุนแรงยิ่งขึ้นและอาจส่งผลต่อสภาพจิตใจของแต่ละฝ่ายได้

ต่อมาในขั้นตอนที่ 2.6 พนักงานสอบสวนในกรณีที่ 1 และ 2 เปิดโอกาสให้ผู้ถูกกระทำความรุนแรงกล่าวถึงความสูญเสียและผลกระทบที่ตนได้รับ ส่วนพนักงานสอบสวนในกรณีที่ 3 ให้ผู้กระทำความรุนแรงกล่าวถึงสาเหตุและเรื่องราวการกระทำความรุนแรงของตนในขั้นตอนนี้แทน เมื่อแต่ละฝ่ายกล่าวเสร็จพนักงานสอบสวนกรณีศึกษาที่ 2 และกรณีศึกษาที่ 3 ได้จดบันทึกและกล่าวทวนซ้ำสิ่งที่แต่ละฝ่ายกล่าวถึงเมื่อสักครู่ตามขั้นตอนที่ 2.7 แต่ในขั้นตอนนี้พนักงานสอบสวนกรณีศึกษาที่ 1 ได้แต่จดบันทึกเฉพาะสิ่งที่ผู้ถูกกระทำความรุนแรงได้รับผลกระทบหรือความสูญเสียเท่านั้น เพื่อนำไปประกอบการแนวทางการชดใช้เยียวยา และมีได้กล่าวทวนซ้ำแต่อย่างใด เนื่องจาก มีต้องการที่จะตอกย้ำผลกระทบที่ผู้ถูกกระทำความรุนแรงได้รับ โดยอาจเกรงว่าจะส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจให้แย่ไปมากกว่านี้ได้ ถัดมาคือขั้นตอนที่ 2.8 ขั้นตอนที่พนักงานสอบสวนเปิดโอกาสให้แต่ละฝ่ายได้ตอบสนองหากัน และขั้นตอนที่ 2.9 ขั้นตอนที่พนักงานสอบสวนกล่าวสรุปข้อมูลที่สำคัญที่พนักงานสอบสวนจดบันทึกได้ ผู้วิจัยพบว่าพนักงานสอบสวนทั้งสามกรณีศึกษาดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าวนี้เช่นเดียวกันทั้งสามกรณีศึกษา

ถัดมาขั้นตอนที่ 2.10 ขั้นตอนที่พนักงานสอบสวนร่วมกันกับผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกกระทำความรุนแรงอภิปรายหาทางออกของปัญหาและแนวทางการชดใช้เยียวยากัน ซึ่งขั้นตอนนี้ถือเป็นขั้นตอนหลักของกระบวนการดังกล่าวนี้ เพราะเป็นขั้นตอนที่สามารถบ่งบอกถึงผลลัพธ์ของการไกล่เกลี่ยนี้ว่าจะสำเร็จหรือไม่ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สามารถวัดระดับความเชี่ยวชาญหรือทักษะด้านการดำเนินการไกล่เกลี่ยของพนักงานสอบสวนได้เป็นอย่างดี เนื่องจาก ขั้นตอนที่กล่าวเป็นขั้นตอนที่ทั้งสองฝ่ายต้องมีการไกล่เกลี่ยและตกลงการชดใช้เยียวยาความเสียหายกัน ซึ่งอาจส่งผลให้มีการปะทะอารมณ์กันหากไม่พอใจในการชดใช้เยียวยานั้น ซึ่งพนักงานสอบสวนจึงต้องใช้เทคนิคพิเศษเฉพาะตัวในการแก้ไขสถานการณ์ความขัดแย้งในขั้นตอนนี้ด้วย และต่อมาขั้นตอนที่ 2.11 พบว่าพนักงานสอบสวนในกรณีศึกษาที่ 1 และ 3 ได้กล่าวสรุปทวนเมื่อได้ข้อยุติการไกล่เกลี่ยเรียบร้อยแล้ว แต่พนักงานสอบสวนในกรณีศึกษาที่ 2 ไม่สามารถดำเนินการในขั้นตอนนี้ได้ เนื่องจากเมื่อขั้นตอนที่แล้ว คู่กรณีไม่สามารถไกล่เกลี่ยตกลงกันได้และมีการปะทะอารมณ์กัน จึงส่งผลให้ต้องยุติการดำเนินการไกล่เกลี่ยในกรณีศึกษาที่ 2 ไว้เพียงเท่านี้

ถัดมาคือชั้นที่ 2.12 พนักงานสอบสวนจัดทำบันทึกข้อตกลงและบันทึกสัญญายอมความ พนักงานสอบสวนจากทั้งสามกรณีศึกษาได้จัดทำบันทึกข้อตกลงและให้ทุกฝ่ายลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานแล้ว แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยกลับพบว่าพนักงานสอบสวนจากทั้งสามกรณีศึกษามีได้จัดทำบันทึกยอมความในคดีความรุนแรงในครอบครัวตามแบบ คร.9 ท้ายระเบียบ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 แต่อย่างใด และตามหลักการที่ถูกต้องแล้ว พนักงานสอบสวนต้องให้คู่กรณีลงชื่อไว้เป็นหลักฐานในสัญญายอมความด้วย แล้วเสนอสัญญายอมความดังกล่าวให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ พร้อมคู่กรณีไปทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอมความหรือถอนคำร้องทุกข์ต่อหน้าพนักงานสอบสวนด้วย ซึ่งผู้วิจัยก็กลับไม่พบว่าพนักงานสอบสวนจากสามกรณีศึกษาดำเนินการในขั้นตอนนี้แต่อย่างใดด้วยเช่นกัน เนื่องจาก พนักงานสอบสวนแต่ละท่านไม่ทราบว่าต้องดำเนินการดังกล่าวตามกฎหมายระเบียบแห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 นี้ด้วย ถัดมาในชั้นตอนที่ 2.13 พนักงานสอบสวนทั้งสามกรณีศึกษาได้กล่าวสรุปผลและปิดการไกล่เกลี่ย และขั้นตอนสุดท้ายคือชั้นตอนที่ 3.1 ชั้นตอนที่พนักงานสอบสวนติดตามผลการปฏิบัติจากกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ผู้วิจัยพบว่าพนักงานสอบสวนในกรณีศึกษาที่ 1 และ 3 มิได้ติดตามผลการปฏิบัติตามขั้นตอนกระบวนการนี้แต่อย่างใด โดยให้เหตุผลว่าเมื่อการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดและสำเร็จลงแล้ว คู่กรณีไม่ได้ตั้งใจประสงค์ดำเนินคดีต่อกัน คดีจึงเป็นอันยุติลงไป จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องไปติดตามผล ตลอดจนพนักงานสอบสวนมีภาระงานอื่นมากอยู่แล้ว ประกอบกับมีความคิดเห็นว่ามีไชน่าที่ของตอนที่จะต้องติดตามผลแต่อย่างใด แต่พนักงานสอบสวนในกรณีศึกษาที่ 2 ได้มีการติดตามผลการปฏิบัติจากการไกล่เกลี่ย เนื่องจาก การไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จจึงต้องดำเนินคดีกับผู้กระทำ ความรุนแรงต่อ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องติดตามผลการปฏิบัติของทั้งสองฝ่ายต่อไปเพื่อนำมาประกอบสำนวนคดีความผิดต่อไป

ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอสรุปผลการศึกษารวมถึงขั้นตอนการดำเนินการกระบวนการใกล้เคียงเหยื่อ-ผู้กระทำผิดของพนักงานสอบสวน ในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ที่ผู้วิจัยได้มาจากการสังเกตการณ์ จำนวน 3 กรณีศึกษา ในรูปแบบของตาราง ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4 แสดงผลการดำเนินการตามขั้นตอนกระบวนการใกล้เคียงเหยื่อ-ผู้กระทำผิดของพนักงานสอบสวน ในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว จำนวน 3 กรณีศึกษา

ลำดับขั้นตอนการดำเนินการ	กรณีศึกษาที่			*ข้อแตกต่างที่ค้นพบ
	1	2	3	
1. นัดหมายการใกล้เคียง	✓	✓	✓	-
2. จัดเตรียมสถานที่	✓	✓	✓*	กรณีที่ 1,2 ใช้ห้องทำงานรวม กรณีที่ 3 ใช้ห้องประชุม
3. กล่าวแนะนำตัว, ตรวจสอบรายชื่อผู้เข้าร่วม	✓	✓	✓	-
4. อธิบายกระบวนการใกล้เคียง, วัตถุประสงค์	-	-	-	-
5. กล่าวให้รักษามารยาทขณะใกล้เคียง	✓	✓	✓	-
6. ให้ผู้กระทำเล่าเหตุการณ์และสาเหตุ	✓	✓	✓*	กรณีที่ 3 สลับให้ผู้ถูกกระทำเล่าก่อน
7. กล่าวซ้ำและจดบันทึก	-	✓	✓	-
8. ให้ผู้ถูกกระทำเล่าความเสียหายที่ได้รับ	✓	✓	✓*	กรณีที่ 3 สลับให้ผู้กระทำเล่าภายหลัง
9. กล่าวซ้ำและจดบันทึก	✓*	✓	✓	กรณีที่ 1 จดบันทึกอย่างเดียว มิได้กล่าวซ้ำ
10. ให้แต่ละฝ่ายสนทนาโต้ตอบกัน	✓	✓	✓	-
11. กล่าวสรุปข้อมูลสำคัญที่จดบันทึกได้	✓	✓	✓	-
12. ร่วมอภิปรายหาทางออกและแนวทางชดใช้	✓	✓*	✓	กรณีที่ 2 ไม่สามารถหาทางออกร่วมกันได้
13. กล่าวสรุปทวนเมื่อได้ข้อตกลงยุติ	✓	-	✓	-

ลำดับขั้นตอนการดำเนินการ	กรณีศึกษาที่			*ข้อแตกต่างที่ค้นพบ
	1	2	3	
14. จัดทำบันทึกข้อตกลงและบันทึกยอมความ	✓*	✓*	✓*	จัดทำบันทึกข้อตกลง แต่ปฏิบัติไม่ถูกต้องตามระเบียบ และไม่จัดทำสัญญายอมความแต่อย่างใด
15. กล่าวสรุปปิดกระบวนการไกล่เกลี่ย	✓	✓	✓	-
16. ติดตามผลการปฏิบัติ	-	✓	-	-
ผลลัพธ์การไกล่เกลี่ย	สำเร็จ	ไม่สำเร็จ	สำเร็จ	

หมายเหตุ ✓ คือ ขั้นตอนที่พนักงานสอบสวนดำเนินการจริง และ * คือ ข้อค้นพบที่แตกต่างในแต่ละกรณี

จากตารางข้างต้นนั้นจะเห็นได้ว่า ผลลัพธ์ในการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดของกรณีศึกษาที่ 1 และกรณีศึกษาที่ 3 ประสบผลสำเร็จ แต่ผลลัพธ์ของการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดในกรณีศึกษาที่ 2 ไม่ประสบผลสำเร็จ ทั้ง ๆ ที่พนักงานสอบสวนในแต่ละกรณียังดำเนินการตามขั้นตอนเช่นเดียวกัน แต่อาจมีบางขั้นตอนที่พนักงานสอบสวนแต่ละท่านอาจไม่ได้ดำเนินการเช่นเดียวกัน เช่น ขั้นตอนการอธิบายวัตถุประสงค์และกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดให้แก่สมาชิกผู้เข้าร่วมกระบวนการรับทราบ หรือขั้นตอนการกล่าวทวนซ้ำและจดบันทึกข้อมูลที่แต่ละฝ่ายได้กล่าวไว้ เป็นต้น ซึ่งก็มิได้เป็นขั้นตอนที่สำคัญหรือเป็นขั้นตอนหลักของกระบวนการดังกล่าวแต่อย่างใด ซึ่งขั้นตอนที่สำคัญของกระบวนการนี้ ได้แก่ ขั้นตอนการร่วมกันอภิปรายหาทางออกของปัญหาและแนวทางการชดเชยเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรง ซึ่งจากการศึกษาพบว่าพนักงานสอบสวนทุกท่านก็ได้ดำเนินการตามขั้นตอนนี้เช่นเดียวกันแล้ว แต่เหตุใดจึงได้ผลลัพธ์ของการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดที่จึงมีทั้งประสบผลสำเร็จและไม่ประสบผลสำเร็จต่างกันไป

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ถึงแม้ว่าพนักงานสอบสวนดำเนินการตามขั้นตอนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีความรุนแรงในครอบครัวอย่างครบถ้วนทุกขั้นตอนหรือไม่ครบถ้วนทุกขั้นตอนก็ตามนั้น ก็มิได้เป็นตัวชี้วัดว่าผลลัพธ์ของการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยจะสำเร็จหรือไม่สำเร็จแต่อย่างใด ซึ่งผู้วิจัยมองว่าการดำเนินการตามขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดของพนักงานสอบสวนเป็นเพียงปัจจัยเสริมเท่านั้น หากแต่ผู้วิจัยมีความเห็นว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ของการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด นั่นก็คือ ทักษะและความเชี่ยวชาญในด้านการไกล่เกลี่ยของพนักงานสอบสวน ตลอดจนระดับความรุนแรงของปัญหาและระดับความสูญเสียหรือผลกระทบ

ของผู้ถูกระทำ ความรุนแรงในแต่ละกรณีศึกษานั้นเอง ที่จะเป็นเครื่องชี้วัดว่ากรณีนี้จะสามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยได้หรือไม่ และผลลัพธ์ของการไกล่เกลี่ยนั้นจะสำเร็จหรือไม่อย่างไร ซึ่งหากกรณีศึกษาที่มีระดับความรุนแรงของปัญหาสูง หรือผู้ถูกระทำ ความรุนแรงนั้นได้รับผลกระทบหรือได้รับความสูญเสียอย่างมาก อาจส่งผลให้เมื่อขณะดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด คู่กรณีแต่ละฝ่ายไม่ยินยอมกันและอาจเกิดการปะทะอารมณ์โมโหโต้เถียงกันขึ้นมาได้ และอาจส่งผลให้การไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดไม่สำเร็จ ดังนั้นพนักงานสอบสวนที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดจึงจำเป็นต้องมีทักษะหรือมีเทคนิคพิเศษสามารถควบคุมและจัดการกับสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในกระบวนการดังกล่าวได้เป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าในระหว่างการทำกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดนั้น คู่กรณีแต่ละฝ่ายจะเกิดความขัดแย้งและมีการตอบโต้กันอย่างรุนแรงขึ้น หากพนักงานสอบสวนมีทักษะหรือความเชี่ยวชาญในด้านการดำเนินการไกล่เกลี่ยก็จะสามารถควบคุมสถานการณ์ความขัดแย้งนั้นได้ และอาจส่งผลให้ผลลัพธ์ของการดำเนินการไกล่เกลี่ยอาจประสบผลสำเร็จด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมีความเห็นอีกว่า กระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดเป็นแค่กระบวนการหนึ่งที่นำคู่กรณีทั้งสองฝ่ายมาหันหน้าเข้าหากันและเล่าเรื่องราวของตนเองให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งรับฟังเท่านั้น ทั้งที่ผู้ที่ถูกกระทำ ความรุนแรงมีคำตอบว่าประสงค์จะดำเนินคดีกับผู้กระทำ ความรุนแรงตามกฎหมายตั้งแต่แรกอยู่แล้ว เพียงแต่ที่ต้องมาเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด เนื่องจากเชื่อว่าตนเองจะได้รับการชดเชยเยียวยาเกินกว่าที่ตนเองคาดหวังไว้ แต่ถ้าหากผู้กระทำ ความรุนแรงไม่สามารถชดเชยเยียวยาเกินกว่าหรือตามที่ตนเองคาดหวังไว้นั้น ผู้ถูกระทำ ความรุนแรงก็ยืนยันที่จะดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป โดยมีได้สนใจว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดนั้นจะดำเนินการครบถ้วนสมบูรณ์ทุกข้อขั้นตอนหรือไม่ ซึ่งตรงกับใจความสำคัญจากคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“ผมรู้ตั้งแต่แรกอยู่แล้วว่าเมียผมมันไม่มีเงินชดเชยเยียวยาผมหรอก แต่ที่ผมยอมมาไกล่เกลี่ยวันนี้ ก็เพราะว่าเมื่อเมียผมมันมีเงินให้ตามที่ผมเรียกร้องไง ผมเลยลองมาเข้าร่วมไกล่เกลี่ยดู ถ้าไม่มีเงินชดเชยผม ก็ให้ตำรวจดำเนินคดีเมียผมต่อไปแล้วกัน”

(ID5 ชายผู้ถูกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว)

ดังที่กล่าวไปข้างต้นว่า พนักงานสอบสวนผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยควรที่จะเป็นผู้มีทักษะหรือมีความเชี่ยวชาญในการดำเนินการไกล่เกลี่ย เพื่อช่วยควบคุมสถานการณ์ความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้

ในขณะที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ดังนั้นนอกจากการที่ผู้วิจัยสังเกตการณ์ถึงขั้นตอนการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดของพนักงานสอบสวนแล้ว ผู้วิจัยยังสังเกตการณ์ถึงอากัปรกิริยาของสมาชิกผู้เข้าร่วมกระบวนการดังกล่าวเพื่อนำไปสู่การสังเกตการณ์การใช้เทคนิคพิเศษหรือใช้ทักษะในการไกล่เกลี่ยของพนักงานสอบสวนแต่ละท่านด้วยเช่นกัน และนี่คือตัวอย่างอากัปรกิริยาของผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่ผู้วิจัยพบในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดจากกรณีศึกษา

“เมื่อพนักงานสอบสวนเปิดโอกาสให้สามีกล่าวถึงเรื่องราวการกระทำของตนและสาเหตุการกระทำความรุนแรงนั้น ในระหว่างที่สามีกล่าว ฝ่ายภรรยามองหน้าสามีด้วยสายตาโกรธ แต่ไม่ได้กล่าวอะไรออกมา ต่อมาพนักงานสอบสวนให้ฝ่ายภรรยากล่าวถึงความสูญเสียที่ตนเองได้รับ ภรรยาหันหน้าร้องไห้พร้อมกล่าวว่าสิ่งที่ตนสูญเสียด้วยความรู้สึกเศร้าเสียใจและมีน้ำเสียงสิ้นเครือ พนักงานสอบสวนจึงได้บอกให้พักการไกล่เกลี่ยก่อนเป็นระยะเวลาประมาณ 5 นาที เพื่อให้แต่ละฝ่ายสงบสติอารมณ์”

จากตัวอย่างอากัปรกิริยาของผู้ถูกกระทำความรุนแรงที่แสดงออกมาด้วยการร้องไห้ เมื่อตนเองได้กล่าวถึงความสูญเสียที่ตนเองได้รับ พนักงานสอบสวนสังเกตเห็นว่าหากให้ภรรยากล่าวต่อไปหรือเปิดโอกาสให้ทั้งสองฝ่ายพูดคุยมือปฐิสัมพันธ์ต่อเลยทันที อาจส่งผลให้ไม่สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยได้ พนักงานสอบสวนจึงได้ให้หยุดพักการดำเนินการไกล่เกลี่ยก่อนเป็นระยะเวลา 5 นาที ซึ่งเป็นขั้นตอนที่นอกเหนือจากขั้นตอนดำเนินการตามหลักการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด แต่จำเป็นต้องให้หยุดพักก่อนดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดต่อไป ซึ่งมีความสอดคล้องกับตัวอย่างอากัปรกิริยาที่ผู้วิจัยสังเกตการณ์ได้ดังนี้

“เมื่อสามีได้ยื่นภรรยา กล่าวดังนั้น จึงได้โต้เถียงกันอย่างรุนแรงและลุกขึ้นไปจะตบตีภรรยา พนักงานสอบสวนจึงได้รับห้ามและบอกให้สามีกลับไปนั่งที่ของตนเอง พนักงานสอบสวนเห็นเกรงว่าจะเกิดเหตุการณ์รุนแรงยิ่งขึ้น จึงให้พักการไกล่เกลี่ยเป็นระยะเวลาประมาณ 10 นาที เพื่อให้แต่ละฝ่ายไปสงบสติอารมณ์ของตนเอง เมื่อครบกำหนดเวลา พนักงานสอบสวนจึงได้เรียกมาดำเนินการไกล่เกลี่ยอีกรอบหนึ่ง”

นอกจากนี้ยังพบอีกว่าพนักงานสอบสวนได้ใช้เทคนิคในการทำให้ฝ่ายที่กำลังเศร้าเสียใจและร้องไห้ออกมาสามารถสงบสติอารมณ์ลงได้ดีและเร็วที่สุด นั่นคือ การให้พ่อและแม่ของฝ่ายนั้นเป็น

ผู้ทำการช่วยปลอบใจให้สงบสติอารมณ์ตลอดจนช่วยพูดไกล่เกลี่ยให้ลูกของตนเองได้รับการชดใช้ เยียวยาจากฝ่ายคู่กรณีอย่างยุติธรรมที่สุด ดังตัวอย่างอากัปกรณ์ที่ผู้วิจัยสังเกตการณ์ได้ดังนี้

“พนักงานสอบสวนจึงให้ฝ่ายสามีกล่าวถึงความรู้สึกและความต้องการของตนเอง สามีกล่าวว่าตนต้องการเลี้ยงดูลูกเช่นกัน ไม่ต้องการให้ภรรยาเป็นฝ่ายเลี้ยงดูลูก เนื่องจากฝ่ายสามีเอง มีฐานะดีกว่าสามารถเลี้ยงดูได้ดีกว่าภรรยา เมื่อภรรยาได้ยินจึงร้องไห้ออกมา พนักงานสอบสวนจึงได้บอกให้แม่ของภรรยากล่าวปลอบใจ เมื่อเห็นว่าฝ่ายภรรยามีอาการสงบลง พนักงานสอบสวนจึงเปิดโอกาสให้ทั้งสองฝ่ายมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบกัน โดยให้พ่อและแม่ของ ทั้งสองฝ่ายที่มาร่วมกระบวนการช่วยเป็นคนพูดเจรจาไกล่เกลี่ยการเลี้ยงดูลูกให้ยุติธรรมแก่ ทั้งสองฝ่ายมากที่สุด”

“โดยพนักงานสอบสวนได้ให้สามีกล่าวถึงความต้องการชดใช้จากภรรยา สามีจึงได้เรียกค่า ชดใช้เป็นจำนวนเงิน 50,000 บาท แต่ภรรยาแจ้งว่าไม่มีเงินจำนวนมากพอ เพราะต้องมี ภาระที่ดูแลลูกวัย 5 ขวบอีก พนักงานสอบสวนจึงได้ให้มารดาของภรรยาที่กระทำความ รุนแรงต่อสามีช่วยต่อรองกับลูกเขยของตนให้ลดจำนวนเงินค่าเสียหายลงมา”

นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่าพนักงานสอบสวนได้ใช้เทคนิค “การไกล่เกลี่ยแบบแยก” กล่าวคือ เมื่อ พนักงานสอบสวนสังเกตเห็นว่าหากมีการนำคู่กรณีมาสนทนาโต้ตอบมีปฏิสัมพันธ์กันซึ่งหน้าแล้ว อาจเกิด ความไม่เข้าใจกันหรืออาจเกิดการโต้เถียงกันได้และอาจส่งผลให้การไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ พนักงาน สอบสวนจึงได้มีการพูดคุยไกล่เกลี่ยกับแต่ละฝ่ายก่อน แล้วค่อยนำแต่ละฝ่ายมาไกล่เกลี่ยต่อหน้ากัน ซึ่งถือว่าเป็นเทคนิคพิเศษที่อยู่นอกเหนือขั้นตอนตามหลักกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ดัง ตัวอย่างคำสัมภาษณ์จากพนักงานสอบสวน ดังนี้

“ผมพอมองออกว่ากรณีนี้ไกล่เกลี่ยยากแน่นอน ฝ่ายผู้ถูกกระทำความรุนแรงไม่ยินยอมแน่ ๆ ถ้าไม่ได้รับการชดใช้ที่พอใจ ผมเลยตัดสินใจใช้เทคนิคของผมคือ ผมจะแยกคุยกับทั้งสองฝ่าย ก่อนเพื่อจะได้นำข้อมูลของแต่ละฝ่ายมาวิเคราะห์และช่วยคิดหาทางออก ซึ่งถ้าผมไม่แยกคุย ก่อนและปล่อยให้คุยกันต่อหน้าเลย ผมว่าไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จแน่นอน”

(ID7 พนักงานสอบสวนชาย)

“ดิฉันมักเรียกแต่ละฝ่ายเข้ามาสอบถามพูดคุยกับดิฉันก่อนเข้าสู่การไกล่เกลี่ยค่ะ เพื่อให้ดิฉัน ได้รับทราบข้อเท็จจริงและความต้องการจากทั้งสองฝ่ายก่อน หากดิฉันปล่อยให้คู่กรณีทั้งสอง

ฝ่ายพูดต่อหน้ากันเลยในขณะที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยอาจทำให้แต่ละฝ่ายไม่พอใจกันได้ โดยในขณะที่ดิฉันเรียกแต่ละฝ่ายมาพูดคุยเป็นการส่วนตัวนั้น ดิฉันจะใช้วิธีการสร้างทางเลือกให้แต่ละฝ่ายไปตัดสินใจเองว่าจะทำอย่างไรต่อไป เช่น ดิฉันจะบอกให้ผู้ถูกกระทำความรุนแรงว่าหากดำเนินคดีไป อาจเป็นแบบนี้ ได้รับผลแบบนี้ ได้เงินเพียงเท่านั้นแค่นั้นนะ แต่หากยอมไกล่เกลี่ย ถ้าตกลงกันได้ให้เรื่องจบ อาจได้เงินมากกว่านะ และประหยัดเวลาด้วย แต่ทั้งนี้ไม่ใช่ว่าดิฉันไปบีบบังคับให้เขายอมเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยนะ ดิฉันเพียงแค่นำข้อเสนอให้เขาคัดสินใจด้วยตัวของเขาเอง”

(ID9 พนักงานสอบสวนหญิง)

จากสิ่งที่ผู้วิจัยได้จากการสังเกตการณ์ประกอบกับคำสัมภาษณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่าพนักงานสอบสวนได้ใช้เทคนิค “การสร้างทางเลือก” เพื่อช่วยให้การดำเนินการไกล่เกลี่ยง่ายขึ้นและผลลัพธ์ของการดำเนินการไกล่เกลี่ยอาจประสบความสำเร็จตามที่คาดหวังไว้ แต่ทั้งนี้การใช้เทคนิคดังกล่าวต้องให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยตัดสินใจด้วยตนเอง โดยไม่ใช่วิธีการที่มีลักษณะเป็นการบีบบังคับผู้เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยให้ตกลงเข้าร่วมกระบวนการหรือบีบบังคับให้ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงไม่ประสงค์ดำเนินคดีกับคู่กรณีแต่อย่างใด โดยการที่พนักงานสอบสวนจะสามารถใช้เทคนิคดังกล่าวได้นั้นต้องมีความระมัดระวังในการใช้เป็นพิเศษด้วย มิเช่นนั้นจะผิดหลักสำคัญของการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดในเรื่องของการที่สมาชิกจะเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าวต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจมิใช่การบังคับให้เข้าร่วมกระบวนการนี้

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังสังเกตเห็นว่า ช่วงเวลาจังหวะของพนักงานสอบสวนในการถามคำถามหรือในการกล่าวเปิดโอกาสให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายพูดนั้น ต้องเป็นช่วงจังหวะที่เหมาะสมพอดีกับสถานการณ์ขณะนั้น จึงจะสามารถให้การดำเนินการไกล่เกลี่ยเป็นไปด้วยความราบรื่น ไม่ติดขัดหรือไม่เป็นการขัดจังหวะขณะที่แต่ละฝ่ายกล่าวอยู่ ซึ่งหากพนักงานสอบสวนถามคำถามหรือพูดขึ้นมาในจังหวะที่ไม่เหมาะสมอาจส่งผลให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายไม่ต้องการไกล่เกลี่ยกันต่อหรือไม่สามารถกล่าวสิ่งที่ตนเองต้องการได้ แต่ในทางกลับกันหากพนักงานสอบสวนสามารถถามคำถามหรือกล่าวในช่วงเวลาที่เหมาะสม ก็อาจส่งผลให้การดำเนินการไกล่เกลี่ยนั้นเป็นไปด้วยความราบรื่น ไม่ติดขัด และมีโอกาสที่จะไกล่เกลี่ยสำเร็จได้ง่าย ยกตัวอย่างเช่น หากผู้ถูกกระทำความรุนแรงกำลังร้องไห้เสียใจหลังจากได้กล่าวถึงความสูญเสียที่ตนเองได้รับไปนั้น พนักงานสอบสวนไม่ควรที่จะเปิดโอกาสให้ผู้กระทำ ความรุนแรงเล่าถึงสาเหตุที่ตนเองได้กระทำลงไปในช่วงเวลานั้นเลย ซึ่งอาจเกิดเป็นการ

ทะเลาะโต้เถียงกัน โดยช่วงจังหวะนั้นพนักงานสอบสวนควรกล่าวให้กำลังใจแก่ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงก่อน และให้เวลาาระงับสติอารมณ์สักพัก จึงค่อยให้ผู้กระทำ ความรุนแรงกล่าวขึ้นมา รวมถึงการระมัดระวังการใช้คำพูดในการไกล่เกลี่ยของพนักงานสอบสวน ควรใช้คำพูดที่สุภาพเหมาะสม มีความอ่อนน้อม ไม่ควรใช้คำพูดที่แข็งกระด้าง ซึ่งอาจจะกระทบกระเทือนต่อสภาพจิตใจของผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงได้

ดังนั้นผู้วิจัยสรุปได้ว่าการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ย พนักงานสอบสวนอาจใช้เทคนิคพิเศษหรือใช้ทักษะในการไกล่เกลี่ย ได้แก่ การให้มีการหยุดพักระหว่างการไกล่เกลี่ยเพื่อให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายสงบสติอารมณ์, การให้บิดามารดาหรือญาติพี่น้องที่มาเข้าร่วมไกล่เกลี่ยด้วยเป็นผู้ช่วยในการไกล่เกลี่ย, การไกล่เกลี่ยแบบแยก, การสร้างทางเลือกให้แต่ละฝ่ายตัดสินใจ, การถามคำถามหรือกล่าวเปิดโอกาสให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายพูดในช่วงจังหวะที่เหมาะสมพอดี รวมทั้งการใช้คำพูดที่สุภาพอ่อนน้อม เพื่อให้การดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดนั้นดำเนินไปด้วยความราบรื่นและช่วยส่งผลให้ประสบความสำเร็จได้

ทั้งนี้การมีบทบาทเป็น “คนกลาง” ในการทำหน้าที่เป็น “ผู้ไกล่เกลี่ย” ของพนักงานสอบสวน ในการดำเนินการตามขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด พบว่าในระหว่างการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการดังกล่าวนี้ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อผลลัพธ์ของการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดได้ว่าจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ โดยผู้วิจัยจะได้อภิปรายถึงในลำดับถัดไป

2.3 ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีความรุนแรงในครอบครัว

จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าร่วมสังเกตการณ์ (Observation) ถึงบทบาทหน้าที่และขั้นตอนการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ของพนักงานสอบสวน ในคดีการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ผู้วิจัยพบปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อกระบวนการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ตลอดจนอาจส่งผลกระทบต่อผลลัพธ์ของการไกล่เกลี่ยดังกล่าวนี้ได้ด้วยเช่นกัน ซึ่งผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาในประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการดังกล่าวนี้ โดยแยกตามกรณีศึกษา จำนวน 3 กรณีศึกษา เพื่อให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดได้ชัดเจน โดยมีผลการศึกษาดังนี้

2.3.1 ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในกรณีศึกษาที่ 1

จากการเข้าร่วมสังเกตการณ์กรณีศึกษาที่ 1 ผู้วิจัยพบว่า มีสมาชิกเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยดังกล่าวนี้ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ ผู้กระทำ ความรุนแรง (สามี), ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรง (ภรรยา) และพนักงานสอบสวน ซึ่งเมื่อเริ่มดำเนินการไกล่เกลี่ยตามแต่ละขั้นตอนแล้ว ผู้วิจัยได้สังเกตเห็น ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในกระบวนการไกล่เกลี่ยจากกรณีศึกษาที่ 1 ที่ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินการไกล่เกลี่ยของพนักงานสอบสวน และอาจส่งผลกระทบต่อผลลัพธ์ของการไกล่เกลี่ยนี้ด้วยเช่นกัน โดยผู้วิจัยจำแนกเป็นปัญหาต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ปัญหาด้านอารมณ์และความรู้สึกของผู้เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

1) ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงไม่กล้ากล่าวความรู้สึกและความสูญเสียที่ตนได้รับ เนื่องจาก มีความเกรงกลัวว่าสามีซึ่งเป็นผู้กระทำ ความรุนแรงกับตนเองจะเกิดอารมณ์โมโห ตลอดจนไม่กล้ากล่าวให้พนักงานสอบสวนฟังอีกเช่นกัน เนื่องจาก ตนเองเห็นว่าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ชาย อาจเข้าใจผู้ชายด้วยกันเอง หรือไม่ยอมรับฟังปัญหาของตน

ปัญหาด้านการขาดแคลนบุคลากรผู้เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

1) กรณีศึกษานี้ไม่มีนักจิตวิทยาหรือทีมงานสหวิชาชีพมาเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดด้วย ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงไม่กล้ากล่าวถึงตนเองต้องการพูดได้

ปัญหาด้านสถานที่สำหรับการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

1) ไม่มีสถานที่สำหรับการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดที่เป็นส่วนตัว โดยใช้ห้องทำงานรวมของพนักงานสอบสวนเป็นสถานที่สำหรับการดำเนินการดังกล่าว

ปัญหาด้านการสูญเสียผลประโยชน์ส่วนตัวของผู้เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

1) ผู้กระทำ ความรุนแรงและผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงสูญเสียรายได้จากการต้องลางานมาเพื่อเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

ดังนั้นผู้วิจัยสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดในกรณีศึกษาที่ 1 คือ ภรรยาซึ่งเป็นผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงไม่กล้าบอกกล่าวความรู้สึกรวมถึงความสูญเสียหรือ

ผลกระทบที่ตนเองได้รับให้กับสามีซึ่งเป็นผู้กระทำความรุนแรงและพนักงานสอบสวนฟัง ดังเหตุผลของผู้ถูกระทำดังต่อไปนี้

“ดิฉันไม่อยากจะเล่าเลยคะว่าดิฉันรู้สึกอย่างไร ได้รับบาดเจ็บตรงไหน เพราะดิฉันเกรงว่าสามีของดิฉันคิดว่าดิฉันฟ้องตำรวจและจะโมโห กลับไปทำร้ายดิฉันที่บ้านอีกคะ ถึงแม้ว่าวันนี้การไกล่เกลี่ยจะจบลงไปแล้ว แต่ดิฉันก็ยังกลัวสามีทำร้ายดิฉันเวลาเขาโมโหหรือเวลาเขาเมาเหล้าแล้วชอบพูดเรื่องเก่า ๆ คะ และอีกอย่างคือพนักงานสอบสวนเขาเป็นผู้ชาย ดิฉันพูดไปก็ไม่รู้ว่าเขาจะเข้าใจความรู้สึกของดิฉันหรือเปล่า เขาอาจเข้าใจสามีดิฉันก็ได้ เพราะเขาเป็นผู้ชายเหมือนกัน”

(ID4 หญิงผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

จากเหตุผลที่ผู้ถูกระทำความรุนแรงกล่าวไปข้างต้น ส่งผลให้พนักงานสอบสวนไม่สามารถรับทราบข้อมูลสำคัญจากผู้ถูกระทำความรุนแรงว่ารู้สึกอย่างไร ได้รับความสูญเสียหรือได้รับผลกระทบอย่างไรบ้าง ดังนั้นพนักงานสอบสวนจึงไม่สามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการแก้ไขและชดเชยเยียวยาให้แก่ผู้ถูกระทำความรุนแรงได้ นอกจากนี้จากเหตุผลดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นว่าผู้ถูกระทำความรุนแรงมิได้เชื่อมั่นในความเป็นกลางของพนักงานสอบสวนผู้มาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยให้ระหว่างตนและสามีผู้กระทำความรุนแรง ด้วยอาจมีสาเหตุมาจากการที่พนักงานสอบสวนท่านนี้ได้ดำเนินการตามขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดขั้นตอนที่ 4 คือขั้นตอนการกล่าวอธิบายวัตถุประสงค์ของกระบวนการดังกล่าวนี้และกล่าวสร้างความเชื่อมั่นในความเป็นกลางของพนักงานสอบสวน ดังนั้นจึงทำให้ผู้ถูกระทำความรุนแรงมิได้รับทราบและเชื่อมั่นในความเป็นกลางของพนักงานสอบสวนท่านนี้ ประกอบกับทัศนคติส่วนบุคคลของผู้ถูกระทำความรุนแรงท่านนี้ว่าถึงอย่างไรเสียผู้ชายย่อมเข้าใจและเข้าใจข้างผู้ชายด้วยกันเองอยู่แล้ว แต่หากมีนักจิตวิทยาเข้าร่วมกระบวนการนี้ด้วยนั้น อาจช่วยให้ผู้ถูกระทำความรุนแรงกล้าที่จะเปิดเผยความรู้สึกของตนเองออกมาได้ ดังนั้นการไม่มีนักจิตวิทยาเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าวจึงเป็นปัญหาอีกปัญหาหนึ่งที่ผู้วิจัยค้นพบ ซึ่งนักจิตวิทยาเป็นผู้มีความสำคัญในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดด้วยเช่นกัน เนื่องจาก เป็นผู้ที่สามารถช่วยพนักงานสอบสวนไกล่เกลี่ยและสอบถามถึงปัญหาตลอดจนเรื่องราวของผู้เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้จากปัญหาของการที่ผู้ถูกระทำความรุนแรงไม่กล้าเปิดเผยความรู้สึกหรือสิ่งที่ตนเองสูญเสีย นั้น ด้วยเป็นเพราะมีสาเหตุมาจากปัญหาของสถานที่สำหรับใช้ดำเนินการไกล่เกลี่ย

เหยื่อ-ผู้กระทำผิดด้วยเช่นกัน ซึ่งผู้วิจัยพบว่าในกรณีศึกษาที่ 1 พนักงานสอบสวนมิได้จัดเตรียมห้องไว้สำหรับการไกล่เกลี่ยไว้โดยเฉพาะ โดยใช้ห้องทำงานรวมของพนักงานสอบสวนเป็นสถานที่สำหรับการดำเนินการไกล่เกลี่ย ซึ่งส่งผลให้การไกล่เกลี่ยไม่มีความเป็นส่วนตัว ทั้งผู้กระทำผิดรุนแรงและผู้ถูกกระทำรุนแรงไม่กล้าที่จะเปิดเผยเรื่องราวของตนเองได้โดยเต็มที่ และอาจเป็นเหตุให้กระทบต่อการดำเนินการไกล่เกลี่ยดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ดังใจความสำคัญจากคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“จริงแล้วผมก็รู้สึกไม่ได้อยากเล่าว่าผมทำอะไรกับภรรยาของผมบ้างหรอกนะครับ ไม่ใช่ที่ผมไม่อยากไกล่เกลี่ยนะ ผมสมัครใจเข้าไกล่เกลี่ยกับตำรวจเลย เพียงแต่ในช่วงที่ไกล่เกลี่ยนั้น ไม่ได้มีเพียงแต่ตำรวจที่ช่วยผมไกล่เกลี่ยอยู่เดี๋ยวลี มีตำรวจท่านอื่นนั่งอยู่ในที่ห้องนั้นด้วย ผมก็ไม่ค่อยอยากเล่ามากเท่าไรหรอก”

(ID1 ชายผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว)

“นอกจากที่ดิฉันกลัวสามีจะไม่โหดฉัน และความไม่เชื่อใจพนักงานสอบสวนแล้ว สาเหตุที่ดิฉันไม่เล่าว่าตนเองโดนสามีทำร้ายอะไรมาบ้าง ก็เพราะว่าในห้องนั้นมีตำรวจท่านอื่นอยู่ด้วย มันก็ไม่ใช่เรื่องที่ดิฉันจะเล่าให้คนอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องได้ยิน ถ้าเปลี่ยนเป็นห้องที่มีแต่เฉพาะดิฉันสามี และพนักงานสอบสวนที่รับผิดชอบ ดิฉันว่าดิฉันสามารถพูดเล่าเรื่องได้มากกว่านี้ค่ะ”

(ID2 หญิงผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

นอกจากนี้จากการเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ได้ส่งผลให้ผู้กระทำผิดรุนแรงและผู้ถูกกระทำรุนแรงต้องสูญเสียรายได้จากการทำงาน เนื่องจาก ตนเองต้องลางานมาเพื่อเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าวนี้ ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“วันนี้ผมต้องลางานมาเพื่อเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยกับภรรยาตามที่ตำรวจนัดหมาย ดังนั้นผมจึงขาดรายได้ไปวันหนึ่งเต็ม ๆ นะครับ แต่ที่จริงก็เป็นเพราะผมเองนี่แหละที่ทำให้เสียเงินทั้งค่ารักษาพยาบาลและค่าเสียเวลาต่าง ๆ ”

(ID1 ชายผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว)

“ปกติดิฉันทำงานได้ค่าแรงวันละ 300 บาท แต่วันนี้ดิฉันไม่ได้ไปทำงาน เพราะต้องมาไกล่เกลี่ยให้จบคดี ดิฉันเลยไม่ได้เงินค่าแรงวันนี้ค่ะ

(ID2 หญิงผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

2.3.2 ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในกรณีศึกษาที่ 2

จากการเข้าร่วมสังเกตการณ์กรณีศึกษาที่ 2 ผู้วิจัยพบว่า มีสมาชิกเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยดังกล่าวนี้ จำนวน 4 ท่าน ได้แก่ ผู้กระทำ ความรุนแรง (สามี), ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรง (ภรรยา), มารดาของผู้ถูกกระทำ ความรุนแรง และพนักงานสอบสวน ซึ่งเมื่อเริ่มดำเนินการไกล่เกลี่ยตามแต่ละขั้นตอนแล้ว ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในกระบวนการไกล่เกลี่ยจากกรณีศึกษาที่ 2 ที่ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินการไกล่เกลี่ยของพนักงานสอบสวน และอาจส่งผลกระทบต่อผลลัพธ์ของการไกล่เกลี่ยนี้ด้วยเช่นกัน โดยผู้วิจัยจำแนกเป็นปัญหาด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ปัญหาด้านอารมณ์และความรู้สึกของผู้เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

- 1) ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงไม่ยินยอมกล่าวเปิดเผยความสูญเสียและผลกระทบที่ตนได้รับให้พนักงานสอบสวนรับฟัง เมื่อผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงกล่าวออกมาจะร้องไห้ฟูมฟายทันที โดยกล่าวถึงแค่เพียงความต้องการชดใช้เยียวยาจากผู้กระทำ ความรุนแรงเท่านั้น ตลอดจนผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงเห็นว่าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ชาย อาจไม่เข้าใจความรู้สึกของตนเอง
- 2) ผู้กระทำ ความรุนแรงไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ จึงเกิดการโต้เถียงอย่างรุนแรงต่อผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงและมารดาของผู้ถูกกระทำ ความรุนแรง ภายหลังจากที่ได้ยินผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงกล่าวถึงความต้องการชดใช้เยียวยา และผู้กระทำ ความรุนแรงไม่ยินยอมรับฟังสิ่งที่พนักงานสอบสวนพยายามจะไกล่เกลี่ยเป็นเหตุให้ไม่สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไปได้
- 3) มารดาของผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงไม่สามารถควบคุมอารมณ์โกรธแค้นของตนเองต่อผู้กระทำ ความรุนแรงได้ เป็นเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาทกับผู้กระทำ ความรุนแรงอีกเช่นกัน
- 4) พนักงานสอบสวนผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยไม่สามารถจัดการกับสถานการณ์ความขัดแย้งนั้นได้ ได้เพียงแต่บอกให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายหยุดการทะเลาะวิวาทเท่านั้น และไม่ได้ดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อ เนื่องจาก ทั้งสองฝ่ายไม่สมัครใจเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยอีกต่อไป เป็นเหตุให้การไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ

ปัญหาด้านการขาดแคลนบุคลากรผู้เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

1) กรณีศึกษาที่ไม่มีนักจิตวิทยาหรือที่มงานสหวิชาชีพมาเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดด้วย ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำความรุนแรงไม่ยินยอมกล่าวเปิดเผยความสูญเสียและผลกระทบที่ตนได้รับ ซึ่งส่งผลให้พนักงานสอบสวนผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยไม่ทราบเรื่องราวของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น และไม่สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อช่วยหาทางแก้ไขปัญหาได้

ปัญหาด้านสถานที่สำหรับการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

1) ไม่มีสถานที่สำหรับการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดที่เป็นส่วนตัว โดยใช้ห้องทำงานรวมของพนักงานสอบสวนเป็นสถานที่สำหรับการดำเนินการดังกล่าว

ปัญหาด้านการสูญเสียผลประโยชน์ส่วนตัวของผู้เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

1) ผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกกระทำความรุนแรงสูญเสียรายได้จากการต้องลางานมาเพื่อเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

ดังนั้นผู้วิจัยสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดในกรณีศึกษาที่ 2 คือ ภรรยาซึ่งเป็นผู้ถูกกระทำความรุนแรงไม่ยินยอมกล่าวเปิดเผยความสูญเสียและผลกระทบที่ตนได้รับให้พนักงานสอบสวนรับฟัง เมื่อผู้ถูกกระทำความรุนแรงกล่าวออกมาจะร้องไห้ฟูมฟายทันทีเนื่องจาก เรื่องราวดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของผู้ถูกกระทำความรุนแรง ตั้งใจความสำคัญจากคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“หนูไม่อยากเล่าหรอก ว่าหนูโดนสามีกระทำอะไรมาบ้าง เพราะยิ่งหนูเล่ามันก็ยิ่งกระทบต่อสภาพจิตใจของหนู หนูยิ่งเสียใจมากขึ้น หนูไม่สามารถเก็บอารมณ์เสียใจของหนูได้ อีกอย่าง หนูก็เป็นผู้หญิง บางเรื่องบางอย่างมันเล่าแบบละเอียดให้ผู้ชายฟังไม่ได้ เอาจริง ๆ ถ้ามีตำรวจผู้หญิงอยู่หรือมีเจ้าหน้าที่ผู้หญิงสักคนอยู่ด้วย หนูว่าหนูเล่าได้สบายใจกว่านี้ค่ะ และอีกอย่างถ้าหนูเล่าให้พี่ตำรวจชายฟังไป พี่เขาอาจเข้าข้างสามีหนูก็ได้ เพราะเขาเป็นผู้ชายเหมือนกัน อาจเข้าใจกันดี”

(ID4 หญิงผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

จากคำสัมภาษณ์ข้างต้นนอกจากจะแสดงให้เห็นว่าเหตุใดผู้ถูกระทำ ความรุนแรงจึงไม่ยินยอมกล่าวเปิดเผยว่าตนเองรู้สึกอย่างไร และได้รับความสูญเสียหรือผลกระทบใดบ้างต่อตนเองให้พนักงานสอบสวนรับฟัง ยังแสดงให้เห็นอีกว่า ผู้ถูกระทำ ความรุนแรงมิได้ให้ความไว้วางใจต่อพนักงานสอบสวน ด้วยอาจมีสาเหตุมาจากการที่พนักงานสอบสวนท่านนี้ได้ดำเนินการตามขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดขั้นตอนที่ 4 คือขั้นตอนการกล่าวอธิบายวัตถุประสงค์ของกระบวนการดังกล่าวนี้และกล่าวสร้างความเชื่อมั่นในความเป็นกลางของพนักงานสอบสวน ดังเช่นกรณีศึกษาที่ 1 ประกอบกับทัศนคติส่วนบุคคลของผู้ถูกระทำ ความรุนแรงท่านนี้ว่าถึงอย่างไรเสียผู้ชายย่อมเข้าใจและเข้าใจผู้ชายด้วยกันเองอยู่แล้ว แต่หากมีพนักงานสอบสวนหญิงหรือนักจิตวิทยาเข้าร่วมกระบวนการนี้ด้วยนั้น อาจช่วยให้ผู้ถูกระทำ ความรุนแรงกล้าที่จะเปิดเผยความรู้สึกของตนเองออกมาได้ ดังนั้นการไม่มีนักจิตวิทยามาเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าวจึงเป็นปัญหาอีกปัญหาหนึ่งที่ผู้วิจัยค้นพบดังเช่นในกรณีศึกษาที่ 1 อีกเช่นกัน

นอกจากนี้ยังพบปัญหาผู้กระทำ ความรุนแรงไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ จึงเกิดการโต้เถียงอย่างรุนแรงต่อผู้ถูกระทำ ความรุนแรงและมารดาของผู้ถูกระทำ ความรุนแรง เป็นเหตุให้มารดาของผู้ถูกระทำ ความรุนแรงมีอาการโมโหและเสียงกับผู้กระทำ ความรุนแรง ภายหลังจากที่ได้ยินผู้ถูกระทำ ความรุนแรงกล่าวถึงความต้องการชดใช้เหยียวยา ซึ่งผู้กระทำ ความรุนแรงไม่ยินยอมชดใช้เหยียวยาให้และไม่พอใจว่าผู้ถูกระทำ ความรุนแรงเรียกร้องค่าเสียหายเป็นจำนวนเยอะเกินไป และได้เดินหนีออกจากห้องไกล่เกลี่ยไป เป็นเหตุให้การไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จและจำเป็นต้องยุติลงเพียงเท่านี้ ดังตัวอย่างเหตุการณ์ที่ผู้วิจัยสังเกตและจดบันทึกได้ดังนี้

“ฝ่ายภรรยาได้ร้องให้พุ่มพวยและหันไปกอดแม่ของตัวเองในระหว่างที่พนักงานสอบสวนถามว่าต้องการความชดใช้เหยียวยาอย่างไรจากผู้กระทำ ความรุนแรง ผู้ถูกระทำ ความรุนแรงได้กล่าวออกมาว่าตนเองขอเงินค่าเหยียวยาจำนวน 50,000 บาท เมื่อฝ่ายผู้กระทำ ความรุนแรงได้ยินดังนั้นจึงเกิดอาการโมโห และกล่าวออกมาว่าเจ็บตัวแค่นี้เอาไปทำไมตั้งห้าหมื่น ผมไม่ยอมให้หรอก แน่จริงก็ดำเนินคดีกับผมเลยสิ หลังจากนั้นจึงได้ชี้หน้ามารดาของผู้ถูกระทำ ความรุนแรงและได้กล่าวหาว่ามารดาเป็นคนยุ่งให้ลูกสาวของตนเองคือผู้ถูกระทำ ความรุนแรงเรียกเงินจำนวนมากขนาดนี้ ฝ่ายมารดาของผู้ถูกระทำ ความรุนแรงได้ยินเช่นนั้น ก็เกิดอารมณ์โมโหจึงได้โต้เถียงกับผู้กระทำ ความรุนแรงกันไปมา และสุดท้ายผู้กระทำ ความรุนแรงได้เดินหนีออกจากห้องไกล่เกลี่ยไป การไกล่เกลี่ยจึงต้องหยุดแต่เพียงเท่านี้ โดยที่ทั้งสองฝ่ายไม่สมัครใจเข้าร่วมไกล่เกลี่ยต่อ”

นอกจากนี้ผู้กระทำความรุนแรงยังไม่ยินยอมรับฟังสิ่งที่พนักงานสอบสวนพยายามจะไกล่เกลี่ยเป็นเหตุให้ไม่สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไปได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงพบปัญหาอีกข้อหนึ่งคือ พนักงานสอบสวนไม่สามารถจัดการกับสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในกระบวนการไกล่เกลี่ยนี้ได้ และส่งผลให้การไกล่เกลี่ยครั้งนี้ไม่สำเร็จ ดึงใจความสำคัญจากคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“ถามว่าตอนผมช่วยไกล่เกลี่ยเนี่ยมีปัญหาอะไรไหม ก็มีพอสมควรเลยนะ โดยเฉพาะการใช้ อารมณ์มาอยู่เหนือเหตุผลของคู่กรณีแต่ละฝ่ายในการไกล่เกลี่ย โต้เถียงกันไปมา ต่างคนต่าง ไม่ยอม ฟังนั้นจะเอาแบบนี้ ฟังนี้จะเอาแบบนั้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ผมยอมรับว่าควบคุมได้ยากมาก และผมไม่สามารถควบคุมได้ จนเกือบกลายเป็นเหตุทะเลาะวิวาทกันอีกรอบหนึ่งบนโรงพัก ซึ่งผมเป็นตำรวจแล้วเป็นคนกลางด้วยก็ต้องรับห้ามสิ ทีนี้พอเถียงกันเสียงดังโซ่ใหม่ ชาวบ้าน ที่มาแจ้งความต่างหันมามองเป็นตาเดียวกันเลย เท่านั้นแหละถึงได้เลิกเถียงกันได้สักที”

(ID8 พนักงานสอบสวนชาย)

จากคำสัมภาษณ์ข้างต้นได้แสดงให้เห็นอีกปัญหาหนึ่งที่ผู้วิจัยค้นพบในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในกรณีศึกษาที่ 2 นี้คือ ปัญหาด้านสถานที่ ซึ่งพนักงานสอบสวนใช้ห้องทำงานรวมของพนักงานภายในสถานีตำรวจเป็นห้องสำหรับการดำเนินการไกล่เกลี่ย โดยในห้องดังกล่าวนั้นมีผู้คนเข้าออกอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการทุกคนไม่มีสมาธิในการดำเนินการไกล่เกลี่ย ตลอดจนนอกจากจะมีผู้คนเข้าออกห้องดังกล่าวตลอดเวลาแล้วนั้น ยังมีพนักงานสอบสวนท่านอื่นนั่งทำงานอยู่ภายในห้องดังกล่าวด้วยเช่นกัน เป็นเหตุให้การดำเนินการไกล่เกลี่ยไม่มีความเป็นส่วนตัว สร้างความอึดอัดใจให้แก่ผู้เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยทุกท่าน นอกจากนี้ส่งผลให้ผู้ถูกกระทำความรุนแรงไม่กล้าเปิดเผยเรื่องราวของตนเองให้พนักงานสอบสวนฟังได้อย่างเต็มที่ ดังกรณีศึกษาที่ 1 ด้วยเช่นเดียวกัน ดึงใจความสำคัญที่ผู้วิจัยได้รับการสัมภาษณ์ ดังนี้

“ห้องไกล่เกลี่ยคนพลุกพล่านขนาดนั้น หนูก็ไม่กล้าเล่าเรื่องส่วนตัวภายในครอบครัวหนูให้คนอื่นได้ยินหรอกคะ หนูถึงไม่เล่าให้พนักงานสอบสวนฟัง เกรงว่าพี่ตำรวจคนอื่นจะได้ยิน หนูก็อายนะคะ หนูคิดว่าห้องที่ใช้ไกล่เกลี่ยนี้ไม่ได้เป็นส่วนตัวสำหรับหนูเลย”

(ID4 หญิงผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

“ผมไม่ต้องการไกลเกลี่ยต่อแล้ว ถ้าเขาจะดำเนินคดีกับผม ผมก็ยอม ที่ผมเดินออกจากห้อง มาไม่ใช่ว่าผมแค่มอโหนะ แต่ผมอายุคนอื่นที่อยู่ในห้องไกลเกลี่ยนั้นด้วย ผมเลยไม่อยากไกลเกลี่ยต่อแล้ว”

(ID3 ชายผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว)

และปัญหาสุดท้ายที่ผู้วิจัยพบในกรณีศึกษานี้คือ ปัญหาการสูญเสียรายได้ของทั้งผู้กระทำความรุนแรงและผู้กระทำความรุนแรง เนื่องจากทั้งผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกกระทำความรุนแรง ต้องขอยุติงานเพื่อมาทำการไกลเกลี่ยจึงทำให้สูญเสียรายได้ไป ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“จริง ๆ วันนี้ผมก็ไม่ได้อยากมาไกลเกลี่ยเท่าไรหรอกนะ เพราะผมรู้ว่ายังไงเมียผมก็ไม่ยอมความง่าย ๆ หรือ ถ้ามันไม่ได้เงินตามที่มันต้องการ และอีกอย่างผมรู้ว่าเมียผมต้องเรียกเงินเยอะแน่นอน ผมก็แค่ทำงานรับจ้าง ได้ค่าจ้างวันละ 280 บาท จะเอาเงินหมื่นเงินแสนที่ไหนไปให้มันหละ นี่นางงานมาวันนี้ นายจ้างเขาก็ไม่จ่ายเงินให้ผมเหมือนกัน”

(ID3 ชายผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว)

“หนูบาดเจ็บหนักขนาดนี้ รักษาตัวร่วมเดือน หหมดเงินไปหลายบาท จะไม่ให้หนูเรียกค่าชดใช้เยียวเยอะ ๆ ได้ไง หนูทำงานรับจ้างเขาเย็บผ้าได้วันละ 300 บาท หนูจะเอาเงินที่ไหนไปรักษาตัว ก็ต้องเอาเงินจากผัวหนูที่มันทำร้ายหนูนี้แหละ หนูไม่มีเงินจริง ๆ ต้องไปยืมเขามา นี่วันนี้หนูหยุดงานมาไกลเกลี่ย หนูก็เสียเงินไปแล้ว 300 บาท”

(ID4 หญิงผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

2.3.3 ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากกระบวนการไกลเกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในกรณีศึกษาที่ 3

จากการเข้าร่วมสังเกตการณ์กรณีศึกษาที่ 3 ผู้วิจัยพบว่า มีสมาชิกเข้าร่วมกระบวนการไกลเกลี่ยดังกล่าวนี้ จำนวน 6 ท่าน ได้แก่ ผู้กระทำความรุนแรง (สามี), ผู้ถูกกระทำความรุนแรง (ภรรยา), มารดาของผู้ถูกกระทำความรุนแรง, มารดาของผู้กระทำความรุนแรง พนักงานสอบสวน และนักจิตวิทยา ซึ่งเมื่อเริ่มดำเนินการไกลเกลี่ยตามแต่ละขั้นตอนแล้ว ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในกระบวนการไกลเกลี่ยจากกรณีศึกษาที่ 3 ที่ส่งผลกระทบต่อกรดำเนินการไกลเกลี่ยของพนักงานสอบสวน และอาจส่งผลกระทบต่อผลลัพธ์ของการไกลเกลี่ยนี้ด้วยเช่นกัน โดยผู้วิจัยจำแนกเป็นปัญหาด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ปัญหาด้านอารมณ์และความรู้สึกของผู้เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

- 1) ผู้ถูกระทำความรุนแรงไม่กล้ากล่าวเปิดเผยความสูญเสียและผลกระทบที่ตนได้รับให้พนักงานสอบสวนรับฟัง โดยกล่าวถึงแค่เพียงความต้องการชดใช้เยียวยาจากผู้กระทำความรุนแรงเท่านั้น เนื่องจาก ไม่อยากให้บุคคลภายนอกมารับทราบเรื่องราวของตนเอง
- 2) ผู้กระทำความรุนแรงไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ จึงเกิดการโต้เถียงอย่างรุนแรงต่อผู้ถูกระทำความรุนแรง และผู้กระทำความรุนแรงได้กล่าวถึงพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนหญิงว่าอาจเข้าข้างฝ่ายผู้ถูกระทำความรุนแรง ดังนั้นผู้วิจัยจึงสังเกตอาการปฏิกิริยาและคำพูดของผู้กระทำความรุนแรง และมองว่าผู้กระทำความรุนแรงเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยด้วยความไม่สมัครใจเท่าที่ควร เป็นเหตุให้ผู้กระทำความรุนแรงไม่ยินยอมตอบคำถามบางคำถาม เช่น เหตุใดจึงทำร้ายภรรยา เป็นต้น
- 3) พนักงานสอบสวนมีความเอนเอียงไปทางฝ่ายผู้ถูกระทำความรุนแรง สังเกตได้จากพนักงานสอบสวนมีการขึ้นเสียงใส่ผู้กระทำความรุนแรงในบางครั้ง

ปัญหาด้านการขาดแคลนบุคลากรผู้เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

- 1) กรณีศึกษาที่ 3 ไม่มีปัญหาด้านนี้ เนื่องจาก มีนักจิตวิทยาเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดด้วย ตลอดจนมีมารดาของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าวด้วยเช่นกัน ซึ่งสามารถช่วยให้การไกล่เกลี่ยสามารถดำเนินไปจนจบกระบวนการได้

ปัญหาด้านสถานที่สำหรับการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

- 1) กรณีศึกษาที่ 3 ไม่มีปัญหาในด้านนี้ เนื่องจาก พนักงานสอบสวนใช้ห้องประชุมของสถานีตำรวจ ซึ่งมีความเป็นส่วนตัว และเงียบสงบ ไม่มีบุคคลอื่นมารบกวน เป็นสถานที่สำหรับการดำเนินการดังกล่าว

ปัญหาด้านการสูญเสียผลประโยชน์ส่วนตัวของผู้เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

- 1) ผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกระทำความรุนแรงสูญเสียรายได้จากการต้องลางานมาเพื่อเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

ปัญหาด้านการขาดแคลนงบประมาณสำหรับการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

1) ไม่มีงบประมาณหรือเงินกองทุนสำหรับการจ่ายเงินค่าตอบแทนแก่นักจิตวิทยาที่มาเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าวด้วย โดยพนักงานสอบสวนต้องจ่ายค่าตอบแทนด้วยเงินส่วนตัวของพนักงานสอบสวนเอง

ดังนั้นผู้วิจัยสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดในกรณีศึกษาที่ 3 คือ ภรรยาซึ่งเป็นผู้ถูกกระทำรุนแรงไม่ยินยอมกล่าวเปิดเผยความสูญเสียและผลกระทบที่ตนได้รับให้พนักงานสอบสวนรับฟัง เนื่องจาก ผู้ถูกกระทำรุนแรงมีความคิดเห็นว่าปัญหาการกระทำรุนแรงดังกล่าวเป็นปัญหาส่วนตัวภายในครอบครัวของตนเอง ดึงใจความสำคัญจากคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“ดิฉันไม่อยากเล่าให้คุณตำรวจฟังเลย ว่าครอบครัวของดิฉันมีปัญหาอะไรกันบ้าง จริง ๆ แล้วมันเป็นเรื่องภายในครอบครัวใครครอบครัวมัน และถึงแม้ว่าดิฉันและสามีจะเข้าร่วมไกล่เกลี่ยแล้ว แต่ในการไกล่เกลี่ยมีคนนอกครอบครัวอยู่ด้วย ดิฉันอายุที่จะเล่าเรื่องส่วนตัวให้บุคคลอื่นฟัง”

(ID6 หญิงผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว)

จากคำสัมภาษณ์ข้างต้นนอกจากจะแสดงให้เห็นว่าเหตุใดผู้ถูกกระทำรุนแรงจึงไม่ยินยอมกล่าวเปิดเผยว่าตนเองรู้สึกอย่างไร และได้รับความสูญเสียหรือผลกระทบใดบ้างต่อตนเองให้พนักงานสอบสวนรับฟัง นอกจากนี้การที่พนักงานสอบสวนท่านนี้มีได้ดำเนินการตามขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดขั้นตอนที่ 4 คือขั้นตอนการกล่าวอธิบายวัตถุประสงค์ของกระบวนการดังกล่าวนี้และกล่าวสร้างความเชื่อมั่นในความเป็นกลางของพนักงานสอบสวน ซึ่งผลให้พนักงานสอบสวนไม่สามารถทราบปัญหาที่เกิดขึ้นได้ และไม่สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลเพื่อหาแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งและแนวทางการชดเชยเยียวยา แต่นักจิตวิทยาได้เข้ามาช่วยถามคำถามผู้ถูกกระทำรุนแรง ผู้ถูกกระทำรุนแรงจึงได้กล้าเปิดเผยเรื่องราวปัญหาที่เกิดขึ้น อีกทั้งยังพบว่าผู้กระทำรุนแรงมีทัศนคติส่วนบุคคลต่อพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนหญิงว่าถึงอย่างไรเสียผู้หญิงต้องเข้าใจหัวอกลูกผู้หญิงด้วยกันอยู่แล้ว เป็นเหตุให้ผู้กระทำรุนแรงท่านนี้ได้กล่าวถึงความคิดเห็นของตนเองต่อพนักงานสอบสวนไว้ดังนี้

“เจ้าหน้าที่ตำรวจที่มาไกล่เกลี่ยเขาเป็นผู้หญิง ผมว่าเขาต้องเข้าข้างผู้หญิงด้วยกันอยู่แล้ว ผมว่าการไกล่เกลี่ยครั้งนี้ถึงแม้ว่าจะผ่านไปเรียบร้อยดี แต่ผมก็ว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าข้างภรรยาผมมากเกินไป บางทีมีขึ้นเสียงใส่ผมด้วยตอนที่ไกล่เกลี่ยอยู่”

(ID5 ชายผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว)

จากคำสัมภาษณ์ข้างต้นส่งผลให้ผู้วิจัยค้นพบอีกปัญหาหนึ่งคือ ปัญหาการที่พนักงานสอบสวนไม่ควบคุมอารมณ์ของตนเองและมีการเอนเอียงไปทางฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นปัญหาที่อาจส่งผลให้การดำเนินการไกล่เกลี่ยไม่มีความเป็นกลาง และผู้กระทำความรุนแรงอาจรู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรมและอาจไม่สมัครใจเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยต่อ โดยอาจส่งกระทบถึงผลลัพธ์ของการไกล่เกลี่ยได้ด้วยเช่นกัน ซึ่งตรงกับคำสัมภาษณ์ของพนักงานสอบสวน ซึ่งให้สัมภาษณ์กับผู้วิจัยภายหลังเสร็จสิ้นการไกล่เกลี่ยแล้ว ดังนี้

“ดิฉันยอมรับว่าเมื่อสักครู่ดิฉันใช้อารมณ์ในการรับฟังปัญหา และเข้าข้างฝ่ายผู้ถูกระทำความรุนแรงมากเกินไป ดิฉันเห็นใจและสงสารเขาที่โดนทำร้ายมา และดิฉันยอมรับว่าตัวดิฉันเองยังไม่ค่อยควบคุมอารมณ์ตนเองได้ดีเท่าไรนัก”

(ID9 พนักงานสอบสวนหญิง)

นอกจากนี้ยังพบปัญหาผู้กระทำความรุนแรงไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ จึงเกิดการโต้เถียงอย่างรุนแรงต่อผู้ถูกระทำความรุนแรง แต่ต่อมาพนักงานสอบสวนได้กล่าวให้ผู้กระทำความรุนแรงสงบสติอารมณ์ลงและเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยต่อ จึงสามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไปได้ และปัญหาต่อมาที่ผู้วิจัยพบในกรณีศึกษานี้คือ ปัญหาการสูญเสียรายได้ของทั้งผู้กระทำความรุนแรงและผู้กระทำความรุนแรง เนื่องจากทั้งผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกระทำความรุนแรง ซึ่งมีอาชีพทำงานรับจ้างรายวัน ต้องขอหยุดงานเพื่อมาทำการไกล่เกลี่ย ดังนั้นจึงทำให้สูญเสียรายได้ไป ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“วันนี้ตำรวจนัดหมายดิฉันกับสามีมาเข้าร่วมการไกล่เกลี่ย ดิฉันต้องขอลางานเพื่อมาไกล่เกลี่ยกับสามี ซึ่งตรงนี้ส่งผลให้ดิฉันขาดรายได้ไป จำนวน 300 บาท ซึ่งก็เป็นเงินที่ดิฉันต้องกินต้องใช้ได้หลายวันเลย”

(ID6 หญิงผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

“ผมมาไกล่เกลี่ยในวันนี้ ผมเสียทั้งเวลา เสียทั้งเงิน วันนี้ผมขาดรายได้ไปฟรี ๆ เลยวันหนึ่ง 250 บาท แต่ก็ยังดีที่ภรรยาของผมไม่ติดใจดำเนินคดีกับผม”

(ID5 ชายผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว)

และปัญหาสุดท้ายคือ ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณสำหรับการดำเนินการไกล่เกลี่ย กล่าวคือ การมีนักจิตวิทยามาเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ต้องจ่ายเงิน ค่าตอบแทนและค่าเดินทางแก่นักจิตวิทยาด้วย ซึ่งพนักงานสอบสวนต้องจ่ายเงินค่าตอบแทนด้วยเงิน ส่วนตัวของตนเองให้แก่จิตวิทยา ซึ่งเป็นหนึ่งในปัญหาที่ผู้วิจัยค้นพบเพิ่มเติมจากกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

จากการที่ผู้วิจัยเข้าร่วมสังเกตการณ์บทบาทหน้าที่และการดำเนินการกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดของพนักงานสอบสวน ในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว จำนวน 3 กรณีศึกษา ส่งผลให้ผู้วิจัยพบปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ซึ่งผู้วิจัยสรุปภาพรวมของปัญหาที่ผู้วิจัยค้นพบได้ดังนี้

จากกรณีศึกษาที่ 1, 2 และ 3 ปัญหาที่ผู้วิจัยพบตรงกันทั้งสามกรณีศึกษา คือปัญหาการที่ทั้งผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกกระทำความรุนแรงไม่กล้าที่จะกล่าวเปิดเผยสาเหตุและเรื่องราวของความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ตลอดจนความรู้สึกของตนเองที่ถูกผู้กระทำความรุนแรงทำร้ายมา รวมทั้งไม่กล้ากล่าวถึงความสูญเสียและผลกระทบที่ตนเองได้รับจากการถูกทำร้ายนั้น เนื่องจาก ทั้งสองฝ่ายมีความคิดเห็นว่าเรื่องราวความขัดแย้งดังกล่าวเป็นเรื่องส่วนบุคคลภายในครอบครัว ไม่ควรที่จะนำมาเปิดเผยให้บุคคลภายนอกได้รับทราบ อีกทั้งผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกกระทำความรุนแรงยังไม่มี ความเชื่อใจว่าพนักงานสอบสวนมีความเป็นกลางในการไกล่เกลี่ย เนื่องจากทัศนคติส่วนบุคคลของผู้ถูกกระทำความรุนแรงและผู้ถูกกระทำความรุนแรงมองว่าพนักงานสอบสวนอาจเข้าข้างฝ่ายตรงข้ามได้ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่พนักงานสอบสวนมิได้ดำเนินการตามขั้นตอนการดำเนินการ กระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ขั้นตอนที่ 4 ซึ่งคือ ขั้นตอนที่ให้พนักงานสอบสวนกล่าวให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยไว้วางใจในความเป็นกลาง ดังนั้นปัญหาดังกล่าวจึงเป็นเหตุให้พนักงานสอบสวนผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยไม่สามารถรับทราบที่มาของปัญหาหรือข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ ดังนั้นเมื่อพนักงานสอบสวนไม่ทราบที่มาของปัญหาจึงส่งผลให้ไม่สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อช่วยเหลือหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นรวมถึงหาแนวทางการชดเชยเยียวยาที่เป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายได้

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบปัญหาอีกว่าผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกระทำความรุนแรงไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ จึงทำให้เกิดการโต้เถียงกันเกิดขึ้นในขณะดำเนินการไกล่เกลี่ยนั้น แต่ในกรณีศึกษาที่ 1 และ 3 พนักงานสอบสวนสามารถจัดการกับสถานการณ์ความขัดแย้งนั้นได้ ดังนั้นกระบวนการไกล่เกลี่ยจึงสามารถดำเนินการต่อไปได้ แต่ในกรณีศึกษาที่ 2 พนักงานสอบสวนไม่สามารถจัดการกับสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ ผู้กระทำความรุนแรงทะเลาะวิวาทโต้เถียงกับผู้ถูกระทำความรุนแรงและมารดาของผู้ถูกระทำความรุนแรง ทั้งสองฝ่ายจึงไม่สมัครใจเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยต่อ เป็นเหตุให้การไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดในกรณีศึกษาที่ 2 ไม่สำเร็จ ดังนั้นปัญหาการขาดทักษะความรู้ในกระบวนการไกล่เกลี่ยที่อาจมีสาเหตุมาจากการไม่มีประสบการณ์การใช้ชีวิตของผู้ปฏิบัติงานสอบสวน ที่ส่งผลให้พนักงานสอบสวนไม่เข้าใจความรู้สึกของสามีภรรยาที่มีปัญหา กัน อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ส่งผลให้การดำเนินการไกล่เกลี่ยในกรณีที่ 2 ไม่สำเร็จ ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าในกรณีที่ 3 พนักงานสอบสวนยังมีความเอนเอียงไปทางฝ่ายผู้ถูกระทำความรุนแรง ซึ่งจากการสัมภาษณ์จึงทำให้ผู้วิจัยทราบเหตุผลว่า พนักงานสอบสวนหญิงมีความเห็นใจและรู้สึกสงสารผู้ถูกระทำความรุนแรงซึ่งเป็นผู้หญิงเหมือนกัน ซึ่งปัญหาข้อนี้ส่งผลให้ผู้กระทำความรุนแรงเกิดความรู้สึกว่าตนเองไม่ได้รับความยุติธรรมในการไกล่เกลี่ยครั้งนี้ แต่ปัญหานี้ก็มิได้ส่งผลกระทบต่อกระบวนการดำเนินการไกล่เกลี่ยแต่อย่างใด

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบอีกว่า ปัญหาการไม่มีสถานที่สำหรับการไกล่เกลี่ยโดยเฉพาะก็นับเป็นปัญหาสำคัญที่อาจส่งผลให้การดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ โดยกรณีศึกษาที่ 1 และ 2 พนักงานสอบสวนใช้ห้องทำงานรวมของพนักงานสอบสวนเป็นห้องสำหรับการดำเนินการไกล่เกลี่ย โดยภายในห้องมีบุคคลภายนอกเดินเข้าออกตลอดเวลาและมีพนักงานสอบสวนที่ไม่เกี่ยวข้องกับกระบวนการนี้นั่งทำงานอยู่ด้วย ส่งผลให้บรรยากาศภายในห้องไกล่เกลี่ยไม่มีความเป็นส่วนตัว มีเสียงดังรบกวน ไม่มีสมาธิในการดำเนินการไกล่เกลี่ย เป็นเหตุให้ผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกระทำความรุนแรงไม่กล้าที่จะเปิดเผยเรื่องราวที่ถือว่าเป็นเรื่องส่วนตัวของครอบครัวตนเองให้พนักงานสอบสวนได้รับทราบ ซึ่งส่งผลกระทบต่อกระบวนการดำเนินการไกล่เกลี่ยไม่ราบรื่น สร้างความอึดอัด ความไม่สบายใจตลอดระยะเวลาการไกล่เกลี่ยคดี ซึ่งปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อการไม่สามารถไกล่เกลี่ยเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันได้ และการไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จดังในกรณีศึกษาที่ 2 ส่วนกรณีศึกษาที่ 3 พนักงานสอบสวนใช้ห้องประชุมของสถานีตำรวจเป็นสถานที่สำหรับการไกล่เกลี่ย ดังนั้นกรณีศึกษาที่ 3 จึงไม่มีปัญหาด้านสถานที่สำหรับการไกล่เกลี่ยแต่อย่างใด

ภาพที่ 8 ห้องทำงานรวมที่พนักงานสอบสวนใช้สำหรับการไกล่เกลี่ย

ทั้งนี้โดยส่วนมากแล้ว ตำรวจผู้ทำหน้าที่พนักงานสอบสวนมักเป็นเพศชาย แต่ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงโดยส่วนมากแล้วมักเป็นเพศหญิง ดังนั้นผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงมักจะกล้าเปิดเผยความรู้สึกของตนเอง ความสูญเสียหรือผลกระทบที่ตนได้รับ รวมถึงความต้องการได้รับการชดเชย เยียวยาจากผู้กระทำ ความรุนแรงให้พนักงานสอบสวนทราบ ดังนั้นจึงทำให้พนักงานสอบสวนรวมทั้ง สามีซึ่งเป็นคู่กรณีไม่ทราบความต้องการหรือความรู้สึกของผู้ถูกกระทำได้ และอาจส่งผลให้การ ดำเนินการไกล่เกลี่ยไม่บรรลุผลสำเร็จ หรือถึงแม้ว่าการดำเนินการไกล่เกลี่ยจะประสบความสำเร็จแล้ว ก็จริง แต่ผลลัพธ์ที่ได้จากการดำเนินการไกล่เกลี่ยอาจไม่สอดคล้องตามความคาดหวังที่ผู้เข้าร่วมกระบวนการ ได้คาดหวังไว้ จากปัญหาดังกล่าวจึงเป็นที่มาของปัญหาการขาดนักจิตวิทยาเข้าร่วมกระบวนการไกล่ เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ตามกรณีที่ 1 และ 2 ซึ่งเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ผู้วิจัยค้นพบในกระบวนการไกล่ เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด โดยตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ได้กำหนดให้มีนักจิตวิทยาเข้าร่วมในการไกล่เกลี่ยนี้ด้วย แต่ปัญหาดังกล่าวนี้ก็ได้ส่งผล กระทบต่อการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดอีกเช่นกัน

สำหรับปัญหาถัดมาคือ ปัญหาด้านการขาดแคลนงบประมาณสำหรับดำเนินกระบวนการไกล่ เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ดังเช่นในกรณีศึกษาที่ 3 การที่มีนักจิตวิทยาเข้ามาเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ย เหยื่อ-ผู้กระทำผิด ตามที่ระบุไว้ข้างต้นนั้น พนักงานสอบสวนต้องจ่ายเงินค่าตอบแทนรวมทั้งค่า เดินทางแก่นักจิตวิทยาด้วย ซึ่งจากกรณีศึกษาที่ 3 พบว่าพนักงานสอบสวนต้องจ่ายเงินดังกล่าวแก่นัก จิตวิทยาด้วยเงินส่วนตัวของพนักงานสอบสวนเอง ถึงแม้ว่าทางภาครัฐจะมีงบประมาณสำหรับการ จ่ายค่าตอบแทนในส่วนดังกล่าวนี้ แต่ก็ยังต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการของงบประมาณ มิสามารถ จ่ายค่าตอบแทนแก่นักจิตวิทยาได้โดยทันที ดังนั้นปัญหาดังกล่าวจึงตกมาเป็นภาระแก่พนักงาน สอบสวนที่ต้องสำรองเงินส่วนตัวของตนเองให้นักจิตวิทยาไปก่อน ดังนั้นปัญหาดังกล่าวจึงเป็นอีก ปัญหาหนึ่งที่ผู้วิจัยพบในกระบวนการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดนี้ ถึงแม้ว่าปัญหาดังกล่าว จะไม่ได้ส่งผลกระทบต่อกระบวนการดำเนินการหรือผลลัพธ์ของการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดก็

ตามนั้น แต่นับว่าเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยในกระบวนการดังกล่าวนี้ด้วยเช่นกัน

ปัญหาสุดท้ายคือ ปัญหาการสูญเสียรายได้ของผู้ถูกระทำความรุนแรงและผู้กระทำความรุนแรง เนื่องจาก ในสามกรณีศึกษาที่ผู้วิจัยศึกษานั้น ทั้งผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกระทำความรุนแรงประกอบอาชีพรับจ้างและได้รับค่าแรงเป็นรายวัน ดังนั้นการที่ผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกระทำความรุนแรงมาเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดนั้น จึงจำเป็นต้องหยุดการทำงานเพื่อมาเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าว เป็นเหตุให้ผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกระทำความรุนแรงต้องสูญเสียรายได้จากการหยุดงานด้วยเช่นกัน แต่ถึงแม้ว่าการสูญเสียรายได้จากการหยุดงานมิได้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้น “ในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด” แต่ผู้วิจัยถือว่าปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่เกิดขึ้น “จากกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด” ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกระทำความรุนแรงด้วยเช่นกัน

จากปัญหาที่ผู้วิจัยพบในการดำเนินการกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ของพนักงานสอบสวน ในการกระทำความรุนแรงในครอบครัว จำนวน 3 กรณีศึกษา ผู้วิจัยขอเสนอในรูปแบบตาราง ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5 แสดงปัญหาที่ผู้วิจัยพบในการดำเนินการกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดของพนักงานสอบสวน ในการกระทำความรุนแรงในครอบครัว

กรณีศึกษาที่	ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด	ผลกระทบต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด	แนวทางการแก้ไข
กรณีศึกษาที่ 1	<p>ด้านอารมณ์ของผู้เข้าร่วม</p> <p>1. ผู้ถูกระทำไม่กล้าเล่าปัญหาที่เกิดขึ้น และมองว่าพนักงานสอบสวนไม่มีความเป็นกลาง</p> <p>ด้านสถานที่</p> <p>1. ไม่มีห้องสำหรับไกล่เกลี่ย</p>	<p>ด้านอารมณ์ของผู้เข้าร่วม</p> <p>1. พนักงานสอบสวนไม่สามารถรับทราบที่มาของปัญหา และไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาและหาแนวทางการชดใช้เยียวยาได้</p> <p>ด้านสถานที่</p> <p>1. การไกล่เกลี่ยไม่มีความเป็นส่วนตัว สมาชิกที่เข้าร่วมอีตอัดไม่กล้าเปิดเผยเรื่องราวของปัญหา</p>	<p>ด้านอารมณ์ของผู้เข้าร่วม</p> <p>1. พนักงานสอบสวนควรอธิบายกระบวนการไกล่เกลี่ยและวัตถุประสงค์ให้ทุกคนทราบ และกล่าวให้ทุกคนไว้วางใจในความเป็นกลางของพนักงานสอบสวน</p>

กรณีศึกษา ที่	ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการ ไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด	ผลกระทบต่อกระบวนการไกล่ เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด	แนวทางการแก้ไข
กรณีศึกษา ที่ 1	<p>ด้านการขาดบุคลากรเข้าร่วม</p> <p>1. ไม่มีนักจิตวิทยาเข้าร่วมไกล่ เกลี่ย</p> <p>ด้านการสูญเสียผลประโยชน์</p> <p>1. ผู้กระทำและผู้ถูกกระทำต้อง หยุดงานเพื่อมาไกล่เกลี่ย</p>	<p>ด้านการขาดบุคลากรเข้าร่วม</p> <p>1. บางคำถาม พนักงาน สอบสวนไม่กล้าถามผู้ถูกกระทำ โดยตรง และผู้ถูกกระทำไม่กล้า เปิดเผยปัญหาที่เกิดขึ้น จึงทำให้ แต่ละฝ่ายไม่สามารถหาแนว ทางแก้ไขปัญหาร่วมกันได้</p> <p>ด้านการสูญเสียผลประโยชน์</p> <p>1. ผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ สูญเสียรายได้</p>	<p>ด้านสถานที่</p> <p>1. ควรจัดให้มีห้อง สำหรับการไกล่เกลี่ย โดยเฉพาะ</p> <p>ด้านการขาด บุคลากรเข้าร่วม</p> <p>1. ควรจัดหา นักจิตวิทยาเข้าร่วม ไกล่เกลี่ยด้วยทุกกรณี</p> <p>ด้านการสูญเสีย ผลประโยชน์</p> <p>1. ควรจัดตั้งกองทุน สำหรับช่วยเหลือ เยียวยาปัญหาการ กระทำคามรุนแรงใน ครอบครัว</p>
กรณีศึกษา ที่ 2	<p>ด้านอารมณ์ของผู้เข้าร่วม</p> <p>1. ผู้ถูกกระทำไม่กล้าเล่าปัญหาที่ เกิดขึ้น และมองว่าพนักงาน สอบสวนไม่มีความเป็นกลาง</p> <p>2. ผู้กระทำควบคุมอารมณ์ไม่ได้ โต้เถียงฝั่งตรงข้าม ไม่รับฟัง พนักงานสอบสวน</p> <p>3. มารดาผู้เข้าร่วมไกล่เกลี่ย ควบคุมอารมณ์ไม่ได้</p> <p>4. พนักงานสอบสวนควบคุม สถานการณ์ความขัดแย้งไม่ได้</p>	<p>ด้านอารมณ์ของผู้เข้าร่วม</p> <p>1. พนักงานสอบสวนไม่สามารถ รับทราบที่มาของปัญหา และ ไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาและหา แนวทางการชดใช้เยียวยาได้</p> <p>2. ดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไม่ได้</p> <p>3. ดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไม่ได้</p> <p>4. ดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไม่ได้</p>	<p>ด้านอารมณ์ของ ผู้เข้าร่วม</p> <p>1. พนักงานสอบสวน ควรอธิบาย กระบวนการไกล่เกลี่ย และวัตถุประสงค์ให้ ทุกคนทราบ และ กล่าวให้ทุกคนไว้วางใจใน ความเป็นกลางของ พนักงานสอบสวน</p> <p>2. พนักงานสอบสวน ควรใช้เทคนิคไกล่ เกลี่ยพิเศษ เช่น การ ไกล่เกลี่ยแบบแยก</p>

กรณีศึกษา ที่	ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการ ไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด	ผลกระทบต่อกระบวนการไกล่ เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด	แนวทางการแก้ไข
กรณีศึกษา ที่ 2	<p>ด้านสถานที่</p> <p>1. ไม่มีห้องสำหรับไกล่เกลี่ย</p> <p>ด้านการขาดบุคลากรเข้าร่วม</p> <p>1. ไม่มีนักจิตวิทยาเข้าร่วมไกล่เกลี่ย</p> <p>ด้านการสูญเสียผลประโยชน์</p> <p>1. ผู้กระทำและผู้ถูกกระทำต้องหยุดงานเพื่อมาไกล่เกลี่ย</p>	<p>ด้านสถานที่</p> <p>1. การไกล่เกลี่ยไม่มีความเป็นส่วนตัว สมาชิกที่เข้าร่วมอึดอัด ไม่กล้าเปิดเผยเรื่องราวของปัญหา</p> <p>ด้านการขาดบุคลากรเข้าร่วม</p> <p>1. บางคำถาม พนักงานสอบสวนไม่กล้าถามผู้ถูกกระทำโดยตรง และผู้ถูกกระทำไม่กล้าเปิดเผยปัญหาที่เกิดขึ้น จึงทำให้แต่ละฝ่ายไม่สามารถหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันได้</p> <p>ด้านการสูญเสียผลประโยชน์</p> <p>1. ผู้กระทำและผู้ถูกกระทำสูญเสียรายได้</p>	<p>กลุ่ม เป็นต้น</p> <p>3. พนักงานสอบสวนควรใช้เทคนิคไกล่เกลี่ยพิเศษ เช่น การไกล่เกลี่ยแบบแยกกลุ่ม เป็นต้น</p> <p>4. พนักงานสอบสวนควรใช้เทคนิคไกล่เกลี่ยพิเศษ เช่น การไกล่เกลี่ยแบบแยกกลุ่ม เป็นต้น</p> <p>ด้านสถานที่</p> <p>1. ควรจัดให้มีห้องสำหรับการไกล่เกลี่ยโดยเฉพาะ</p> <p>ด้านการขาดบุคลากรเข้าร่วม</p> <p>1. ควรจัดหานักจิตวิทยาเข้าร่วมไกล่เกลี่ยด้วยทุกกรณี</p> <p>ด้านการสูญเสียผลประโยชน์</p> <p>1. ควรจัดตั้งกองทุนสำหรับช่วยเหลือเยียวยาปัญหาการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว</p>

กรณีศึกษา ที่	ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการ ไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด	ผลกระทบต่อกระบวนการไกล่ เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด	แนวทางการแก้ไข
กรณีศึกษา ที่ 3	<p>ด้านอารมณ์ของผู้เข้าร่วม</p> <p>1. ผู้ถูกกระทำไม่กล้าเล่าปัญหาที่เกิดขึ้น และมองว่าพนักงานสอบสวนไม่มีความเป็นกลาง</p> <p>2. ผู้กระทำควบคุมอารมณ์ไม่ได้ โต้เถียงฝังตรงข้าม ไม่สมัครใจเข้าร่วมไกล่เกลี่ย</p> <p>3. พนักงานสอบสวนมีความเอนเอียงไปทางฝั่งผู้ถูกกระทำ</p> <p>ด้านสถานที่</p> <p>-</p> <p>ด้านการขาดบุคลากรเข้าร่วม</p> <p>-</p> <p>ด้านการสูญเสียผลประโยชน์</p> <p>1. ผู้กระทำและผู้ถูกกระทำต้องหยุดงานเพื่อมาไกล่เกลี่ย</p> <p>ด้านความขาดแคลนงบประมาณ</p> <p>1. ไม่มีเงินจ่ายค่าตอบแทนแก่นักจิตวิทยาที่มาเข้าร่วมไกล่เกลี่ย</p>	<p>ด้านอารมณ์ของผู้เข้าร่วม</p> <p>1. พนักงานสอบสวนไม่สามารถรับทราบที่มาของปัญหา และไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาและหาแนวทางการชดใช้เยียวยาได้</p> <p>2. ดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไม่ได้</p> <p>3. ผู้กระทำรู้สึกได้รับความไม่ยุติธรรมในการไกล่เกลี่ย</p> <p>ด้านสถานที่</p> <p>-</p> <p>ด้านการขาดบุคลากรเข้าร่วม</p> <p>-</p> <p>ด้านการสูญเสียผลประโยชน์</p> <p>1. ผู้กระทำและผู้ถูกกระทำสูญเสียรายได้</p> <p>ด้านความขาดแคลนงบประมาณ</p> <p>1. พนักงานสอบสวนจ่ายเงินค่าตอบแทนนักจิตวิทยาด้วยเงินส่วนตัวของตนเอง</p>	<p>ด้านอารมณ์ของผู้เข้าร่วม</p> <p>1. พนักงานสอบสวนควรอธิบายกระบวนการไกล่เกลี่ยและวัตถุประสงค์ให้ทุกคนทราบ และกล่าวให้ทุกคนเข้าใจในความเป็นกลางของพนักงานสอบสวน</p> <p>2. พนักงานสอบสวนควรใช้เทคนิคไกล่เกลี่ยพิเศษ เช่น การไกล่เกลี่ยแบบแยกกลุ่ม เป็นต้น</p> <p>3. พนักงานสอบสวนควรควบคุมอารมณ์ของตนเองให้ได้</p> <p>ด้านสถานที่</p> <p>-</p> <p>ด้านการขาดบุคลากรเข้าร่วม</p> <p>-</p> <p>ด้านการสูญเสียผลประโยชน์</p> <p>1. ควรจัดตั้งกองทุนสำหรับช่วยเหลือเยียวยาปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัว</p>

กรณีศึกษา ที่	ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการ ไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด	ผลกระทบต่อกระบวนการไกล่ เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด	แนวทางการแก้ไข
กรณีศึกษา ที่ 3			ด้านความขาดแคลน งบประมาณ 1. ควรจัดตั้งกองทุน สำหรับช่วยเหลือ เยียวยาปัญหาการ กระทำความรุนแรงใน ครอบครัว

ทั้งนี้นอกจากที่ผู้วิจัยได้ค้นพบถึงบทบาทหน้าที่และขั้นตอนการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดของพนักงานสอบสวน ตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการดังกล่าว จากการสังเกตการณ์ผนวกกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกแล้วนั้น ผู้วิจัยยังได้รับทราบถึงผลกระทบหรือความสูญเสียที่ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวได้รับด้วยเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบทางด้านร่างกาย จิตใจ หรือผลกระทบต่อการใช้ชีวิตก็ตาม ดังนั้นในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดจึงต้องมีการกล่าวถึงความต้องการการใช้เยียวยาความสูญเสียที่เกิดขึ้นจากการถูกกระทำความรุนแรงระหว่างผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกกระทำความรุนแรงขึ้นมา โดยผู้วิจัยจะได้นำเสนอผลการศึกษาในประเด็นมาตรการในการเยียวยาผู้ใช้ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในลำดับต่อไป

3. มาตรการเยียวยาผู้ใช้ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) เกี่ยวกับมาตรการการชดใช้เยียวยาผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว ผู้วิจัยพบว่าในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ได้กล่าวถึงมาตรการช่วยเหลือเยียวยาผู้ถูกกระทำความรุนแรงรวมถึงผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความรุนแรงในครอบครัวไว้ด้วย ในมาตรา 10 บัญญัติไว้ว่าให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีฐานะเทียบเท่าได้ไม่ต่ำกว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้แก่ นักพัฒนาสังคมและความ

มั่นคงของมนุษย์จังหวัด หัวหน้าสถานีตำรวจ นายอำเภอหรือปลัดอำเภอ มีอำนาจกำหนดมาตรการหรือวิธีการใด ๆ เพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นการชั่วคราวในชั้นสอบสวน ไม่ว่าผู้นั้นจะร้องขอหรือไม่

สำหรับสิทธิในการขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ในการออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์เบื้องต้นเป็นการชั่วคราว ให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวกระทำการหรือละเว้นกระทำการ ดังนี้ เข้ารับการตรวจรักษาจากแพทย์ ชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ต่อผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ตามสมควรแก่ฐานะ สำหรับเงินหรือทรัพย์สินใด ๆ ที่ผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวสูญเสียไปจากผลของการกระทำความรุนแรงในครอบครัวนั้น ซึ่งรวมทั้งรายได้ที่สูญเสียไป ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายในการหาที่อยู่ใหม่ ค่าใช้จ่ายที่จำเป็น นอกจากนี้ยังห้ามผู้กระทำความรุนแรงเข้าไปในที่พำนักของครอบครัว หรือเข้าใกล้ตัวบุคคลใดในครอบครัว และกำหนดวิธีการดูแลบุตรให้เหมาะสม ทั้งนี้ผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน หรือปรับไม่เกิน 3,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าในประเด็นการเยียวยาชดใช้ผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ ได้ระบุไว้ชัดเจนว่าให้ผู้กระทำความรุนแรงชดใช้เงินหรือทรัพย์สินแก่ผู้ถูกระทำความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นเงินค่ารักษาพยาบาลอาการบาดเจ็บจากการถูกระทำความรุนแรง เงินทดแทนรายได้ที่สูญเสียไปจากการต้องหยุดพักรักษาตัวจากอาการบาดเจ็บ ค่าใช้จ่ายในการหาที่อยู่ใหม่หากผู้ถูกระทำความรุนแรงไม่สมัครใจที่จะอยู่ร่วมกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวต่อไป ซึ่งสำหรับเงินหรือทรัพย์สินในการชดใช้เยี่ยวนั้นต้องมีความเหมาะสมกับฐานะของทั้งผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกระทำความรุนแรงด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) กับกลุ่มผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวและกลุ่มผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ถึงมาตรการการชดใช้เยียวยาผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นจากกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดนี้ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ส่งผลให้ผู้วิจัยพบว่า มีมาตรการเยียวยาชดใช้ผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นจากกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดนี้จริง ได้แก่ การชดใช้ด้วยเงินหรือทรัพย์สินแก่ผู้ถูกระทำความรุนแรง ดังคำสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวต่อไปนี้

“จากการใกล้ชิดเมื่อสักครู่ พนักงานสอบสวนได้ถามผู้กระทำความรุนแรงถึงเรื่องการชดใช้ เยียวยาดิฉัน สามีของดิฉันจึงได้เสนอว่าจะเป็นผู้ดูแลค่าใช้จ่ายในการรักษาอาการบาดเจ็บที่สามีดิฉันได้ทำกับดิฉันค่ะ ซึ่งดิฉันก็พอใจนะค่ะ ไม่ได้เรียกร้องอะไรมากมาย เพราะดิฉันก็ไม่ได้บาดเจ็บเยอะเท่าไร ทั้งนี้ส่วนตัวดิฉันคิดว่าเงินนี้แหละค่ะ จะเป็นเครื่องเยียวชดใช้ให้กับดิฉันได้ดีที่สุด”

(ID2 หญิงผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

“หนูเรียกร้องเอาเฉพาะเงินจากสามีที่เท่านั้น หรือขอเป็นทองหรือทรัพย์สินอะไรก็ได้ ที่มันพอจะมาจ่ายค่ารักษาพยาบาลตัวหนู และค่าที่หนูต้องหยุดงานมารักษาตัวเอง หนูก็ขาดรายได้ไปตรงส่วนนั้นด้วยค่ะ ถ้าถามว่าหนูอยากได้การชดใช้เยียวอะไรอื่นอีกไหมนอกจากเงิน หนูคิดว่าไม่มีอะไรชดใช้เยียวหาหนูได้ดีไปกว่าเงินแล้ว เพราะเงินคือสิ่งจำเป็นที่หนูต้องใช้ หากมีการชดใช้เงินตามที่หนูต้องการ หนูก็พอใจ”

(ID4 หญิงผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

“การใกล้ชิดนี้สุดท้ยจบด้วยการให้สามีของดิฉันชดใช้เงินเพื่อเยียวดิฉัน ถึงแม้ว่าดิฉันไม่ได้รับบาดเจ็บมาก แต่ดิฉันต้องหยุดงานไปพบหมอเพื่อตรวจอาการเป็นบางครั้ง ซึ่งนอกจากจะเสียเงินค่าตรวจแล้ว ยังต้องเสียรายได้จากการหยุดงานไปอีกด้วย หากสามีชดใช้เยียวดิฉันด้วยเงินอย่างเหมาะสมกับความสูญเสียที่ดิฉันได้รับ ดิฉันก็พอใจแล้ว”

(ID6 หญิงผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

จากคำสัมภาษณ์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงมาตรการการชดใช้เยียวผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวด้วยเงินหรือทรัพย์สินเพียงเท่านั้น เนื่องจากผู้ถูกระทำความรุนแรงที่ได้รับความสูญเสียหรือผลกระทบมีอาการบาดเจ็บจากการถูกระทำความรุนแรง มีความจำเป็นต้องใช้เงินในการรักษาพยาบาลอาการบาดเจ็บนั้น นอกจากนี้ผู้ถูกระทำความรุนแรงยังต้องการเงินมาเป็นค่าทดแทนรายได้ที่สูญเสียไปจากการที่ต้องหยุดงานเพื่อรักษาพยาบาลอาการบาดเจ็บด้วยเช่นกัน ซึ่งจากคำสัมภาษณ์ข้างต้นที่ผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวกล่าวไว้ตรงกันอีกคือ ไม่มีอะไรสำคัญไปกว่าการชดใช้เยียวด้วยเงินแล้ว โดยหากตนเองได้รับเงินชดใช้เยียวตามที่ต้องการแล้ว ตนเองจะรู้สึกพึงพอใจและไม่ประสงค์ดำเนินคดีกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวต่อไป

แต่จากการศึกษาในกรณีศึกษาทั้งสามกรณีศึกษาพบว่า กรณีศึกษาที่ 2 และ 3 ผู้กระทำความรุนแรงไม่สามารถชดใช้เงินหรือทรัพย์สินอื่นใดแก่ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวได้ เนื่องจาก ผู้กระทำความรุนแรงไม่มีเงินเพียงพอที่จะจ่ายค่าชดใช้เยียวยา ดังใจความสำคัญจากคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“ผมไม่มีเงินชดใช้เขาจริง ๆ ผมทำงานหาเช้ากินค่ำ ได้ค่าจ้างวันละ 280 บาท นี่ก็เพิ่งมาทำงานกับนายจ้างได้แค่เดือนเดียว จะเอาเงินสามหมื่นที่ไหนไปชดใช้เขาล่ะครับ จริง ๆ ผมคิดว่าผมจะยื่นข้อเสนอให้ผมผ่อนจ่ายค่าชดใช้แก่เมียผม เมียผมมันก็ไม่ยอมครับ มันบอกว่าเจ็บหนัก รักษาตัวตั้งสองเดือน มันก็ต้องไปกู้หนี้ยืมสินเขามารักษาตัวมันอีกเหมือนกันครับ ผมเลยโมโห ไม่รู้จะเอาเงินที่ไหนให้ เลยไม่อยากไกล่เกลี่ยต่อ”

(ID3 ชายผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว)

“ผมมีเงินติดตัวทั้งหมด 5,000 บาท แต่ภรรยาผมเรียกค่าชดใช้ 10,000 บาท ผมก็ไม่รู้จะหาเงินจากไหนมาให้ภรรยาผม ผมเลยให้ตำรวจที่เขา来帮助ไกล่เกลี่ยช่วยต่อรองเงินที่ภรรยาผมเรียกไปให้ลดจำนวนลงมาหน่อย ผมก็เข้าไปกล่าวขอโทษภรรยาและสัญญาว่าจะดูแลอาการบาดเจ็บให้ตลอดจนหายดีเป็นปกติ และจะไม่ทำร้ายเขาอีกแล้ว ภรรยาจึงให้ผมดูแลชดใช้ค่าคำรักษาพยาบาลให้เท่านั้น”

(ID5 ชายผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว)

“เขาอยู่กินกับดิฉันมาหลายปี ปกติก็ดูแลดิฉันดีตลอด แต่ตอนเกิดเรื่องทะเลาะกันเพราะเขาเมา ดิฉันก็บ่นเขา เขาเลยตบหน้าดิฉัน ตอนแรกดิฉันจะเรียกร้องเงินนะ เพราะดิฉันมีความจำเป็นต้องใช้เงินในการรักษาพยาบาล แต่พอเมื่อเข้าการไกล่เกลี่ยด้วยกัน ดิฉันเห็นเขาสำนึกผิด พูดขอโทษดิฉัน แต่ดิฉันก็ใจอ่อน มาคิดดูอีกทีว่า การที่เขารับปากว่าจะดูแลดิฉันไปตลอดจนกว่าจะหายดี นั่นก็คือการเยียวยาทางด้านจิตใจสำหรับดิฉัน ซึ่งดิฉันก็พึงพอใจแล้ว”

(ID6 หญิงผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

จากคำสัมภาษณ์ข้างต้นผู้วิจัยพบว่านอกเหนือจากการชดใช้เยียวยาผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวด้วยทรัพย์สินหรือเงินทองแล้ว การที่ผู้กระทำความรุนแรงรู้สึกสำนึกผิด กล่าวขอโทษ และให้คำมั่นสัญญาต่อผู้ถูกกระทำความรุนแรงว่าจะดูแลรักษาอาการบาดเจ็บจนหายปกติรวมทั้งสัญญาว่าจะไม่ให้เกิดการทะเลาะวิวาทเช่นนี้ขึ้นอีก ก็นับว่าเป็นการชดใช้เยียวยาทางด้านจิตใจของ

ผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวอีกวิธีหนึ่งด้วยเช่นกัน ถึงแม้ว่าไม่สามารถชดใช้เยียวยาด้วยทรัพย์สินหรือเงินทองได้ แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า การที่จะชดใช้เยียวยาทางด้านสภาพจิตใจของผู้ถูกระทำความรุนแรงด้วยการกล่าวขอโทษแทนการชดใช้เยียวยาด้วยทรัพย์สินเงินทองนั้น ต้องเป็นในกรณีที่มีระดับปัญหาการทำร้ายกันไม่รุนแรงและผลกระทบหรือความสูญเสียที่ได้รับมีไม่มาก มีอาการบาดเจ็บไม่สาหัส หรือใช้ระยะเวลารักษาพยาบาลไม่นาน กรณีดังกล่าวนี้จึงจะสามารถชดใช้เยียวยาสภาพจิตใจด้วยการกล่าวขอโทษได้ แต่หากในกรณีที่มีระดับปัญหาการทำร้ายกันอย่างรุนแรง เป็นเหตุให้ผู้ถูกระทำความรุนแรงได้รับบาดเจ็บสาหัส ต้องหยุดงานเพื่อมารักษาพยาบาลนานหลายเดือน เป็นเหตุให้สูญเสียรายได้จำนวนมาก ดังนั้นการชดใช้เยียวยาด้วยการกล่าวขอโทษ หรือแค่การดูแลอาการบาดเจ็บในกรณีเช่นนี้ จึงไม่เพียงพอและมีความสำคัญเท่ากับการชดใช้เยียวยาด้วยทรัพย์สินเงินทอง

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้สัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวถึงมุมมองในประเด็นการชดใช้เยียวยาที่ดีว่าควรมีลักษณะการชดใช้เยียวยาอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยได้รับคำตอบจากคำสัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้

“ดิฉันคิดว่าการชดใช้เยียวยาที่ดีนั้นไม่ใช่แค่เพียงการชดใช้ด้วยทรัพย์สินเงินทองหรือสิ่งของเท่านั้น แต่ควรเยียวยาชดใช้ด้านสภาพจิตใจของฝ่ายที่ถูกทำร้ายด้วย เพราะการทำร้ายไม่ใช่เพียงแค่ทำให้ร่างกายได้รับบาดเจ็บ แต่ยังทำให้สภาพจิตใจของผู้ที่โดนทำร้ายได้รับบาดเจ็บจากการถูกคนรักทำร้ายไปด้วยเช่นกัน แต่ทั้งนี้การให้เงินชดใช้ไม่ใช่ทำให้ครั้งเดียวแล้วจบกัน การชดใช้ที่ดีอีกข้อหนึ่งคือ การที่ผู้ถูกระทำความรุนแรงได้ช่วยเหลือดูแลเยียวยาผู้ที่ถูกทำร้ายไปจนกระทั่งหายเป็นปกติ กลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้เหมือนเดิม”

(ID2 หญิงผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

“หนูมองว่าการที่โดนสามีทำร้ายนั้น นอกจากหนูจะได้รับบาดเจ็บตามร่างกายแล้ว หนูยังรู้สึกเสียใจน้อยใจ แค้นใจ หลายความรู้สึกปะปนกันไปด้วย เพราะคนที่ทำร้ายเราคือสามีของเราเอง ที่เรารักที่สุด ดังนั้นการเยียวยาชดใช้ที่ดีนั้นไม่ใช่แค่เพียงจะเอาเงินมาให้ จริงอยู่เงินมันก็ช่วยเยียวยาได้ แต่มันไม่ได้ช่วยเยียวยาบาดแผลทางจิตใจของหนู หรือความรู้สึกที่หนูได้รับเลย ดังนั้นหนูคิดว่าถ้ามีการชดใช้เยียวยาทางด้านสภาพจิตใจด้วย เช่น สามีพูดขอโทษหนู ปรับปรุงตัวให้ดีขึ้น ไม่ทำร้ายหนูอีก อันนี้หนูมองว่าก็เป็นการชดใช้เยียวยาอีกวิธีหนึ่ง”

(ID4 หญิงผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

“การเยียวยาชดใช้ที่ตินั้น ไม่ใช่แค่เยียวยาเฉพาะดินันนะ ควรเยียวยาไปยังลูกของเราด้วย เพราะการที่สามีภรรยาทำร้ายกันในครอบครัว ไม่ได้กระทบต่อแค่คู่ภรรยาสามีเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อลูกด้วยเช่นกัน ลูกอาจเห็นเหตุการณ์ที่แม่โดนพ่อทำร้าย ซึ่งแน่นอนว่าย่อมกระทบต่อความรู้สึกของลูกอยู่แล้ว ดังนั้นการเยียวยาที่ตินอกจะเยียวยาต่อผู้ถูกกระทำแล้ว ยังต้องเยียวยาด้านความรู้สึกของลูกที่ได้รับผลกระทบโดยอ้อมด้วยเช่นกัน

(ID6 หญิงผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว)

ดังนั้นจากคำสัมภาษณ์ข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า การกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากสมาชิกภายในครอบครัวเดียวกัน ซึ่งถือว่าเป็นบุคคลที่มีความผูกพันใกล้ชิดกันมากที่สุด ดังนั้นเมื่อเกิดการกระทำความรุนแรงในครอบครัวขึ้น ไม่เพียงแต่ที่ผู้ถูกกระทำความรุนแรงจะได้รับบาดเจ็บทางร่างกายแล้ว ผู้ถูกกระทำความรุนแรงยังได้รับบาดเจ็บทางสภาพจิตใจด้วยเช่นกัน ดังนั้นการชดใช้เยียวยาที่ตินอกจากจะชดใช้เยียวยาด้วยทรัพย์สินเงินทองแล้ว ยังควรที่จะชดใช้เยียวยาด้านสภาพจิตใจด้วย เช่น การให้ผู้กระทำความรุนแรงกล่าวขอโทษสำนึกผิดต่อผู้ถูกกระทำความรุนแรง หรือการให้ผู้กระทำความรุนแรงให้คำมั่นสัญญาว่าจะดูแลช่วยเหลือผู้ถูกกระทำความรุนแรงไปตลอดจนกว่าอาการบาดเจ็บของผู้ถูกกระทำความรุนแรงดีขึ้นและหายเป็นปกติ กลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้เช่นเดิม รวมถึงสัญญาว่าจะไม่ทะเลาะทำร้ายกันตลอดไป นอกจากนี้เมื่อเกิดปัญหาการกระทำความรุนแรงขึ้น นอกจากจะส่งผลกระทบต่อคู่สามีภรรยาแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อลูกด้วยเช่นกัน เนื่องจาก ลูกอาจเห็นและอยู่ในเหตุการณ์การทำร้ายกันระหว่างพ่อแม่ และได้รับบาดเจ็บจากการที่พ่อแม่ทำร้ายกัน รวมถึงสภาพจิตใจของลูกย่อมได้รับผลกระทบไปด้วย ดังนั้นการเยียวยาชดใช้ที่ติควรที่จะเยียวยาชดใช้บุคคลอื่นซึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความรุนแรงในครอบครัวนั้นด้วย

จากการสรุปผลการศึกษาศึกษาสำหรับประเด็นมาตรการเยียวยาชดใช้ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวจากกระบวนการดังกล่าว พบว่าหากคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้รับบาดเจ็บหรือได้รับความสูญเสียเพียงเล็กน้อยจากการถูกกระทำความรุนแรงนั้น มักจะไม่มี การเรียกร้องให้คู่กรณีชดใช้ค่าเสียหาย เนื่องจากทั้งสองฝ่ายเป็นสามีภรรยาและยังคงมีความเห็นอกเห็นใจกันรวมถึงต้องกลับไปใช้ชีวิตคู่ร่วมกันอีกต่อไป นอกจากนี้เงินที่นำมาชดเชยเยียวยาคู่กรณีนั้นก็ถือได้ว่าเป็นเงินภายในครอบครัวที่ทั้งสองฝ่ายหามาได้และไว้ใช้จ่ายภายในครอบครัวทั้งสิ้น แต่หากว่าคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนั้นได้รับบาดเจ็บรุนแรงและไม่ประสงค์ที่จะอยู่ร่วมกันแล้วนั้น ผู้ที่ถูกกระทำความรุนแรงนั้นก็

จะมีการเรียกร้องค่าเสียหายที่เกิดจากการกระทำ ความรุนแรงดังกล่าว โดยค่าเสียหายนั้นอาจจะเรียกเป็นจำนวนเงินภายหลังจากการรักษาพยาบาลหรือให้อีกฝ่ายดูแลค่ารักษาพยาบาลที่เกิดขึ้น นอกจากนี้พนักงานสอบสวนต้องทำหน้าที่เป็น “คนกลาง” จัดทำบันทึกข้อตกลงตามความต้องการของคู่กรณี อาทิเช่น ห้ามไม่ให้คู่กรณีทำร้ายตนอีก หรือห้ามให้อีกฝ่ายมายุ่งเกี่ยวกับตน เพื่อเป็นหลักประกันความปลอดภัย เป็นต้น ทั้งนี้มาตรการในการเยียวยาชดใช้มักจะเป็นเรื่องการเรียกร้องให้คู่กรณีชดเชยค่าเสียหายจากการกระทำ ความรุนแรงเป็นจำนวนเงินเสียเป็นส่วนใหญ่ หรือในบางกรณีนั้นต้องการให้พนักงานสอบสวนทำให้คู่กรณีเกรงกลัว โดยมีการทำหนังสือข้อตกลง เพื่อให้ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงนั้นมีความมั่นใจว่าตนเองจะไม่ถูกทำร้ายอีกและดำเนินชีวิตอย่างปกติสุขได้ต่อไป หรือทำให้คู่กรณีรู้สึกผิดต่อการกระทำของตนและพร้อมที่เอ่ยคำขอโทษและปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพื่อคู่กรณีทั้งสองฝ่ายนั้นจะกลับมาอยู่ร่วมกันได้อีกครั้ง

บทที่ 5

อภิปรายผล สรุปผล และข้อเสนอแนะการศึกษา

การจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่อง บทบาทของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้กำหนดวัตถุประสงค์วิจัยไว้ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและรูปแบบของการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย 2) เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่และขั้นตอนดำเนินการของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในการกระทำความรุนแรงในครอบครัว 3) เพื่อศึกษามาตรการในการเยียวยาชดใช้ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

จากผลการศึกษาที่ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากการลงภาคสนามประกอบกับการทบทวนวรรณกรรมปริทัศน์ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลและอภิปรายผลการศึกษา โดยนำแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับครอบครัวและความรุนแรงในครอบครัว (Family and Domestic Violence Concept and Theory) มาอธิบายถึงสภาพปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย รวมทั้งนำแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในรูปแบบกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด (Restorative Justice and Victim-Offender Mediation Concept) มาวิเคราะห์ร่วมกับผลการศึกษาถึงขั้นตอนการดำเนินการของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ตลอดจนนำแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 (Inquiry Official's Role in Domestic Violence Victim Protection Act, B.E.2550) มาวิเคราะห์กับบทบาทการทำหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในกระบวนการดังกล่าวนี้ ซึ่งผู้วิจัยจะได้อภิปรายผลการวิจัยและนำเสนอในประเด็นสำคัญที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยดังกล่าวข้างต้น โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. บทวิเคราะห์ภาพรวมของสภาพปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย

จากผลการศึกษาที่ผู้วิจัยได้จากการศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) เกี่ยวกับสภาพปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย โดยศึกษาจากสถิติการรับแจ้งเรื่องราวร้องทุกข์ของปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวของมูลนิธิปวีณาหงสกุลเพื่อเด็กและ

สตรี พบว่าปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยมีจำนวนปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น กล่าวคือ เมื่อปี พ.ศ.2547 ถึง พ.ศ.2550 มีจำนวนปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 10, 13, 12 และ 14 ตามลำดับเมื่อเทียบกับจำนวนปัญหาอื่น ๆ ที่มูลนิธิดังกล่าวได้รับแจ้ง แต่ถือว่าในช่วงสี่ปีดังกล่าวนี้มีปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวจำนวนน้อยหากเทียบกับช่วงปี พ.ศ.2551 เป็นต้นไปจนถึง พ.ศ.2561 ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นว่าปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานานแล้ว ตลอดจนมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นเป็นลำดับทุกปี ซึ่งมีความสอดคล้องกับที่ สุนันทา กว้างทุ่ง ที่ได้ทำการศึกษาสถิติของปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ย้อนหลังไปตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 เป็นต้นมา ในงานวิจัยเรื่อง พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550: ศึกษากรณีอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ พบว่ามีจำนวนปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยเกิดเป็นจำนวนมากและมีจำนวนสูงขึ้นเรื่อย ๆ ทุกปีอีกเช่นกัน (สุนันทา กว้างทุ่ง, 2552) อีกทั้งยังสอดคล้องกับสถิติขององค์กร Young Women's Christian Association (YWCA) ที่เป็นหน่วยงานหลักในการช่วยเหลือผู้หญิงผิวดำและผู้หญิงเชื้อชาติอื่นที่ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงในครอบครัว ในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่าในแต่ละปีองค์กรดังกล่าวนี้ ได้ช่วยเหลือผู้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงในครอบครัวประมาณ 530,000 คน (Young Women's Christian Association, 2017) จากข้อมูลดังกล่าวยังเป็นเครื่องตอกย้ำไปให้เห็นภาพชัดไปกว่าปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่กำลังแพร่หลายไปอย่างทั่วในทุกสังคมโลก

ทั้งนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าสาเหตุที่พบปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยเป็นจำนวนน้อยในช่วงก่อนปี พ.ศ.2550 นั้น อาจเนื่องมาจากเมื่อปี พ.ศ.2550 คณะรัฐบาลโดยกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย จึงได้ดำเนินการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ขึ้นมา ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนที่ส่งผลให้ประชาชนรับทราบอย่างแพร่หลายว่าปัจจุบันมีกฎหมายที่ออกมารองรับการถูกระกระทำความรุนแรงในครอบครัวแล้ว ประกอบกับในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นองค์กรดังกล่าวได้มีการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัวขึ้นในตามแต่ละจังหวัดเพื่อเป็นกลไกที่สามารถให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวได้ทันทั่วถึง รวมทั้งยังได้จัดตั้งศูนย์ประชาบดีขึ้นมาเพื่อดูแลและให้ความช่วยเหลือแก่เด็กและสตรีที่ถูกทำร้าย โดยเฉพาะการทำร้ายกันภายในครอบครัว ตลอดจนมูลนิธิปวีณาหงสกุลเพื่อเด็กและสตรีได้ริเริ่มให้สามารถแจ้งเรื่องราวร้อง

ทุกซ์ทางสายด่วนเบอร์โทรศัพท์ได้เพื่อความสะดวกในการดำเนินการติดต่อในการขอช่วยเหลือ ดังนั้นเมื่อองค์กรดังกล่าวได้จัดตั้งหน่วยงานต่าง ๆ ที่สามารถเข้าให้ความช่วยเหลือประชาชนได้อย่างใกล้ชิดและให้บริการได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น จึงส่งผลให้ประชาชนโดยเฉพาะเด็กและสตรีที่ถูกทำร้ายจากบุคคลในครอบครัวเริ่มที่จะกล้ามาแจ้งเรื่องราวร้องทุกข์ปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวแก่หน่วยงานต่าง ๆ ได้มากขึ้น ดังนั้นจึงส่งผลให้พบจำนวนสถิติปัญหาการกระทำความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2550 เป็นต้นมา หรืออาจกล่าวได้ว่าปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยเป็นปัญหาที่ซ่อนอยู่ใต้พรมรอเวลาที่จะมีคนมาเปิดออก ปัญหาดังกล่าวถึงจะได้ถูกคลี่คลายออกมาสู่สังคมเป็นจำนวนมากกว่าในอดีต ทั้งที่จริงแล้วปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยอาจมีจำนวนมากไม่ต่างจากปัจจุบันนี้

1.1 บทวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย

นอกจากนี้การกระทำความรุนแรงในครอบครัวยังมีระดับความรุนแรงของปัญหาที่ร้ายแรงมากขึ้น โดยแต่ก่อนมีเพียงแค่การใช้กำลังทำร้ายกันเท่านั้น แต่ปัจจุบันกลับพบว่ามีการใช้อาวุธ เช่น มีด ปืน ขวดแก้ว เป็นต้น มาทำร้ายหรือข่มขู่กัน ดังนั้นจึงวิเคราะห์ได้ว่าปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยมีระดับความรุนแรงที่มากขึ้นจากอดีต โดยมีสาเหตุมาจากมายาคติชายเป็นใหญ่ ซึ่งเป็นความคิดหรือค่านิยมความเชื่อที่ฝังรากลึกมาอย่างยาวนานในสังคมไทยและสะท้อนออกมาสู่การกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย โดยเฉพาะปรากฏในรูปแบบการกระทำความรุนแรงระหว่างคู่สามีภรรยา โดยที่สามีมองว่าภรรยาเป็นผู้ด้อยอำนาจกว่าตนเอง ซึ่งตรงตามทฤษฎี ออรอนงค์ อินทรจิตร และ นรินทร์ กรินชัย ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเกิดปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวนั้นว่าเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุด้วยกัน สาเหตุหนึ่งในนั้นคือ การปลูกฝังว่าเพศชายต้องเป็นผู้นำ เป็นผู้สร้างกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อควบคุมสังคม รวมทั้งมีอำนาจในการต่อรอง มีสิทธิและความเป็นใหญ่มากกว่าเพศหญิง โดยเพศหญิงต้องเชื่อฟังสามีและปฏิบัติตามคำสั่งสามีอย่างเคร่งครัด

อีกทั้งสาเหตุของปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวอีกสาเหตุหนึ่งเกิดจากการมีทัศนคติหรือความคิดที่ว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็น “เรื่องส่วนบุคคลภายในครอบครัว” หรือเป็นเรื่องที่ “บุคคลภายนอก” ไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว นับเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่สนับสนุนให้มีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเพิ่มขึ้นและอาจทวีความรุนแรงขึ้นไป และยังเป็นสาเหตุที่กระตุ้นให้ระดับปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นและอาจส่งผลไปในทางเสริมพลังอำนาจของผู้ชายยิ่งขึ้นอีก (ออรอนงค์ อินทรจิตร และ นรินทร์ กรินชัย, 2542) ซึ่งตรงกับข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในประเด็นสาเหตุการเกิดปัญหาการกระทำความรุนแรงใน

ครอบครัวในสังคมไทยด้วยเช่นกัน และจากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับดังกล่าวนั้นยังมีความสอดคล้องกับบทความวิจัยของ สุภัฏญา สดศรี ผู้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการใช้ความรุนแรงของครอบครัวในสังคมไทย ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเกิดปัญหาดังกล่าวมาจากหลายปัจจัย เช่น ความเชื่อหรือทัศนคติชายเป็นใหญ่ อารมณ์ส่วนบุคคล รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายที่อ่อนแอไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวมาลงโทษได้ กล่าวคือ บุคคลโดยทั่วไปรวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐมองว่าปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนบุคคลที่ไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว (สุภัฏญา สดศรี, 2561) นอกจากนี้ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการศึกษานั้นยังมีความผสมผสานกับบทความการวิจัยของ Lawrence W. Sherman ที่กล่าวถึงสาเหตุของปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวนั้นมีหลายสาเหตุด้วยกัน แต่สาเหตุที่สำคัญคือ บุคคลโดยทั่วไปรวมถึงพนักงานเจ้าหน้าที่ยังมีทัศนคติและความคิดที่ว่าปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนบุคคลที่บุคคลภายนอกไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว และเป็นสาเหตุให้ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวในคดีการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมาลงโทษได้ (Lawrence W. Sherman, 2018)

นอกจากนี้ผลตามที วชิรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล และคณะ ได้กล่าวไว้ในรายงานวิจัยการประเมินกระบวนการยุติธรรมการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ได้รับความรุนแรงในครอบครัวว่า ความเชื่อหรือแนวคิดมายาคติชายเป็นใหญ่ได้ส่งอิทธิพลต่อมาถึงโครงสร้างทางสังคม (social structure) ที่มีความคาดหวังและกำหนดให้เพศชายต้องเป็นผู้นำครอบครัว เป็นผู้มีหน้าที่ทำงานหาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งการบังคับบทบาทหน้าที่ของผู้ชายให้เป็นไปตามแบบค่านิยมของสังคมทั่วไปดังที่กล่าวมานั้นจึงส่งผลให้สามีผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวเกิดสภาวะความเครียดความกดดัน และกลายเป็นสาเหตุให้ระบายนความเครียดหรือความกดดันนั้นออกสู่บุคคลภายในครอบครัวซึ่งถือเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดตัวมากที่สุด ประกอบกับสภาพเศรษฐกิจที่ยากจนที่ส่งผลต่อการโดนยกเลิกการจ้างงาน หรือการสูญเสียรายได้ของชนชั้นผู้ใช้แรงงาน จึงเกิดเป็นความเครียดและเป็นสาเหตุของการกระทำความรุนแรงในครอบครัว (วชิรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล และคณะ, 2542) แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยกลับมีความเห็นต่างกับข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาข้างต้น เนื่องจากผลการศึกษาที่ผู้วิจัยค้นพบนั้น ผู้วิจัยวิเคราะห์แล้วว่า การเกิดปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวมิได้จำกัดเฉพาะกลุ่มชนชั้นผู้ใช้แรงงานที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำเท่านั้น ครอบครัวที่มีฐานะดีหรือมีอาชีพหน้าที่การงานที่ดีก็มีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวกันได้ ดังนั้นจึงไม่อาจสรุปได้ว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจะเกิดเฉพาะชนชั้นที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำหรือชนชั้นผู้ใช้แรงงานเท่านั้น

อีกทั้งในวรรณกรรมปริทัศน์และงานวิจัยส่วนมากมักกล่าวว่า สภาวะความกดดันทางสังคม และสภาวะความเครียดจากปัญหาสภาพเศรษฐกิจและการว่างงานนั้นอาจนำไปสู่การดื่มสุราหรือเสพสารเสพติดเพื่อเป็นหนทางระบายความเครียด ความกดดัน หรือความทุกข์ใจที่เกิดขึ้น และนำไปสู่อีกสาเหตุหนึ่งของการกระทำความรุนแรงในครอบครัวได้นั้น แต่ผู้วิจัยกลับมีความคิดเห็นว่าการเสพยาหรือเสพสารเสพติดมิใช่สาเหตุหลักของการก่อให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เพราะบางคนที่มิได้เสพยาหรือเสพสารเสพติดยังกระทำความรุนแรงในครอบครัว หรือในทางตรงกันข้ามบางคนเสพยาหรือเสพสารเสพติดก็มิได้จะกระทำความรุนแรงต่อบุคคลในครอบครัวเช่นเดียวกัน ดังนั้นสาเหตุดังกล่าวเป็นเพียงแค่ปัจจัยสนับสนุนให้เกิดปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวขึ้น หรือเป็นปัจจัยกระตุ้นให้การกระทำความรุนแรงในครอบครัวทวีความรุนแรงขึ้นเท่านั้น นอกจากนี้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ยังพบอีกว่าสาเหตุจากความขัดแย้งในชีวิตคู่หรือการขาดทักษะการดำเนินชีวิตคู่ ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่เกิดการกระทำความรุนแรงในครอบครัว โดยเฉพาะรูปแบบการทำร้ายกันระหว่างคู่สามีภรรยาได้ด้วยเช่นกัน ซึ่งถือเป็นองค์ความรู้ที่ต่อยอดจากงานวิจัยดังกล่าวนี้ด้วย

แต่จากการที่ อรอนงค์ อินทรจิตร และ นรินทร์ กรินชัย ได้ระบุถึงสาเหตุของการเกิดการกระทำความรุนแรงในครอบครัวไว้เพิ่มเติมว่า การที่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่สามารถลุกขึ้นมาปกป้องสิทธิส่วนบุคคลของตนเองที่ถูกละเมิด เนื่องจาก ประชาชนยังไม่เข้าใจและตระหนักถึงสิทธิของตนเองอย่างถ่องแท้ นั้น รวมถึงการที่กฎหมายและข้อบังคับทางสังคมยังไม่เอื้ออำนวยในการลงโทษผู้กระทำผิดทางเพศอย่างรุนแรงและฉับพลันเป็นอีกสาเหตุของการเกิดปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวนั้น ผู้วิจัยกลับไม่พบว่าสาเหตุดังกล่าวนี้มีความสอดคล้องกับสาเหตุการเกิดปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยตามข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับจากการวิจัยครั้งนี้แต่อย่างใด

1.2 บทวิเคราะห์รูปแบบและลักษณะการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเฉพาะรูปแบบการทำร้ายระหว่างคู่สามีภรรยาในสังคมไทย

สำหรับผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยที่ผู้วิจัยค้นพบนั้น ผู้วิจัยค้นพบและจำแนกได้เป็น 3 รูปแบบหลัก ได้แก่ รูปแบบการทำร้ายระหว่างสามีภรรยา รูปแบบบิดามารดาผู้ปกครองทำร้ายบุตรหลาน และรูปแบบบุตรหลานทำร้ายผู้สูงอายุ ซึ่งรูปแบบการกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่ผู้วิจัยค้นพบดังกล่าวนี้มีความสัมพันธ์ตรงกับรูปแบบการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยที่ วิษณุ พงศ์พันธุ์อนุสรณ์ ได้จำแนกรูปแบบการกระทำความรุนแรงในครอบครัวไว้ในงานวิจัยเรื่อง วิฤติการณ์แก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวด้วยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ว่ามีทั้งรูปแบบที่

บิดามารดากระทำต่อเด็ก สามีกระทำต่อภรรยา และการกระทำต่อผู้สูงอายุ (วิชฌุ พงศ์พันธุ์อนุสรณ์, 2556)

ทั้งนี้หากพิจารณาถึงผลการศึกษาวิจัยในประเด็นลักษณะและวิธีการกระทำความรุนแรงในรูปแบบการทำร้ายกันระหว่างคู่สามีภรรยาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยซึ่งเป็นรูปแบบที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเป็นหลักนั้นพบว่า มีการทำร้ายร่างกายด้วยการใช้กำลังและการทำร้ายจิตใจ ตลอดจนมีการล่วงละเมิดทางเพศหรือข่มขืน รวมถึงการทำร้ายภรรยาขณะมีเพศสัมพันธ์ด้วยเช่นกัน ซึ่งลักษณะวิธีการกระทำความรุนแรงดังกล่าวมีความสอดคล้องกับรูปแบบการใช้ความรุนแรงในครอบครัวในรูปแบบสามีกระทำต่อภรรยาตามที่ กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุล ได้ระบุถึงลักษณะวิธีการที่สามีทำร้ายภรรยาไว้ ได้แก่ การบังคับข่มขู่ว่าจะทำร้ายภรรยาด้วยวิธีการต่าง ๆ (using coercion and threats) เช่น การข่มขู่ว่าจะทำร้ายภรรยา การนำอาวุธออกมาถือเพื่อทำให้ภรรยากลัว เป็นต้น การบีบบังคับทางอารมณ์ (using emotion abuse) คือ การทำให้ภรรยา รู้สึกเลวร้าย ทำให้ภรรยาคิดว่าตนเองเป็นคนไม่ดี เหยียดหยามว่าภรรยาไร้ค่า หรือการเรียกชื่อภรรยาที่ทำให้ภรรยา รู้สึกตกต่ำ และการใช้อิทธิพลของความเป็นผู้ชาย (using male privilege) ที่กำหนดบทบาทของทุกคนในครอบครัว การผูกขาดการตัดสินใจเพียงคนเดียว การปฏิบัติต่อภรรยาเสมือนเป็นทาสเป็นคนรับใช้ เป็นต้น (กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุล, 2550) อีกทั้งลักษณะและวิธีการที่สามีทำร้ายภรรยาที่ผู้วิจัยค้นพบนั้นยังตรงกับงานวิจัยของ United Nation Children's Fund Innocent Research Center ที่ได้ระบุว่า ผู้หญิงมักถูกกระทำความรุนแรงโดยคู่ครอง (intimate partner) ด้วยวิธีการกระทำความรุนแรงต่อร่างกาย (physical abuse) เช่น ตบหน้า ทูบตี บิดแขน กระทบ กระทบขา ใช้นิ้วหรือฝ่ามือจี้ บีบคอ เตะถีบ ขู่เชือดจะทำร้ายด้วยวัตถุสิ่งของหรืออาวุธและฆ่า เป็นต้น รวมถึงการกระทำรุนแรงทางเพศ (sexual abuse) เช่น การมีเพศสัมพันธ์ด้วยการบังคับข่มขู่ การใช้กำลังบังคับขู่เชือดเพื่อให้มีเพศสัมพันธ์ ต่อมาคือการกระทำอันตรายแก่จิตใจ (psychological abuse) การกระทำด้วยประการใด ๆ โดยมีเจตนาขู่เชือดหรือกลั่นแกล้ง (persecution) รวมถึงการปฏิบัติต่อฝ่ายหญิงอย่างต่ำต้อยไร้เกียรติศักดิ์ศรีก็นับเป็นลักษณะของการกระทำความรุนแรงต่อภรรยาด้วยเช่นกัน (United Nation Children's Fund Innocent Research Center, 2000)

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยกลับไม่พบว่าการที่สามีปล่อยให้ภรรยาใช้ชีวิตอยู่ตามลำพัง (using isolation) หรือการควบคุมการดำเนินชีวิตทุกอย่างของภรรยา รวมถึงการทำให้ความรุนแรงเป็นเรื่องเล็กน้อยการปฏิเสธความรับผิดชอบและการไม่กล่าวโทษภรรยา (minimizing denying and blaming) และการใช้บุตรเป็นเครื่องมือ (using children) ตลอดจนการบีบบังคับทางเศรษฐกิจการ

กิจ (using economic abuse) ด้วยการบีบบังคับไม่ให้ภรรยามีโอกาสทำงานนอกบ้าน ตามที่ อรอนงค์ อินทรจิตร และ นรินทร์ กรินชัย ได้กล่าวไว้ ในผลการศึกษาวิจัยนี้แต่อย่างใด แต่ทั้งนี้ก็มีได้หมายความว่า จะไม่ปรากฏลักษณะวิธีการทำร้ายดังกล่าวระหว่างคู่สามีภรรยาในสังคมไทย

นอกจากนี้ตามที่ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย ได้กล่าวถึงลักษณะเฉพาะของปัญหาความรุนแรงในครอบครัวกรณีทำร้ายคู่สมรสไว้ว่า ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวระหว่างคู่สามีภรรยา มีลักษณะเป็น “ความสัมพันธ์แบบสองทาง” ดังนั้นจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นพบว่า การที่โยนความผิดให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฝ่ายเดียวย่อมไม่ถูกต้อง เพราะบ่อยครั้งที่ภรรยาก็มีส่วนยุ่งด้วยคำพูด ท่าที หรือการกระทำบางอย่างเช่นกัน (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2545) ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยถึงการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยในรูปแบบสามีทำร้ายภรรยาที่ผู้วิจัยพบว่า ไม่เพียงแต่สามีที่เป็นผู้เริ่มกระทำ ความรุนแรงก่อน หากแต่บ่อยครั้งที่ภรรยามีส่วนยุ่งด้วยคำพูด ทำท่ายหรือแสดงอาการปฏิกิริยา บางประการที่ทำให้สามีรู้สึกโกรธด้วยเช่นกัน เช่น โต้เถียงหรือบ่นสามี หรือแสดงสีหน้าท่าทางไม่พึงพอใจเมื่อถูกสามีตำหนิ เป็นต้น

อีกทั้ง จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย ยังกล่าวไว้ในบทความวิชาการดังกล่าวอีกว่า ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดจากสามีทำร้ายภรรยา นั้นมีลักษณะเป็น “ความรุนแรงสองชั้น” กล่าวคือ ในครอบครัวที่มีบุตรและบุตรทราบถึงหรือเห็นพฤติกรรมความรุนแรงที่บิดามารดากระทำโต้ตอบกันในลักษณะตบตีทำร้ายร่างกายกันนั้น บุตรจะตกเป็นเหยื่อทางอ้อมในเหตุการณ์เหล่านี้โดยเรียนรู้ทั้งบทบาททางเพศควบคู่กับความรุนแรง ยอมรับความก้าวร้าวรุนแรงว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่ยอมรับได้ ที่สำคัญคือเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นเหยื่อโดยอ้อมเหล่านี้ได้ถูกบ่มเพาะนิสัย ซึ่งเป็นสัญญาณอันตรายต่อครอบครัวที่และสังคมไทยในอนาคตเมื่อเด็กและเยาวชนเหล่านี้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ต่อไป ซึ่งมีความสัมพันธ์กับข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกว่า บุตรซึ่งได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์การทำร้ายระหว่างพ่อและแม่ของตนเอง ได้ตกเป็นเหยื่อทางอ้อมซึมซับพฤติกรรมความรุนแรงจากบิดามารดา นั้น และอาจส่งผลให้กลายเป็นเด็กมีปัญหาในที่สุด อีกทั้งปัญหาการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวยังถือเป็นการทำร้ายร่างกายและจิตใจสมาชิกคนใดคนหนึ่งจากสมาชิกภายในครอบครัวเดียวกัน ซึ่งส่วนใหญ่สร้างครอบครัวมาจากพื้นฐานความรักความผูกพันต่อกัน และบ้างก็ทำร้ายกันด้วยความรักใคร่ด้วยซ้ำไป ดังนั้นปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจึงได้ขึ้นชื่อว่าเป็น “ปัญหาสังคมกึ่งอาชญากรรม” เนื่องจากปัญหาดังกล่าวมีลักษณะสำคัญที่แตกต่างไปจากปัญหาสังคมโดยทั่วไป และขณะเดียวกันก็มีลักษณะแตกต่างจากปัญหาอาชญากรรมอื่น ๆ ด้วย

จากที่กล่าวไปข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้นำสภาพปัญหาการกระทำ ความรุนแรงมาวิเคราะห์การเกิดของปัญหาดังกล่าวผ่านมุมมองจากทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรม (Crime Triangle Theory) ที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์การเกิดปัญหาอาชญากรรมขึ้น ซึ่งหลักของทฤษฎีกล่าวไว้ว่า ปัญหาอาชญากรรมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีองค์ประกอบครบทั้งสามด้าน ได้แก่ อาชญากรหรือผู้กระทำความผิด (offender) เหยื่อหรือผู้ถูกระทำ (victim) และโอกาส (opportunity) ซึ่งปัญหาการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวนับเป็นหนึ่งในปัญหาอาชญากรรมด้วยเช่นกัน โดยผู้วิจัยได้พิจารณาและนำเสนอเหตุการณ์เกิดปัญหาการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวมาวิเคราะห์ร่วมกับองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการของทฤษฎี ดังต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 1 อาชญากรหรือผู้กระทำความผิด (offender)

จากผลการวิจัยนี้พบว่าอาชญากรหรือผู้กระทำความผิดในปัญหาการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ได้แก่ สามีผู้ทำร้ายภรรยา พ่อแม่หรือผู้ปกครองที่ทำร้ายบุตรหลาน หรือบุตรหลานที่ทำร้ายผู้สูงอายุในครอบครัว โดยผู้ที่กระทำความรุนแรงต่อสมาชิกภายในครอบครัวนั้น มักมีสาเหตุมาจากความเครียด ความกดดัน การเสพสารเสพติดหรือการเสพยาและนำไปสู่การลงมือกระทำความรุนแรงต่อสมาชิกภายในครอบครัว ซึ่งถือเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับผู้กระทำความรุนแรงมากที่สุด โดยที่เห็นอย่างเด่นชัดที่สุดคือ รูปแบบสามีกระทำความรุนแรงต่อภรรยา ซึ่งกรณีสามีทำร้ายภรณานั้นเกิดจากการได้รับผลพวงจากมายาคติหรือความเชื่อ “ชายเป็นใหญ่” ที่ฝังรากลึกมาอย่างยาวนานในสังคมไทย ซึ่งเป็นแรงจูงใจให้ผู้กระทำความรุนแรงเชิดชูคุณค่าสภาพความเป็นเพศชายที่มีพลังอำนาจเหนือกว่าเพศหญิง และสะท้อนออกมาในรูปแบบการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ดังที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ไว้ในประเด็นสาเหตุของการเกิดปัญหาการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวข้างต้นแล้ว

องค์ประกอบที่ 2 เหยื่อหรือผู้ถูกระทำ (victim)

จากผลการวิจัยนี้พบว่าเหยื่อในปัญหาการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว คือ ผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวรวมถึงผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวด้วยเช่นกัน ตามที่ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย ได้แบ่งประเภทของเหยื่อไว้จำนวน 2 แบบ ได้แก่

1) เหยื่อหรือผู้เสียหายโดยตรง (direct victim) สำหรับปัญหาการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ได้แก่ ภรรยาผู้ถูกสามีทำร้าย บุตรที่บิดามารดาทำร้าย หรือผู้สูงอายุที่ถูกบุตรหลานในครอบครัวทำร้าย

2) **เหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายโดยอ้อม (indirect victim)** สำหรับปัญหาการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ได้แก่ บุตรของสามีภรรยาที่ทำร้ายกันและได้รับผลกระทบทางอ้อมจากการ ที่บิดามารดาทำร้ายกันนั่นเอง เช่น การรับรู้พฤติการณ์การทะเลาะเบาะแว้งกันของบิดามารดา การ ถูกบิดาหรือมารดาลงมือทำร้ายจากความโมโห การได้รับบาดเจ็บอันเป็นผลพวงมาจากที่บิดามารดา ทำร้ายกัน เป็นต้น (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2548)

นอกจากนี้ตามที่ สุดสงวน สุธีสร ได้ระบุถึงสาเหตุของสภาวะการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ว่าเกิดจาก พฤติกรรมของผู้ตกเป็นเหยื่อ บุคลิกภาพของผู้ตกเป็นเหยื่อ ลักษณะทางชีวภาพของผู้ตก เป็นเหยื่อ สถานที่ที่เสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่อ สภาพเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการดำเนิน กระบวนการยุติธรรมที่ส่งผลให้เกิดสภาวะการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้ (สุดสงวน สุธีสร, 2543) ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำสาเหตุของสภาวะการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมดังกล่าวมาวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง ร่วมกับข้อมูลที่ได้รับจากการวิจัยด้วยแล้วพบว่า

1) **พฤติกรรมของผู้ตกเป็นเหยื่อ** โดยส่วนใหญ่ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวนั้นมักมี พฤติกรรมที่ไม่ตอบโต้และมีอำนาจน้อยกว่าผู้กระทำ ความรุนแรงอยู่เสมอ ผู้กระทำ ความรุนแรงจึงข่ม เหนงและทำร้ายผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงอยู่เป็นประจำ แต่ในบางครั้งที่ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงก็มี พฤติกรรมที่ยั่วยุผู้กระทำ ความรุนแรงให้ทำร้ายตนเองด้วยเช่นกัน เช่น การพูดทำร้าย การยั่วยุด้วยสี หน้าท่าทางหรือคำพูดให้ผู้กระทำ ความรุนแรงเกิดอารมณ์โมโหจนกระทั่งลงมือทำร้ายได้ในที่สุด ซึ่ง ตรงกับข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตการณ์ในกรณีศึกษาทั้งสาม กรณีศึกษาพบว่า ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงมักโดนผู้กระทำ ความรุนแรงทำร้ายมาโดยตลอดเป็น ระยะเวลาหลายปี โดยที่ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงยินยอมให้ทำร้ายและไม่กล้าต่อสู้ผู้กระทำ ความ รุนแรงแต่อย่างใด นอกจากนี้หนึ่งในกรณีศึกษานั้นพบว่าผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงได้โต้เถียงสามีซึ่งเป็น ผู้กระทำ ความรุนแรง จึงได้ถูกสามีตบไปที่ใบหน้า ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงได้ตก เป็นเหยื่อจากพฤติกรรมของตนเอง

2) **บุคลิกภาพของผู้ตกเป็นเหยื่อ** หากพิจารณาถึงบุคลิกภาพของผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงใน ครอบครัวนั้นจะพบว่า ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวโดยส่วนมากแล้วมักเป็นผู้ที่มี บุคลิกลักษณะเรียบร้อย เชื่อฟัง อ่อนแอ เกรงกลัว ไม่กล้าเถียง หรือกล้าต่อสู้ผู้กระทำ ความรุนแรงใน ครอบครัว หรือกล่าวได้ว่าเป็นผู้ที่เป็นรองต่อผู้กระทำ ความรุนแรง ดังจะเห็นได้จากอากัปรกิริยาที่ ผู้วิจัยได้สังเกตการณ์ในกรณีศึกษาทั้งสามกรณีศึกษาพบว่า ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวไม่

กล้าสู้หน้าหรือสบตาหรือกล้ากล่าวเปิดเผยความรู้สึกของตนในขณะที่อยู่ต่อหน้าผู้กระทำความรุนแรง อีกทั้งยังดูแสดงท่าทางหวาดกลัวผู้กระทำความรุนแรงด้วยเช่นกัน

3) ลักษณะทางชีวภาพของผู้ตกเป็นเหยื่อ หากพิจารณาผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งโดยส่วนมากเป็นผู้หญิง เด็ก และคนชราแล้ว จะพบว่า มีลักษณะทางกายภาพที่มีพลังกำลังน้อยกว่าเพศชายซึ่งเป็นผู้ที่กระทำความรุนแรงในครอบครัวตามธรรมชาติ ดังนั้นลักษณะทางกายภาพที่อ่อนแอหรือมีกำลังด้อยกว่าแล้วจะสามารถส่งผลให้สามารถตกเป็นเหยื่อในการถูกกระทำความรุนแรงได้ง่าย ซึ่งตรงกับข้อมูลทั้งสามกรณีศึกษาที่พบว่าผู้ถูกกระทำความรุนแรงเป็นเพศหญิงและผู้กระทำความรุนแรงเป็นเพศชายทั้งหมด

4) สถานที่ สำหรับสถานที่การเกิดปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวนี้มีความแตกต่างกับสถานที่การเกิดปัญหาอาชญากรรมโดยทั่วไป กล่าวคือ ปัญหาอาชญากรรมโดยทั่วไปอาจเกิดขึ้นในสถานที่ใดก็ได้ แต่ปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวจะเกิดขึ้นเฉพาะใน “ครอบครัว” ซึ่งถือเป็นพื้นที่เฉพาะส่วนบุคคลสำหรับสมาชิกภายในครอบครัวแห่งนั้น และผู้เหยื่อหรือผู้ถูกกระทำความรุนแรงก็คือ “สมาชิกภายในครอบครัว” นั้นเอง

5) สภาพเศรษฐกิจและสังคม จากสาเหตุของการเกิดปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัว พบว่าสาเหตุหนึ่งมาจากสภาพเศรษฐกิจที่ยากจน ส่งผลให้ผู้กระทำความรุนแรงเกิดความเครียดจากการถูกยกเลิกการจ้างงานหรือการสูญเสียรายได้ ดังนั้นจึงลงมือกระทำความรุนแรงต่อสมาชิกภายในครอบครัวซึ่งถือเป็นเหยื่อในความรุนแรงนั้นเพื่อระบายความเครียด หรือหันเหไปเสพยาเสพติดหรือเสพสุราเพื่อระบายความเครียด ดังนั้นจึงถือได้ว่าเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าวยังเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ก่อให้เกิดปัญหาการเสพสารเสพติดหรือการเสพสุรา และนำไปสู่ปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวด้วยเช่นกัน

6) การดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรม หากพิจารณาถึงปัญหาการเกิดการกระทำความรุนแรงในครอบครัวแล้ว พบว่าบ่อยครั้งที่เหยื่อหรือผู้ถูกกระทำความรุนแรงไม่กล้าที่จะไปแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน และถึงแม้ว่าจะไปแจ้งความร้องทุกข์แล้วนั้น เหยื่อหรือผู้ถูกกระทำความรุนแรงกลับไม่กล้าที่จะกล่าวเปิดเผยความรู้สึกของตนหรือผลกระทบความสูญเสียที่ตนได้รับจากการถูกทำร้ายนั้น เนื่องจากยังมีทัศนคติมองว่าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ชาย จึงไม่กล้าหรือสะดวกใจที่จะกล่าวเล่ารายละเอียดที่เกิดขึ้นให้แก่เพศตรงข้ามฟัง นอกจากนั้นพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นผู้ชายอาจจะยังมีการถามคำถามบางคำถามที่กระทบต่อความรู้สึกของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ ซึ่ง

เปรียบเสมือนเป็นการตอกย้ำความรุนแรง ความเจ็บปวด และความสูญเสียที่เหยื่อได้รับซ้ำลงไปอีก ผนวกกับทัศนคติของพนักงานสอบสวนที่มองว่าปัญหาการกระทำความรุนแรงเป็นปัญหา “ส่วนตัว” ต้องให้คู่สามีภรรยาตกลงกันเอง อีกทั้งการดำเนินการของพนักงานสอบสวนที่เน้นและมักเชิญชวนให้คู่สามีภรรยาที่ทำร้ายกันมาเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยโดยปราศจากการดำเนินคดีกับผู้กระทำความรุนแรง ในครอบครัวตามกฎหมายควบคุมไปด้วย ดังนั้นจึงเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำความรุนแรงหรือเหยื่อโดนทำร้ายซ้ำ ๆ มาโดยตลอด

จากสาเหตุทั้ง 6 ประการดังกล่าวข้างต้น เป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลให้ปัญหาการกระทำความรุนแรงยังคงครุกรุ่นอยู่ในสังคมไทยโดยตลอดมา โดยมีแนวโน้มว่าจะมีระดับความรุนแรงและมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี อีกทั้งยังเป็นสาเหตุให้ผู้ที่มีอำนาจต่อยกว่าผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งได้แก่ ภรรยา เด็ก หรือคนชรา ต้องตกเป็นเหยื่อรองรับอารมณ์โหดร้ายของผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวโดยตลอดมา

องค์ประกอบที่ 3 โอกาส (opportunity)

จากผลการวิจัยที่ผู้วิจัยได้รับจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกพบว่า ผู้กระทำความรุนแรงจะสามารถกระทำความรุนแรงต่อผู้ถูกกระทำความรุนแรงได้นั้น ก็ต่อเมื่อทั้งสองฝ่ายมีโอกาสอยู่ด้วยกันในขณะนั้น และเกิดขึ้นภายในบ้านพักอาศัยของทั้งสองฝ่ายที่อยู่ร่วมกัน ดังนั้นผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า องค์ประกอบด้านโอกาสยังหมายความรวมถึงด้าน “สถานที่” ด้วย ซึ่งสถานที่ของปัญหาการใช้ความรุนแรงนี้คือ “ครอบครัว” ซึ่งเป็น “พื้นที่ส่วนบุคคลโดยเฉพาะ” ดังนั้นปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวจึงมีลักษณะพิเศษเฉพาะที่แตกต่างจากปัญหาอาชญากรรมโดยทั่วไป หรือเรียกได้ว่าเป็น “ปัญหาสังคมกึ่งอาชญากรรม”

1.3 บทวิเคราะห์ผลกระทบจากการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย

สำหรับผลกระทบจากการกระทำความรุนแรงในครอบครัวนั้น จากรายงานการวิจัยของวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล และคณะ ที่ได้ระบุถึงผลกระทบจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัวไว้ในรายงานวิจัยเรื่อง การประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวนั้นมีความสัมพันธ์ตรงกันกับข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกล่าวคือ ปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวได้ส่งผลกระทบต่อผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวโดยตรง ซึ่งผู้ถูกกระทำได้รับอันตรายแก่ร่างกาย ตั้งแต่บาดเจ็บเล็กน้อยไปจนกระทั่งได้รับอันตรายสาหัสจนถึงขั้นเสียชีวิตในที่สุด ส่วนการถูกล่วงเกินทางเพศหรือถูกข่มขืนอาจนำไปสู่การ

ตั้งครรถ์ไม่พึงประสงค์และนำไปสู่การทำแท้งโดยผิดกฎหมายได้ รวมถึงการติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์ และอาจเสียชีวิตลงได้ เช่น กามโรค เอชไอวี เป็นต้น นอกจากนี้การได้รับผลกระทบทางร่างกายแล้วที่สำคัญ คือ ผู้ที่ถูกกระทำ ความรุนแรงย่อมได้รับผลกระทบทางจิตใจไปด้วย เช่น เกิดความวิตกกังวล เกิดอาการตื่นกลัว ตกใจง่าย เก็บกด นอนไม่หลับ มองไม่เห็นคุณค่าของตนเอง และเลือกการใช้สุรา หรือสารเสพติดเพื่อระงับประสาทของตนเองจนกระทั่งนำไปสู่การฆ่าตัวตายในที่สุด รวมทั้งยังส่งผลกระทบต่อฐานะความเป็นอยู่ของผู้ที่ถูกกระทำ ความรุนแรงด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลอาการบาดเจ็บที่ตนเองได้รับจากการถูกทำร้ายนั้น ตลอดจนปัญหาการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวย่อมส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวและนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาการหย่าร้าง การฟ้องร้องสิทธิเลี้ยงดูบุตร หรือการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากการถูกประทุษร้ายได้ในที่สุด รวมทั้งส่งผลให้บุคคลผู้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัว คือ สามีภรรยาหรือบิดามารดา ไม่สามารถทำหน้าที่ของตนเองได้ สมบูรณ์แบบ และสุดท้ายส่งผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม ที่ภาครัฐต้องใช้ในการเยียวยาทั้งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หรือค่าใช้จ่ายในบ้านพักฉุกเฉิน ทำให้ต้องสูญเสียค่าใช้จ่ายในการให้การสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ (วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล และคณะ, 2542)

อีกทั้งข้อมูลผลกระทบต่อประเทศชาติโดยส่วนรวมที่ผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนั้นยังมีความผสมผสานกับงานวิจัยของ สุนันทา กว้างทุ่ง ผู้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 โดยศึกษากรณีอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งได้กล่าวถึงผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติโดยรวมจากปัญหาการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวในวิจัยไว้ด้วยเช่นกัน (สุนันทา กว้างทุ่ง, 2552) แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์เพิ่มเติมอีกว่าผลกระทบจากการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวนอกจากจะส่งผลกระทบต่อผู้ถูกกระทำหรือเด็กที่อยู่ในครอบครัวโดยตรงแล้ว ยังส่งผลให้ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงขาดโอกาสมีส่วนร่วมกับกระบวนการทางสังคมและกระบวนการทางการเมืองด้วยเช่นกัน ซึ่งผลกระทบเหล่านี้ไม่สามารถวัดเป็นมูลค่าเงินได้ หากแต่มีผลกระทบต่อศักยภาพการพัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศชาติได้เช่นกัน

สุดท้ายนี้ปัญหาการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยที่มีจำนวนและระดับความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นจะเป็นเครื่องตอกย้ำให้เห็นภาพอย่างชัดเจนว่าสังคมไทยกำลังจะเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ตามมาอีกมากมาย อาทิเช่น ปัญหาเยาวชนติดยาเสพติด ปัญหาเด็กแว้น หรือปัญหาท้องก่อน

วัยอันควร เป็นต้น ด้วยเพราะสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมสถาบันแรกที่ทำหน้าที่อบรมสั่งสอน ชัดเกล้าให้สมาชิกครอบครัวเป็นคนดี มีความพร้อมออกไปสู่สังคม หรืออาจกล่าวได้ว่าสถาบันครอบครัวเปรียบเสมือนบ้านหลอมบุคลากรซึ่งเป็นจะอนาคตที่กำหนดทิศทางของสังคมประเทศชาติต่อไป หากสถาบันครอบครัวมีปัญหา สังคมประเทศชาติก็จะมีปัญหาและได้รับผลกระทบตามมาจากปัญหาการกระทำคามรุนแรงในครอบครัวด้วยเช่นกัน

2. บทวิเคราะห์กระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด และบทบาทหน้าที่ ขั้นตอนของพนักงานสอบสวนในการดำเนินการกระบวนการดังกล่าว ในคดีการกระทำคามรุนแรงในครอบครัว

2.1 บทวิเคราะห์เชิงโครงสร้างกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดตามโครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

จากการที่ผู้วิจัยศึกษาถึงขั้นตอนการดำเนินการแก้ไขปัญหาการกระทำคามรุนแรงในครอบครัวระหว่างคู่สามีภรรยาจากกรณีศึกษาทั้ง 3 กรณีศึกษาแล้วนั้น ผู้วิจัยพบว่าสมาชิกในการเข้าร่วมการดำเนินการดังกล่าวประกอบไปด้วย “ผู้กระทำคามรุนแรงในครอบครัว” และ “ผู้ถูกกระทำคามรุนแรง” มาดำเนินการไกล่เกลี่ยเพื่อหาสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาการกระทำคามรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้น โดยมี “พนักงานสอบสวน” รับผิดชอบเป็น “คนกลาง” ในการทำหน้าที่เป็น “ผู้ไกล่เกลี่ย” สำหรับในการดำเนินการดังกล่าว โดยวิธีการดำเนินการนี้เรียกว่า “กระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด” ซึ่งกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดถือเป็นหนึ่งในรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ นอกเหนือจากรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว รูปแบบการพิจารณาแบบล้อมวง และรูปแบบคณะกรรมการชุมชน ดังที่ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย ได้ระบุไว้ (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2548) ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำโครงสร้างของกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดมาวิเคราะห์ตามโครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อให้เห็นภาพรวมของโครงสร้างกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดให้ชัดเจนขึ้น โดยที่ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย ได้ระบุว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ประกอบด้วยโครงสร้างสำคัญ ได้แก่ เหยื่ออาชญากรรม (crime victim) ผู้กระทำผิดหรืออาชญากร (offender) และชุมชน (communities) โดยองค์ประกอบแต่ละส่วนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) เหยื่ออาชญากรรม (crime victim) คือ ผู้ที่ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากการกระทำคามผิดของอาชญากรหรือผู้กระทำคามผิด ทั้งนี้ผู้วิจัยได้จำแนกประเภทของเหยื่อได้ 2 ประเภท ได้แก่ เหยื่อหรือผู้เสียหายโดยตรง (direct victim) และเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายโดยอ้อม (indirect victim) ซึ่งจากงานวิจัยนี้ เหยื่อหรือผู้เสียหายโดยตรง คือ ผู้ถูกกระทำคาม

รุนแรงในครอบครัว ซึ่งได้แก่ ภรรยาที่ถูกสามีทำร้าย ส่วนเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายโดยอ้อม คือ ผู้ที่ได้รับกระทบจากการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวระหว่างคู่สามีภรรยาไปด้วย ถึงแม้ว่าการกระทำ ความรุนแรงนั้นจะไม่ได้เกิดขึ้นกับเขาโดยตรงก็ตาม ซึ่งเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายโดยอ้อมในงานวิจัยนี้ ได้แก่ บุตรของคู่สามีภรรยาที่ทำร้ายกันและได้รับผลกระทบไปด้วยนั่นเอง

2) ผู้กระทำผิดหรืออาชญากร (offender) คือ บุคคลผู้ถูกกำหนดให้มีสถานภาพเป็นอาชญากรหรือผู้กระทำผิดจากการล่วงละเมิดผู้อื่นในสิ่งที่อำนาจรัฐและสังคมกำหนดว่าเป็นความผิด โดยผู้กระทำผิดในโครงสร้างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หมายถึง ผู้ที่ยอมรับผิดและแสดงความรับผิดชอบ (accountability) ชดใช้เยียวยาความเสียหายให้แก่เหยื่อที่ได้รับความเสียหายหรือได้รับผลกระทบจากการถูกทำร้ายนั้น ซึ่งในงานวิจัยนี้ คือ ผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งได้แก่ สามีที่ผู้ทำร้ายภรณานั่นเอง

3) ชุมชน (community) ชุมชนในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นี้ หมายถึง การเสริมพลังหรือการสร้างพันธะกันระหว่างผู้คนภายในชุมชนให้มีความเข้มแข็ง และชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาหรือป้องกันอาชญากรรมที่ขึ้นในชุมชนได้เอง โดยมีผู้ที่ก้าวออกมาทำหน้าที่เป็น “คนกลาง” เช่น ผู้นำชุมชนหรือผู้ใหญ่บ้าน ในการทำหน้าที่ “ไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์” หรือเข้าร่วมกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับผู้กระทำผิดและเหยื่ออาชญากรรม

แต่จากผลการวิจัยพบว่าปัจจุบันด้วยสภาพบริบททางสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับงานวิจัยขั้นนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงปัญหาการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวเฉพาะที่เกิดขึ้นในเขตกรุงเทพมหานครซึ่งถือเป็นพื้นที่สังคมเมืองด้วยนั้น การใช้ผู้นำชุมชนหรือผู้ใหญ่บ้านสำหรับการไกล่เกลี่ยปัญหาข้อพิพาทที่เกิดขึ้นนั้นมีจำนวนลดน้อยลง โดยประชาชนเลือกที่จะหันหน้าไปอาศัย “ตำรวจ” หรือ “พนักงานสอบสวน” ผู้ที่ได้รับมอบอำนาจให้ไกล่เกลี่ยอย่างถูกต้องจากรัฐ ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยปัญหาข้อพิพาทที่เกิดขึ้นแทน ดังนั้นองค์ประกอบด้าน “ชุมชน” ในโครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มีบทบาททำหน้าที่ไกล่เกลี่ยปัญหาหรือข้อพิพาทที่เกิดขึ้น จึงมีความแตกต่างจากองค์ประกอบด้าน “ผู้ไกล่เกลี่ย” ของโครงสร้างกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ซึ่งจากงานวิจัยนี้ คือ “พนักงานสอบสวน” ผู้ซึ่งมีบทบาทหน้าที่เป็น “ผู้ไกล่เกลี่ย” คดีการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวในปัจจุบันแทนการใช้ผู้นำชุมชนหรือผู้ใหญ่บ้านดังเช่นในยุคสมัยอดีตหรือในชุมชนต่างจังหวัด

2.2 บทวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และขั้นตอนการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดของพนักงานสอบสวน

จากผลการศึกษาพบว่าพนักงานสอบสวนมีบทบาทหน้าที่เป็น “ผู้ไกล่เกลี่ย” ในการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลการศึกษาถึงบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยของพนักงานสอบสวนควบคู่ไปกับการวิเคราะห์ขั้นตอนการดำเนินกระบวนการดังกล่าวของพนักงานสอบสวนตามบทบาทหลักของผู้ไกล่เกลี่ย (mediator) ตามที่ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2548) กล่าวไว้ โดยมีหลักการของบทบาทผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยของ วันชัย วัฒนศัพท์ (วันชัย วัฒนศัพท์, 2542) และ Bernard Mayer (Bernard Mayer, 2010) ผสมผสานร่วมด้วย โดยมีรายละเอียดดังนี้

พนักงานสอบสวนมีบทบาทในการเป็นผู้ประสานงานเพื่อดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด กล่าวคือ พนักงานสอบสวนจะเป็นผู้กำหนดนัดหมายวัน เวลา สถานที่ และบุคคลที่ประสงค์จะเข้าร่วมการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ซึ่งมีความสอดคล้องกับบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยที่ทั้งสามท่านระบุไว้ ดังจะเห็นได้จากขั้นตอนที่พนักงานสอบสวนกำหนดนัดหมายวันเวลาในการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด และขั้นตอนที่พนักงานสอบสวนจัดเตรียมสถานที่เชิญทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้าไปยังสถานที่ที่ได้จัดเตรียมไว้ แต่ทั้งนี้จากข้อมูลที่ผู้วิจัยสังเกตการณ์เพิ่มเติมแล้วพบว่า ถึงแม้ว่าพนักงานสอบสวนจะเป็นผู้นัดหมายและกำหนดวัน เวลา สถานที่ไกล่เกลี่ยนั้น แต่พนักงานสอบสวนมิได้บอกกล่าววัตถุประสงค์ของการนัดหมายมาไกล่เกลี่ยให้ผู้ที่จะเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดให้รับทราบ ตลอดจนไม่ได้แจ้งให้ทราบว่าเจตนาจะมาเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยเพราะเหตุใด และการดำเนินการไกล่เกลี่ยนั้นสามารถกระทำได้เนื่องจากกฎหมายใดได้ระบุไว้หรือไม่ อย่างไร เนื่องจาก เมื่อผู้วิจัยได้สัมภาษณ์พนักงานสอบสวนแล้ว พนักงานสอบสวนได้ให้ความเห็นว่ายังไม่มีความจำเป็นต้องบอกวัตถุประสงค์ให้แก่ผู้เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดรับทราบว่าเหตุใดต้องมาเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าวนี้ โดยถามเพียงแต่ความสมัครใจของผู้ที่จะเข้าร่วมว่าจะสมัครใจเข้าไกล่เกลี่ยไหม อีกทั้งพนักงานสอบสวนมีความเห็นอีกว่าผู้ที่จะเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยนี้มีความรู้และเข้าใจวัตถุประสงค์แล้ว จึงไม่ได้แจ้งรายละเอียดให้ทราบแต่อย่างใด ทั้งที่แท้จริงแล้วผู้ที่จะเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดอาจยังไม่ทราบว่าเหตุใดต้องนำพวกเขาเข้ามาไกล่เกลี่ย หรือยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการดังกล่าวนี้ หรือถึงแม้ว่ามีรู้แต่อาจไม่มีความรู้เท่ากับพนักงานสอบสวน

นอกจากนี้เมื่อเริ่มเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดนั้น ผู้วิจัยได้จากการสังเกตการณ์ถึงขั้นตอนการที่พนักงานสอบสวนได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการไกล่เกลี่ย ตลอดจนพนักงานสอบสวนได้กล่าวให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยทุกคนพึงรักษามารยาทในการเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ย ดังนั้นจึงวิเคราะห์ได้ว่าพนักงานสอบสวนยังมีบทบาทเป็นผู้รักษากฎกติกาและมารยาทของคู่กรณีในระหว่างการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ย เพื่อช่วยให้คู่กรณีทั้งหลายคำนึงถึงสิทธิของคนที่เกี่ยวข้องในการไกล่เกลี่ย แต่ทั้งนี้จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับจากทั้งสามกรณีศึกษานั้น ผู้เข้าร่วมกระบวนการดังกล่าวยังไม่ทราบขั้นตอนการปฏิบัติหรือยังไม่ทราบการเตรียมพร้อมในการเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ย ซึ่งผู้วิจัยกลับพบว่าพนักงานสอบสวนไม่ได้มีบทบาทในการเป็นผู้ที่ฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยให้แก่ผู้เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยแต่อย่างใด ซึ่งถือว่าเป็นบทบาทที่สำคัญที่ต้องให้ความรู้แก่ผู้เข้าร่วมกระบวนการดังกล่าวนี้เพื่อให้พวกเขามีความพร้อมในการที่จะเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

ทั้งนี้ผู้วิจัยพบอีกว่าพนักงานสอบสวนยังมีบทบาทหน้าที่เป็นผู้ริเริ่มการสื่อสารเจรจาในการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดนี้ โดยสังเกตได้จากขั้นตอนที่พนักงานสอบสวนเป็นผู้กล่าวเปิดโอกาสให้แต่ละฝ่ายได้กล่าวถึงความรู้สึกของตนเองหรือผลกระทบที่ตนเองได้รับจากการถูกกระทำ ความรุนแรงนั้น ตลอดจนพนักงานสอบสวนยังทำหน้าที่เป็นผู้สำรวจปัญหาของฝ่ายผู้กระทำ ความรุนแรงและผู้ถูกกระทำ ความรุนแรง โดยเป็นผู้ช่วยให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการดังกล่าวที่มีปัญหาได้พิจารณาปัญหาจากมุมมองต่าง ๆ ด้วยกัน และช่วยระบุในประเด็นสำคัญของปัญหาที่ต้องหาทางออกร่วมกัน แต่จากผลการศึกษานั้น ผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่า ขั้นตอนที่พนักงานสอบสวนเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงได้กล่าวเปิดเผยความรู้สึก ความสูญเสียและผลกระทบที่ตนได้รับจากการถูกทำร้ายนั้น เปรียบเสมือนการตอกย้ำให้ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงเจ็บปวดยิ่งขึ้นไปอีก ซึ่งผู้วิจัยสังเกตได้จากอาการปฏิกิริยาของผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในขณะที่กล่าวเปิดเผยความรู้สึกของตนเอง ที่ถูกสามีทำร้ายนั้นว่ามีอาการร้องไห้และไม่สะดวกใจที่จะกล่าวเปิดเผยความรู้สึกนั้นออกมาสักเท่าใดนัก ดังนั้นพนักงานสอบสวนผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยควรระมัดระวังการทำหน้าที่บทบาทนี้หรือหลีกเลี่ยงการให้ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงกล่าวถึงการที่ตนเองถูกทำร้าย หรือกล่าวได้เท่าที่จำเป็นเพื่อนำมาวิเคราะห์หาแนวทางแก้ไขปัญหา โดยไม่ให้ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงรู้สึกเจ็บปวดที่ต้องกล่าวถึงซ้ำอีกครั้ง และพนักงานสอบสวนควรหลีกเลี่ยงการใช้คำถามที่อาจกระทบกระเทือนต่อสภาพจิตใจของผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวด้วย หรือขั้นตอนนี้อาจให้ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงกล่าวถึงเพียงความต้องการการได้รับการชดเชยเยียวยาจากผู้กระทำ ความรุนแรงเท่านั้นก็ได้

อีกทั้งพนักงานสอบสวนยังมีบทบาทหน้าที่เป็นผู้ชี้ให้เห็นถึงข้อเท็จจริง โดยพนักงานสอบสวนจะช่วยสร้างข้อตกลงที่สมเหตุสมผลและคู่กรณีแต่ละฝ่ายสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นมาตรการเยียวยาชดใช้ผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวนั้น จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับสามารถวิเคราะห์เพิ่มเติมได้ว่า นอกจากพนักงานสอบสวนจะมีบทบาทดำเนินคดีกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวตามกฎหมายแล้ว พนักงานสอบสวนยังมีบทบาทเชิงรุกในการแสดงความคิดเห็นแนะนำ หรือร่วมหาแนวทางการชดใช้เยียวยาให้แก่ผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งสังเกตได้จากขั้นตอนที่พนักงานสอบสวนเปิดโอกาสให้แต่ละฝ่ายร่วมกันอภิปรายเพื่อหาทางออกพร้อมแนวทางการชดใช้เยียวยาความเสียหายแก่ผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวตามความเหมาะสม ดังนั้นจึงถือได้ว่าบทบาทดังกล่าวเป็นอีกบทบาทหนึ่งของพนักงานสอบสวนในการช่วยคืนศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ให้แก่ผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวตามแนวหลักอาชญาวิทยาเชิงสันติวิธี โดยถือว่าเป็นบทบาทสำคัญที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ของการไกล่เกลี่ย หากพนักงานสอบสวนไม่สามารถดำเนินการตามบทบาทหน้าที่นี้ได้ นั่น ผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกระทำความรุนแรงจะไม่สามารถแสวงหาทางออกของปัญหาและแนวทางการชดใช้เยียวยาได้เช่นกัน ส่งผลให้ผลลัพธ์ของการดำเนินกระบวนการดังกล่าวไม่สำเร็จตามที่ทุกฝ่ายคาดหวัง

นอกจากนี้จากที่ผู้วิจัยสังเกตการณ์การทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยของพนักงานสอบสวนในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดแล้วนั้น ผู้วิจัยพบว่าพนักงานสอบสวนยังมีบทบาทเป็นผู้ฟังที่ดี คอยรับฟังข้อมูลสำคัญตลอดจนความรู้สึกของสมาชิกผู้เข้าร่วมกระบวนการดังกล่าวได้กล่าวไว้ซึ่งสังเกตได้จากขั้นตอนที่พนักงานสอบสวนเป็นผู้รับฟังและจดบันทึกข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ ที่ได้รับจากแต่ละฝ่าย ตลอดจนพนักงานสอบสวนยังมีบทบาทหน้าที่เป็นผู้ดูแลกำกับกระบวนการไกล่เกลี่ยและอำนวยความสะดวกให้การไกล่เกลี่ยให้ดำเนินไปอย่างราบรื่นเมื่อเกิดสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกระทำความรุนแรงขึ้นหากแต่จากผลการศึกษาพบว่าพนักงานสอบสวนยังไม่สามารถดำเนินการดำเนินตามบทบาทหน้าที่นั้นได้อย่างสมบูรณ์ ด้วยเพราะยังขาดทักษะและประสบการณ์ในการทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวอยู่

สำหรับบทบาทที่ถือเป็นหัวใจหลักของการทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย คือ บทบาทของความ เป็นกลางของพนักงานสอบสวน ซึ่งผู้วิจัยพบว่าพนักงานสอบสวนผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยยังขาดบทบาทความเป็นกลางอยู่ กล่าวคือ จากที่ผู้วิจัยสังเกตการณ์และสัมภาษณ์พนักงานสอบสวนแล้วพบว่าพนักงานสอบสวนยังมีความเอนเอียงไปในทิศทางผู้ถูกระทำความรุนแรงอยู่ ซึ่งการขาดบทบาทดังกล่าวนี้เป็นปัญหาที่อาจส่งผลให้การดำเนินการไกล่เกลี่ยไม่มีความเป็นกลาง และผู้กระทำความ

รุนแรงอาจรู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรม และอาจไม่สมัครใจเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยต่อ โดยอาจส่งกระทบถึงผลลัพธ์ของการไกล่เกลี่ยได้ด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้พนักงานสอบสวนยังมีบทบาทในการเป็นผู้ติดตามผล กล่าวคือ พนักงานสอบสวนต้องมีบทบาทหน้าที่เป็นผู้ติดตามและตรวจสอบผลการปฏิบัติจากกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ว่ามีการรักษาสัญญาด้วยการปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงที่พนักงานสอบสวนได้จัดทำขึ้นไว้หรือไม่ หากพนักงานสอบสวนรับทราบว่าทั้งสองฝ่ายไม่ปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงนั้น ให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีกับผู้กระทำ ความรุนแรงตามกฎหมายต่อไป แต่ทั้งนี้จากผลการศึกษาพบว่า พนักงานสอบสวนกลับมิได้ปฏิบัติในบทบาทหน้าที่ดังกล่าวนี้ ด้วยเป็นเพราะพนักงานสอบสวนเห็นว่าผู้กระทำ ความรุนแรงและผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงได้ไกล่เกลี่ยกันลงตัวแล้ว พนักงานสอบสวนจึงถือว่าการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยของตนเองสิ้นสุดลงแต่เพียงเท่านี้ และนำคดีดังกล่าวออกจากกระบวนการยุติธรรมไปโดยมิได้มีมาตรการติดตามการกลับไปดำเนินชีวิตของคู่สามีภรรยาภายหลังจากการไกล่เกลี่ยเสร็จลงแล้ว ซึ่งอาจส่งผลให้ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงถูกทำร้ายจากผู้กระทำ ความรุนแรงซ้ำอีกครั้งได้ ดังนั้นผู้วิจัยมีสรุปได้ว่าบทบาทหน้าที่ดังกล่าวของพนักงานสอบสวน เป็นบทบาทที่มีความสำคัญในการช่วยยับยั้งปัญหาการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคตต่อไป เนื่องจาก ขั้นตอนดังกล่าวเป็นขั้นตอนที่มีการเฝ้าควบคุมรวมถึงตรวจสอบพฤติกรรมของผู้กระทำ ความรุนแรงและผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงเป็นระยะเวลาสม่ำเสมอ ดังนั้นจึงเสมือนเป็นการป้องกันมิให้ทั้งสองฝ่ายใช้ความรุนแรงต่อกันได้อีก

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์เพิ่มเติมว่า พนักงานสอบสวนยังต้องมีบทบาทเป็นผู้รักษาความลับข้อมูลที่ได้จากกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดนี้ เนื่องจาก หากมีบุคคลภายนอกรับทราบข้อมูลสำคัญที่ได้จากสมาชิกผู้เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยในระหว่างการดำเนินการตามกระบวนการดังกล่าวนี้ อาจส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตหรือชื่อเสียงของผู้เข้าร่วมกระบวนการนี้ได้ ดังนั้นการรักษาความลับจึงเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญอีกบทบาทหนึ่งของพนักงานสอบสวนผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย

2.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความยากง่ายของการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวโดยพนักงานสอบสวน

แต่ทั้งนี้ผลลัพธ์การดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดนั้นมีทั้งสำเร็จและไม่สำเร็จแตกต่างกันไปในแต่ละกรณีศึกษา ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์และเกิดเป็นข้อค้นพบใหม่ว่า การดำเนินการตาม

ขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดนั้นมิได้เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ผลลัพธ์ของการไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จหรือไม่ประสบความสำเร็จแต่อย่างใด หากแต่ปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่อผลลัพธ์ของการไกล่เกลี่ยนั้นขึ้นอยู่กับระดับความรุนแรงของปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อความยากง่ายในการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดด้วยเช่นกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำผลการศึกษามาวิเคราะห์เพื่อหาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความยากง่ายในการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ได้ดังนี้

1) **จำนวนคู่กรณีและผู้ที่เกี่ยวข้องกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด** หากคู่กรณีมีจำนวนน้อยอาจส่งผลให้การดำเนินการไกล่เกลี่ยมีความง่ายมากขึ้น ในทางกลับกันหากคู่กรณีมีจำนวนมากอาจส่งผลให้การดำเนินการไกล่เกลี่ยมีความซับซ้อนและอาจยุ่งยากมากขึ้น เนื่องจาก แต่ละฝ่ายจะแสดงความคิดเห็นและอารมณ์ของตนเองออกมาในระหว่างการดำเนินการไกล่เกลี่ย ดังนั้นจึงเป็นการยากต่อผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยที่จะต้องรับมือและจัดการกับสถานการณ์ดังกล่าวให้ได้

2) **ระดับความลึกซึ้งหรือระดับความรุนแรงของปัญหาที่เกิดขึ้น** หากปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นไม่ได้มีประเด็นความขัดแย้งที่ลึกซึ้ง หรือเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อผู้ถูกกระทำเพียงเล็กน้อย จะส่งผลให้การไกล่เกลี่ยมีความง่ายมากยิ่งขึ้น ในทางตรงกันข้ามหากปัญหาที่นำเข้ามาดำเนินการไกล่เกลี่ยนั้นมีระดับความรุนแรงมาก อาจส่งผลให้ผู้เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยไม่ยินยอมดำเนินการไกล่เกลี่ยหรือเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยด้วยความไม่สมัครใจ และอาจส่งผลให้ยากต่อการดำเนินการไกล่เกลี่ยหรือผลการไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จได้

3) **ระยะเวลาของปัญหาว่าเกิดขึ้นปัญหามานานเท่าใดแล้ว** หากการเกิดปัญหาดังกล่าวมีระยะเวลาเรื้อรังมาอย่างยาวนาน มักจะส่งผลให้การไกล่เกลี่ยมีความยากและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เพราะต้องใช้ระยะเวลาในการวิเคราะห์หาสาเหตุการเกิดปัญหาเพื่อนำไปหาทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวที่มีมาอย่างยาวนาน

4) **ระดับความมุ่งมั่นตั้งใจหรือแรงจูงใจของคู่กรณีที่จะเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด** หากคู่กรณีแต่ละฝ่ายมีความสมัครใจเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ย ตลอดจนมีความตั้งใจจริงในการเปิดเผยให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นประโยชน์แก่คู่กรณีอีกฝ่ายและผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย โดยตั้งใจที่จะหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน จะส่งผลให้การไกล่เกลี่ยง่ายยิ่งขึ้น

5) **อิทธิพลของผู้เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ย** หากคู่กรณีหรือญาติพี่น้องที่เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นผู้มีอิทธิพล มีอำนาจเหนือกว่าผู้เป็นคนกลางในการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยนั้น

อาจส่งผลให้การดำเนินการใกล้เคียงนั้นมีความยากมากขึ้น เนื่องจาก ผู้ใกล้เคียงมีความเกรงใจหรือเกรงกลัวในอิทธิพลหรืออำนาจของผู้เข้าร่วมการดำเนินการใกล้เคียงนั้น

3. บทวิเคราะห์มาตรการเยียวยาชดใช้ผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นจากกระบวนการใกล้เคียง-ผู้กระทำผิด

สำหรับผลการวิจัยจากบทที่ 4 ในประเด็นมาตรการการชดใช้เยียวยาผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นจากกระบวนการใกล้เคียง-ผู้กระทำผิดนั้นพบว่า ภายหลังจากการดำเนินการใกล้เคียง-ผู้กระทำผิดแล้วได้มีการตกลงชดใช้ความเสียหายที่ผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวได้รับจากการถูกทำร้ายนั้น ด้วยเงินทองหรือทรัพย์สิน ผู้ถูกระทำความรุนแรงจึงพอใจ ซึ่งการที่ผู้ถูกระทำความรุนแรงได้ชดใช้เยียวยาด้วยเงินทองหรือทรัพย์สินแก่ผู้ถูกระทำความรุนแรงนั้น เป็นการชดใช้เยียวยาที่ตรงตามคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ระหว่างสอบสวนหรือพิจารณาคดี (พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 มาตรา 10 และ 11) ซึ่งได้กำหนดให้ผู้กระทำผิดชดใช้เงินเพื่อช่วยเหลือเพื่อบรรเทาทุกข์ตามสมควรแก่ฐานะ ตลอดจนมีความสอดคล้องกับที่ พิษณุภา เจียมแท้ ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความหมายและมาตรการทางกฎหมายต่อการกระทำความรุนแรงในครอบครัว โดยได้ศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ พบว่าผู้ถูกระทำความรุนแรงต้องชดใช้เยียวยาเงินให้แก่ผู้ถูกระทำความรุนแรงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ (พิษณุภา เจียมแท้, 2555)

ดังนั้นจากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่า ปัจจุบันเงินเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำรงชีวิตเป็นอย่างมาก หากผู้ถูกระทำความรุนแรงที่ได้รับผลกระทบจากการถูกทำร้ายจนบาดเจ็บและต้องใช้เวลาในการรักษาพยาบาล และส่งผลให้สูญเสียรายได้จากการหยุดทำงานเพื่อมารักษาอาการบาดเจ็บนั้น จึงเป็นเหตุให้ได้รับผลกระทบด้านปัญหาการเงินไปด้วย ดังนั้นผู้ถูกระทำความรุนแรงหากได้รับการชดใช้เยียวยาด้วยเงินจนเป็นที่เหมาะสมจึงจะเกิดความพึงพอใจและยุติการดำเนินคดีกับผู้ถูกระทำความรุนแรงแต่เพียงเท่านี้

นอกจากการชดใช้เยียวยาให้แก่ผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวด้วยทรัพย์สินหรือเงินทองแล้ว จากผลการวิจัยยังพบอีกว่า ผู้ถูกระทำความรุนแรงยังต้องการได้รับการเยียวยาทางสภาพจิตใจของตนเองที่ได้รับผลกระทบจากการถูกทำร้ายโดยผู้ถูกระทำความรุนแรงซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันเป็นสามีของตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นบุคคลที่มีความผูกพันใกล้ชิดกันมากที่สุด ดังนั้นการ

ที่ผู้กระทำความรุนแรงรู้สึกสำนึกผิด กล่าวขอโทษ และให้คำมั่นสัญญาต่อผู้ถูกระทำความรุนแรงว่าจะดูแลรักษาอาการบาดเจ็บจนหายปกติรวมทั้งสัญญาว่าจะไม่ให้เกิดการทะเลาะวิวาทเช่นนี้ขึ้นอีก ก็นับว่าเป็นการชดใช้เยียวยาทางด้านจิตใจของผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวอีกวิธีหนึ่งด้วยเช่นกัน ถึงแม้ว่าไม่สามารถชดใช้เยียวยาด้วยทรัพย์สินหรือเงินทองได้ แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ว่าการที่จะชดใช้เยียวยาในด้านสภาพจิตใจของผู้ถูกระทำความรุนแรงด้วยการกล่าวคำขอโทษแทนการชดใช้เยียวยาด้วยทรัพย์สินเงินทองนั้น ต้องเป็นในกรณีที่มีระดับปัญหาการทำร้ายกันไม่รุนแรงและผลกระทบหรือความสูญเสียที่ได้รับมีไม่มาก มีอาการบาดเจ็บไม่สาหัส หรือใช้ระยะเวลารักษาพยาบาลไม่นาน กรณีดังกล่าวนี้จึงจะสามารถชดใช้เยียวยาสภาพจิตใจด้วยการกล่าวขอโทษได้ แต่หากในกรณีที่มีระดับปัญหาการทำร้ายกันอย่างรุนแรง เป็นเหตุให้ผู้ถูกระทำความรุนแรงได้รับบาดเจ็บสาหัส ต้องหยุดงานเพื่อมารักษาพยาบาลนานหลายเดือน เป็นเหตุให้สูญเสียรายได้จำนวนมาก ดังนั้นการชดใช้เยียวยาด้วยการกล่าวขอโทษหรือแค่การดูแลอาการบาดเจ็บในกรณีเช่นนี้ จึงไม่เพียงพอและมีความสำคัญเท่ากับการชดใช้เยียวยาด้วยทรัพย์สินเงินทอง

จากประเด็นมาตรการการชดใช้เยียวยาผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นจากกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดนั้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลและเกิดเป็นข้อค้นพบใหม่จากงานวิจัยนี้ว่ามาตรการการเยียวยาชดใช้เป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนให้ให้ผลลัพธ์ของการไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จ เนื่องจาก ผู้วิจัยสังเกตแล้วว่าเมื่อผู้ถูกระทำความรุนแรงได้รับการชดใช้เยียวยาด้วยเงินหรือทรัพย์สินหรือด้วยวิธีอื่นใดก็ตามจนผู้ถูกระทำความรุนแรงรวมถึงทุกฝ่ายพึงพอใจ ผู้ถูกระทำความรุนแรงก็จะยุติการดำเนินคดีกับผู้กระทำความรุนแรงลงแต่เพียงเท่านี้ ส่งผลให้ผู้กระทำความรุนแรงไม่ถูกดำเนินคดีตามกฎหมายอีกต่อไป และถือว่าการไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จในที่สุด

แต่ทั้งนี้หากวิเคราะห์ลึกซึ้งลงไปอีกว่า มาตรการเยียวยาผู้ถูกระทำความรุนแรงด้วยทรัพย์สินเงินทองนั้นอาจส่งผลกระทบต่อครอบครัวได้เช่นกัน เนื่องจาก ผู้กระทำความรุนแรงคือสามี ส่วนผู้ถูกระทำความรุนแรงคือภรรยา ซึ่งทั้งสองฝ่ายคือ “บุคคลในครอบครัวเดียวกัน” ดังนั้นไม่ว่าจะนำเงินทองหรือทรัพย์สินจากฝั่งใดมาจ่ายให้แก่อีกฝั่งหนึ่งก็ตามนั้น ก็ล้วนเป็นทรัพย์สินเงินทองที่ต้องนำมาใช้จ่ายภายในครอบครัวด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้นมาตรการเยียวยาผู้ถูกระทำความรุนแรงด้วยทรัพย์สินเงินทองนั้นอาจไม่ใช่มาตรการแก้ไขปัญหาที่ดีที่สุด แต่เป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในการจะยุติปัญหาดังกล่าวนี้ลงได้

4. บทวิเคราะห์เฉพาะปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวและแนวทางการแก้ไขปัญหา

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อผลลัพธ์ของกระบวนการดังกล่าวว่าจะดำเนินการสำเร็จหรือไม่ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยจึงขอยกปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในกระบวนการดังกล่าวมาวิเคราะห์โดยเฉพาะ เพื่อหาสาเหตุต้นตอของปัญหาที่อาจนำไปสู่ผลลัพธ์ของการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด โดยผู้วิจัยวิเคราะห์แยกแต่ละปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนี้

1) ปัญหาการที่ทั้งผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกกระทำความรุนแรงไม่กล้าที่จะกล่าวเปิดเผยสาเหตุและเรื่องราวของความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ตลอดจนความรู้สึกของตนเองที่ถูกผู้กระทำความรุนแรงทำร้ายมา รวมทั้งไม่กล้ากล่าวถึงความสูญเสียและผลกระทบที่ตนเองได้รับจากการถูกทำร้ายนั้นให้พนักงานสอบสวนทราบ รวมทั้งปัญหาการไม่มีความเชื่อใจว่าพนักงานสอบสวนมีความเป็นกลางในการไกล่เกลี่ย เนื่องจาก ทั้งสองฝ่ายมีความคิดเห็นว่าเรื่องราวความขัดแย้งดังกล่าวเป็นเรื่อง “ส่วนบุคคลภายในครอบครัว” ไม่ควรที่จะนำมาเปิดเผยให้บุคคลภายนอกได้รับทราบ อีกทั้งผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกกระทำความรุนแรงยังไม่มีความเชื่อใจว่าพนักงานสอบสวนมีความเป็นกลางในการไกล่เกลี่ย เนื่องจาก ทศนติส่วนบุคคลของผู้ถูกกระทำความรุนแรงและผู้ถูกกระทำความรุนแรงมองว่าพนักงานสอบสวนอาจเข้าข้างฝ่ายตรงข้ามได้ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่พนักงานสอบสวนมิได้ดำเนินการตามขั้นตอนการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ขั้นตอนที่ 4 ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ให้พนักงานสอบสวนกล่าวให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยไว้วางใจในความเป็นกลาง ซึ่งมีความสอดคล้องกับที่ นางสุดา เอโกบล กล่าวไว้ในบทความวิจัยเรื่อง ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ของผู้ปฏิบัติงานในกลุ่มพนักงานสอบสวน โดยกล่าวว่าพนักงานสอบสวนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย แต่ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวส่วนใหญ่มักเป็นเพศหญิงและเด็ก ข้อมูลบางอย่างที่เกิดขึ้นจากผู้หญิงและเด็ก แต่เขาเหล่านั้นจะไม่กล้าเล่าให้พนักงานสอบสวนฟัง ไม่กล้าจะมาแจ้งความ ไม่เหมือนพนักงานสอบสวนที่เป็นเพศหญิง เพราะมีความละเอียดอ่อนและมีความเข้าใจในความรู้สึกของเพศหญิงได้มากกว่าเพศชาย (นางสุดา เอโกบล, 2558)

ดังนั้นปัญหาดังกล่าวจึงส่งผลให้พนักงานสอบสวนผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยไม่สามารถรับทราบที่มาของปัญหาหรือข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งเป็นผลพวงมาจากการขาดความรู้ขั้นตอนการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยที่ถูกต้องตามหลักการปฏิบัติการไกล่เกลี่ยคดีความรุนแรงในครอบครัว ดังนั้น

เมื่อพนักงานสอบสวนไม่ทราบที่มาของปัญหาจึงส่งผลให้ไม่สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อช่วยเหลือทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นรวมถึงหาแนวทางการชดใช้เยียวยาที่เป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายได้

ดังนั้นทางออกของปัญหาดังกล่าวนี้นี้ คือ 1) ควรจัดให้พนักงานสอบสวนเข้ารับการอบรมการปฏิบัติหน้าที่ใกล้เคียงให้ถูกต้องตามขั้นตอนการปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อให้พนักงานสอบสวนมีความรู้ในขั้นตอนการดำเนินการและสามารถนำมาใกล้เคียงปัญหาดังกล่าวนี้ได้เป็นอย่างดี 2) ควรให้พนักงานสอบสวนหญิงมาทำหน้าที่ใกล้เคียงแทนพนักงานสอบสวนชาย เนื่องจาก โดยส่วนมากแล้วผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวส่วนใหญ่มักเป็นเพศหญิง ดังนั้นหากใช้พนักงานสอบสวนหญิงมาเป็นผู้ใกล้เคียง อาจส่งผลให้ผู้ถูกระทำความรุนแรงกล้าที่จะกล่าวเปิดเผยความรู้สึกออกมาได้ แต่หากจะให้เหมาะสมที่สุดคือ ควรจัดตั้งให้เจ้าหน้าที่ที่เชี่ยวชาญจากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มาทำหน้าที่เป็นผู้ใกล้เคียงแทนพนักงานสอบสวน

แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยได้สังเกตจากอากัปกิริยาที่ผู้ถูกระทำความรุนแรงมีต่อผู้กระทำความรุนแรงเมื่ออยู่ร่วมกันในกระบวนการใกล้เคียงเหยื่อ-ผู้กระทำผิดนั้น ผู้ถูกระทำความรุนแรงมีความเกรงกลัวหลบสายตาผู้กระทำความรุนแรง ไม่กล้าที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้กระทำความรุนแรง ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำอากัปกิริยาดังกล่าวนั้นมาวิเคราะห์ลึกลงไปอีกถึงสาเหตุที่ผู้ถูกระทำความรุนแรงไม่กล้าที่จะกล่าวเปิดเผยความรู้สึกของตนเองให้แก่พนักงานสอบสวนรับทราบในระหว่างการดำเนินการดังกล่าวด้วยเพราะอาจว่าผู้ถูกระทำความรุนแรงมีความเกรงกลัวอำนาจหรืออิทธิพลที่เหนือกว่าของผู้กระทำความรุนแรง ดังนั้นผู้ถูกระทำความรุนแรงจึงไม่กล้าที่จะให้ข้อมูลใด ๆ ออกมาในขณะที่อยู่ต่อหน้าผู้กระทำความรุนแรงนั้น หรือผู้ถูกระทำความรุนแรงยังมีความรักความผูกพันกับผู้กระทำความรุนแรงอยู่ จึงยังคงมีความเกรงใจที่จะกล่าวเปิดเผยเรื่องราวที่ตนเองประสบออกมาได้ ซึ่งนับเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อขั้นตอนการดำเนินการดังกล่าวด้วยเช่นกัน ดังนั้นพนักงานสอบสวนควรที่จะใช้เทคนิค “การใกล้เคียงแบบแยก” คู่กรณีแต่ละฝ่ายก่อน เพื่อให้ได้รับทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับการนำไปใช้ในการดำเนินกระบวนการใกล้เคียงเหยื่อ-ผู้กระทำผิดต่อไป

2) ปัญหาการจัดการกับสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวในขณะที่ดำเนินการใกล้เคียงของพนักงานสอบสวน รวมถึงปัญหาการขาดทักษะความรู้ในกระบวนการใกล้เคียงของพนักงานสอบสวน ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นผลพวงมาจากการที่พนักงานสอบสวนไม่ทราบการดำเนินการตามขั้นตอนการปฏิบัติที่ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลในงานวิจัยของ สุนันทา กว้างทุ่ง ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง พระราชบัญญัติคุ้มครอง

ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 โดยศึกษากรณีอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ พบปัญหาด้านเจ้าหน้าที่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ส่งผลให้การปฏิบัติในด้านการจัดการกับปัญหาการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวไม่สัมฤทธิ์ผลตามที่ทุกฝ่ายประสงค์ไว้ (สุนันทา กว้างทุ่ง, 2552) ซึ่งจากผลพวงของปัญหาดังกล่าวยังมีความสัมพันธ์กับปัญหาที่ วิษณุ พงศ์พันธุ์อนุสร กล่าวไว้ในรายงานวิจัยเรื่อง วิกฤติการณ์แก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวด้วยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ว่าการที่พนักงานสอบสวนไม่มีความรู้ความเข้าใจและมีเจตคติในด้านลบเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่และการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร (วิษณุ พงศ์พันธุ์อนุสร, 2556) นอกจากนี้ผู้วิจัยยังวิเคราะห์อีกว่า การที่พนักงานสอบสวนขาดความรู้ประสบการณ์และทักษะการทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยนั้น รวมถึงทักษะการจัดการกับสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในขณะดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดนั้น อาจมีสาเหตุมาจากการที่พนักงานสอบสวนไม่เคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการปฏิบัติการดำเนินการไกล่เกลี่ยตามขั้นตอนที่ถูกต้องตามกฎหมายรวมถึงไม่เคยผ่านการฝึกอบรมทักษะการจัดการกับสถานการณ์แห่งความขัดแย้งด้วยเช่นกัน

ดังนั้นแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านนี้คือ 1) ควรมีการจัดอบรมและฝึกทักษะการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยให้พนักงานสอบสวนเพื่อให้พนักงานสอบสวนมีทักษะการไกล่เกลี่ยที่ดีขึ้น 2) การไกล่เกลี่ยนี้ควรใช้พนักงานสอบสวนที่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 5 ปีขึ้นไป มาทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยเนื่องจากมีประสบการณ์และทักษะมากกว่าพนักงานสอบสวนที่เพิ่งเริ่มทำงานใหม่ 3) หากมีสถานการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นในขณะดำเนินการไกล่เกลี่ยนั้น พนักงานสอบสวนควรใช้เทคนิคการ “หยุดพักการไกล่เกลี่ย” อาจเป็นระยะเวลาประมาณ 5-10 นาที เพื่อให้แต่ละฝ่ายสงบสติอารมณ์ที่รุนแรงลงก่อน

3) ปัญหาการไม่มีสถานที่สำหรับการไกล่เกลี่ยโดยเฉพาะก็นับเป็นปัญหาสำคัญที่อาจส่งผลให้การดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ จากผลการศึกษาพบว่า โคนส่วนใหญ่แล้ว พนักงานสอบสวนใช้ห้องทำงานรวมของพนักงานสอบสวนเป็นห้องสำหรับการดำเนินการไกล่เกลี่ย โดยภายในห้องมีบุคคลภายนอกเดินเข้าออกตลอดเวลาและมีพนักงานสอบสวนที่ไม่เกี่ยวข้องข้องกับกระบวนการนี้นั่งทำงานอยู่ด้วย ส่งผลให้บรรยากาศภายในห้องไกล่เกลี่ยไม่มีความเป็นส่วนตัว มีเสียงดังรบกวน ไม่มีสมาธิในการดำเนินการไกล่เกลี่ย เป็นเหตุให้ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงและผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงไม่กล้าที่จะเปิดเผยเรื่องราวที่ถือว่าเป็นเรื่องส่วนตัวของครอบครัวตนเองให้

พนักงานสอบสวนได้รับทราบ ซึ่งส่งผลกระทบให้การดำเนินการไกล่เกลี่ยไม่ราบรื่น สร้างความอึดอัด ความไม่สบายใจตลอดระยะเวลาการไกล่เกลี่ยคดี ซึ่งปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อการไม่สามารถไกล่เกลี่ย เพื่อหาข้อตกลงร่วมกันได้ และเป็นเหตุให้การไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จตามที่คาดหวังไว้ ดังภาพตัวอย่าง ประกอบต่อไปนี้

ภาพที่ 9 ห้องทำงานรวมที่พนักงานสอบสวนใช้สำหรับการไกล่เกลี่ย

ดังนั้นแนวทางออกของปัญหาดังกล่าวนี้จึงควรให้แต่ละสถานีตำรวจมีห้องสำหรับการไกล่เกลี่ยคดีโดยเฉพาะ โดยแยกเป็นสัดส่วนออกมาจากห้องทำงานของพนักงานสอบสวน ซึ่งภาครัฐหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลแก้ไขปัญหาดังกล่าว หากเล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาด้านสถานที่ สำหรับการดำเนินการไกล่เกลี่ย ควรกำหนดเป็นนโยบายหรือคำสั่งที่บังคับให้สถานีตำรวจทุกแห่งจัดให้มีห้องสำหรับการดำเนินการไกล่เกลี่ยโดยเฉพาะ

4) ปัญหาด้านงบประมาณไม่เพียงพอต่อการจัดการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด จากผลการวิจัยพบว่า พนักงานสอบสวนต้องจ่ายเงินดังกล่าวแก่นักจิตวิทยาด้วยเงินส่วนตัวของพนักงานสอบสวนเอง เนื่องจาก กระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด กำหนดให้นักจิตวิทยาเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าวด้วย ซึ่งบางกรณีเมื่อไม่มีงบประมาณจัดสรรมาสนับสนุน การดำเนินการดังกล่าวนี้ พนักงานสอบสวนจึงเลือกที่จะไม่จ้างให้นักจิตวิทยาเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าวด้วย เนื่องจากเกรงว่าจะกระทบกับตนเองให้สูญเสียเงินส่วนตัวโดยใช่เหตุ

ดังนั้นจากปัญหาข้างต้นจึงกลายเป็นสาเหตุหนึ่งของปัญหาการขาดนักจิตวิทยาเข้าร่วมใน กระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดนี้ อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าปัญหาดังกล่าวจะไม่ได้ส่งผลกระทบต่อกระบวนการดำเนินการหรือผลลัพธ์ของการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดก็ตามนั้น แต่เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยในกระบวนการดังกล่าวนี้ เช่นกัน

ดังนั้นแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้คือ ภาครัฐควรจัดตั้งงบประมาณสำหรับค่าใช้จ่ายในการจัดการดำเนินกระบวนการดังกล่าวนี้ เพื่อให้พนักงานสอบสวนมีจำเป็นต้องเสียผลประโยชน์ส่วนตัวของตนเองเมื่อมาทำหน้าที่ใกล้เคียง โดยอาจจัดตั้งเป็นเงินกองทุนสนับสนุนสำหรับการจัดการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวก็ได้

5) ปัญหาการขาดนักจิตวิทยาเข้าร่วมกระบวนการใกล้เคียงเหยื่อ-ผู้กระทำผิด นับเป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่ผู้วิจัยพบเจอในกระบวนการใกล้เคียงเหยื่อ-ผู้กระทำผิด เนื่องจากพนักงานสอบสวนไม่ทราบว่าต้องมีการแจ้งให้นักจิตวิทยาเข้าร่วมการใกล้เคียงดังกล่าวนี้ด้วย

นอกจากนี้โดยส่วนมากแล้วตำรวจผู้ทำหน้าที่พนักงานสอบสวนมักเป็นเพศชาย และผู้ถูกกระทำรุนแรงมักเป็นเพศหญิง ซึ่งผู้ถูกกระทำรุนแรงมักจะไม่กล้าเปิดเผยความรู้สึกหรือความต้องการของตนเองให้พนักงานสอบสวนชายทราบ ดังนั้นจึงทำให้พนักงานสอบสวนรวมทั้งคู่กรณีไม่ทราบความต้องการหรือความรู้สึกของผู้ถูกกระทำ และอาจส่งผลให้การดำเนินการใกล้เคียงไม่บรรลุผลสำเร็จ หรือถึงแม้ว่าการใกล้เคียงจะประสบความสำเร็จแล้วก็ตาม แต่ผลลัพธ์ที่ได้อาจไม่สมตามความคาดหวังที่ผู้เข้าร่วมกระบวนการได้คาดหวังไว้ ดังนั้นหากมีนักจิตวิทยาเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าวนี้ด้วย อาจส่งผลให้ผู้ถูกกระทำรุนแรงกล้าที่จะเปิดเผยความรู้สึกหรือความต้องการของตนได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อพนักงานสอบสวนในการถามคำถามบางคำถามที่อาจจะกระทบกระเทือนต่อสภาพจิตใจของผู้ถูกกระทำรุนแรง ก็สามารถถามคำถามผ่านทางนักจิตวิทยาแทนได้

ดังนั้นแนวทางออกของปัญหาดังกล่าวนี้แท้จริงแล้วควรให้เจ้าหน้าที่จากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่รับผิดชอบดูแลแก้ไขปัญหาล่าช้ามาทำหน้าที่เป็นผู้ใกล้เคียงแทน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในการจัดการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ได้ดีกว่าพนักงานสอบสวนหรือนักจิตวิทยา เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาการขาดนักจิตวิทยาเข้าร่วมกระบวนการใกล้เคียง แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความเห็นเพิ่มเติมว่า อาจมีการใช้ “ครู” ที่เกษียณอายุไปแล้วมาทำหน้าที่เป็นผู้ใกล้เคียงร่วมกันก็ได้ เนื่องจากครูเป็นอาชีพที่มีประสบการณ์แก้ไขหรือจัดการกับปัญหาต่าง ๆ มาเป็นจำนวนมาก อาจมาทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยในการใกล้เคียงได้ดีและแสดงความคิดเห็นหรือแนะนำในมุมมองที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

6) ปัญหาการสูญเสียรายได้ของผู้ถูกกระทำรุนแรงและผู้กระทำรุนแรง เนื่องจากทั้งผู้กระทำรุนแรงและผู้ถูกกระทำรุนแรงมีอาชีพรับจ้าง ได้ค่าแรงเป็นรายวัน ดังนั้นการที่ทั้งผู้กระทำรุนแรงและผู้ถูกกระทำรุนแรงมาเข้าร่วมกระบวนการใกล้เคียงเหยื่อ-ผู้กระทำผิด จึงจำเป็นต้องหยุดงาน เป็นเหตุให้สูญเสียรายได้จากการหยุดงานด้วยเช่นกัน ดังนั้นจึงอาจส่งผลให้

ผู้ถูกระทำ ความรุนแรงและผู้กระทำความรุนแรงจำเป็นต้องมาเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดด้วยความไม่เต็มใจ และอาจส่งผลกระทบต่อความร่วมมือในการดำเนินการไกล่เกลี่ยได้เช่นกัน

แต่ถึงแม้ว่าการสูญเสียรายได้จากการหยุดงานมิได้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้น “ในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด” แต่ผู้วิจัยถือว่าปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่เกิดขึ้น “จากกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด” ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกระทำความรุนแรงด้วยเช่นกัน

จากปัญหาดังกล่าวนั้นผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรเป็นประเด็นสำคัญที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับปัญหาดังกล่าวนี้นำเข้าสู่การร่วมมือกันการหาแนวทางการชดเชยรายได้จากการถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว โดยอาจจะเป็นจากกระทรวงการคลังที่สามารถจัดตั้งงบประมาณสำหรับการทดแทนรายได้แก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว เนื่องจาก ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะออกกฎหมายมาใหม่และระบุไว้เพียงว่าให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวชดเชยเงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือบุคคลในครอบครัวที่มีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเพียงเท่านั้น โดยไม่ได้มีการระบุให้มีการชดเชยเงินค่าทดแทนการสูญเสียรายได้จากการหยุดทำงานเพื่อมาเข้าร่วมการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยนี้ด้วย หรืออาจกล่าวได้ว่ากฎหมายกำหนดให้มีการจัดการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ แต่ไม่ได้กำหนดให้มีการชดเชยเยียวยาปัญหาการสูญเสียรายได้นี้อย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

5. ความเหมาะสมของการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด มาใช้แก้ไขปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในบริบทของสังคมไทยโดยพนักงานสอบสวน

ปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยเป็นปัญหาที่จัดการและแก้ไขได้ยากหากเปรียบเทียบกับปัญหาอาชญากรรมอื่น ด้วยเพราะว่าปัญหาดังกล่าวนั้นเกี่ยวข้องกับความรู้สึก ความรัก และอารมณ์ของผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกระทำความรุนแรงที่เป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์แนบแน่นกัน ดังนั้นเมื่อผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกระทำความรุนแรงไม่สามารถจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ พวกเขาจึงจำเป็นต้องพึ่งพากระบวนการยุติธรรมเข้ามาช่วยแก้ไขจัดการกับปัญหาเหล่านี้ แต่ก็มีได้หมายความว่าผู้ถูกระทำความรุนแรงต้องการที่จะใช้กระบวนการยุติธรรมหรือมาตรการทางกฎหมายมาดำเนินคดีกับผู้กระทำความรุนแรงเสียทีเดียว เนื่องจากพวกเขายังต้องการคงความสัมพันธ์ระหว่างกันอยู่ เพียงแต่ต้องการให้การกระทำความรุนแรงนั้นยุติ

ลงไป ดังนั้นการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดมาช่วยแก้ไขจัดการในปัญหาดังกล่าวนี้น่าจะเป็นคำตอบที่ดีที่สุด

ประกอบกับจากงานวิจัยของ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ ที่ได้จัดทำแบบจำลองเพื่อประมาณการต้นทุนของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ผลจากแบบจำลองในงานวิจัยพบว่าเมื่อรวมต้นทุนเฉลี่ยในแต่ละขั้นตอนโดยถ่วงน้ำหนักความน่าจะเป็นในแต่ละเส้นทางแล้ว ต้นทุนเฉลี่ย (average cost) ในการดำเนินการคดีอาญาจะตกอยู่ประมาณ 76,600 บาทต่อคดีที่เข้าสู่การพิจารณาในศาลชั้นต้น ซึ่งต้นทุนเฉลี่ยจากการประมาณการดังกล่าวถือเป็นต้นทุนขั้นต่ำและเป็นเฉพาะต้นทุนของรัฐเท่านั้น เนื่องจากยังไม่รวมต้นทุนของคู่กรณี เช่น ค่าทนายความหรือค่าเสียโอกาสอื่น ๆ (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2552) ซึ่งจากงานวิจัยดังกล่าวยังเป็นข้อมูลที่สนับสนุนเห็นสมควรให้มีการจัดการไกล่เกลี่ยขึ้นเพื่อหันเหคดีอาญาออกจากการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักที่อาจส่งผลให้มีสิ้นเปลืองงบประมาณของรัฐอย่างมาก แต่ทั้งนี้การที่พนักงานสอบสวนจะใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดสำหรับการแก้ไขปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัว โดยเฉพาะปัญหาการกระทำความรุนแรงระหว่างคู่สามีภรรยา นั้น พนักงานสอบสวนผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยควรพึงตระหนักในประเด็นดังต่อไปนี้

1) หลักของกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดตั้งอยู่บนพื้นฐานของอำนาจที่ “เท่าเทียมกัน” ทั้งในด้านการเจรจาต่อรองและด้านการประนีประนอม หากแต่ว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สามีภรรยา นั้นมักเกิดจากอำนาจที่ “ไม่เท่าเทียมกัน” ตั้งแต่แรกอยู่แล้ว (Unequal Power) ฝ่ายผู้กระทำความรุนแรงคู่อำนาจ มีปากมีเสียง มีพลังมากกว่าฝ่ายผู้ถูกระทำความรุนแรง และเมื่อฝ่ายผู้ถูกระทำความรุนแรงถูกทำร้ายซ้ำ ๆ จึงส่งผลให้คุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้ถูกระทำความรุนแรงถูกลดทอนลงมาโดยตลอด ดังนั้นเมื่อเข้าสู่การดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดและมีการเจรจาท่องรองกันขึ้น อำนาจในการเจรจาต่อรองนั้นจะเท่าเทียมกันได้อย่างไร

2) กระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดตั้งอยู่บนพื้นฐานของการประนีประนอม (compromise) แต่ผู้ถูกระทำความรุนแรงถูกทำร้ายทั้งร่างกายและสภาพจิตใจมาเป็นระยะเวลานาน อีกทั้งความภาคภูมิใจในเกียรติศักดิ์ศรีและคุณค่าของตนเองก็ถูกลดทอนลงไป ดังนั้นจึงอาจส่งผลให้ผู้ถูกระทำความรุนแรงตั้งคำถามว่า ตนเองต้องการไกล่เกลี่ยไปเพื่ออะไรและการไกล่เกลี่ยนี้ จะสามารถช่วยเหลือป้องกันไม่ให้ตนเองถูกทำร้ายได้จริงหรือไม่ ถึงแม้ว่าจุดมุ่งหมายของกระบวนการดังกล่าวนี้ คือ การร่วมมือกันแก้ไขปัญหาและมีการชดใช้เยียวยากัน แต่จุดประสงค์ของผู้กระทำความรุนแรง คือ การคงไว้ซึ่งอำนาจเหนือกว่า (dominate) ต่อผู้ถูกระทำความรุนแรง ในขณะที่

จุดประสงค์ของผู้ถูกระทำความรุนแรง คือ ต้องการให้ความรุนแรงนั้นหยุดลงเพียงเท่านั้น เพราะฉะนั้นการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานการประนีประนอมมิได้ช่วยให้ความรุนแรงยุติลง แต่ผู้ที่สามารถยุติความรุนแรงลงได้คือ “ผู้กระทำความรุนแรง” แต่เพียงผู้เดียว

3) กระบวนการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดที่ผู้วิจัยศึกษานั้น ส่วนมากมักจะทำให้ความสนใจและพูดคุยเจรจาไกล่เกลี่ยเพื่อหาแนวทางออกของปัญหาใน “อนาคต” เป็นหลัก โดยมิได้คำนึงถึงปัญหาการกระทำความรุนแรง “ในอดีต” มากนัก ดังนั้นการมุ่งแต่จะแก้ไขปัญหาในอนาคตโดยไม่สนใจปัญหาการกระทำความรุนแรงที่เกิดขึ้นในอดีตมาเป็นระยะเวลานานนั้น อาจส่งผลกระทบต่อผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวให้เกิดความอึดอัดใจ เนื่องจาก ผู้ถูกระทำความรุนแรงไม่สามารถจะกล่าวถึงปัญหาการถูกทำร้ายที่ตนเองประสบมาจากในอดีตได้และอาจเป็นสาเหตุให้การดำเนินการไกล่เกลี่ยไม่ประสบผลสำเร็จได้ด้วยเช่นกัน

4) พนักงานสอบสวนผู้มีบทบาทหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยนั้นต้องรับทราบและมีความเข้าใจในวัฒนธรรม ความเชื่อท้องถิ่นที่อาจมีผลต่อการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด เช่น ความเชื่อบางศาสนาที่ผู้เป็นสามีมีภรรยามากกว่าหนึ่งคนได้ หรือความเชื่อบางหมู่บ้านที่เชื่อว่าสามีสามารถกระทำอย่างไรกับภรรยาก็ได้ เนื่องจาก มีความเชื่อและความเข้าใจว่าสามีเป็นผู้มีสิทธิในตัวของภรรยาทุกประการ ตลอดจนผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยต้องมีความเข้าใจในความซับซ้อนรวมทั้งความเปราะบางของปัญหาการกระทำความรุนแรงระหว่างคู่รักหรือความรุนแรงในครอบครัวอย่างแท้จริง จึงจะสามารถนำความเชื่อที่เป็นสาเหตุของปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวมาอธิบายตามหลักกฎหมายหรือหลักปฏิบัติที่ถูกต้องและจะสามารถช่วยให้การดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดเป็นไปอย่างราบรื่นและเข้าใจตรงกันทุกฝ่าย

5) ปัญหาการกระทำความรุนแรงระหว่างคู่สามีภรรยาที่ผู้วิจัยศึกษานั้นมีรูปแบบการเกิดเป็นวัฏจักรวงกลม กล่าวคือ มีช่วงเวลาที่รักกัน มีปัญหาที่ทะเลาะกันอย่างรุนแรงและไม่รุนแรงสลับกันไปมา บางกรณีผู้กระทำความรุนแรงอาจหยุดใช้ความรุนแรงในช่วงระยะเวลาหนึ่งเมื่อการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดเสร็จสิ้นลง ซึ่งส่งผลให้ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยคิดว่ากรณีนี้สามารถจัดการยุติลงได้แล้ว ทั้งที่จริงแล้วการกดขี่ข่มเหงหรือการทำร้ายผู้ถูกระทำความรุนแรงยังคงมีอยู่ โดยผู้ถูกระทำความรุนแรงถูกปิดปากและถูกกระทำซ้ำโดยไม่กล้าขอความช่วยเหลือให้พนักงานสอบสวนดำเนินการไกล่เกลี่ยซ้ำอีกแล้ว

6) กระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดอาจเป็นกระบวนการที่สนับสนุนให้วงจรความรุนแรงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและเพิ่มความตึงเครียดยิ่งขึ้น หากไม่ได้มีการจัดการกับปัญหาอย่างรัดกุม

จากพนักงานสอบสวนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น มีการประเมินผลการปฏิบัติย้อนหลัง ภายหลังเสร็จสิ้นการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด เพื่อป้องกันมิให้ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรง โดนทำร้ายซ้ำอีก เป็นต้น โดยผู้กระทำ ความรุนแรงมักจะโทษผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงว่า เหตุใดจึงนำ เรื่องราวที่เป็นปัญหาส่วนตัวภายในครอบครัวไปบอกผู้อื่น หากยังไม่ถึงวันกำหนดนัดหมายเข้าร่วม การไกล่เกลี่ยหรือภายหลังที่พ้นกระบวนการดังกล่าวไปแล้ว ผู้ถูกกระทำอาจถูกกระทำ ความรุนแรงซ้ำ ลงไปอีก กอปรกับความเชื่อดั้งเดิมแบบไทยว่า “ลึนกับพินยอมกระทบกระทั้งกันเป็นธรรมดา” คำพูด ดังกล่าวนี้ยิ่งสะท้อนให้เห็นการ “ส่งเสริม” ให้เกิดการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวขึ้นไปอีก ซึ่งเมื่อเกิดปัญหาการกระทำ ความรุนแรงภายในครอบครัวแล้วนั้น หากสามีภรรยาสามารถสังเกตเห็น แล้วว่าอาจใช้ชีวิตร่วมกันต่อไปไม่ได้จึงขอยุติความสัมพันธ์กันลง แต่ในบริบทของสังคมไทย กลับมี ค่านิยมหล่อหลอมให้สามีภรรยาพยายามอดทนใช้ชีวิตร่วมกันเพื่อลูก ถ้าไม่ปฏิบัติตามจะถือว่า ล้มเหลวในชีวิตครอบครัว ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ค่านิยมรักษาสถาบันครอบครัวยิ่งชีพ ยิ่งผลักดันให้ เกิด ความรุนแรงในครอบครัวขึ้นและตามมาด้วยปัญหาการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวอย่างซ้ำไป ซ้ำมา

7) ความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ส่วนหนึ่งต้องมาจากการปรับเปลี่ยน มุมมองหรือทัศนคติของผู้เกี่ยวข้องทั้งสามฝ่าย กล่าวคือ ผู้กระทำ ความรุนแรงมักโทษว่าผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงนั้นและโดนผู้กระทำ ความรุนแรงไล่ให้ไป ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อเป็น “เงื่อนไข” ให้ฝ่ายผู้กระทำ ความรุนแรงไม่ทำร้ายผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงอีก ซึ่งนับว่าเป็นความคิดและวิธีการที่ผิดมาก การกระทำ ความรุนแรงมิได้มีรากเหง้ามาจาก ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรง รวมทั้งผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงไม่สามารถจะหยุดความรุนแรงนั้นลงได้ แต่ผู้ ที่ควรจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสียเอง คือ ผู้กระทำ ความรุนแรงเท่านั้น อีกทั้งยังต้องเป็นผู้ที่ยุติการ กระทำ ความรุนแรงด้วยตัวของเขาเองด้วยเช่นกัน รวมถึงผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงต้องมีมุมมองหรือ ทัศนคติที่มีใช้ต้องการจะดำเนินคดีกับผู้กระทำ ความรุนแรงเพียงอย่างเดียว ควรคำนึงถึงผลกระทบ หรือความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นเมื่อผู้กระทำ ความรุนแรงที่อาจเป็นสามีของตนเองได้รับการลงโทษตาม กฎหมาย ตลอดจนพนักงานสอบสวนที่มาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยนั้น ควรที่จะมีทักษะการดำเนินการไกล่ เกลี่ยเป็นอย่างมากตลอดจนควรเป็นผู้มีประสบการณ์ชีวิตคู่ จะได้มีความเข้าใจในการใช้ชีวิต ครอบครัวยุคใหม่และสามารถมาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยคดีการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวได้ดี และส่งผลให้ การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้จัดการกับปัญหาดังกล่าวประสบความสำเร็จได้

จากที่กล่าวไปข้างต้นผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด เป็นกระบวนการที่มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้แก้ไขปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวใน บริบทของสังคมไทยได้ เนื่องจาก ปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยเป็นปัญหา อาชญากรรมที่มีความละเอียดซับซ้อน อีกทั้งยังเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสัมพันธภาพระหว่าง สมาชิกภายในครอบครัว ซึ่งถือว่าเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดผูกพันกันมากที่สุด หรือกล่าวได้ว่าเป็น ปัญหาอาชญากรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความรักความผูกพันกันด้วยความเป็น “ครอบครัว” ดังนั้นเมื่อ เกิดปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวขึ้น ผู้วิจัยมีความเห็นสมควรที่จะนำกระบวนการไกล่ เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มีหลักการและ จุดมุ่งหมายในการรักษาสัมพันธภาพอันดีระหว่าง “ผู้กระทำผิด” และ “เหยื่อ” มาใช้แก้ไขปัญหา ดังกล่าวควบคู่ไปกับการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก

แต่ทั้งนี้การที่พนักงานสอบสวนจะนำกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด มาใช้แก้ปัญหา การกระทำความรุนแรงในครอบครัวในบริบทสังคมไทยสมควรเป็น “มาตรการทางเลือก” ไม่ใช่เป็น “มาตรการที่ยืดเยื้อ” ให้ผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกกระทำความรุนแรงเข้าดำเนินการไกล่เกลี่ย โดยผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยต้องคำนึงถึงประโยชน์และสิทธิของผู้ถูกกระทำความรุนแรงเป็นสำคัญ ไม่ใช่ให้ความสำคัญหรือคำนึงถึงการดำรงอยู่ของสถาบันครอบครัวเป็นหลัก เนื่องจาก ดุลยภาพของ ครอบครัวที่สมบูรณ์ไม่จำเป็นว่า พ่อ แม่ ลูก จะต้องอยู่ด้วยกันเสมอไป มิเช่นนั้นกระบวนการไกล่เกลี่ย เหยื่อ-ผู้กระทำผิดจะกลายเป็นกระบวนการที่สนับสนุนให้เกิดปัญหาการกระทำความรุนแรงใน ครอบครัวขึ้นอีกดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ตลอดจนผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยต้องปรับทัศนคติความคิดที่มอง ว่าการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่อง “ส่วนบุคคล” นั้นออกเสียก่อน และรู้จักรับฟัง ผู้ถูกกระทำความรุนแรง โดยเฉพาะด้านอารมณ์และความรู้สึกภายหลังถูกกระทำความรุนแรง หรือ กล่าวได้ว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดเป็นกระบวนการที่ทำให้ฝ่ายหนึ่งมองเห็นอารมณ์ ความรู้สึกของอีกฝ่ายก่อนการตัดสินใจจะใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันต่อไปอีกหรือไม่ ผู้ใดที่ถูกจัดวางบทบาทให้ เป็นผู้ไกล่เกลี่ยต้องทำให้ครอบครัวสามารถดำรงอยู่ได้โดยที่สมาชิกภายในครอบครัวตระหนักในสิทธิ ของตนเองเสียก่อน ดังนั้นพนักงานสอบสวนผู้ที่จะทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยได้นั้นต้องเป็นผู้ที่เข้าใจปัญหา การกระทำความรุนแรงในครอบครัวอย่างแท้จริง ตลอดจนเป็นผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมการทำหน้าที่เป็น ผู้ไกล่เกลี่ยและมีประสบการณ์การทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวด้วย เช่นกัน

6. บทวิเคราะห์ความหลากหลายในประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวโดยพนักงานสอบสวนในทิศทางที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

ถึงแม้ว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดจะเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวได้เกิดจิตสำนึกในการกระทำ ความรุนแรงและแสดงความรับผิดชอบโดยใช้ เหยี่ยวาผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงก็ตามนั้น แต่ในความเป็นจริงผู้กระทำ ความรุนแรงอาจไม่สามารถ กลับตัวกลับใจเป็นคนดีได้ ถ้าตัวผู้กระทำ ความรุนแรงเองไม่ได้ประสงค์จะปรับปรุงพฤติกรรมของ ตนเอง หรือไม่มีความตั้งใจในการแก้ไขการกระทำ ความผิดที่ตนได้กระทำจริง ถึงแม้ว่าพนักงาน สอบสวนหรือเจ้าหน้าที่รัฐมีคำสั่งบังคับให้ผู้กระทำ ความรุนแรงไปเจอจิตแพทย์เพื่อบำบัดรักษาในการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การกระทำ ความรุนแรงนั้น แต่ถ้าผู้กระทำ ความรุนแรงไม่ยินยอมไปและไม่ปรับ พฤติกรรม รวมทั้งอาจมีอารมณ์ความรู้สึกโมโหหงุดหงิดเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย และอาจส่งผลให้ ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวจะถูกกระทำ ความรุนแรงซ้ำไปอีกเช่นกัน หรืออาจมองในอีก แง่มุมหนึ่งได้ว่า กระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดเป็นกระบวนการที่ “ส่งเสริม” ให้ผู้กระทำ ความรุนแรงได้กระทำ ความรุนแรงซ้ำในภายหลังไปอีกหรือไม่ โดยที่ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงไม่ได้รับการ ค้ำครองในภายหลังการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดเสร็จสิ้นลงแล้วแต่อย่างใด ซึ่งผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงกลับยิ่งรู้สึกว่าการไม่ปลอดภัยหากต้องกลับไปอยู่ร่วมกับผู้กระทำ ความรุนแรงต่อไปอีกก็ได้

ประกอบกับข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวซึ่งเป็นเพศหญิงพบว่า มีปัญหาเกิดขึ้นคือ ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงไม่กล้ากล่าว เปิดเผยความรู้สึกหรือผลกระทบที่ตนเองได้รับให้พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นเพศชายฟัง อีกทั้ง ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงซึ่งเป็นเพศหญิงนั้นยังมีทัศนคติมองว่าพนักงานสอบสวนชาย อาจเข้าข้าง ผู้กระทำ ความรุนแรงซึ่งเป็นเพศชายเหมือนกัน ดังนั้นจากข้อมูลที่ผู้วิจัยค้นพบนั้นสามารถนำไปต่อ ยอดความรู้ใหม่ในประเด็นเกี่ยวกับผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยคดีการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ควร ที่จะใช้ “พนักงานสอบสวนหญิง” มาทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยแทน เนื่องจาก พนักงานสอบสวนหญิงมี ความละเอียดอ่อน สามารถรับรู้ความรู้สึกของผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงซึ่งส่วนมากแล้วเป็นเพศหญิงได้ ดี ตลอดจนผู้กระทำผิดอาจมีความไวใจและสบายใจที่จะเล่าเปิดเผยความรู้สึกของตน รวมถึงความ สูญเสียหรือผลกระทบที่ตนได้รับจากการถูกทำร้ายนั้น

แต่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์อย่างลึกซึ้งลงไปอีกว่า แท้จริงแล้วคดีการกระทำ ความรุนแรงใน ครอบครัวไม่เหมาะสมที่จะใช้พนักงานสอบสวนไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิงมาทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย เนื่องจากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการศึกษานั้นพบว่าพนักงานสอบสวนยังไม่มีความรู้หรือมีความรู้ไม่มาก

พอในทักษะด้านการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งหากใช้พนักงานสอบสวนมาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยในคดีดังกล่าวแล้ว ผลลัพธ์อาจจะไม่ประสบความสำเร็จตามที่ทุกฝ่ายคาดหวังได้ ประกอบกับเนื่องจากในช่วงระหว่างที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาวิจัยนั้น คณะรัฐบาลโดยกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้ตราพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ.2562 ขึ้นมา โดยระบุถึงการไกล่เกลี่ยและประนีประนอมการกระทำความรุนแรงในครอบครัว โดยระบุให้เจ้าหน้าที่จากศูนย์ส่งเสริมและคุ้มครองครอบครัวทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยประนีประนอมแทน โดยพนักงานสอบสวนมีหน้าที่เพียงแค่ส่งสำเนาบันทนาการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษไปยังศูนย์ส่งเสริมและคุ้มครองครอบครัวเท่านั้น ดังนั้นวิธีการที่ดีที่สุดคือ ควรให้เจ้าหน้าที่ที่เชี่ยวชาญด้านการไกล่เกลี่ยจากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์โดยเฉพาะมาทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย เนื่องจาก หน่วยงานดังกล่าวเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบและดูแลแก้ไขปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวโดยตรง การที่ได้ผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานดังกล่าวนี้มาทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว อาจจะได้ผลลัพธ์ที่ดีกว่าการใช้พนักงานสอบสวนเป็นผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย เนื่องจาก เจ้าหน้าที่ที่เชี่ยวชาญด้านการไกล่เกลี่ยโดยเฉพาะนั้นจะมีประสบการณ์การดำเนินการไกล่เกลี่ย ตลอดจนมีกลวิธีที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้การดำเนินการไกล่เกลี่ยนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี รวมทั้งยังสามารถทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษาผู้ถูกกระทำความรุนแรง และทำหน้าที่ดูแลผู้ถูกกระทำความรุนแรง ตั้งแต่ระยะแรกตั้งแต่เริ่มเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดไปจนถึงติดตามผลการปฏิบัติภายหลังจากการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดสิ้นสุดลงแล้วด้วย นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ดังกล่าวยังสามารถวางแผนการดำเนินชีวิตครอบครัวในอนาคตต่อไปให้แก่ผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกกระทำความรุนแรงภายหลังการดำเนินกระบวนการดังกล่าวเสร็จสิ้นลงแล้ว โดยอาจให้พนักงานสอบสวนทำหน้าที่เป็นผู้ร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดด้วยในฐานะผู้ไกล่เกลี่ยรองหรือผู้ไกล่เกลี่ยสนับสนุน ซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจดำเนินคดีกับผู้กระทำความรุนแรงควบคู่กับการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดตามกฎหมายควบคู่ไปด้วยกัน

สรุปผลการศึกษา

ปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นเวลานานมาแล้ว และนับวันยิ่งทวีจำนวนและระดับความรุนแรงของปัญหามากขึ้น หากแต่สังคมไทยไม่ได้ให้ความสำคัญต่อปัญหาดังกล่าวเท่าที่ควร ดังเห็นได้จากความรุนแรงในครอบครัวที่มักถูกมองว่า

เป็นเรื่องส่วนตัว เป็นเรื่องเฉพาะสมาชิกภายในครอบครัว จึงส่งผลให้ความรุนแรงในครอบครัวยังคงเป็นปัญหาที่ซ่อนเร้นต่อไปในทุกสังคม โดยรูปแบบการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยมีทั้งรูปแบบบุตรหลานทำร้ายผู้สูงอายุ ผู้ปกครองทำร้ายบุตรหลาน และรูปแบบที่พบมากที่สุดคือรูปแบบสามีทำร้ายภรรยา ซึ่งมีความสอดคล้องกับมุมมองของนักสังคมวิทยาที่มองว่าเป็นเรื่องของโครงสร้างทางสังคมที่มีผลกระทบต่อผู้คนและพฤติกรรมของคนในสังคมที่นิยมยกย่องมาายาคติ “ชายเป็นใหญ่” หรือ “พ่อเป็นใหญ่” (patriarchal society) นอกจากนี้สาเหตุของปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมาจากการเสพสารเสพติดหรือการดื่มสุรา ความหึงหวงหรือความขัดแย้งในชีวิตคู่ รวมถึงปัญหาความแตกต่างระหว่างผู้เยาว์และผู้สูงอายุ และสาเหตุสุดท้ายคือ สภาพเศรษฐกิจที่ยากจน จนก่อให้เกิดความเครียด ความกดดัน และเลือกที่จะระบายความเครียดความกดดันนั้นกับสมาชิกภายในครอบครัวผู้ที่เป็นบุคคลที่ใกล้ตัวที่สุด ซึ่งกลายเป็นที่มาของปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัว

ในบริบทของสังคมไทย เมื่อเกิดปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวขึ้น สมาชิกในครอบครัวจะมีวิธีการจัดการปัญหาดังกล่าวให้ยุติลงเองได้ภายในครอบครัว อาทิเช่น การที่คนผู้มีอำนาจและแข็งแรงมากกว่าในการใช้ความรุนแรงเป็นฝ่ายชนะ ส่วนคนที่มีอำนาจอ่อนแอกว่าก็เป็นฝ่ายแพ้และก้มหน้ายอมรับสัมพันธ์ภาพเชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นฝ่ายหญิงที่ยอมตกเป็นเบี้ยล่างเพื่อยินยอมให้ปัญหาดังกล่าวยุติลง หรือการใช้สมาชิกในครอบครัวซึ่งเป็นผู้อาวุโสหรือเป็นบุคคลที่ได้รับความเคารพจากสมาชิกภายในครอบครัว เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ฯ ทำหน้าที่เป็น “คนกลาง” ในการไกล่เกลี่ยเจรจานั้น เพื่อให้ปัญหาการใช้ความรุนแรงภายในครอบครัวนั้นยุติลงเช่นกัน แต่ในบางครั้งสมาชิกภายในครอบครัวก็ไม่สามารถที่จะจัดการและแก้ไขปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นให้ยุติลงได้เองโดยลำพัง ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวขึ้นสมาชิกในครอบครัวที่ เป็นผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวและผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวจึงจำเป็นที่จะพึงพามาตรการของรัฐหรือกระบวนการยุติธรรมเพื่อช่วยให้ปัญหาการใช้ความรุนแรงนั้นยุติลง โดยมีความจำเป็นที่จะต้องมี “คนกลาง” เพื่อเป็นศูนย์กลางและช่วยไกล่เกลี่ยปัญหา ซึ่งก็คือ “ตำรวจ” หรือผู้ทำหน้าที่เป็น “พนักงานสอบสวน” เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวให้ยุติลง

ทั้งนี้ปัญหาการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาสังคมที่มีความละเอียดซับซ้อน และมีความแตกต่างจากปัญหาอาชญากรรมโดยทั่วไป เนื่องจาก “ผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัว” และ “ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว” มีความสัมพันธ์เป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน จึงเรียก

ได้ว่าเป็น “ปัญหาสังคมกึ่งอาชญากรรม” ดังนั้นจึงไม่เหมาะสมที่จะนำมาตรการทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญามาบังคับใช้กับคดีปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เนื่องจาก กฎหมายอาญามีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษมากกว่าที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด หรือมิได้มีมาตรการคุ้มครองผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ดังนั้นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้จึงจำเป็นต้องใช้ช่องทางพิเศษ คือ กระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด (offender-victim mediation) ซึ่งเป็นหนึ่งในรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาใช้ดำเนินการควบคู่ไปกับกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เพื่อให้ผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวเกิดจิตสำนึกรับผิดชอบการกระทำผิดนั้น และเหยื่อได้รับการชดใช้เยียวยา ค่าเสียหายจากผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ตลอดจนการให้เหยื่อได้การรับเยียวยาทางความรู้สึกและสภาพจิตใจที่ได้รับผลกระทบจากการถูกกระทำนั้น จุดตั้งการประสานรอยร้าวแห่งความสัมพันธ์ที่เปรียบเสมือนแผลซึ่งสร้างความเจ็บปวดตรวดร้าวภายในจิตใจของทั้งสองฝ่ายให้ดีขึ้นและนำความสมานฉันท์สันติสุขกลับคืนสู่ครอบครัวดั้งเดิม

สำหรับกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ในสังคมไทยนั้น พนักงานสอบสวนทำหน้าที่เป็น “ศูนย์กลาง” ของกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีความรุนแรงในครอบครัว โดยมีบทบาทเป็น “คนกลาง” ทำหน้าที่ประสานงานคู่กรณีทุกฝ่ายเพื่อจัดกระบวนการไกล่เกลี่ยให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีผลสัมฤทธิ์ร่วมกัน รวมถึงมีบทบาทในการริเริ่มการสื่อสารเจรจา เพื่อช่วยสร้างการมีส่วนร่วมสูงสุดเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์และถูกต้องสมควร อีกทั้งยังมีบทบาทเป็นผู้รักษาความลับของข้อมูลในกระบวนการไกล่เกลี่ย ตลอดจนมีบทบาทในการสนับสนุนผู้เข้าประชุมทั้งสองฝ่าย และที่สำคัญคือ เป็นผู้ช่วยให้กระบวนการไกล่เกลี่ยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี มีความยุติธรรม และช่วยฟื้นฟูสัมพันธภาพภายในครอบครัวที่สูญหายให้กลับมาดีดังเดิม ซึ่งตรงกับหลักปฏิบัติของพนักงานสอบสวนในการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ตาม พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ที่ให้พนักงานสอบสวนจัดให้มีการไกล่เกลี่ยขึ้นเมื่อพิจารณาเห็นสมควรให้ดำเนินการไกล่เกลี่ย รวมถึงตรงกับพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 39 ที่ให้พนักงานสอบสวนจัดให้คู่กรณีในคดีอาญามีโอกาสเจรจาตกลงหรือเยียวยาความเสียหายเพื่อระงับคดีอาญาด้วยเช่นกัน ตลอดจนผลลัพธ์ที่ได้จากกระบวนการไกล่เกลี่ยนั้นตรงกับเจตนารมณ์ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่มุ่งให้ผู้กระทำผิดเกิดจิตสำนึกและรับผิดชอบต่อการกระทำของตน เหยื่ออาชญากรรมได้รับการชดใช้เยียวยาอย่างเหมาะสม ตลอดจนเพื่อสร้างความสมานฉันท์

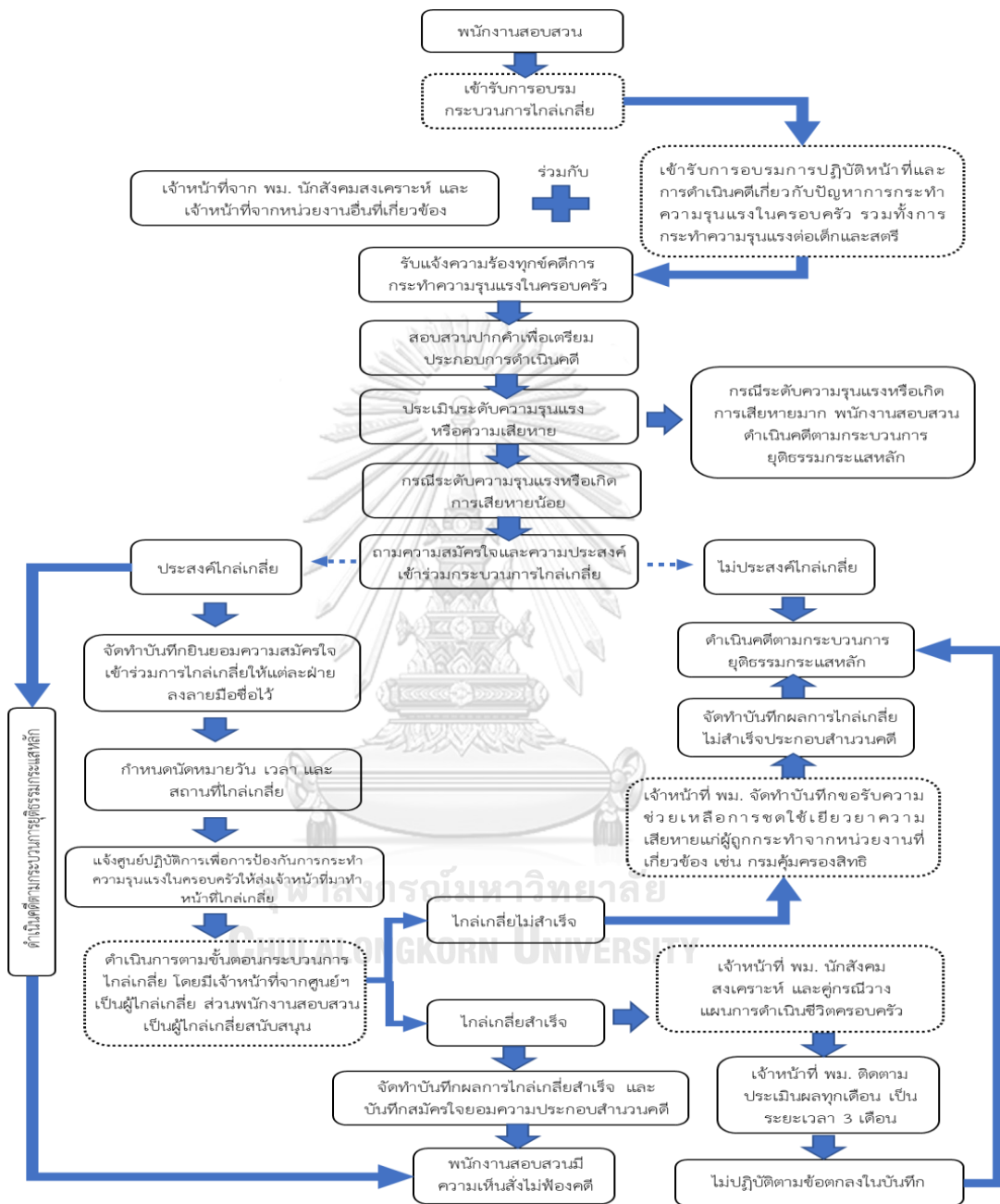
คืนสู่สังคมดั้งเดิม อีกทั้งยังเป็นการช่วยลดปัญหา “คดีล้นศาล คนล้นคุก” ที่กระบวนการยุติธรรมในประเทศไทยกำลังประสบปัญหาอย่างหนักอยู่ในขณะนี้

แต่อย่างไรก็ตามการมีบทบาทหน้าที่ใกล้เคียงของพนักงานสอบสวนในกระบวนการดังกล่าวก็ยังคงพบปัญหาอยู่ด้วยเช่นกัน เช่น ปัญหาการที่ผู้ถูกกระทำความรุนแรงไม่ยินยอมกล่าวเปิดเผยความรู้สึกหรือผลกระทบที่ตนได้รับ ปัญหาการขาดความรู้และทักษะในกระบวนการใกล้เคียงของพนักงานสอบสวน ปัญหาการขาดบุคลากร เช่น นักจิตวิทยา มาเข้าร่วมกระบวนการใกล้เคียง ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณและสถานที่สำหรับการจัดการใกล้เคียง ตลอดจนปัญหาการสูญเสียรายได้จากการหยุดทำงานเพื่อมาเข้าร่วมการใกล้เคียงของสมาชิกที่เข้าร่วมกระบวนการดังกล่าว ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นอุปสรรคในการดำเนินการใกล้เคียง และอาจส่งผลกระทบต่อผลลัพธ์ของการใกล้เคียงได้ และจากปัญหาที่พบจะนำไปสู่การสร้างแนวทางการปรับปรุงและแก้ไขปัญหานั้นนำไปสู่การพัฒนา รูปแบบกระบวนการใกล้เคียง-ผู้กระทำผิดความรุนแรงในครอบครัวของพนักงานสอบสวนให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยและเพื่อให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

นอกจากนี้มาตรการเยียวยาชดใช้ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวจากกระบวนการดังกล่าวนั้น ผลการศึกษาพบว่าได้มีการชดใช้เยียวยาแก่ผู้ถูกกระทำความรุนแรงด้วยเงินทองทรัพย์สิน แต่ทั้งนี้ควรที่จะเยียวยาด้านสภาพจิตใจด้วยเช่นกัน แต่ทั้งนี้มาตรการการชดใช้เยียวยาด้วยเงินทองทรัพย์สินนั้นอาจส่งผลกระทบต่อครอบครัวได้เช่นกัน เนื่องจาก ผู้กระทำความรุนแรงคือสามี ส่วนผู้ถูกกระทำความรุนแรงคือภรรยา ซึ่งทั้งสองฝ่ายคือ “บุคคลในครอบครัวเดียวกัน” ดังนั้นไม่ว่าจะนำเงินทองหรือทรัพย์สินจากฝั่งใดมาจ่ายให้แก่อีกฝั่งหนึ่งก็ตามนั้น ก็ล้วนเป็นทรัพย์สินเงินทองที่ต้องนำมาใช้จ่ายภายในครอบครัวด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้นมาตรการเยียวยาผู้ถูกกระทำความรุนแรงด้วยทรัพย์สินเงินทองนั้นอาจไม่ใช่มาตรการแก้ไขปัญหาคดีที่ดีที่สุด แต่เป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในการจะยุติปัญหาดังกล่าวนี้ลงได้

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์สาเหตุปัญหาแต่ละปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินการกระบวนการใกล้เคียง-ผู้กระทำผิด ไปผนวกกับบทวิเคราะห์ความเหมาะสมของการนำกระบวนการใกล้เคียง-ผู้กระทำผิด มาใช้โดยพนักงานสอบสวนในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในบริบทของสังคมไทย และนำไปสร้างเป็นแผนผังรูปแบบ (model) การดำเนินการใกล้เคียง-ผู้กระทำผิด ในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ที่ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย เพื่อเป็นองค์ความรู้ใหม่และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ปฏิบัติได้จริง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ภาพที่ 10 แผนผังรูปแบบ (model) กระบวนการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ตามความเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

จากแผนผังรูปแบบ (model) กระบวนการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดของ พนักงานสอบสวน ในคดีการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นข้างต้นนั้น กระบวนการ ตามข้อมูลในกรอบสี่เหลี่ยม คือ ขั้นตอนวิธีปฏิบัติของพนักงานสอบสวนในการดำเนินการไกล่เกลี่ย เหยื่อ-ผู้กระทำผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550

ตามเดิม ส่วนข้อความในกรอบสี่เหลี่ยมที่เป็นเส้นประ คือ ขั้นตอนกระบวนการที่ผู้วิจัยค้นพบขึ้นมาใหม่เพิ่มเติมจากขั้นตอนวิธีปฏิบัติของพนักงานสอบสวนในการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ซึ่งขั้นตอนที่เพิ่มเติมขึ้นมา ได้แก่

1) ขั้นตอนการให้พนักงานสอบสวนเข้ารับการอบรมกระบวนการไกล่เกลี่ยเพื่อปูพื้นฐานให้พนักงานสอบสวนทุกคนมีความรู้ในขั้นตอนการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยอย่างถูกต้องตามหลักการไกล่เกลี่ยที่ถูกต้อง เนื่องจาก พนักงานสอบสวนผู้ทำหน้าที่เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยคดีนั้น มีทั้งเคยผ่านและไม่เคยผ่านการอบรมการไกล่เกลี่ยด้วยเช่นกัน ด้วยเพราะการอบรมการไกล่เกลี่ยนั้นมิได้อยู่ในหลักสูตรการอบรมการทำหน้าที่พนักงานสอบสวนของตำรวจ แต่ในบางครั้งหน่วยงานอื่น ๆ ได้มีการจัดอบรมการไกล่เกลี่ยขึ้นมา โดยให้ส่งตัวแทนพนักงานสอบสวนเพื่อไปเข้ารับการอบรมอย่างจำกัดจำนวน ดังนั้นจึงเป็นสาเหตุให้พนักงานสอบสวนบางท่านไม่เคยผ่านการอบรมการไกล่เกลี่ยมาก่อนแต่อย่างใด และส่งผลให้เมื่อพนักงานสอบสวนมาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยโดยไม่มีความรู้และความเข้าใจในขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ย อาจส่งผลให้การไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ หรือถึงแม้ว่าการไกล่เกลี่ยจะสำเร็จแต่อาจไม่บรรลุผลตามที่คาดหวังได้

2) ขั้นตอนการให้พนักงานสอบสวนเข้ารับการอบรมการปฏิบัติหน้าที่และการดำเนินคดีเกี่ยวกับปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวร่วมกับเจ้าหน้าที่ที่เชี่ยวชาญจากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รวมทั้งหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น มูลนิธิวีณาหงสกุลเพื่อเด็กและสตรี ศูนย์ประชาบดี เป็นต้น เนื่องจาก หน่วยงานของตำรวจยังไม่เคยจัดการอบรมเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในคดีดังกล่าวนี้มาก่อน หรือมีการจัดอบรมขึ้นมาแล้วแต่ก็ไม่สามารถให้พนักงานสอบสวนสามารถเข้าร่วมได้ทุกคนด้วยเพราะข้อจำกัดด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสถานที่ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร อีกทั้งยังมีเคยเข้าร่วมอบรมร่วมกับเจ้าหน้าที่ที่เชี่ยวชาญจากหน่วยงานข้างต้น ดังนั้นเมื่อเกิดคดีดังกล่าวขึ้นมาส่งผลให้พนักงานสอบสวนยังไม่มีความรู้ในการจัดการกับคดีดังกล่าวรวมถึงยังไม่ทราบการทำงานร่วมกับองค์กรข้างต้นอีกด้วยเช่นกัน เป็นเหตุให้พนักงานสอบสวนยังปฏิบัติไม่ถูกต้องตามขั้นตอนหลักการที่กฎหมายระบุไว้

3) ในปัจจุบันตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ได้ระบุให้พนักงานสอบสวนทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว หากพนักงานสอบสวนประเมินระดับความรุนแรงของคดีแล้วและมีความเห็นสมควรให้มีการไกล่เกลี่ยกัน ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์จากข้อมูลที่ผู้วิจัยค้นพบแล้วว่าพนักงานสอบสวนไม่ว่าชายหรือหญิงยังมีความไม่เหมาะสมที่จะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยในคดีดังกล่าวนี้ โดยผู้วิจัยได้ให้แนวทางว่าควรใช้

เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจากศูนย์ปฏิบัติการเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัวมาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยดีกว่า เนื่องจาก องค์กรดังกล่าวเป็นองค์กรที่ดูแลรับผิดชอบแก้ไขปัญหานี้โดยตรง อีกทั้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องย่อมมีทักษะในการจัดการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้ดีกว่าพนักงานสอบสวน โดยอาจให้พนักงานสอบสวนทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยสนับสนุนหรือผู้ไกล่เกลี่ยรองที่มีหน้าที่จัดทำบันทึกระหว่างคู่กรณีตามกฎหมายเท่านั้น

4) สืบเนื่องมาจากหลักวิธีปฏิบัติของพนักงานสอบสวนในการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 นั้น ได้ระบุไว้เพียงแค่ว่าหากการไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จหรือผู้กระทำความรุนแรงไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ได้ตกลงกันไว้ ให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนดำเนินคดีกับผู้กระทำความรุนแรงตามกฎหมาย แต่มิได้ระบุถึงตัวผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงว่าเขาจะต้องทำอย่างไรต่อไปกับคดีนี้หรือเขาจะได้รับการเยียวยาชดใช้ไหม ซึ่งเป็นสิ่งที่กระบวนการยุติธรรมได้ละเลยหรือมองข้ามไป โดยมุ่งเน้นเพียงแต่การดำเนินคดีกับผู้กระทำความรุนแรงเป็นหลัก ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าหากมีการปรับปรุงกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำความผิดขึ้นมาใหม่ ควรให้มีขั้นตอนที่เจ้าหน้าที่จัดทำบันทึกและเสนอเรื่องการชดใช้เยียวยาแก่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงไปยังหน่วยงานที่ดูแลปัญหานี้โดยเฉพาะที่สามารถให้การช่วยเหลือเยียวยาผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงได้ เช่น กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม เป็นต้น ตลอดจนควรจัดให้มีกระบวนการช่วยเหลือผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงโดยการส่งต่อไปยังองค์กรต่าง ๆ ที่ให้ความช่วยเหลือ หรือเข้ารับการรักษาพยาบาลเพื่อเยียวยาและรักษาผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงทางร่างกาย โดยเป็นการช่วยให้ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงได้รับการชดใช้เยียวยาอย่างเหมาะสมและยุติธรรม

5) ภายหลังเสร็จสิ้นกระบวนการไกล่เกลี่ยแล้ว ตามวิธีปฏิบัติของพนักงานสอบสวนในการดำเนินการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 นั้น ได้ระบุไว้แค่เพียงว่าให้พนักงานสอบสวนให้คำแนะนำแก่ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นที่ได้ตกลงไว้ในกระบวนการไกล่เกลี่ย แต่มิได้มีการวางแผนการใช้ชีวิตครอบครัวในอนาคตภายหลังจากการไกล่เกลี่ยเสร็จสิ้นลงแล้ว ซึ่งต่อมาส่งผลให้ผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงไม่มีแนวทางการดำเนินชีวิตต่อไป หลังจากเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าวสิ้นสุดลงแล้ว ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เห็นสมควรให้เจ้าหน้าที่ที่มีประสบการณ์การดำเนินชีวิตครอบครัวและเชี่ยวชาญการจัดการกับเรื่องราวของครอบครัวมา เช่น เจ้าหน้าที่จากกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว พนักงานคุมประพฤติสมานฉันท์ประจำสำนัก

คุมประพฤติ เป็นผู้แนะนำและร่วมวางแผนแนวทางการดำเนินชีวิตครอบครัวตลอดจนการแก้ไขฟื้นฟู หรือบำบัดรักษาร่างกายและสภาพจิตใจของผู้กระทำความรุนแรง เพื่อให้ผู้กระทำความรุนแรงและ ผู้ถูกกระทำความรุนแรงสามารถปรับตัวหรือตัดสินใจในการดำเนินชีวิตครอบครัวของตนเองต่อไปได้ อย่างปกติสุขอีกครั้ง

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1) คดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวมีความเหมาะสมที่จะนำกระบวนการไกล่เกลี่ย เยื่อ-ผู้กระทำผิดซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการยุติธรรมยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาใช้ควบคู่ไปกับการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เนื่องจากคดีดังกล่าวมีความ ละเอียดย่อนและสลับซับซ้อน ผู้กระทำความรุนแรงและผู้ถูกกระทำความรุนแรงมีความสัมพันธ์ ไกล่ชิดเป็นสมาชิกภายในครอบครัวเดียวกัน หากมีการนำคดีดังกล่าวขึ้นสู่ศาลและสุดท้ายศาล พิพากษาจำคุกฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จะส่งผลกระทบต่อสมาชิกที่เหลือภายในครอบครัวได้

2) สำหรับในขั้นตอนการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยเยื่อ-ผู้กระทำผิดนั้น ควรจัดให้มีห้อง สำหรับการไกล่เกลี่ยแยกเป็นสัดส่วนโดยเฉพาะ ดังเช่น ภายในบริเวณศาลอาญาจะมีห้องแยกสำหรับการ ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยเฉพาะ ดังเช่น รูปภาพที่ 11

ภาพที่ 11 ห้องสำหรับการไกล่เกลี่ยภายในศาลอาญารธนบุรีและศาลแขวงบางบอน

3) ควรที่จะกำหนดให้มีทีมสหวิชาชีพ ได้แก่ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ที่สามารถร่วมปฏิบัติการให้ความช่วยเหลือผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงได้ทุกเมื่อและเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีความรุนแรงในครอบครัวร่วมกับพนักงานสอบสวนด้วย

4) ควรมีการจัดตั้งงบประมาณสำหรับการจ่ายค่าตอบแทนนักจิตวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์ที่มาเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด โดยที่พนักงานสอบสวนสามารถเบิกงบประมาณดังกล่าวมาจ่ายได้ทันทีภายหลังเสร็จสิ้นกระบวนการดังกล่าว เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาในการให้พนักงานสอบสวนต้องสำรองจ่ายเงินดังกล่าวด้วยเงินส่วนตัวของตนเอง

5) ควรมีการจัดโครงการอบรมเพิ่มพูนความรู้และทักษะด้านกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีด้านการควบคุมสถานการณ์ความขัดแย้ง ด้านจิตวิทยา หรือด้านการสื่อสารจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้พนักงานสอบสวนมีทักษะความรู้เพิ่มมากขึ้นและพร้อมสำหรับการทำหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยคดีทั้งในคดีความรุนแรงในครอบครัวรวมถึงคดีอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน แต่ถ้าหากเป็นไปได้ควรให้เจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญจากองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือปัญหาการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว เช่น กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มาเป็นผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยคดีดังกล่าวแทนพนักงานสอบสวน

6) ควรมีการจัดทำหนังสือคู่มือการไกล่เกลี่ยคดีสำหรับพนักงานสอบสวนโดยเฉพาะ เพื่อให้พนักงานสอบสวนสามารถนำไปเป็นแนวทางการปฏิบัติที่เหมือนกันและถูกต้องตามกฎหมาย

7) ภายหลังจากการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลงแล้วนั้น ควรให้พนักงานสอบสวนดำเนินการติดตามผลการปฏิบัติตามที่คู่กรณีได้ตกลงกันไว้ เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นซ้ำได้และสามารถช่วยยับยั้งปัญหาการใช้ความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นใหม่ภายหลัง

8) สำหรับงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยที่รวบรวมมุมมองและประสบการณ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์พนักงานสอบสวนที่เคยได้รับแจ้งความร้องทุกข์คดีการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งได้ให้ข้อมูลตามความเป็นจริงที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน จึงสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปต่อยอดเพื่อพัฒนาเป็นแนวทางการป้องกันหรือวิธีการแก้ไขปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมไทยต่อไปในอนาคต

9) การศึกษาวิจัยนี้เป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สะท้อนให้เห็นถึงการแก้ไขปัญหาและพัฒนาารูปแบบกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดในคดีการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวของพนักงานสอบสวน ซึ่งผู้ที่สนใจการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้สามารถนำประเด็นข้อมูลดังกล่าวไปศึกษาและพัฒนาการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ต่อไปได้ในอนาคต

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้ใดที่สนใจจะศึกษาในประเด็นปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวนี้ ควรศึกษาโดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบเชิงปริมาณควบคู่กับเชิงคุณภาพ (Mixed Methods) เพื่อนำข้อมูลเชิงสถิติมาต่อยอดให้เข้าใจสภาพปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยนั้นว่ามีปริมาณความถี่หรือมีปริมาณของปัญหาดังกล่าวนี้ในสังคมไทยมากน้อยเพียงใด และนำผลการสำรวจที่ได้มาอธิบายผ่านทัศนคติของพนักงานสอบสวน ซึ่งเป็นหน้าด่านแรกของการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ตลอดจนควรศึกษาสภาพปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในรูปแบบบิดามารดาทำร้ายบุตรหลานและบุตรหลานทำร้ายผู้สูงอายุด้วยเช่นกัน เนื่องจาก ในช่วงขอบเขตระยะเวลาการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาไม่ปรากฏกรณีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวทั้งสองชนิดดังกล่าว อีกทั้งควรศึกษาสภาพปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในรูปแบบการทำร้ายกันระหว่างคู่รักซึ่งเป็นเพศทางเลือกด้วย ถึงแม้ว่ารูปแบบดังกล่าวจะพบได้น้อยในสังคมไทย แต่เป็นประเด็นที่แปลกใหม่และควรค่าแก่การศึกษาวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีมุมมองและสะท้อนความเข้าใจในสภาพปัญหาดังกล่าวอย่างหลากหลาย นอกจากนี้ควรมีการศึกษาทัศนคติของผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในกลไกการให้ความช่วยเหลือและดูแลแก้ไขปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวประกอบด้วย ตลอดจนควรมีการศึกษาเปรียบเทียบสภาพปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทยและต่างประเทศด้วย เพื่อให้สามารถมองเห็นถึงสภาพปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวตามแต่ละสังคมโลกและนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกันได้อย่างลึกซึ้งขึ้น

บรรณานุกรม

- Braithwaite J. 1998. Restorative Justice: Assessing an Immodest Theory and a Pessimistic Theory in Crime and Justice. Chicago: University of Chicago Press.
- Buzawa and Carl. 1990. Domestic Violence The Criminal Justice Response. London: Sage Publications The International Professional Publishers.
- Deborah Lockton and Richard Ward. 1997. Domestic Violence. London: Cavendish Publishing Limited.
- Lawrence W.Sherman. 2018. Policing Domestic Violence 1967-2017: 453-465.
- Roach K. 2000. Changing punishment at the turn of the century-Restorative Justice on the rise. Canadian Journal of Criminology (3): 42.
- United Nation Children's Fund Innocenti Research Center Florence. 2000. Domestic Violence against Women and Girls. Innocenti Digest (6).
- United Nations. 1989. Violence against women in the family. Austria: United Nations Publication.

ภาษาไทย

- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. รายงานข้อมูลสถานการณ์ด้านความรุนแรงในครอบครัว สำหรับการรายงานตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ประจำปี 2558. (2559). http://library2.parliament.go.th/giventake/content_nla2557/d120859-06.pdf.
- จิตฤดี วีระเวสส์. "ความรุนแรงในครอบครัว (Domestic Violence)." บทบัญญัติ 56, no. 3 (กันยายน 2543): 223-232.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การคืน "อำนาจ" แก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2548.
- . กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การคืนอำนาจแก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2548.

- . บทความนำเสนอใน เอกสารประกอบการเสวนาทางวิชาการเรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิง
สมานฉันท์กับคดีความรุนแรงในครอบครัว: ความเป็นไปได้ในการนำโครงการ “โรงซ่อมสามี”
มาใช้ในสังคมไทย. จัดโดยโครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนผู้วิจัย
 (สกว.) (ณ โรงแรมเจ้าพระยาปาร์ค กทม: 12 พฤศจิกายน 2545).
- . ระบบยุติธรรมและยุติธรรมทางเลือก แนวการวิเคราะห์เชิงสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 1.
 กรุงเทพมหานคร: บริษัท วี.พรีนท์ (1991) จำกัด, 2556.
- ชูมิตร อินตะฟู. "กฎหมายกับการฟื้นฟูผู้เยาว์ซึ่งถูกระทำรุนแรงโดยบุคคลในครอบครัว." วิทยานิพนธ์
 มหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- ณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์. "กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติในนานาชาติ." วิจัย,
 คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอดินบะระ, สหราชอาณาจักร, 2550.
- เดชา สังขวรรณ และคณะ. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในระบบงานคุมประพฤติ. พิมพ์ครั้งที่ 1.
 กรุงเทพมหานคร, 2550.
- นันทิศา จันทร์ศิริ. "การรับรู้บทบาทที่คาดหวังและบทบาทปฏิบัติจริงของประชาชนที่มีต่อการพัฒนา
ท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะ
 รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2553.
- พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2558 มาตรา 102.
- พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550.
- พัทธยา สายหู. กลไกของสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
 2540.
- มานอชญ์ สวนดอกไม้. "ปัญหาการระงับข้อพิพาทคดีความรุนแรงในชั้นพนักงานสอบสวน." วิทยานิพนธ์
 ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2553.
- ระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการทำบันทึก
 ข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอมความถอนคำร้องทุกข์ในชั้นสอบสวน พ.ศ. 2551.
- ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยกรณีเรื่องที่มีวิธีปฏิบัติเป็นพิเศษ พ.ศ. 2543 ข้อ 583.
- ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิชย์,
 2554
- รัฐกร คลังสมบัติ. "กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้น
พนักงานสอบสวน." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.
- ลิขิต เพชรสว่าง. บทความนำเสนอใน รายงานสรุปการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง กระบวนการยุติธรรม
เชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย. ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบ

รัฐบาล. วันที่ 16 มกราคม 2545.

วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุธี และ อำนาจ เนตยสุภา. การประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว. รายงานวิจัย, สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (2546).

วิศิษฐ์ ฉัตรกริช. มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิเด็กทางครอบครัว. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

วิชญ์ พงศ์พันธ์อนุสร. วิกฤติการณ์แก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวด้วยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2556.

ศาลยุติธรรม. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้กระทำผิดและเหยื่ออาชญากรรม (Victim-Offender Mediation). 25 ตุลาคม 2561, 2560. http://www.library.coj.go.th/file_upload/module/manage_digital_file/digital_file/47af552d.pdf.

ศูนย์อัยการคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน และสถาบันครอบครัว สำนักงานคดีเยาวชนและครอบครัว และกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. แนวปฏิบัติในการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ตาม พ.ร.บ. คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550. ใน รายงานการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ เกี่ยวกับระบบการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว (ทีมสหวิชาชีพใน กทม.) (ณ โรงแรมเดอะ ทวิน ทาวเวอร์ กรุงเทพมหานคร: 30-31 พฤษภาคม 2560 2560).

สงวน สุทธิเลิศอรุณ. จิตวิทยาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2 ed. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ชัยศิริการพิมพ์, 2522.

สถาพร พันธมิตร. บทบาทของผู้แทนชุมชนในกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน: ศึกษากรณีคดีอาชญากรรมที่ปราศจากเหยื่อในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาสังคมวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ, สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี และองค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ. รายงานพิธีเปิดปีครอบครัวสากลและการประชุมสมัชชาแห่งชาติด้านครอบครัว. (2537).

สุกัญญา สดศรี. ปัญหาการใช้ความรุนแรงของครอบครัวในสังคมไทย. 25 ตุลาคม 2561, 2561. ออนไลน์. file:///C:/Users/User/Downloads/116657-Article%20Text-327009-1-10-20180523%20(1).pdf.

สุนันทา กว้างทุ่ง. พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550: ศึกษา

- กรณีอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.
- สุพัตรา ยอดสุรางค์. "บทบาทของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนแออัด กรณีศึกษาชุมชนซอยพัฒนาสมบูรณ์ 2 เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร." การศึกษาอิสระ, คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์, 2558.
- สุพัตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย: ค่านิยม ครอบครัวยุคใหม่ ศาสนา ประเพณี. พิมพ์ครั้งที่ 4. สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด: กรุงเทพมหานคร, 2525.
- . สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 22. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2540.
- "สมนธิพย์ จิตสว่าง, การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์." 2546, เข้าถึงเมื่อ 1 ตุลาคม, 2561, <http://www.polsci.chula.ac.th/sumonthip/crime-cj> (ออนไลน์).
- อรอนงค์ อินทรจิตร และ นรินทร์ กรินชัย. ผู้หญิงและเด็ก: เหยื่อความรุนแรงในครอบครัว. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปกเกล้าการพิมพ์, 2542.
- อัญญารัตน์ สุวรรณโณ. "บทบาทของผู้นำท้องถิ่นกับแนวทางป้องกันยาเสพติด: ศึกษากรณีจังหวัดสงขลา." บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2545.
- อัณณพ ชูบำรุง และอุนิษา เลิศโตมรสกุล. อาชญากรรมและอาชญาวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555.
- อุมาพร ตรังคสมบัติ. จิตบำบัดและการให้คำปรึกษาครอบครัว. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: ชันต้าการพิมพ์, 2544.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ผนวก ก.

แนวคำถามการสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวในคดีความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550

1. คำถามลักษณะประชากร

- 1.1 ปัจจุบันท่านมีอายุเท่าใด
- 1.2 ท่านประกอบอาชีพใด
- 1.3 ท่านมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวกี่คน ประกอบด้วยใครบ้าง
- 1.4 ในขณะกระทำผิดท่านพักอาศัยอยู่กับใคร

2. คำถามการใช้ชีวิตคู่

- 2.1 ท่านแต่งงานหรืออยู่กินกับภรรยา/สามีมาแล้วกี่ปี
- 2.2 ปัญหาการทะเลาะกับภรรยา/สามีของท่านส่วนใหญุ่นั้นเกิดจากสาเหตุใด
- 2.3 ท่านมีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งเรื่องใดกับภรรยา/สามีของท่านจนนำไปสู่การทำร้ายร่างกายกัน

3. คำถามพฤติกรรมแห่งคดี

- 3.1 ขอให้ท่านย้อน วัน เวลา สถานที่ในขณะเกิดความรุนแรง
- 3.2 ขอให้ท่านลำดับเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น
- 3.3 เหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร
- 3.4 เหตุจูงใจหรือสาเหตุในการใช้ความรุนแรงนั้น

4. คำถามความรู้สึกและผลกระทบจากการกระทำผิด

- 4.1 ท่านมีความรู้สึกก่อนลงมือใช้ความรุนแรงและภายหลังลงมือใช้ความรุนแรงอย่างไร และหลังจากเกิดเหตุการณ์ท่านทำอย่างไร
- 4.2 ผลกระทบที่ท่านได้รับจากการใช้ความรุนแรง
- 4.3 ท่านมีความต้องการเยียวยาจิตใจภรรยา/สามีของท่าน ในด้านค่าเสียหายทรัพย์สิน อากาธาเจ็บ และความรู้สึกหรือไม่ อย่างไร
- 4.4 หากท่านประสงค์จะขอใช้เยียวยาภรรยา/สามีของท่าน ท่านจะขอใช้ในรูปแบบใด เพราะอะไรถึงเลือกรูปแบบดังกล่าว
- 4.5 ท่านมีความต้องการจะเยียวยาจิตใจความรู้สึกทางจิตใจของภรรยา/สามีท่าน อย่างไร

คำถามต่อไปนี้เป็นคำถามสำคัญที่มีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับงานวิจัย เพื่อที่ผู้วิจัยจะนำคำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์ท่านไปเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขปัญหา และพัฒนาระบบการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

5. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

5.1 ท่านรู้สึกอย่างไรก่อนเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าว และภายหลังการเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าวแล้ว ท่านรู้สึกอย่างไร

5.2 ท่านคิดว่าการที่ท่านเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าวนี้ ส่งผลดีผลเสีย หรือผลกระทบใดต่อตัวท่านหรือไม่ อย่างไร

5.3 ท่านคิดว่ากระบวนการดังกล่าวมีขั้นตอนหรือสิ่งใดที่ต้องการให้ปรับปรุงแก้ไขหรือไม่ เพราะอะไร

6. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับผู้เข้าร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดนี้ (เฉพาะในขั้นตอนการไกล่เกลี่ย)

6.1 ความคิดเห็นต่อผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว (ภรรยา/สามีของท่าน)

6.2 ความคิดเห็นต่อพนักงานสอบสวน

6.3 ความคิดเห็นต่อนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ (ถ้ามี)

7. กระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดที่ดีในความคิดเห็นของท่าน ท่านคิดว่าควรเป็นอย่างไร

8. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นที่ผู้วิจัยไม่ได้ถาม แต่ท่านมีความเห็นว่าอาจเป็นประโยชน์สำหรับงานวิจัยต่อไป

ผนวก ข.

แนวคำถามการสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ 2
กลุ่มผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากการใช้ความรุนแรงภายใน
ครอบครัวตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำความด้วยรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550

1. คำถามลักษณะประชากร

1.1 ปัจจุบันท่านมีอายุเท่าใด

1.2 ท่านประกอบอาชีพใด

1.3 ท่านมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวกี่คน ประกอบด้วยใครบ้าง (ผู้วิจัยสัมภาษณ์ทวนซ้ำอีกครั้งเพื่อตรวจสอบข้อมูลกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว สืบเนื่องจากการสัมภาษณ์ประเด็นดังกล่าวนี้อาจเป็นข้อมูลที่มีความเกี่ยวพันหรือเป็นแรงจูงใจในการกระทำผิดได้เช่นกัน)

1.4 ในขณะที่ท่านโดนทำร้าย ท่านพักอาศัยอยู่กับใคร

2. คำถามการใช้ชีวิตคู่

2.1 ท่านแต่งงานหรืออยู่กับภรรยา/สามีมาแล้วกี่ปี

2.2 ปัญหาการทะเลาะกับภรรยา/สามีของท่านส่วนใหญ่นั้นเกิดจากสาเหตุใด

2.3 ท่านมีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งเรื่องใดกับภรรยา/สามีของท่านจนนำไปสู่การทำร้ายร่างกายกัน

3. คำถามพฤติการณ์แห่งคดี

3.1 ท่านถูกภรรยา/สามีทำร้ายเมื่อวัน เวลา และสถานที่ใด

3.2 เหตุการณ์เกิดขึ้นได้อย่างไร และภรรยา/สามีทำร้ายท่านอย่างไรบ้าง

3.3 ในขณะที่เกิดเหตุ มีผู้ใดอยู่ในเหตุการณ์ด้วยหรือไม่

3.4 สาเหตุที่ท่านถูกภรรยา/สามีทำร้ายคืออะไร

3.5 หลังจากท่านถูกภรรยา/สามีทำร้าย ท่านทำอย่างไรต่อบ้าง

4. คำถามความรู้สึกและผลกระทบจากการกระทำผิด

4.1 ท่านมีความรู้สึกอย่างไรหลังจากเกิดเหตุการณ์ดังกล่าว

4.2 ผลกระทบที่ท่านได้รับคืออะไรบ้าง (ผลกระทบทางร่างกายและจิตใจ)

4.3 ท่านประสงค์จะให้คู่กรณีเยียวยาชดใช้หรือไม่ อย่างไร

4.4 ท่านต้องการให้ภรรยา/สามีของท่านชดเชยเยียวยาด้านจิตใจในรูปแบบใด

4.5 ภายหลังจากนี้ท่านมีแนวทางในการดำเนินชีวิตต่อไปอย่างไร

คำถามต่อไปนี้เป็นคำถามสำคัญที่มีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับงานวิจัย เพื่อที่ผู้วิจัยจะนำคำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์ท่านไปเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขปัญหา และพัฒนาระบบการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

5. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด

5.1 ท่านรู้สึกอย่างไรก่อนเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าว และภายหลังจากเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าวแล้ว ท่านรู้สึกอย่างไร

5.2 ท่านคิดว่าการที่ท่านเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าวนี้ ส่งผลดีผลเสีย หรือผลกระทบใดต่อตัวท่านหรือไม่ อย่างไร

5.3 ท่านคิดว่ากระบวนการดังกล่าวมีขั้นตอนหรือสิ่งใดที่ต้องการให้ปรับปรุงแก้ไขหรือไม่ เพราะอะไร

6. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับผู้เข้าร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดนี้ (เฉพาะในขั้นตอนการไกล่เกลี่ย)

6.1 ความคิดเห็นต่อผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว (ภรรยา/สามีของท่าน)

6.2 ความคิดเห็นต่อพนักงานสอบสวน

6.3 ความคิดเห็นต่อนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ (ถ้ามี)

7. กระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดที่ดีในความคิดเห็นของท่าน ท่านคิดว่าควรเป็นอย่างไร

8. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นที่ผู้วิจัยไม่ได้ถาม แต่ท่านมีความเห็นว่าอาจเป็นประโยชน์สำหรับงานวิจัยต่อไป

ผนวก ค.

แนวคำถามการสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ 3 กลุ่มพนักงานสอบสวน

1. คำถามลักษณะประชากร

- 1.1 ปัจจุบันท่านมีอายุเท่าใด
- 1.2 ปัจจุบันท่านสมรสหรือมีครอบครัวแล้วหรือไม่
- 1.3 ท่านเป็นพนักงานสอบสวนมาแล้วกี่ปี

2. คำถามเกี่ยวกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550

- 2.1 รูปแบบการใช้ความรุนแรงในครอบครัวส่วนใหญ่ที่ท่านพบ คือรูปแบบใด

3. คำถามเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด และประสบการณ์ในการเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าว

- 3.1 ส่วนมากท่านใช้กระบวนการดังกล่าวกับคดีอะไรบ้าง และผลลัพธ์ที่ได้เป็นอย่างไร
- 3.2 ท่านมีบทบาทและทำหน้าที่ในกระบวนการดังกล่าวอย่างไร ขอให้ท่านเริ่มเล่าตั้งแต่ขั้นตอนการเปิดไปจนจบกระบวนการดังกล่าว
- 3.3 ท่านคิดว่ากระบวนการดังกล่าวมีขั้นตอนใดบ้างที่เหมาะสม และมีขั้นตอนใดบ้างที่ไม่เหมาะสม เพราะอะไร
- 3.4 ท่านคิดว่าในความเป็นจริงของสังคมไทย กระบวนการดังกล่าวสามารถนำมาใช้ได้หรือไม่ เพราะอะไร
- 3.5 ท่านคิดว่ากระบวนการดังกล่าวมีข้อบกพร่องหรือปัญหาอุปสรรคใดบ้าง และควรนำไปปรับปรุงแก้ไขอย่างไรเพื่อให้เกิดความสัมฤทธิ์ผล

4. การที่นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดมีส่วนช่วยท่านในการไกล่เกลี่ยหรือไม่ อย่างไร

5. จากประสบการณ์ของท่าน ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรต่อผู้กระทำผิด ในการชดเชยเยียวยาทางด้านการรักษาพยาบาลรวมถึงสภาพจิตใจของเหยื่อ

6. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับผู้เข้าร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดนี้ (เฉพาะในขั้นตอนการไกล่เกลี่ย)

- 6.1 ความคิดเห็นต่อผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัว
- 6.2 ความคิดเห็นต่อผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว
- 6.3 ความคิดเห็นต่อนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ (ถ้ามี)

7. กระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดที่ดีในความคิดเห็นของท่าน ท่านคิดว่าควรเป็นอย่างไร

8. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นที่ผู้วิจัยไม่ได้ถาม แต่ท่านมีความเห็นว่าอาจเป็นประโยชน์สำหรับงานวิจัยต่อไป

ผนวก ง.

แนวคำถามการสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ 4
กลุ่มเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ จากมูลนิธิปริวิตา เจ้าหน้าที่จากกระทรวงพัฒนาสังคมและความ
มั่นคงของมนุษย์ นักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์

1. คำถามลักษณะประชากร

1.1 ปัจจุบันท่านอายุเท่าไร

1.2 ปัจจุบันท่านประกอบอาชีพอะไร ประกอบอาชีพดังกล่าวมาแล้วกี่ปี และทำหน้าที่
อะไรบ้าง

2. คำถามเกี่ยวกับประสบการณ์เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด ในคดีความ
รุนแรงในครอบครัว

2.1 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับปัญหาการทำความรุนแรงในครอบครัวในปัจจุบัน

2.2 ท่านเคยเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด กับพนักงานสอบสวน ผู้กระทำ
ผิด และเหยื่อมาก่อนแล้วหรือไม่ ขอให้ท่านยกตัวอย่างประสบการณ์ให้ผู้วิจัยฟังได้ไหม

2.3 ขอให้ท่านเล่าว่าท่านทำหน้าที่อะไรบ้างในกระบวนการดังกล่าวนี้

2.4 ท่านคิดว่ากระบวนการดังกล่าวมีข้อดีและข้อเสีย อย่างไร

2.5 ท่านคิดว่ากระบวนการดังกล่าวมีขั้นตอนใดบ้างที่เหมาะสม และมีขั้นตอนใดบ้างที่ไม่
เหมาะสม เพราะอะไร

2.6 ท่านคิดว่ากระบวนการดังกล่าวมีข้อบกพร่องหรือปัญหาอุปสรรคใดบ้าง และควรนำไป
ปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

3. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับผู้เข้าร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดนี้ (เฉพาะใน
ขั้นตอนการไกล่เกลี่ย)

3.1 ความคิดเห็นต่อผู้ทำความรุนแรงในครอบครัว

3.2 ความคิดเห็นต่อผู้ถูกทำความรุนแรงในครอบครัว (กรณีมีมากกว่า 1 คน ให้แสดง
ความคิดเห็นถึงทุกคน)

3.3 ความคิดเห็นต่อพนักงานสอบสวน

4. กระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิดที่ดีในความคิดเห็นของท่าน ท่านคิดว่าควรเป็นอย่างไร

5. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นที่ผู้วิจัยไม่ได้ถาม แต่ท่านมีความเห็นว่าอาจเป็นประโยชน์
สำหรับงานวิจัยต่อไป

ตัวอย่างแบบสังเกตการณ์ขั้นตอนการดำเนินการกระบวนการไกล่เกลี่ยเหยื่อ-ผู้กระทำผิด
ในคดีความรุนแรงในครอบครัว

ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องสี่เหลี่ยม เมื่อผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยได้ปฏิบัติตามขั้นตอนดังกล่าว
จริง (ผู้วิจัยเป็นผู้ทำเครื่องหมายและจดบันทึกด้วยตนเองในขณะที่สังเกตการณ์)

- พนักงานสอบสวนกำหนดการนัดหมายการดำเนินการไกล่เกลี่ย เรียนเชิญทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าว
- เมื่อถึงกำหนดตามนัดหมาย พนักงานสอบสวนจัดเตรียมสถานที่ เชิญทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้าไปยังสถานที่ที่ได้จัดเตรียมไว้
- เริ่มต้นกระบวนการไกล่เกลี่ยด้วยพนักงานสอบสวนกล่าวแนะนำตัว ตรวจสอบรายชื่อผู้เข้าร่วม และกล่าวต้อนรับทุกคน
- พนักงานสอบสวนอธิบายกระบวนการไกล่เกลี่ย กล่าวถึงวัตถุประสงค์ที่จะดำเนินการในวันนี้ และกล่าวสร้างความเชื่อมั่นในความเป็นกลางของพนักงานสอบสวน
- พนักงานสอบสวนกล่าวขอความร่วมมือผู้เข้าร่วมกระบวนการให้รักษามารยาท ห้ามมิให้มีการพูดแทรกขึ้นในระหว่างอีกฝ่ายพูดอยู่ ถึงแม้ว่าตนเองจะไม่พอใจกับสิ่งที่คู่กรณีได้กล่าวออกมาก็ตาม
- พนักงานสอบสวนเปิดโอกาสผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว เริ่มต้นด้วยการเล่าเรื่องราวการกระทำผิดและสาเหตุแห่งการกระทำผิดของตน

สังเกตและจดบันทึกเกี่ยวกับกิริยา ความรู้สึก และการแสดงออก ของผู้เข้าร่วมกระบวนการ

.....

.....

.....

สังเกตและจดบันทึกบทบาทการแสดงออก การใช้เทคนิคพิเศษในการไกล่เกลี่ยของพนักงานสอบสวน

.....

.....

การแก้ไขสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในขณะที่ไกล่เกลี่ยของพนักงานสอบสวน

.....

.....

พนักงานสอบสวนกล่าวทวนซ้ำและจดบันทึกข้อมูลที่ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวกล่าวไปข้างต้น

พนักงานสอบสวนเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวอธิบายให้ทราบถึงความเสียหายและผลกระทบที่ได้รับจากการถูกทำร้าย

สังเกตและจดบันทึกอาการปฏิกิริยา ความรู้สึก และการแสดงออก ของผู้เข้าร่วมกระบวนการ

.....

.....

.....

สังเกตและจดบันทึกบทบาทการแสดงออก การใช้เทคนิคพิเศษในการไกล่เกลี่ยของพนักงานสอบสวน

.....

.....

.....

การแก้ไขสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในขณะไกล่เกลี่ยของพนักงานสอบสวน

.....

.....

.....

พนักงานสอบสวนกล่าวทวนซ้ำและจดบันทึกข้อมูลที่ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวกล่าวไปข้างต้น

พนักงานสอบสวนเปิดโอกาสให้แต่ละฝ่ายซักถามหรือสนทนาโต้ตอบมีปฏิสัมพันธ์กัน

สังเกตและจดบันทึกอาการปฏิกิริยา ความรู้สึก และการแสดงออก ของผู้เข้าร่วมกระบวนการ

.....

.....

.....

.....

.....

สังเกตและจดบันทึกบทบาทการแสดงออก การใช้เทคนิคพิเศษในการไกล่เกลี่ยของพนักงาน
สอบสวน

.....

.....

การแก้ไขสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในขณะที่ไกล่เกลี่ยของพนักงานสอบสวน

.....

.....

- พนักงานสอบสวนกล่าวทบทวนและสรุปข้อมูลสำคัญที่จดบันทึกได้จากคู่กรณีแต่ละฝ่าย
 - พนักงานสอบสวนเปิดโอกาสให้แต่ละฝ่ายร่วมกันอภิปรายเพื่อหาทางออก พร้อมแนวทางการ
ชดใช้เยียวยาความเสียหายแก่เหยื่อตามความเหมาะสม
- สังเกตและจดบันทึกอาการปฏิกิริยา ความรู้สึก และการแสดงออก ของผู้เข้าร่วมกระบวนการ

.....

.....

.....

สังเกตและจดบันทึกบทบาทการแสดงออก การใช้เทคนิคพิเศษในการไกล่เกลี่ยของพนักงาน
สอบสวน

.....

.....

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

การแก้ไขสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในขณะที่ไกล่เกลี่ยของพนักงานสอบสวน

.....

.....

เมื่อที่ประชุมได้ข้อตกลงเป็นที่ยุติโดยได้รับความเห็นชอบจากทุกฝ่ายแล้ว พนักงานสอบสวน
กล่าวสรุปทวนซ้ำอีกครั้งเพื่อป้องกันมิให้ข้อมูลคลาดเคลื่อน

สังเกตและจดบันทึกอาการปฏิกิริยา ความรู้สึก และการแสดงออก ของผู้เข้าร่วมกระบวนการ

.....

.....

.....

.....

สังเกตและจดบันทึกบทบาทการแสดงออก การใช้เทคนิคพิเศษในการใกล้เคียงของพนักงาน
สอบสวน

.....

.....

.....

การแก้ไขสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในขณะที่ใกล้เคียงของพนักงานสอบสวน

.....

.....

.....

- พนักงานสอบสวนจัดทำบันทึกข้อตกลง เพื่อให้ทุกฝ่ายลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานและจัดทำบันทึกความยินยอมของผู้เสียหายไว้ด้วย
- สังเกตและจดบันทึกเกี่ยวกับกิริยา ความรู้สึก และการแสดงออก ของผู้เข้าร่วมกระบวนการ

.....

.....

.....

สังเกตและจดบันทึกบทบาทการแสดงออก การใช้เทคนิคพิเศษในการใกล้เคียงของพนักงาน
สอบสวน

.....

.....

.....

การแก้ไขสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในขณะที่ใกล้เคียงของพนักงานสอบสวน

.....

.....

.....

- พนักงานสอบสวนกล่าวสรุปผลและปิดการประชุมกระบวนการดังกล่าว
- พนักงานสอบสวนติดตามผลการปฏิบัติจากกระบวนการดังกล่าว

ผนวก ฉ.

คร. ๙

ตัวอย่างสัญญายอมความในคดีกระทำความรุนแรงในครอบครัว
ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐
ที่นำมาประกอบการใช้ทฤษฎี

ระหว่าง {

ผู้เสียหาย

ผู้ต้องหา

สัญญายอมความในคดีกระทำความรุนแรงในครอบครัว ทำขึ้นที่.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

นาย/นาง/นางสาว/เด็กชาย/เด็กหญิง.....นามสกุล.....

เกิดวันที่..... เดือน..... พ.ศ..... อายุ.....ปี สัญชาติ..... เชื้อชาติ.....

..... ศาสนา..... อาชีพ..... ที่อยู่ปัจจุบันบ้านเลขที่..... หมู่ที่.....

..... ตรอก/ซอย..... ถนน..... ตำบล/แขวง..... อำเภอ/เขต.....

..... จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์..... โทรศัพท์..... ได้ร้องทุกข์หรือ

ได้มีการร้องทุกข์แทนให้ดำเนินคดีแก่นาย/นาง/นางสาว/เด็กชาย/เด็กหญิง..... นาม

สกุล..... ในข้อหากระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวโดยร้องทุกข์

ไว้ที่..... เมื่อวันที่..... เดือน..... พ.ศ..... คดีหมายเลขที่.....

..... ซึ่งเป็นผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเรียกว่าเป็นผู้เสียหายฝ่ายหนึ่ง

นาย/นาง/นางสาว/เด็กชาย/เด็กหญิง.....นามสกุล.....

เกิดเมื่อวันที่..... เดือน..... พ.ศ..... อายุ.....ปี สัญชาติ..... เชื้อชาติ.....

..... ศาสนา..... อาชีพ..... ที่อยู่ปัจจุบันบ้านเลขที่..... หมู่ที่.....

..... ตรอก/ซอย..... ถนน..... ตำบล/แขวง..... อำเภอ/เขต.....

..... จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์..... โทรศัพท์.....

ซึ่งเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความรุนแรงในครอบครัวเรียกว่าเป็นผู้ต้องหาอีกฝ่ายหนึ่ง

โดยวันนี้เวลา..... นาฬิกา ทั้งสองฝ่ายได้มาพบ นาย/นาง/นางสาว

..... นามสกุล.....

ซึ่งเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือพนักงานสอบสวน

ทั้งสองฝ่ายแจ้งว่าได้ตกลงประนีประนอมยอมความกันได้ในปัญหาความรุนแรง
ในครอบครัว และให้ทำสัญญายอมความให้ มีสาระสำคัญ ดังนี้

ฝ่ายผู้ต้องหาตกลงว่า

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ฝ่ายผู้เสียหายตกลงว่าจะไม่กระทำ การอันเป็นเหตุกระตุ้นให้เกิดการใช้ความรุนแรง
ในครอบครัว และถ้าฝ่ายผู้ต้องหาได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขสัญญายอมความครบถ้วนจะไปทำการถอนคำ
ร้องทุกข์ หรือยอมความต่อพนักงานสอบสวน ไม่ติดใจดำเนินคดีกับฝ่ายผู้ต้องหาอีกต่อไป

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือพนักงานสอบสวน เห็นว่าข้อตกลงสัญญายอมความไม่
ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย และความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนจึงทำสัญญายอมความให้
ตามมาตรา ๑๖ วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง ในครอบครัว
พ.ศ. ๒๕๕๐ และได้อ่านสาระสำคัญในสัญญายอมความให้ทั้งสองฝ่ายฟังเข้าใจตรงกันแล้ว จึงให้ลง
ลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน

ลงชื่อ ผู้เสียหาย

(.....)

ลงชื่อ ผู้ต้องหา

(.....)

ลงชื่อ พนักงานเจ้าหน้าที่/พนักงานสอบสวน

(.....)

หมายเหตุ: สัญญายอมความนี้เป็นสัญญายอมความในคดีอาญา มิใช่สัญญาประนีประนอมยอมความ
ตามมาตรา ๘๕๐ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คู่ความไม่อาจนำไปฟ้องร้องทางแพ่งได้

ผนวก ข.

คร. ๑๐

ตัวอย่างบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอมความ ถอนคำร้องทุกข์
คดีความรุนแรงในครอบครัว ในชั้นสอบสวน
ตามมาตรา ๑๒ วรรคสอง
แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐
ที่นำมาประกอบการใช้ดุลยภูมि

ระหว่าง { ผู้เสียหาย
..... ผู้ต้องหา

บันทึกนี้ที่.....

วันที่ เดือน พ.ศ.

นาย/นาง/นางสาว/เด็กชาย/เด็กหญิง.....นามสกุล.....

เกิดวันที่ เดือน..... พ.ศ. อายุ.....ปี

สัญชาติ..... เชื้อชาติ..... ศาสนา..... อาชีพ..... ที่อยู่

ปัจจุบันบ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ตรอก/ซอย..... ถนน.....

ตำบล/แขวง..... อำเภอ/เขต..... จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์

..... โทรศัพท์.....

ได้ร้องทุกข์หรือได้มีการร้องทุกข์แทนให้ดำเนินคดีแก่ นาย/นาง/นางสาว/เด็กชาย/
เด็กหญิง..... นามสกุล..... ในข้อหากระทำความผิดฐานกระทำความ
รุนแรงในครอบครัวโดยร้องทุกข์ไว้ที่ เมื่อวันที่..... เดือน
..... พ.ศ. คดีหมายเลขที่ ซึ่งเป็นผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง
ในครอบครัวเรียกว่าเป็นผู้เสียหายฝ่ายหนึ่ง

นาย/นาง/นางสาว/เด็กชาย/เด็กหญิง.....นามสกุล.....

เกิดเมื่อวันที่..... เดือน..... พ.ศ. อายุ ปี

สัญชาติ..... เชื้อชาติ..... ศาสนา..... อาชีพ..... ที่อยู่ปัจจุบัน

บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ตรอก/ซอย ถนน

ตำบล/แขวง อำเภอ/เขต จังหวัด รหัสไปรษณีย์

..... โทรศัพท์ ซึ่งเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความรุนแรงในครอบครัวเรียกว่าเป็น
ผู้ต้องหาอีกฝ่ายหนึ่ง

โดยวันนี้เวลา.....นาฬิกา ทั้งสองฝ่ายได้มาพบพนักงานสอบสวนและขอให้พนักงาน
สอบสวนทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอมความถอนคำร้องทุกข์ด้วยสมัครใจทั้งสองฝ่าย โดย
ฝ่ายผู้ต้องหายินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อ ดังนี้

๑. ยอมรับการรักษาอาการป่วยหรือตามแพทย์สั่งที่.....

๒. ยอมเข้ารับการฟื้นฟูอาการป่วยหรือตามแพทย์สั่งที่.....

๓. ยอมให้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

เป็นจำนวน.....บาท

๔. จะไม่เสพยาหรือสิ่งเสพติดหรือกระทำ.....อันเป็น

เหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว

๕. ยอมให้คุ้มครองประพฤติดัง.....

๖. ทำงานบริการสาธารณะโดย.....

๗. ยอมทำทัณฑ์บนโดย.....

๘. อื่น ๆ (ที่ไม่ขัดต่อสิทธิขั้นพื้นฐานหรือความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของ

(ประชาชน)

ผู้เสียหายซึ่งถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเข้าใจและยินยอมให้ผู้กระทำ
ความรุนแรงในครอบครัวรับเงื่อนไขดังกล่าว เมื่อผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวปฏิบัติตามเงื่อนไข
ครบถ้วนภายในระยะเวลา.....เดือน.....ปี ผู้เสียหายซึ่งถูกกระทำด้วยความ
รุนแรงในครอบครัวมีเจตนายอมความหรือถอนคำร้องทุกข์และให้มีผลตามกฎหมายทันทีตามมาตรา
๑๒ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐

พนักงานสอบสวนได้อ่านข้อความในบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นให้ข้าพเจ้าทั้งสองฝ่าย
ทราบและเข้าใจแล้ว จึงได้ลงลายมือชื่อไว้

ลงชื่อ.....ผู้เสียหาย

(.....)

ลงชื่อ.....ผู้ต้องหา/ถูกกล่าวหา

(.....)

ลงชื่อ.....พนักงานผู้ทำบันทึกข้อตกลง

(.....)

ลงชื่อ.....พยาน (ถ้ามี)

(.....)

ผนวก ฉ.

พระราชบัญญัติ

คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

พ.ศ. ๒๕๕๐

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๐

เป็นปีที่ ๖๒ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๔ ตอนที่ ๔๑ ก หน้า ๑ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๕๐

มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้

“ความรุนแรงในครอบครัว” หมายความว่า การกระทำใด ๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ แต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท

“บุคคลในครอบครัว” หมายความว่า คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภริยา โดยมีได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใด ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

“ศาล” หมายความว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

“เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์” หมายความว่า ค่าทดแทนความเสียหายเบื้องต้นสำหรับเงินหรือทรัพย์สินใด ๆ ที่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวสูญเสียไป โดยผลของการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว และให้หมายความรวมถึงรายได้ที่สูญเสียไป ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายในการหาที่อยู่ใหม่ และค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็น

“นักจิตวิทยา” หมายความว่า นักจิตวิทยาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

“นักสังคมสงเคราะห์” หมายความว่า นักสังคมสงเคราะห์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้และให้หมายความรวมถึงพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

“พนักงานสอบสวน” หมายความว่า พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรี ให้เป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในท้องที่ใดไม่มีพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรี ให้พนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นพนักงานสอบสวนตามพระราชบัญญัตินี้

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔ ผู้ใดกระทำการอันเป็นความรุนแรงในครอบครัว ผู้นั้นกระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ให้ความผิดตามวรรคหนึ่ง เป็นความผิดอันยอมความได้ แต่ไม่ลบล้างความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น หากการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๕๕ ด้วย ให้ความผิดดังกล่าวเป็นความผิดอันยอมความได้

มาตรา ๕ ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือผู้ที่พบเห็นหรือทราบการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มีหน้าที่แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้

การแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง เมื่อได้กระทำโดยสุจริต ย่อมได้รับความคุ้มครองและไม่ต้องรับผิดทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง

มาตรา ๖ การแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๕ อาจกระทำโดยวาจา เป็นหนังสือ ทางโทรศัพท์ วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีการอื่นใด

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้พบเห็นการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือได้รับแจ้งตามมาตรา ๕ แล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจเข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ที่เกิดเหตุเพื่อสอบถามผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือบุคคลอื่นที่อยู่ในสถานที่นั้นเกี่ยวกับการกระทำที่ได้รับแจ้ง รวมทั้งให้มีอำนาจจัดให้ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเข้ารับการรักษาจากแพทย์ และขอรับคำปรึกษาแนะนำจากจิตแพทย์ นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ ในกรณีที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวประสงค์จะดำเนินคดี ให้จัดให้ผู้นั้นร้องทุกข์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ถ้าผู้นั้นไม่อยู่ในวิสัยหรือมีโอกาสที่จะร้องทุกข์ได้ด้วยตนเองให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ร้องทุกข์แทนได้

หลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการตามวรรคสอง ให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

มาตรา ๗ ถ้ามิได้มีการแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๕ หรือมิได้มีการร้องทุกข์ ตามมาตรา ๖ ภายในสามเดือนนับแต่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวอยู่ในวิสัยและมีโอกาสที่จะแจ้งหรือร้องทุกข์ได้ ให้ถือว่าคดีเป็นอันขาดอายุความ แต่ไม่ตัดสิทธิผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือผู้มีส่วนได้เสียจะร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

มาตรา ๘ เมื่อมีการร้องทุกข์ภายในอายุความตามมาตรา ๗ แล้ว ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนโดยเร็วและส่งตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว สำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีต่อศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่ได้ตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว แต่หากมีเหตุจำเป็นทำให้ไม่อาจยื่นฟ้องได้ทันภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ขอผิดฟ้องต่อศาลได้คราวละไม่เกินหกวัน แต่ทั้งนี้ ต้องไม่เกินสามคราวโดยให้นำกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณีที่การกระทำความผิดตามมาตรา ๔ วรรคหนึ่ง เป็นความผิดกรรมเดียวกับความผิดตามกฎหมายอื่น ให้ดำเนินคดีความผิดตามมาตรา ๔ วรรคหนึ่ง ต่อศาลรวมไปกับความผิดตามกฎหมายอื่นนั้น เว้นแต่ความผิดตามกฎหมายอื่นนั้นมีอัตราโทษสูงกว่าให้ดำเนินคดีต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาความผิดตามกฎหมายอื่นนั้น โดยให้นำบทบัญญัติทั้งหลายแห่งพระราชบัญญัตินี้ไปใช้บังคับโดยอนุโลม

ในการสอบปากคำผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พนักงานสอบสวนต้องจัดให้มีจิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรง u3651 . นครอบครัวร้องขอร่วมอยู่ด้วยในขณะสอบปากคำเพื่อให้คำปรึกษา

ในกรณีจำเป็นเร่งด่วน ซึ่งมีเหตุอันควรไม่อาจรอจิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวร้องขอ ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบปากคำไปก่อนโดยไม่ต้องมีบุคคลดังกล่าวร่วมอยู่ด้วย แต่ต้องบันทึกเหตุที่ไม่อาจรอบุคคลดังกล่าวไว้ในสำนวนการสอบสวน

หลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการของพนักงานสอบสวน ให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรี ประกาศกำหนด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

มาตรา ๙ เมื่อมีการแจ้งตามมาตรา ๕ หรือมีการร้องทุกข์ตามมาตรา ๖ แล้ว ห้ามมิให้ผู้ใดลงพิมพ์โฆษณา หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนด้วยวิธีใด ๆ ซึ่งภาพ เรื่องราว หรือข้อมูลใด ๆ อันน่าจะทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวหรือผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวในคดีตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติในวรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๐ ในการดำเนินการตามมาตรา ๘ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งมีฐานะเทียบได้ไม่ต่ำกว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีมีอำนาจออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่

บุคคลผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นการชั่วคราว ไม่ว่าจะมีความร้องขอจากบุคคลดังกล่าวหรือไม่ โดยให้มีอำนาจออกคำสั่งใด ๆ ได้เท่าที่จำเป็นและสมควร ซึ่งรวมถึงการให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเข้ารับการรักษาจากแพทย์ การให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เบื้องต้นตามสมควรแก่ฐานะ การออกคำสั่งห้ามผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเข้าไปในที่พำนักของครอบครัวหรือเข้าไปใกล้ตัวบุคคลใดในครอบครัว ตลอดจนการกำหนดวิธีการดูแลบุตร

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้เสนอมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ต่อศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่วันออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ หากศาลเห็นชอบกับคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ดังกล่าว ให้คำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์มีผลต่อไป

ในกรณีที่ศาลไม่เห็นชอบด้วยกับคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน หรือมีข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไป ให้ศาลทำการไต่สวนและมีคำสั่งโดยพลัน หากข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์เพียงพอแก่การวินิจฉัยออกคำสั่ง ศาลอาจแก้ไขเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลง หรือเพิกถอนคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์หรือออกคำสั่งใด ๆ รวมทั้งกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมก็ได้

ผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลตามมาตรา นี้ สามารถยื่นอุทธรณ์คำสั่งเป็นหนังสือขอให้ศาลทบทวนคำสั่งได้ภายในสามสิบวันนับแต่ทราบคำสั่ง ให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นที่สุด

ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาล ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินสามพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๑ ในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ตามมาตรา ๑๐ หรือออกคำสั่งใด ๆ ได้ตามที่ได้เห็นสมควร

ในกรณีที่เหตุการณ์หรือพฤติการณ์เกี่ยวกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว หรือผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป ศาลมีอำนาจแก้ไขเพิ่มเติม เปลี่ยนแปลง หรือเพิกถอนคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ หรือคำสั่งใด ๆ รวมทั้งกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมก็ได้

ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๒ ในกรณีที่ศาลพิพากษาว่า ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวมีความผิดตามมาตรา ๔ ศาลมีอำนาจกำหนดให้ใช้วิธีการฟื้นฟู บำบัดรักษา คุ้มครองประพฤติผู้กระทำความผิดให้ผู้กระทำความผิดชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ ทำงานบริการสาธารณะ ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือทำทัณฑ์บนไว้ ตามวิธีการและระยะเวลาที่ศาลกำหนดแทนการลงโทษผู้กระทำความผิดก็ได้

ในกรณีที่มีการยอมความ การถอนคำร้องทุกข์ หรือการถอนฟ้องในความผิดตามมาตรา ๔ ให้พนักงานสอบสวนหรือศาล แล่น3623 .แต่กรณี จัดให้มีการทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอมความการถอนคำร้องทุกข์ หรือการถอนฟ้องนั้น และกำหนดให้นำวิธีการตามวรรคหนึ่งเป็นเงื่อนไขในการปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงดังกล่าวโดยอนุโลม โดยอาจรับฟังความคิดเห็นของผู้เสียหายหรือบุคคลในครอบครัวประกอบด้วยก็ได้ หากได้ปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงและเงื่อนไขดังกล่าวครบถ้วนแล้วจึงให้มีการยอมความ การถอนคำร้องทุกข์ หรือการถอนฟ้องในความผิดตามมาตรา ๔ ได้ หากผู้ต้องหาหรือจำเลยฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวให้พนักงานสอบสวนหรือศาลมีอำนาจยกคดีขึ้นคำเนินการต่อไป

หลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้เป็นไปตามระเบียบที่อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา หรือรัฐมนตรีประกาศกำหนด แล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๓ ให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จัดให้มีระบบงานเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานและการบังคับให้เป็นไปตามมาตรา ๑๐ มาตรา ๑๑ และมาตรา ๑๒ โดยกำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๑๔ วิธีพิจารณา การยื่น และการรับฟังพยานหลักฐาน หากพระราชบัญญัตินี้มีได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะให้นำกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๕ ไม่ว่าจะพิจารณาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวจะได้ดำเนินการไปแล้วเพียงใด ให้ศาลพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ยอมความกัน โดยมุ่งถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัวเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้ ประกอบด้วย

- (๑) การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว
- (๒) การสงวนและคุ้มครองสถานภาพของการสมรสในฐานะที่เป็นศูนย์รวมของชายและหญิงที่สมัครใจเข้ามาอยู่กินฉันสามีภริยา หากไม่อาจรักษาสถานภาพของการสมรสได้ ก็ให้การ

หยาบเกินไปด้วยความเป็นธรรมและเสียหายน้อยที่สุด โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของบุตรเป็นสำคัญ

(ก) การคุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ครอบครัวนั้นต้องรับผิดชอบในการดูแลให้การศึกษาแก่สมาชิกที่เป็นผู้เยาว์

(ข) มาตรการต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือสามีภริยาและบุคคลในครอบครัวให้ปรองดองกัน และปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกันเองและกับบุตร

มาตรา ๑๖ เพื่อประโยชน์ในการยอมความในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาล แล้วแต่กรณี อาจตั้งผู้ประนีประนอมประกอบด้วยบุคคลหรือคณะบุคคลซึ่งเป็นบิดามารดา ผู้ปกครอง ญาติของคู่ความหรือบุคคลที่พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือศาลเห็นสมควรเพื่อให้คำปรึกษา หรือช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ยอมความกัน หรืออาจมอบหมายให้นักสังคมสงเคราะห์ หน่วยงานสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลใดช่วยเหลือไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ยอมความกันก็ได้

เมื่อผู้ประนีประนอมหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายตามวรรคหนึ่งได้ดำเนินการไกล่เกลี่ยตามคำสั่งพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลแล้ว ให้รายงานผลการไกล่เกลี่ยต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลแล้วแต่กรณีด้วย ในกรณีที่การไกล่เกลี่ยเป็นผลสำเร็จ บุคคลดังกล่าวจะจัดให้มีการทำสัญญายอมความขึ้น หรือจะขอให้เรียกคู่ความมาทำสัญญายอมความกันต่อหน้าพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือศาลก็ได้

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลเห็นว่าสัญญายอมความไม่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายและความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลดำเนินการให้เป็นไปตามสัญญายอมความนั้น

มาตรา ๑๗ ให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จัดทำรายงานประจำปีแสดงจำนวนคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว จำนวนคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ และจำนวนการละเมิดคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ของพนักงานเจ้าหน้าที่และศาล และจำนวนการยอมความ และรายงานต่อคณะรัฐมนตรีและรัฐสภาเพื่อทราบปีละครั้ง

มาตรา ๑๘ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่กับออกกฎกระทรวงและระเบียบเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงและระเบียบนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากปัญหาการแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมีความละเอียดอ่อนซับซ้อนเกี่ยวพันกับบุคคลใกล้ชิด มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลโดยทั่วไป การใช้มาตรการทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญามาบังคับกับการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจึงไม่เหมาะสม เนื่องจากกฎหมายอาญามีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดมากกว่าที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดหรือปกป้องคุ้มครองผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ดังนั้น การมีกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว จึงมีความเหมาะสมกว่าการใช้กระบวนการทางอาญา เพราะสามารถกำหนดรูปแบบวิธีการ และขั้นตอนที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป โดยให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกลับตัวและยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้ประกอบกับเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ร้อยตำรวจโท ศาสนพงษ์ วรรณภาพ
วัน เดือน ปี เกิด	5 สิงหาคม 2536
สถานที่เกิด	นครปฐม
วุฒิการศึกษา	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (นายร้อยตำรวจ) จากโรงเรียนนายร้อยตำรวจ ในปีการศึกษา 2558

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY